

H I L A I R E B E L L O C

C E S T A D O Ř Í M A

Z A N G L I Č I N Y P Ř E L. A N T. L. S T Ř Í Ž

CHVÁLA TÉTO KNÍŽKY

Každému poctivému čtenáři, který si koupí, vypůjčí nebo dostane tuto knížku, jakož i kritikům jejím (kterým bude trojnásob užitečna), pozdravení — a cokoliv ještě jest zadarmo.

Kdybyste se mne ptali, jak se stalo, že tato knížka byla sepsána, stalo se to takto. Jednoho dne, když jsem cestoval světem, ocitl jsem se v údolí, v němž jsem se narodil, i zastavil jsem se tam, abych si pohovořil se všemi. A když jsem zpřetřásal politiku s kupcem a zahrál si na velikého pána s obecním tajemníkem a bezmála obrátil tesaře na křesťana mocí rhetoriky — kterak byl bych zapomněl (po tolika letech) navštívit starý, schátralý a rozpukaný kostelík, který mi však býval milejší než farní kostel? A hle, na místo zříceniny stojí tu přede mnou všecek oškrabán, obílen, přestavěn, vznešený a nový, jako by včera býval byl dodělán. Věda předobře, že takové změny nevytvořili tamní občané škrtivci, ale že jest dílem nějakého pravého umělce, který poznal, jak vzácným skvostem jest ta svatyně (vystavěná dříve, než naši lidé dobyli Jerusalema), vstoupil jsem do ní, i uzřel jsem, že uvnitř jest všecko zrovna tak bezúhonné a stkvělé jako zvenčí; a byl jsem tím potěšen, jako by zvláštní přízní štěstěny bylo nám to uchováno; neboť rodiště člověkovy jest skořápkou jeho duše; a kostel jeho jest jádrem toho ořechu.

Kromě toho říká tam své modlitby, všimnul jsem

si sochy Naší Paní, tak neobyčejné a tak odlišné ode všech, které jsem kdy viděl, obrazy, které na sobě ráz mého údolí, že jsem jí byl všecek vytržen a učinil jsem tam nábožný slib, že se vydám na pout do Říma a projdu celou Evropu, kterou křesťanská víra spasila; a řekl jsem si: „Vykročím z místa, kdež jsem sloužil ve zbrani za své hříchy; celou cestu konati budu pěšky a nepoužiju ničeho, co se pohybuje na kolech; budu spát na zemi a urazím třicet mil za den, a budu na mši u Svatého Petra na slavnost svatých Petra a Pavla.“

Po té jsem vyšel z kostela, pořád maje na očích tu Sochu, a krácel jsem zase dále do světa, v dál od svého rodného údolí, a tak za několik měsíců došel jsem na místo, odkudž jsem mohl začít, co jsem slíbil; i vyrazil jsem, jak uslyšíte dále. Ostatní moje sliby všechny praskaly jeden za druhým, — neboť otýpku lámeme kolík za kolíkem. Ale výslovnému slibu jsem dostál, neboť přišel jsem pěšky do Říma toho roku a včas, a byl jsem na slavné mši ve svátek Apoštolův, jak mnozí mohou dosvědčiti — třeba: Monsignor ten a kaplan onen a biskup tak-a-tak-politánský *in partibus infidelium*; neboť byli tam se mnou.

A proč, (řeknete) tohle vše jest vyřazeno do toho, co Anglosasové nazývají Proslovem, gentlemeni pak Předmluvou? Inu, protože jsem poznal, že ni jediná kniha nemůže vyjít, nepřivíže-li se před ni něco takového; a poněvadž jest bláznovstvím nedbati obyčeje, buďte jisti, že jsem jich přečetl nějakých osm, devět tisíc, i mohl jsem se bezpečně poučiti, jak jsou psány, a uchrániti se, abych nezobecňoval na základě příliš křehkém.

vem mých vrstevníků vychváliti se v tom obřadním úvodě (někteří povídají několika slovy, že vyhovují poplávce, jiní se vychloubají sto slovy, že jsou příliš velici, aby činili něco takového, ale nejvíce jich barytonuje své obhajby a vyzpěvuje své omluvy, až se poznává, že jejich pýcha se překocuje) — poněvadž, jářku, zdálo se mi potřebí, aby člověk vychválil své dílo, napsal jsem prostě v záhlaví svého denníku „*Chvála této knížky*“, abych rozřešil věc rázem. Ale bude-li to chvála či hana, nemohu doopravdy říci, neboť jezdím na svém péro s měkkou uzdou, a jeho ústa jsou železná.

A ještě jednu věc dělávají spisovatelé knih ve svých Předmluvách, totiž vypočítávají spoustu božích nešťů, o kterých jaktěživ nikdo neslyšel, a řkají „povinen jsem díky tomu a tomu“, celou litanii, jako by každý rád shrábl troník pro krysy! Pomím-li toho já, věřte mi, že se to stalo jediné pro množství a vznešenost těch, kteří přispěli k vytvoření tohoto svazku. Neboť příběhy v něm vyprávěné opsány jsou přímo z nejlepších autorů Renaissance, hudba byla napsána mistry devatenáctého věku, latina jest Erasmova; věru stěží jest v něm slovíčka mého. Povinen jsem vzpomenouti též Devíti Mus, Tří Grací; Bakcha, Menadek, Pantherův, Faunův; a vzdávám nejsrdečnější díky Apollonovi.

Také ještě vidím, že spisovatelé úzkostlivě dbají vždy svého stylu, myslíce (ač neříkajíce) —

„Pravda, užil jsem ‚a který‘ na str. 47, ale s dovolením Marty Brownové stylistiky“; nebo:

„Což zakončuju-li větu předložkou? Řídívám se vždy pravidly p. Twistovými v jeho ‚Tak se u nás mluvívalo‘.

Tohle však jest malodušnost jejich (spisovatelů knih), že považují styl za moc a přece nikdy toho nepovědí ve

svých Předmluvách. Ale já si to dovolím . . . Kde pak jste? Ať vás spořádám, moje pluky slov!

Rabelaisi! Mistře všech šťastných! Spíš vecpán do znesvěcené země pod noclehárnou v ulici Svatopavelské, nebo piješ chlazené víno v nějakém elysijském Chinonu, pozíraje na Viennu, jak se vypíná v Ráji? Spíš nebo piješ, že nám nepůjčuješ hole Bratra Jana, kterou mazal a proháněl viniční vetřelce, kteřížto jsou pouhou parabolou pro upejpvavé pedanty a bezkrvé hubenolíci světoběžníky?

Piš, jakby bičem mrskal, a vel všem slovům jako vo sku! Přehlédni je, jak stojí v řadě pohotova k útoku, veselá, hrdě se nesoucí chasa!

První přicházejí Neologismy, nikoho se nelekející; svěží, mladí, sdrnatí a největším dílem dlouhání, ač několik málo cvalíků. Jsou tu též Chyby-tiskové, by pomátly nepříteli, když se vyřítí k útoku. Potom viz na křídle setninu vybraných, hrotitých Dvojsmyslů, kryjících líčený útok škadrony Anachronismů, vedených samým starým Anachronusem, hrozným chlapiskem a velikým bijcem hlupáků.

Ale zde viz hlouběji natlačených deset tisíc Egotismů, lesknoucích se ve své zbroji a junáckých do bitvy. Ti nedbají na nikoho. Včera vzali útokem Konvenci a vyloupili sklep Dobrých Způsobů, kteří pomřeli strachem bez rány; tak vypili z něho víno a dnes jsou silni jako lvi a zrovna tak bezstarostni (kromě jejich velitele Monologa, kterýž jest úzkočelistník).

Zde jsou Zálohy Aposiopaesi a Dythyramb, který zabil Interpunkci v otevřeném boji; Parenthesis obr a přeborník vojska, a Anakoluth, který se nikdy neučil

čísti ani psáti, ale velmi obratně vládne mečem; a Metathesis a Hendiadys, dva Řekové. A naposled přicházejí ušlechtilí Gallicismové, pyšně se projíždějící na svých lehkých koních: jízda tak prudká, že nepřátelé omdlívají na pouhé jejich spatření a bývají přemoženi bez výstřelu. Pojdte pak též moji udatní, moji junáci, moji neunavní Opakovanci, chopte každý svou trubku, jež vám visí po boku, a zatrubte k útoku; brzy je požeme všechny před sebou o překot a řvoucí v hromadě do Pichrocholického jezera.

Tak! To byla mezinra. Zapomeňte křiku.

Ale jest ještě jiná věc; nenapsaná dosavad v žádné jiné Předmluvě; speciální této knížce. Neboť bez rýmu a bez důvodu na stránky této kroniky vtisknuty jsou kresby neurčitého rázu. Proč?

Protože fotografie na zinku tak zlevněla.

Za starodávna kdo neuměl kreslit, nekreslil vůbec. Dobře měl. Tehdy buď nebylo obrázků v jeho knize nebo (byly-li jaké) byly od někoho jiného, který ho ani za mák nemiloval a nebyl by šel púl míle cesty, a-by ho viděl oběšeného. Ale nyní jest tak snadno člověku načrtnouti, co vidí, a vložit to do knížky, že každý hlupec to může a nebude o nic hloupějším — mnozí jiní učiní po něm. Tuhle jest první.

Dříve než se příliš pohoršíte, uvažte, co si z dvojího vybrati. Má člověk cestovati Evropou táhna s sebou umělce na provázku? Bůh uchovej!

Má knihu psáti umělec? Ba věru, lék horší než nemoc.

Shodněme se tedy, ať budoucně každý poutník, chce-li, kreslí si (libo-li mu) nejobtížnější předměty, sněhové hory za houštím stromovým; ať kreslí, nač

přijde, aby osvěžil svého ducha (nebo kdo to viděl, ne-li on? A nebyla to jeho odloučenost, jež ho uschopnila viděti to?) a ať kreslí, i čeho neviděl, s takovou volností, jako vy čtenáři tak neustále vidíte, čeho nikdy nekreslíte. Ať si kreslí ranní mlhu na Grimselu za šest měsíců po ní; kdy už zapomněl, jaká byla; a ať ji orámuje jako mistrovské dílo, aby dobrého kreslíče podráždil k vzteku.

Svět se vrátil opět za tento dlouhý čas k chlapectví, a stavějí se hotely (slyšel jsem) na místě, kde Acedes objevil Vodu Mládí v jeskyni hory Epistemónoskoptes.

Protož milujme a smějme se. Čas utíká, a brzy už nebudeme se smáti — a zatím vezdejší život jest obehnanou písničkou a nejvážnější mužové trůní nad námi dokola. Snášejme nehoráznosti, neboť to jediné jest snášeti se vespolek.

A nebuďme příliš tvrdi k poctivému, ale nepokojnému druhu, který poslušně si sedl, aby namaloval duši Švýcarska na vějíř.

C E S T A D O Ř Í M A

Když onen první strůjce Přísloví, který všechny lidi obalamutil svými epigramy a svými šalebnými polopravdami, svým empirismem a šibalskými appely na povšechnou nevědomost, jářku když tento muž (neboť vykládám si, že to byl muž, a povedený) cestoval po Francii, pustil mezi Francouze jednu z těch nakažlivých průpovědí „*Ce n'est que le premier pas qui coûte*“; a to přezvýmavě spokojeně bylo opakováno od jeho dne na nejmenší sedmnácte milionů tři sta šedesát dva tisíce pět set čtyřikráte velikou spoustou školních učitelů, rodičů, setninových důstojníků, starších bratří, farních kněží a vůbec autorit, jichž povinností má býti a jichž zálibou jistotně jest pošfouchávati a rušiti onu vrozenou dřímavost a nečinnost ducha, kteráž jest pravou živnou půdou Zjevení.

Neboť chtějí-li hoši a vojáci a básníci a kteříkoliv jiní květové a chlouby přírody, aby se stále leželo v stínu a duch aby se pustil do společenství s jeho nesmrtelnými druhy, přistoupí Autorita, pohotová a horlivá, jako by bylo povinností nutiti řečeného ducha, by zalezl a potil se v záležitostech tohoto tak pomíjivého světa, svého dočasného příbytku.

„Vzhůru“, dí Autorita, „ať vidím, že tvůj duch zabývá se něčím praktickým. Ať vidím, že se bolestně spájí s okolností a přístipkuje a slátává nějakou Nedokonalost nebo něco jiného, co bude alespoň Realitou a ne hloupou Fantasií.“

Tu ubohý duch vrací se znovu do vězení, a hoch se chápe svého strašného Homéra v opravdové řečtině (ne modlitební knížky, běda !); básník svého hrubého chlupatého papíru, svého bolení hlavy a svého skřípavého péra; voják opouští svůj vnitřní obraz, v němž se viděl, jak si vykračuje ve svých občanských šatech, a zřít před sebou prašnou silnici a cítí v botech tvrdá náměstí, a vepřáhá se do stálého tlaku svého rance; a Autorita jest uspokojena, vědouc, že dobude povrchnosti od hochy, brakového verše od básníka a od vojáka dlouhého a žízňového pochodu. A obyčejně Autorita nabádá k činnosti některou z těchto formulí: jako v Anglii na sever od Trentu zřejmě falešnou a holedbavou frasi, „Práce začatá jest spolu dodělána“, a v jižní rčením „Začátek jest polovinou boje“; ve Francii však slovy, která jsem přisoudil pachateli Přísloví: „*Ce n'est que le premier pas qui coûte*“

Z toho můžete poznati, že strůjce Přísloví, jako každý jiný demagog, posedlec a buřič, pracující u veliké míře s metaforou — ale toho skoro ani netřeba abych zdůrazňoval, neboť z jeho rozsáhlé sbírky vydaných i nevydaných knih jest s dostatek zřejmo, že si osvojil hloupoučkou pýchu polovičatého vzdělance, pořád nadužívaje metafory. Se mnou do školy chodil smělý hoch, který, když učitel nám důkladně byl vysvětlil přirozenost metafory, řekl, že jak on věc vidí, metafora není než dlouhé řecké slovo za lež. A jistotně lidé, kteří vědí, že pouhá pravda byla by pohoršlivá a nudná, utíkávají se k metafoře, a činí to ti falešní lidé, kteří by rádi si získali subtilního a nenáležitého vlivu na své druhy, a vůdčí mezi nimi, strůjce Přísloví. Neb ačkoliv jeho jméno se ztratilo u veliké vzdálenosti

času, jenž uplynul od té doby, kdy on kvetl, přece jeho povahu lze zcela jasně odvoditi z mnoha literárních zlomků, po něm pozůstalých, i jeví se povahou maloduchého a nevzdělaného lichváře, zhola prázdného prozíravosti, ušlechtilé podnikavosti a rytířského nadšení — u věcech Víry šosáka nebo pochybovače, u věcech dobrodružství babu, u věcech Vědy nevědomého papouška a v literatuře ubožáckého veršotepce, s nemravem alliterace; úmyslného lháře (jako třebaš „*Nejdelší cesta dokola bývá nejkratší cestou domů*“), úžasného škrtila (jako „*Kdo šetří, má za tři*“), nemajícího potuchy o štedrosti a dobročinnosti (jako „*Kdo neutrácí, nepotřebuje*“) a děsného pařeza co do cti (jako „*Hrubá slova kostí nelámou*“ — on nikdy nebojoval, pozoruji, než klackem).

Ale on má zrovna týž příděch zmetaného vtipu, jako mívají všední lidé, a odtud jest ve všem, co pověděl, ona dráždivost, pro kterou nemáme jmena, která jistě není přesností a která jest pravým opakem soudu, leč která zachycuje našeho ducha jako ostružina šaty, nutíc nás pořád zastavovati se a kloniti. Neboť mísí věci nevývratné s falešnými závěry, neustále vypouští koccoura z měchu a vykládá naše finty, obarvuje naše činy, rozrušuje nás s naší vlastní pamětí, neslušně odhaluje kouty duše. Podobá se těm lidem, kteří řeknou něco nepříjemného a hrubého o příteli a potom se vytácejí ze svého nevěrného a neupřímného skutku dokazujícíce, že to zvláštní obvinění jest pravdivo; a snad právě pro tuto ohavnou logiku a jeho zlomyslnou potměšilost ho nenávídím; a poněvadž on sám zjevně nenávidí lidského pokolení, nesmí si stýskati, klidí-li oplátkou též nenávist.

Všimněme si na př. onoho rčení, které mne přimělo rozepsati se. „*Ce n'est que le premier pas qui coûte*“. Toť nepravda. Mnoho bývá na počátku nesnadného, jak ví každý, kdo se plavil po moři, a co se týče prvního kroku člověk obyčejně se naň ani nepamatuje; jest-li jaká nesnáze, jest v celém vypravení podniku, na prvních deseti stránkách knihy nebo v první půlhodině přednášky, kterou posloucháme, nebo první míli cesty. První krok se činívá snadno, líbezně a s duší v blankytu; ale pětistý se počítává. Vím však, a vy též víte, a on též ví (tím hůře!), že pověděl pichlavou a ošemetnou věc, když toto rčení převrátil. Naschvál tím trápí člověka. Jest to, jako by člověk v nitru slyšel hlas řkoucí: —

„Znám tě, ty nikdy ničeho nezačneš. Pohleď, co jsi mohl vykonati. Tuhle stojíš už jedenadvacitník, a ještě jsi nese-psal slovníku. Co vykonáš, abys si získal pověsti? He? Nic; jsi nesnesitelně líný — a což horší, jest to tvým osudem. Začátky jsou ti nepřekonatelnými překážkami. Což ono veliké dílo o Národním Dluhu? Což drobná lyrika na Winchelské jezero, kterou jsi zamýšlel napsati před pěti lety? Proč jest těch několik veršů pořád ve tvé hlavě a ne na papíře? Protože nemůžeš začít. Ale ať jakkoliv, nechme toho, nemůžeš nijak, jest to tvoje veliká chyba a jest to osudné. Pohleď na Jonesa! O půl roku mladší než ty, a už shrabuje v *Americkém Večerníku* mazance od zakladatelů společnosti! A kde jsi ty?“ atd., atd. — a tak pořád dál.

Tak toto vyhrožování těžkou zkouškou začátku rodí malomyslnost, bázeň, trápení, popudlivost, bídný styl, pompésnost a infinitivy rozeklané od přilby k sedlu, a metaforý tak pomíchané jako Carlton. Ale ovšem stačí zůstatí pevným v duchu, zachytiti se jakoby jed-

ním prstem. Neboť všechny věci (samí poznáte) jsou velmi nesnadny ve svých počátcích, a proč, nikdo nechápe. *Omne Trinum* : jsou nesnadny též ve vzruchu zralosti i ve svém konci. Vizme na př. Život Člověka, což jest Těžkost Zrození, Těžkost Smrti a Těžkost Velikého Klimakteru.

ČTENÁŘ : Co jest Veliký Klimakter ?

AUTOR : Nemám kdy vykládati vám, neboť zavedlo by nás to v diskussi astrologickou, a potom možná k otázce přírodovědecké, a potom byste objevil, že nejsem pravověřícím a ohlásil byste mě úřadům.

Ale napovím vám hodně: bývá chvíle (ne rok, ani měsíc, považte, ba ani hodina, ale vteřina), kdy člověk dospěje, kdy uzří věci takovými, jakými jsou (totiž naruby) a určitě si uvědomuje sám sebe. Vyjadřuju se jasně? Nevadí, toť Vzruch Zralosti, a to vám stačíž.

Ale možná že jste četl hnědé knížečky o Evoluci, a nevěříte v Katastrofy nebo Klimaxy neb Definice? He? Povězte mi, věříte v hrot Matternhornský a máte pochybnost o špičkách jehelních? Možno říci s pravdou o slunci, že vychází nebo zapadá, a jest nějaký přesný smysl ve rčení „Done to a turn“,* jako bychom mluvili o omelettách? Víte, že jest; a tak též povinen jste věřiti v Kategorie a povinen připustiti rozdíly způsobu i stupně a přijmouti přísnou definici a věřiti všemu, čemu věřivali vaši otcové, kteříž byli moudřejšími lidmi než vy, jak snadno se dokáže, vmyslíte-li se na okamžik postaven do přítomnosti svých předkův a zeptáte-li se sám sebe, kdo z vás se zdá bláznem. Zejména povinen jste věřiti v okamžiky a jejich důležitost a vyhýbat se

* Do slova „obráceno“. O slunci: obrátilo se, vrátilo se. Totéž rčení však znamená též: zrovna dost upečený. Překl.

s největší péčí Methodě Srovnávací a Argumentu o Pozvolném Dovršování Hromady. Doslýchám se, že někteří učenci už začínají připouštět realitu Narození a Smrti — ať jen několik poněkud statečných učiní vyznání Víry ve Veliký Klimaktér, a všecko bude ještě zachráněno.

Nuže, jak jsem pravil, tato Nesnáz Začátku jest toliko jednou ze tří, a jest Nevysvětlitelná, a jest v Přirozenosti Věcí, a jest zejména význačná v Literárním Umění. V každé knížce jest Nesnáz Začátku, Nesnáz Obratníku (jenž jest Velikým Klimakterem knihy) —

ČTENÁŘ. Co značí v knize?

AUTOR. Nuž, jest bodem, kde čtenář byl zachycen a vnořuje se do knihy a touží čísti dál.

ČTENÁŘ. V některých knihách přichází dříve než v jiných.

AUTOR. Jak pravíte . . . A posléze jest Nesnáz Zakončení.

ČTENÁŘ. Nechápu, jak možno, aby byla nějaká nesnáz v zakončení knihy.

AUTOR. Z toho se ukazuje přejasně, že jste jakživ nepsal knihy, neboť nic není tak nesnadného při psaní knihy — ne, ani volba Dedikace — jako zakončiti ji. Proto jen velicí Básníci, kteří jsou povýšeni nad obyčej a umějí svými božskými prsty chňapnouti po formách, nebývají v úzkých, jak sesnovati obezřelé konce. Takto Homér končívá verši, které by zrovna tak dobře se hodily doprostřed stati; Hesiod nevím jak; a p. Bailey, Nový Hlas z Eurasie, nezakončuje vůbec, ale pořád píše dál.

Panurg mi pravil, že jeho veliké dílo konchologické nikdy by se nebývalo bylo skončilo, nebýti knihkupce,

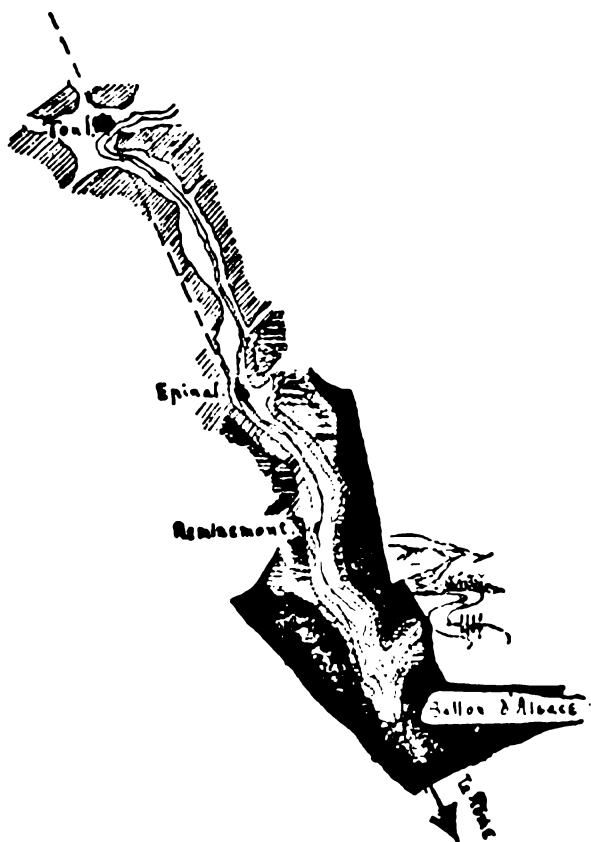
kteřý hrozil zákonem; a tak jak jest, nemá ve své poslední větě slovesa. Vždycky bývá ještě něco povědět, a vždy bývá tak nesnadno obrátiti drážkování pěkně ke krajům. Proto jsou pravidelné vzory na zakončení knihy nebo básně, jako jsou na začínání; ale mně nejlepším způsobem na zakončení knihy zdá se, hrabati v něčích rukopisech, až člověk najde ždíbec Krásného Psaní (nesejde o čem), vyvrcholiti poslední kapitoly nějakými, nesejde jakými, prudkými vzruchy k věci, o které se mluví, uvéstí řádek hvězdiček a potom přilepiti pod to na papír kousek Krásného Psaní, které jsme našli.

Poznal jsem kdysi člověka, který pokaždé nejdříve psal konec knihy, kdy jeho duch byl svěží, a tak pracoval postupně na zad k úvodní kapitole, která bývala vždy (pravil) jakýmsi výtahem a s kterou vlastně nevěděl si člověk rady, dokavad se neseznámil s věcí, o níž se mluví v knize. Ale mně zdá se tohle čirým bláznovstvím, neboť vedlo by to posléze k tomu, aby se začínalo na spodku poslední stránky, jako v hebrejské Bibli (a kdyby se s tím šlo do nejzazších důsledků) aby člověk psal věty nazpátek, až by měl styl jako Londýnská Škola Básnická: strašlivý závěr.

Ale nejde mi teď o zakončení knihy, nýbrž o začátek; a pravím, že začátek každé literární věci bývá těžký, a že tuto těžkost nesnadno jest vysvětliti. A pravím ještě více — pravím, že nekonečná diskusse o nesnází se začatím knihy jest nejpříznivějším znamením k dalšímu psaní, nebo alespoň ošumělým úskokem. Ve jmenu všech slušných, obecných a známých věcí proč nezačít a neodbytí to?

Bylo to na samém začátku června, podvečer, ale je-

ště před západem slunce, kdy jsem vykročil z Toulou nancyjskou branou; ale místo abych šel přímo procházištěm, odbočil jsem napravo rovně podél příkopu a hradby, a neoddělil jsem se od opevnění, dokud jsem nepřišel na silnici, která se táhne podél toku Moselly.

Neboť údolím této řeky mínil jsem začítí svou pout, poněvadž šťastnou náhodou údolí horní Moselly běží přímo směrem k Římu, ač vás provází jen kousek cesty. Jaký pěkný počátek skýtá k přímému putování, možno viděti z této mapky, na níž tečkované linie uka-

zují rovnou k Římu. Má dvě ohbí, která poněkud odvádějí s cesty, a těm oklikám pokoušel jsem se vyhnouti, ale celkem údolí asi na sto mil od Toulů k pramenům jest zřejmou branou všem, kteří cestují z této končiny Lotrinska do Italie. A tato mapka jest též tím užitečná, že ukazuje, kterou cestou jsem se bral prvé tři dni na Epinal a Reminemont vzhůru k vrchovišti řeky a vzhůru na vysokou horu Ballon d' Alsace. Naznačuji údolí říčky jakožto příkop a kopce nad ním jsem vystínoval, až hornatá vyšší část, Vogesy, jest vytažena černí. Na pochody vydávám se nejraději na sklonku dne, pro veliké parno, jež nastává před polednem a trvá čtyři hodiny s poledne. Pamatuje na to, počítal jsem, že budu cestovati nocí a z rána a večerem, ale jak tento plán se zdařil, uslyšíte za chvíli.

Neušel jsem ještě daleko, ani čtvrt míle, svou cestou z města, a pomyslíl jsem si, že se zastavím a odpočinu si chvíli a zjistím, že jsem šťastně vykročil a že jsem opravdu na své cestě k Římu; i zastavil jsem se u hradby a ohlédl se po městě a baštách a načrtal si, co jsem viděl, do knížky. Byl to pohled, který byl pevně upoutal mého ducha v dětství, a který v něm ostane, dokavad bude schopen tvořiti si obrazy z minulosti. Myslím, že tohle jistotně platí o všech brancích vůči garnisonám, ve kterých sloužili, neboť duch ve dvacátém prvému bývá tak svěží a život tak nový každému rekrutu, když ho dospěje, tehdy bývá tak odříznut od knih a ode všech strázní života, že okolí místa jeho zážirá se do něho a zakořeňuje se v něm jako člověková škola nebo první domov. A já jsem měl zvláštní štěstí, neboť jsem sloužil u dělostřelců (jak známo, nejlepších to lidí) a ne v rozsáhlém místě, ale v městečku, starém

a tichoučkém, v jehož obvodě bylo více vojáků než bylo mužů, žen i dětí v jeho zbytečných hradbách. Slyne jakožto krásné, a ač jsem neslyšel této pověsti, viděl jsem to na první pohled, když jsem tam přimašíroval ponejprv na úsvitě listopadového dne, na kopec do dělostřeleckých kasáren. Vzpomínal jsem si na ty vysoké kopce na všech stranách vůkol, skrývající svou hrozbu i ochranu děl, a na jihu a na východě na tiché údolí, kdež vysoké háje vévodily nad Mosellou, a na město pod silnicí, stojící na ostrově nebo ve věnci vysokého stromoví. Na to vše, pravím, pořád jsem si vzpomínal a ustanovil jsem se, až bych někdy mohl jíti na pout do Říma, že to místo zvolím si za východisko, a když jsem se tam zastavil a ohlédl se několik kroků od brány, ukázalo se mi znovu jeviště, na kterém se zrodilo tolik smíchu a těžké práce a otročiny a vojenské hrdosti.

Přímou přede mnou stála veliká bašta Svatého Michaele, jež jest nejpevnější stavbou na hranici a jež jest klíčem k věnci tvrzí, z nichž se skládá ten obehnaný tábor. Z jejích baterií bylo viděti málo, nebo nic, toliko sto stop příkře vystupujícího houští nad vinicemi, a na vrcholku zakrsalý lesík, schválně nasázený. U něho na pravo ve stejné výši byl vepří zadek Côte Barine, skrývající baterii. Mezi Côte Barine a mou cestou a hradbou viděl jsem návrší a přátelské kasárny, jež se nazývají (nevím proč) kasárnami Spravedlnosti, ač vhodnější by bylo, kdyby sluly kasárnami drobných tyranstvíček a dobrého kamarádství, aby se ukázalo filosofům, že tohle dvojí jest životem vojenským; neboť ze všech ctností, konaných v tom bývalém mém nuceném domově, Spravedlnost byla alespoň druhou, ne-li třetí, ale kázeň a kamarádství byli prvními; a čím více o tom pře-

mýšlím, tím více nabývám přesvědčení, že ze všech trpících mládenců, kteří tam byli rozpálení a kováni na vojsko, nikdo netrpěl tak jako právníci. V pravo od vysokých stromů, jež stály vně, bašty městské ztrácely se v perspektivě jako palisáda, a nad nimi tu a tam čněla střecha, ukazující vrch věží kathedrálních nebo Svatého Gengoulta. Vše to jsem uzřel ohlédnuv se, a když jsem si to prohlédl a načrtal, obrátil jsem se opět a vykročil jsem dál.

Měl jsem ve vaku nebo v ranci, zavěšeném na zádech, kavalec chleba, půl libry uzené šunky, črták, dvojce národní noviny a čtvrtník Bruléskeho — kteréž jest nejpověstnější vínem v okolí garnisony, ač velmi laciné. A Brulé jest spasitelnou zvěstí lidem, kteří jsou zbiti a vydánizoufalství, ač Brulé sluje teprve odtud, že mnohokrát bylo spáleno Římany, Franky, Burgundy, Němci, Vlámky, snad i Huny, a vůbec všemi těmi, kteří v několika minulých tisíciletích pustili se nejkratší cestou na své nepřátele přes šíji Côte Barine. I myslili byste, že to jest hroutící se, slabé a zubožené místo; ale ani z daleka; jest to bohatá a hrdá ves, rodící, jak jsem pravil, lepší víno než kterékoli místo v garnisoně. Ač Toul stojí ve velikém kalichu nebo kruhu kopců, vysokých a s příkrými svahy, a s děly na každém, a všechny ty kopce rodí víno, žádné není tak dobré jako Bruléské. A to mi připomíná příhodu, která se udála v manévrech roku 1891, *quorum pars magna*; byloť tam dvě divisi činné při té slavné a únavné hře, a přes veletucet děl — abych to přesně určil — sto padesát šest — a z těch jedno (šestá jednotka desáté baterie osmého — jsem zvědav, kam jste se poděli všickni? myslím, že vás už jakživ neužtím, ale byli jste nejlepšími druhy na světě,

milí přátelé) bylo řízeno třemi vozataji, z nichž já byl jsem prostředním a nejslabším, maje na livretu známku „conducteur mediocre“. Ale to není ani zde, ani tam; příhodu ihned uslyšíte, a mravní naučení z ní plynoucí jest, že duch obchodní bývá nelogický.

Když jsme ušli kousek cesty, dupající prachem, a byli šťastně na silnici commercyjské, zastavili jsme se ke krátkému oddechu, a za tohoto oddechu přejel mimo nás největší Sud nebo Vědro, jaké kdy bylo vezeno. Poukazujete na Veliký Sud Heidelberský nebo na ty obrovské kádě, jež stojí v chladných boudách Napského Údolí, nebo na velikánská vědra v Katakombách Reměšských; ale všechny ty jsou stavěny *in situ*, aniž míněno jimi hýbati s místa, a není mezí pro rozměry Bečky, která se nemá převážeti. Při této nesmírné schráně Bakchově a sklepovitém Vězení Smíchu podstatno bylo, že bylo možno jí hýbati, byť namahavě, a byla vezena velmi zdlouhavě tupým trpělivým volkem, jenž se nemínil schvátiti. Na vršku seděl statný sedlák, s tváří odhodlanou, jako by byl v boji se svou povahou, a pořád volal na svého volka „hou“ a „hý“, zvuky posupné výzvy, jak harašil mimo ná: Tu vojáci jali se naň pokřikovati: „Kam pak, táto, s tou baterií?“ a „Nač vezete tu vodu do Commercy? Té tam mají až dost“; a „Co fo máte v té bečičce, v tom kotěti, v té kantýnské máznici, v té čutorce, v tom vědýrku?“

On trhnul zprudka volkem a zastavil jej, a otočiv se po nás, řekl:

„Povím vám, co v tom vezu. Vezu tolik hektolitrů Bruléského, jež jsem sám natlačil a o kterém vím, že jest vínem, nad které není, a vozím je, abych viděl,

zkrotím-li a zlomím-li ty hrdé chlapy, kteří pořád jen smlouvají a ušklibají se mi. Má cenu osmi skučonů za hektolitr; co povídám? má cenu luisdoru za číšku; ale chci je dát za cenu, kterou udávám, a ani o penny levněji. Ale ať kamkoli přijdu do vsi, hospodský začne smlouvat i handrkovati a nabízí šest sou a sedm sou, a já odpovím: „Osm sou, buď vezměte nebo nechte“, a má-li chuť ještě handrkovati, sednu a jedu dál. Zním cenu svého vína a neslevím, třeba by mi bylo jezdit s ním z Lotrinska do Barrois, abych je prodal.“

Proto když jsme ho dohonili znovu, sergeant zvolal, jak jsme šli mimo něj: „Dám vám sedm, sedm a čtvrt, sedm a půl“, a šli jsme dál, smějíce se, a zapomněli jsme na vše.

Mnoho dní maširovali jsme s místa na místo a stříleli jsme a hráli pomatenou hru v pražícím slunci, až vozatajstvo zcípajících koní bylo mří za námi a rekruti byli všickni hluší jako pařezy; a posléze jednou na večer přišli jsme na místo řečené Heiltz le Maurupt, jež bylo jako nebe po parné rovině a prachu a jehož obyvatelé jsou dobří a pohostinní jako andělé; jest to právě tam, kde se otvírá Champagne. Když jsme opatřili a vybrodili koně a byla ustanovena státní hlídka, a my všickni dostali asi na hodinu volno procárat se chladnou tmou, než se uložíme k spánku po stodolách, dostalo se nám z nenadání poučení o tom, jak tento svět jest maličký, neboť co se nezjevilo na ulici té vesnice jako ten obrovský Sud? a z jeho pohybu jsme pozorovali, že je pořád ještě pln.

Sbíhali jsme se kolem sedláka a vykládali mu, jak litujeme jeho nešťastného osudu a přisvědčovali mu, že všickni ti barroisští jsou zloději nebo blázni, neku-

pují-li takového vína za takový pakatýlek. On zajel s volkem a sudem do vysokánské kolny, jež stála na blízku, a tam nám vyprávěl všecko své putování a o mnoha útocích, jež narazily na jeho pevnost a jak jim všem odolával. V jeho přízvuku bylo mnohem více hněvu než lítosti, a pozoroval jsem, že jest z toho dřeva, z něhož se tešou tyrani a mučenící. Po té náhle obrátil a rozvázal: —

„Oh, dobré vínečko! Jen znáti je a ochutnati ho!... Tuhle, dejte mi číšku, natočím někomu z vás, aby ho okusil; aspoň se pozná, že jsem je chválil, jak zasluhuje. A. tohle jest to víno, jež jsem vezl přes sto mil a všude je odmítli!“

Na stolici tam stála roztékající se svíčka. Střecha kolny se ztrácela u veliké výši ve tmě; vzadu ve tmě volek chroustal bez ustání ve žlabu. Světlo plamene svíčkového osvětlovalo jeho hlavu silně zespod a vyznačovalo ji tmavými stíny. Blikalo dokola po našich tvářích, jak jsme se tlačili do kruhu, a dopadajíc kosmotratilo se a mizelo v nesmírné délce Sudu. On stál u kohoutku, s obočím zvráštělým jako nad nějakou předležitou zkouškou, a my všickni, dělostřelci a vozatajové baterie, jali jsme se odpínati své džbánky a nastrkovali mu je. Bylo nás skoro sto, a všem nalil; ne s veselou, ale jako člověk přinášející slavnou oběť. My též, vpravujíce se v jeho rozmar, podávali jsme mu napořád džbánky, děkujíce mu stlumeným hlasem a ponejvíce setrvávajíce v mlčení. Několik řadových vojáků zevlovalo u dveří; pokynul jim, aby si přinesli poháry, a nalil jim. Kázal jim, ať zavolají kamarády, kterým se chce přijíti; a za minoutku koloval tam zastup lidí, a všeci dostávali bruléského a mručeli své

díky a uspokojení, a on dosti ochotně naléval dál, leč my jsme ustali, když jsme uznali za hodno, a výjev se skončil. Nepovím vám, jak úžasné množství vína vytočil nám toho večera, ale když udeřil do klenby sudu, už duněl. Udělali jsme sbírku, ale on ji odmítl a šel spat vedle svého volka a my na slámu v jiných kolnách. Na druhý den vyšli jsme před svítáním a už jsme ho nespattřili.

Toť jest příběh o bruléském víně, a ukazuje, že lidé nemilují vždycky jen peníze, ale též svůj způsob, a že lidští tvorové nade vše milují účastlivost a okázalost. Také nás učí, abychom nebyli tvrdi k bohatým.

Ubíral jsem se údolím mosellským, a jak jsem šel, ponenáhlu se schyloval dlouhý letní večer. Obloha byla prázdná a její hlubiny nezměrný; jasnost vzduchu uváděla mě v snění. Minul jsem zátočinu, kde jsme odpočívávali, když jsme se učili jezdit před děly, za domečkem, kdež v řídké svátky hoši jídali matelotte, což jest ryba vařená ve víně, a tak dál až k místu, kdež řeka jest přepažena hrází a rozlévá se v jakési jezero.

Tam jsem se zastavil u dřevěného zábradlí a díval se vzhůru do kopců. Dotud jsem byl doma, a nyní zadumal jsem se o posledních známých zjevech, než se odhodlám do vysokého lesa a nastoupím svou zkušenu. Proto jsem se pozvolna loučil a uvažoval, místo abych kráčel dál. Všecko vůkol pudilo mne, bych se rozpomínal a ulevoval si. Stádo ovec běželo mimo mne s ovčákem, jenž mi přál dobrého večera. Ocítal jsem se v té náladě, v níž všechny knihy byly počaty (ale nenapsány); „kouřil jsem začarované cigarety“ Balzacovy, a bývá-li takovéto snění osudno činnosti, přece jest ta-

kovým tvůrcem štěstí, že jsem promarnil rozjímáním té roztomilé a tiché užlabiny mnoho mil pochodu. Myslím, že kdyby člověk vůbec byl svým pánem a nebyl svírán žádnou potřebou, ani potřebou vyjadřování, všecek svůj život by strávil v těchto vznešených fantasiích.

To bylo místo, na které jsem se předobře pamatoval. Pramenná řeka lotrinská jest tu zastavena a přehrazena, i rozlévá se u velikou hladinu vodní, jež asi jest hodně mělka, ale jež se svých odrazech a jasnosti podobá se spíše hlubokému a tichému moři. Svahy lemující ji jsou téměř horstvem a korunovány jsou hlubokými lesy, v nichž si kraj odpočívá a na kterých utkvívá svým místním geniem. Nahoře v pravo mezi svahem a vodou rozkládá se dědinka, kterou jsme nazývali Svatým Petrem v Lomech, a zrovna tam, kde kopce se končí, půda, která bývala bažinata a nyní přetvořena zpola v role, zpola v jezírka, ale přerušovaná nádherným stromovím, ukazuje dlouhý věk své civilisace. Touto rovinou vede, vroubena řídce topoly, cesta, kterou možno jíti dál a dál až do srdce Voges. Z toho ticha a té širé pláně vstupoval do mne klid, jenž bývá úvodem noci. K tomu souladně se pojil ruch vesničanů kolkolem: návrat s práce, bečící stáda a rozsvěcování lamp pod přístřešky. V takové náladě prošel jsem hořejší částí údolí k úpatí kopců.

Do Svatého Petra dorazil jsem právě za toho světla denního, kdy člověk si myslívá, že ještě vidí na čtení; kdy stavby a mosty bývají velikými záplavami nachu, jež klamou člověka, připomínajíce podrobnosti denního světla, ale kdy noční ptáci, jistější než lidé a méně zmatení touto illusí paměti, objevili, že jejich temnota zvítězila.

Vesničané seděli u domů v přitnutí, dýchající chladivý vzduch; každý na mne promluvil, jak jsem šel mimo něj, a odpovídal jsem všem, a v žádném jejich pozdravu nebylo pomínuto šťastné pořízené a jmena Božího. Vyjma u jednoho, který byl sergěantem dělostřeleckým na dovolené a který na mne zavolal s přízvukem velmi důvěrným a zval mne na zavadanou; ale řekl jsem mu, že spěchám vzhůru do lesa, abych využil noci, protože ve dne bývá tak vedro na chůzi. Když jsem přešel poslední dům vsi, nebyl jsem si jist, nebude-li mi úzko samotnému, a když cesta stoupala na kopec do pustiny a stromoví, byl jsem zvědav, jak mine noc.

Co krok vzhůru větší tajemnost mne obklopovala. Vysvitlo několik hvězdiček, a dole po vodě ploužila se hnědá noční mlha. Ale pořád bylo ještě dosti viděti na cestu, a bylo i rozeznati kapradí v opuštěných žlebech. Silnice byla teď už o málo lepší než alej; na kopci vplížila se pod vysoké smrkoví, a obskočila ji tma. Říše nemající zdí a vystavěné ze stínu počaly mne utlačovati, jak noc hutněla. Kdybych byl měl druhy, přece bývali bychom jen hovořili pošeptmu, a v tom žaláři stromů i vlastní duše bála se ozvati se mi.

Byla čirá noc, když jsem dospěl na neurčitou mýtinu v lese, přímo na temeni toho plochého kopce. Mýtiny ta slula „Studní Magdaleninou“. Širším nebem nad otevřeným polem tak se mi ulevilo, že jsem se mohl zastaviti a odpočinouti si chvilčku, a tu posléze, odloučen od lidí, zamyslíl jsem se o tisíci věcech. Vzduch byl pln zralého léta, a jeho směs povznešení a bázně vytrhovala mě z všedního života. Nyní jsem chápal, proč naše náboženství posvětilo tuto dobu roční, proč máme o něco později noc svatojanskou, ohně na ho-

rách a staré zkazky o kolových rejích vil v letní trávě. Veškera obecnost všech věcí spolčuje se v té krisi letní v spiknutí proti nám, rozumujícím lidem, kteří bychom měli žít ve světle denním, a cosi fantastického zmocňuje se těch, kteří jsou takovými blázny, že bdí v takých nocích. Tak i já bdě byl jsem tím zachvácen. Nad prostorou, kdež jsem seděl, vyčuhovaly matné vrchy, celé porostlé lesem, ale nořily se do zakaleného obzoru. Byl jsem na vysoké pláni, ale přece cítil jsem se v té nesmírnosti osamělým, jak bývá člověku vlastně jen na rovinách. Viděl jsem hvězdy a vzpomínal jsem si, jak jsem se na ně díval zrovna v takové noci, když jsem byl poblíž Tichého Okeánu, oloupen o přátele a v moci pustiny. Kolem dokola ani nešustlo, byla čirá tma. Les přede mnou a za mnou byl čtverhranným rámcem ticha, a já byl jsem vciselován sem do mýtiny, přemýšleje o všech věcech.

Tu širými lesy lotrinskými zašuměl větřík. Jako by byl probudil neurčitý, lstivý život, přirozený takové odloučenosti, život, kterému jsem byl cizím a který mě považoval za vetřelce. Leč neslyšel jsem nic. Nebylo zmijí ve vysoké trávě, ani žab v tom suchém čtverci země, ani cvrčků na vysoké straně kopce; ale věděl jsem, že drobná stvořeníčka ve svazu s všelikou noční mocí, nepřátelé slunce, zabrala vzduch a zemi kolem mne; a neupírám, že jsem se necítil odbojníkem, věda dobře, že lidé jsou stvořeni k práci za šťastných úsvitů a k spánku v noci, a všechno v té blízké a posvátné tmě zbystřovalo mou číhavost a pestřilo mou obraznost. Možná, že to pudy hlídek, potřeby stráže vracejí se nám z věků bezděky za takových smělých pokusů. Ať akkoliv, noc mne tísnila i povznášela mne. V tom ná-

hle přičetl jsem tu divnou exaltaci prosté potřebě jídla.

„Dlužno-li vyzkoušeti ten knihomolský plán spáti ve dne a cestovati v noci“, pomyslnil jsem si, „aspoň člověk povinen jest zříditi si dle toho též noční jedení.“

Proto, s duchem pořád ještě plným lesa, sedl jsem si a škrtl sirkou a nalilédl do svého vaku, vytáhl z něho chléb a šunku a čokoládu a bruléské. Sedadlem i stolem byl mi |vřesový břeh, ještě plný tepla a vůně do-
světivšího dne, společníky ony veliké nepřátelské moci
noční, s kterými jsem se střetal a jich se bál, a podně-
tem neb omluvou byl hlad. Z množství těch, kteří se
zabývají otázkou, co s pocestnými, nejlepším a nejví-
tanějším byl Duch, který mi napověděl tento spasitelný
úkon. Neboť jak jsem pil víno a hryzal šunku a chléb,
pocitoval jsem víc a více, že mám právo na cestu;
hvězdy staly se mi přítelkyněmi a lesy hříčkou. Jest
zcela jasno, že tělu třeba poskytnouti, čeho zasluhuje,
a duši udržovati v jejím sídle, když trochu občerstvu-
jícího pokrmu a nápoje tolik člověka vzmuží.

Takto se posilniv, vyskočil jsem vesele, zapálil si
dýmku a dal se do zpěvu, a k nevýslovné radosti jsem
uslyšel o něco níž po cestě jiné zpívající hlasy. Zpívali
tu starou písničku francouzské pěchoty, jež pochází
z doby Ludvíka XIV. a začíná „Auprès de ma blonde“.
Odpovídal jsem na jejich sbor, a tak než jsme se setkali
pod stromy, už jsme byli spřáteleni. Pravili mi, že do-
stali dovolenou na čtyřicet osm hodin do Nancy, čtyři
z nich, a že mají býti při vyvolávání na místě řečeném
Suché Villey. Pamatoval jsem se na ně ještě po tolika
letech.

Jest to víska posazená na vrchol jednoho z těch vy-
sokých kopců nad řekou, a užřela se jednoho dne o-

behnána zákopy a náspy, a zrovna nad kostelem vypjala se veliká bašta. Po té, dříve než zvéděli, kde jsou, byli poučeni, že 1) nikdo nesmí vcházeti tam ni vycházeti od západu do východu slunce bez dovolení velícího důstojníka; 2) že místo dosavadní vsi stali se „stavbami, umístěnými ve Tvrzi č. 18“; 3) že budou zaplavení vojskem; a 4) že jsou vázání vystěhovati se ze svých obydlí v čas mobilisace. Stali se nevědomky a přes noc pevností, a všechny jejich ulice byly blokovány baštami. Krušný osud; ale neměli stavěti své vsi zrovna na vršku kulatého kopce. Učinili to ve dnech dávných, kdy lidé užívali kamení místo železa, protože vrch kopce byl vhodným místem na obranu proti nepřátelům; a tak nyní, po těch 73.426 letech, shledávají, že tatáž výhoda zachvacuje je zase k jejich škodě. A tak se věci točí dokola.

Tož Suché Villey jest tvrzi, a tam moji čtyři bratři se ubírali. Bylo to mnoho mil cesty, a měli tam býti do svítání, i nabídl jsem jim hlt mého vína, oni však, k mé veliké radosti, odmítli, a zdvořile jsme se rozešli. Po té poznával jsem, že cesta se svažuje, a pozoroval jsem, že jsem minul kopce. Když les přestával a ukazovala se svažité pole, na východě na břehu mlhy, jež maskovala řeku, vynořil se kalný pozdní měsíc. Tak svažující se cestou, nyní uvolněn od lesa, a v ústí pěkného neobydleného údolí za svitu měsíce sešel jsem znovu k Moselle, ušetřiv si touto vycházkou přes hory velikou zátočinu. Když jsem se stácel po ohbí kopců dolů a díval se vzhůru svažitou úžlabinou, vzpomněl jsem si, že těm vřesovým úvalům Lotrinčané říkají „vallons“, a to mne přivedlo na loveckou písničku „Entends tu dans nos vallons, le Chasseur sonner du clairon“, kte-

rouž jsem si zvučně zpíval, až jsem došel břehu řeky a ztratil horské rozjaření.

Nyní byl jsem nějakých dvanáct mil od svého východiště, a bylo půl noci. Róvina, plochá silnice (která chvílemi poněkud stoupala) a vlhký vzduch řeky začaly mě tížiti únavou. To však mě nerozrušilo, neboť byl jsem si umínil přetrhovati tyto noční pochody příležitým odpočinkem, a když jsem byl v pohodlí měst — zvláště v klamných nadějích, jež člověk čerpává z četby knih — domníval jsem se, že jest snadnou věcí spáti pod širým nebem. Spal jsem tak mnohokrát, když jsem k tomu byl nucen v manévrech, ale zapomněl jsem, jak podstatnou věcí byla nějaká houně, a jaký rozdíl může způsobiti oheň a kamarádství. Přemýšleje o tom všem, cítě svou únavu a tetele se poněkud sychravosti pod měsícem a jasnou oblohou, byl jsem už hotov kapitulovati a spáti na lůžku, jako pořádný křesťan, jen co se mi nahodí. Ale jest jakási moc v slibech a plánech, vymykající se našemu posouzení. Za všechny chybné kalkulace bývá třeba zaplatiti, a poznal jsem, jak uvidíte, že umíniv si spávati pod širým nebem, byl jsem k tomu donucen přes všechny své jiné myšlenky.

Přešel jsem dědinu a po ní druhou, a bylo v nich tma jako v hrobě, a nezbudil jsem leda psy, kteří mě měli za nepřítel, až posléze jsem uzřel široký pruh světla v mlze nad Mosellou. Bylo to město nebo rozložitá osada, kdež byly železárny, i myslil jsem si, že domy budou tam otevřeny i po půlnoci. Nejdříve jsem přišel na staré město, kdež zrovna dva lidé byli vzhůru u jakéhosi vaření či čeho. Zahlédl jsem je štěrbinou světla, deroucího se dveřmi; ale nedali mi naděje, toliko mne odkazující, abych šel přes řeku a pokusil se

v novém městě, kdež jsou kovárny a železárny. Tam prý jistě najdu nocleh.

Přešel jsem po mostě, jsa už příliš zemdlen, abych něco pozoroval, byť i šeré kopce, a prvním, co jsem našel, byla řada vagonů, náležejících nějaké kočovné tlupě nebo trhovcům. Tam několik lidí bdělo, ale když jsem nadhodil, aby mi poskytlí noclehu ve svých jízd-ních domečcích, pravili mi, že to není zvykem; že jsou sami rádi, když se tam uloží; že nemají slámy; že tam hlídají psi; a vůbec mi dali na rozum (ač bez prudkosti a neuhlazenosti), že se podobám, jako bych jim chtěl ukradnouti jejich lvy a tigry. Radili mi však, že najisto naleznu něco otevřeného v středu dělnické čtvrti, kdež velké elektrické lampy právě ozařovaly továrnu.

Mrzutě vlekl jsem se dál, a u posledního domu té ohavné průmyslové otrokárny, vysokánské stavby se štítem, uzřel jsem otevřené okno a na balkoně muže blondýna, kouřícího cigaretu. Ihned jsem naň zavolal a žádal ho, by mě přijal na nocleh. On mne zasypal otázkami, jaké jen si mohl vymysleti. Kde jsem se tam vzal? Proč přicházím? Kde (jsem-li slušný člověk) míníl jsem spáti? Kterak to, že jsem v takovou hodinu na nohou? a jiné zpytování. Přemýšlel jsem chvilku, jak se mu omluviti, a po té uváživ, že jsem příliš zemdlen, abych se zmohl na něco kloudného, pověděl jsem mu čirou pravdu; že jsem míníl spáti venku, ale že jsem zmožen únavou, a že jsem šel pěšky z Toulů, vyšel večer. A zapřisáhal jsem ho naší společnou Věrou, by mě přijal. On mi na to, že to jest nemožnost, poněvadž prý má jen jeden pokoj, ve kterém spí se svou rodinou, a ujišťoval mne, že všechny jeho otázky vznítíla pouhá

účastlivost a láska. Po té dal mi slušně a laskavě dobrou noc, a zalezl.

Já zatím byl jsem velmi vyčerpán, a bylo mi úzko. V těch osamělých francouzských městech ani přístřeší se člověku nedostane. Viděl jsem, že mi bude vyjítí za zelinářské zahrady a že bude mše cesty, ne-li dvě, než najdu, kde se uložití. Na věži bila hodina. Podíval jsem se vzhůru a viděl jsem, že to jest zvonice jednoho z těch kostelíků, které mniši stavějí všude, kam člověk vkročí, a neopominul jsem zaklnouti si v srdci na mnichy, že je stavějí. Také jsem klel na ty, kteří zakládají slévárny v údolí moselském; na ty, kteří dávají falešné pokyny pocestným; na ty, kteří vozí tigry a lvy v karavanách, a málo chybělo, abych byl proklel celé pokolení lidské, když tu jsem pozoroval, že moje žluč žene mne ven z ulice za město, a že nade mnou na stráni jest kousek zahrady a alejka vede k ní. Tam jsem zabočil a nalez pěknou kupku suchého sena pod stromy, brzy upravil jsem si znamenité lože, nejdříve utvořiv si matraci a potom pokrývku ze sena, teplou jako peřinu.

Neležel jsem s očima otevřenýma (neboť když jsem si strojil plán své pouti, slíbil jsem si to) a nehleděl k nebi větvemi stromovými, ale usnul jsem, jako by mne do vody hodil, a spal beze snů, a probudil jsem se, už byl čirý den a slunce už se blížilo k obzoru. Tu zděvěnělý a málo odpočinulý z onoho dvouhodinového vyčerpání, sebral jsem hůl a tlumok a vykročil jsem dál.

Velmi rád bych věděl, co ti, kteří mívají odpověď pohotově na vše, odpověděli by na otázku, co vlastně

náleží jísti k snídani. Velicí mužové Marlowe a Jonson, Shakespeare a před ním Spencer vstávajíce pili pivo a zajídali soustem chleba. V pluku jsme pivali černou kávu bez cukru a uvalili jsme si každý kavalec okoralého chleba a nejedli nic až do odpočinku; co toho se týče, veliká vítězství z 93ho byla vybojována po takových nejadrných jídlech; neboť Republikáni bojovali dříve a potom jedli, jsouce v tom docela nepodobni Deseti Tisícům. Námořníci, jak vím, nejedí ráno několik hodin nic — míním ty, kteří vyplouvají ve čtyři ráno; mohl bych i udati označení hládkové, ale zapomněl jsem je a nechci se soužiti technickými zvláštnostmi. Psi žerou, nač nejdříve padnou, kočky lízají mléko a gentlemen vstávají o devíti a jedí vejce, slaninu, ledvinky, šunku, studené bažanty, topinky, kávu, čaj, koláče a med, při čemž se chlubívají, že jejich rasa jest nejotužilejší na světě a pohotova snéstí všechny námahy v zájmu Říše. Ale jakým pravidlem to vše se řídí? Proč snídání se liší ode všech ostatních věcí tak, že Řekové nazývají je nejlepší věcí na světě, a tak, že každý z nás jaksí matně ví, že by nejedl k snídani nic než jedno speciální jídlo, a že by si nemohl pomyslíti snídání v některou jinou hodinu denní?

Podnět k tomuto zkoumání, kterého nemám kdy rozprávati dál, vyšel z neobyčejné nechuti, kterou jsem pocítil toho rána k Bruléskému. Šunku a chléb a čokoládu byl jsem strávil včerejší noci. Myslěl jsem si ve své pitomosti, že posnídám douškem toho, co se mi ještě včera zdálo nejlepším na posilněnou. Drsného rána ukázalo se, že to není než trpký a nesnesitelný ocet. Nepokoušel jsem se vysvětliti si to, ani říci si, proč totéž víno, jež v lese zdálo se tak dobrým (a po-

zději u průplavu znovu bylo tak dobré), nyní se mi tak protiví? Mohu jen říci, že toto trpké zklamání přesvědčilo mne o veliké pravdě, která mi kdysi vklouzla do ucha od jednoho politika a které jsem nikdy nezapomněl. „Člověk“, pravil Vůdce Státu, „člověk jest pouhým výtvorem okolnosti.“

Nuže zapálil jsem si dýmku tabáku a vlekl se slepě mšlí za mšlí k zářícímu východu. Před samým východem slunce obrátil jsem se a ohlédl se s vysokého mostu, jenž se klenul přes řeku. Dlouhým úsilím nočním urazil jsem hezký kus cesty. Byl jsem již za přátelským krajem garnisony. Vysoké lesnaté kopce, přes které jsem přešel, vystupovaly proti červánkům, zachycující nové světlo; těžké, kupící se, ale bílé oblaky, nezvyklé v tu hodinu, vznášely se nad nimi. Údolí moselské, kterého jsem si nikdy nepomyslel jinak než krajinou zpola hornatou, rozplynulo se a proměnilo v jakousi dlouhou zahradu, jejímiž stěnami byly pravidelné mírné a vzdělané stráně. Hlavním svodem vodním nebyla už řeka, nýbrž průplav, jenž se z ní napájel.

Vysoké traviny, lupení a topoly vroubící řeku a průplav zdály se mi temně dusnými, ale celkem údolí bylo prostranné, houšť stromů s věží lotrinského kostela jasně vystupující a krásné stráně uzavíraly je s obou stran.

Sestupuje s toho mostu užel jsem milník, jenž mě poučil, že jsem ušel třicet dva kilometry — což jest dvacet mil — z Toulů; že mám kilometr do Flavigny, a nebe ví, jak daleko do místa řečeného Charmes. Slunce vycházelo v mlze, jež pokrývala dlouhé rovné svahy údolí mezi mírnými a plochými kopci, i načal jsem svou tisícovku yardů do Flavigny. Tam

zvláštním řízením našel jsem pohoštění a tovaryšství, jehož nedostatkem byl jsem sklíčen po všechny ty časné hodiny.

Přišel do Flavigny postřehl jsem rázem, že to jest místo, o kterém by snadno bylo napsati knihu, neboť mělo kostel vystavěný v sedmnáctém věku, kdy málo kostelů bylo vystavěno mimo veliká města, klášter a povšechné známky důležitosti, která z něho učinila onu velikou a vznešenou věc, prvopočáteční buňku organismu evropského, ono nejlepší ze všech křesťanských sdružení — malé město.

Pravím, knihu bylo by možno o něm sepsati, a není pochyby, že mnoho článkův a pamfletů bylo o něm napsáno, neboť Francouzové jsou vztekle oddáni místnímu badání a posuzování a oslavování svých rodných míst, a nemohou-li objeviti folkloru, obohacují své milované domovy tím, že si jej vytvářejí.

A byl i muž (jmena jsem zapomněl), jenž sepsal rozkošnou knihu, nazvanou „Lidové a znárodnělé písně mého kraje“, o níž po jeho smrti bylo objeveno, že jest venkoncem jeho vlastním zplodem a ani slova v ní domáciho obyvatelům toho území. Byl to tělnatý, usměvavý muž, jenž úžasné kouřil, měl veliké chuchvalce vlasův a pracoval nocemi; též liboval si v společnosti přátel a hovořil bez ustání. Nic bych na to nedal, že nemá pomníku někde a že nestrhli, aby proň uvolnili místo, některý z těch zbytečných bronzů, jichž se najde i v městech a jež připomínají důstojné, licoušaté muže, sloupy státu. Neboť jistotně toto jest příznakem pravého básníka a ukazuje svěží sílu a nevyvážený zdroj poesie, když člověk má hlavu plnou rýmův

a nápěvkův a ony tryskají jaksi v krátkých písničkách z jeho nitra. Co (na příklad) jasněji svědčí o celé tlupě tančících slov a roztomilých myšlenek, jako tento, refrain z Tourdenoise —

„ . . . Son beau corps est en terre

Son âme en Paradis

Tu ris ?

Et ris, tu ris, ma Bergère,

Ris, ma Bergère, tu ris.“

Toť byl způsob, který zavedli v Anglii, než přišli Puritáni, kdy lidé nebáli se krásti veršův druh druhu a kdy nikdo si nemyslel, že se užívá literaturou, ale kdy každý básník hledal si patrona nebo žebrol nebo olupoval kostely. Tolik o básnících.

Flavigny tedy, pravím (neboť zdá se, že vybočuji), jest dlouhou ulicí domů, jež jsou vesměs stavěny pohromadě, jako zvířata stavějí své záduhy. Všecky jsou staré, ale lidé se nemálo napracovali od Revoluce, i není mezi nimi chudých, ani zase velikých boháčů. Viděl jsem jen jeden dům panský, a ten, s potěšením to pravím, pustnul. Z největší části domy selské měly podstavbu skleповité veliké kolny, z níž vycházely rozkošné ranní výpary — totiž vůně sena, steliva, volů a nahrnutého zrní a starého dříví ; což jest pravý dech jitra, neboť jest to vůně, která všecko lidské plémě, jež jest hodno nazvánu býti lidským, první ovane, když vstane, a jest asociací východu slunce v myslích těch, kteří udržují svět na živu ; ne však v ničemných myslích měšťáků, a nejméně ze všech v myslích žurnalistů, kteří ani potuchy nemají o ránu, vědouce leda, že jest

to čas upachtěné prázdnoty, kdy jste právě vyslovili (po sté) proroctví o blížícím se konci světa, kdy podlahy se začínají třásti stroji a kdy jakýmsi uondaným způsobem člověk cítí se hladov a sám; podlý to život a obyčejně krátký.

Vraťme se do Flavigny. Tento způsob, rozložiti ves podél silnice, jest římský, a jest známkou civilisace. Když jsem byl v koleji, byl jsem nucen čísti dílo nerozmodrchatelného Tacita o Germánech, kdež vprostřed jednoho dílu, jenž jest matný a fantasticky nehorázný a namnoze schválně lživý, objevuje se výtečná pravda, že barbari stavívají své domy odloučeně, civilisovaní lidé pohromadě. Tož kdykoli užíté skupinu červených střech, hnízdících, jak se říká, v lesích jihoanglické pahorkatiny, pomněte, že to jest divošství; ale když spatříte sto v běli omytých domů v řadě podél mrtvé přímé silnice, ó pozdvihněte srdcí svých, neboť jste opět v civilisaci.

Ale cestuju dál z Flavigny. První, co jsem užírl, když jsem všel do ulice a všimnul si, jak vycházející slunce stojí v páře vzadu a jak stíní a rozjasňuje malé nepravidelné cesty, byl vozík tažený uhánějícím oslem, jenž mne dohnal a přešel s podivným rachotem, jak jsem se vláčel cestou. Na vozíku seděly dvě jeptišky, každá s kosou. Vypravily se na žatvu a byly vstaly první z dědiny, jak řeholníci vždycky. Rozveselen tímto šťastným znamením, ale ne ještě čilý, potkal jsem dále stařečka, vyvádějícího koně, i ptal jsem se ho, dostal-li bych tam někde kávy a chleba v tu hodinu; ale on smutně zavrtil hlavou a přál mi dobrého jitra silným přízvukem, neboť byl hluch a myslel asi, že žebrám. I šel jsem dál, ještě více skleslý, až jsem potkal opravdově veselého

muže asi prostředních let, jenž vycházel na pole propěvuje si, s velikými hraběmi na rameni. Když jsem se naň obrátil s touž otázkou, podíval se na mě a pravil, že ovšem kávy a chleba dostanu u pekaře; a když jsem se ptal, jak poznám pekařství, byl ještě více udiven mou nevědomostí a pravil: „Kde se kouří z velkého komína“. Ten jsem uzřel několik kroků dál na pravo, i poděkoval jsem mu a šel jsem, a zastihl jsem tam chasníka asi devatenáctiletého, jenž seděl za pěkným dubovým stolem a před sebou měl kávu, rum a bochník. Čekal, až se dopeče chléb v pekárně; a maje se ke mně velmi zdvořile, nalil mi kávy a rumu a nabídl mi chleba.

Často se přetřásá otázka, čím to, že pekaři jsou tak výtečnými měšťany a dobrými lidmi. Zatím co v každém kraji, kde jsem kdy byl, se přiznává, že ševci jsou štouravci a atheisté (vyjímám ševce pod Plinlimmonem, a kéž mi dopřeje nebe, abych vám o něm pověděl, neboť on zná horské pověsti), zatím co je veřejnou věcí, že holiči jsou žvanívi a patolízavi, že mlynáři jsou šidivci (u nás v Sussexu se říká, že každému poctivému mlynáři naroste na každé dlani chumáč chlupů) přece — ač ke každému řemeslu na světě připíná se nějaká vlastnost zlá — pekaři jediní jsou vyňati, a každý má za jisto, že jsou ryzí: ba v některých besedách ať sebe chmurnějším a mrzutějším stal se rozhovor, stačí zmíniti se o pekařích, a hlasy náhle se rozjasní a dobře působící moc prolne každého. Pravím, že to jest známo jakožto skutečnost, ale nebývá to obyčejně vyloženo; výklad jest, že pekaři bývají vždy brzo ráno vzhůru a bývají svědky svítání, a že v této své práci žijí v osamělém rozjímání, kochajíce se jitřními hodinami.

Tak bylo i s mým pekařem ve Flavigny. Když uslyšel, že jsem sloužil v Toulou, nad míru ho to potěšilo; vyprávěl mi o svém bratru, jenž byl u téhož pluku, a ujišťoval mě, že se dá odvésti též k dělostřelectvu, dostav svolení od otce. Pramálo víte, myslíte-li, že jsem si dal ujít, abych mu vylíčil děla strašnými a slavnými. Vyprávěl jsem mu příběhy, že by probudily i záložní stráž, a kdyby bývalo bylo možno (při mém mládí bylo to tak snadno) byl bych vpředl několik anekdot z aktivní služby a líčil mu, jak granáty vybuchovaly pod mými koňmi a jak spřežení sestřeleno a dělostřelci co chvíle omráčeni; ale když jsem viděl, že by se mi neuvěřilo, nemluvil jsem o takých věcech a toliko mu pověděl, co uvidí a uslyší, když se k nim dá.

Zatím dobrá teplá potrava a rozvíjející se ráno způsobily dvě účinků: vlily do mne mnohem více svěžesti, než jsem měl, když jsem se před půlhodinou vyhrabal z hnízda, ale zároveň (a toť bývá účinkem potravy a podobného) pociťoval jsem teprve únavu po té dlouhé noci. Vstal jsem tedy, odhodlán vyhledat si někde místočko, kde bych se vyspal. Ptal jsem se tohoto svého přítele, kolik dlužím, a on pravil: „Čtyři pence“. Vyměnili jsme si tedy obřadní pozdravy a já vykročil jsem dál. Ale neopustil jsem toho města nebo vsi, abych si nebyl povšimnul jedné neobyčejné věci na druhém konci, a to že ač skoro každé místo ve Francii honosí se obecním domem a dělá s ním velikou okázalost, zde ve Flavigny vybrali veliký dům a napsali naň ECOLE COMMUNALE velikými literami a potom nad jakýsi přístavek nebo výběžek té veliké stavby napsali slova „Hôtel de ville“ drobnými písmenkami, tak drobnými, že jsem chvílku pochyboval, jsou-li měšťané dobrými re-

publikány — zrádná myšlenka na té pohraniční čáře.

Potom, míli cesty dále, uzřel jsem, že cesta kříží průplav a běží pak podél něho. Viděl jsem, že průplav táhne se další míli pod pěkným břehem hlubokého lesa. Viděl jsem starý most přes něj do toho vábícího chládku, a poněvadž nyní bylo skoro šest a slunce nabíralo prudkosti, a dřímoty mě přemáhaly a nohy pode mnou těžkly, šel jsem vlečnou stezkou přes most a lehl jsem si do mechu pod těmi rozkošnými stromy. Zapomínaje na pokutu, kterou na mě uvalí takový předčasný odpočinek, a na veliké vedro, jež nastane v poledne, hbitě stal jsem se částkou života toho lesa a usnul jsem.

Když jsem se probudil, bylo rovných osm a slunce nabylo veliké síly. Patřil jsem, jak na mne svítí větve-
mi stromů jako trpělivý nepřítel vně města, kterého pozoruje člověk střelnými věže, a pojal mne strach z cesty, která mne čekala. Pohleděl jsem pod sebe po příkrém břehu mezi kmeny a uzřel jsem průplav lesknoucí se jako černý mramor a uslyšel jsem bzučeti mouchy nad ním a pozoroval jsem, že mlha se rozptýlila. Kus dál odtud, jak poznati bylo dle šplounání, jež jasně slyšeti bylo po hladině vodní, plula líná pramice, tažená koněm. Chvillemi vlečné lano povolilo a plesklo na tichou hladinu, a slyšel jsem, jak z něho crčí, když se zdvihalo. Ostatně údolí bylo tiché, krom toho tlumeného bzučení hmyzu, jež vyznačuje prudkost slunce.

Nyní poznával jsem jasně, jak nesnadno jest obrátiti noc v den, neboť viděl jsem se odsouzen buď promarniti mnoho hodin, jichž by náleželo užítí k putování, nebo zase šlapati za největšího parna; i dopiv zbytek svého bruléskeho (jež opět chutnalo lahodně)

a sněd kus chleba, ztrnule kodrcal jsem se s břehu a sešel na silnici.

V první vsi, do níž jsem přišel, zvěděl jsem, že jest po Mši, a to mě opravdově mrzelo; neboť co to za pout, když člověk není každého rána na Mši? Ze všech věcí, které jsem četl o Svatém Ludvíkovi, který mě tak upoutal, že bych si byl přál poznati ho a mluvit s ním, nic se mi nejeví tak roztomilým, jako jeho obyčej za jeho výpravy na jih, denně obcovati Mši, ale proč mě to tak líbezně dojímal, toho sám nepovím. Jistě takový obyčej má do sebe milost a moc, ale o tom já nemluví, nýbrž jen o libém pocitu pořádku a dokonání, vízícího se ke dni, který člověk započal Mši; pocit číře časný, a ač vím, že mnichové za mřížemi nazvali by jej tělesným, mně však zdroj trvalé posily. Ať si oni jdou svou cestou a já svou.

Tuto posilu připisuji čtveru příčinám (o málo výše naleznete napsáno, že nemohu pověděti, proč tomu tak jest, ale co na tom?) a příčiny ty jsou: —

1. Že půl hodiny na samém počátku dne jste tiši a usebráni, a jest vám setřásti se sebe starosti, zájmy a naruživosti navyklé své činnosti. To zajisté jest velikým dobrodiním tělu a dodává mu to svěžesti a vzpruhy.

2. Že Mše jest obřadem přesným a rychlým. Jest účinem každého obřadu (jak pozorujeme při hrách, společenských zřízení a pod.), že uvolňuje ducha z tolikeré odpovědnosti a podnikavosti a vytrhuje vás (jakoby) v sebe, vede váš život po tu dobu, co trvá, za vás. Tímto způsobem zakoušíte zvláštního odpočinku, a jsem jist, že po takovém zúhoření člověk jest způsobilější k činnosti a k soudu.

3. Že okolí nachyluje vás k dobrému a rozumnému

myšlení a na tu chvíli umrtvuje skřípot a nesoulad té horečné bohaprázdnosti, která jednak působí v člověku, jednak přijímána jsouc od jiných, jest pravým zdrojem všech lidských béd. Proto čas strávený na Mši jest jako krátký odpočinek v hluboké a dobře stavěné knihovně, do níž nedoléhá žádných zvuků zvenčí a kde se cítíte bezpečni proti vnějšímu světlu.

4. A nejzávažnější příčinou toho pocitu uspokojení jest, že činíte, co lidské pokolení činilo tisíce tisíc let. Toť věc takové důležitosti, že žasnu, že mezi lidmi slyšeti o ní tak málo. Cokoliv jest pochováno přímo do naší krve z nepamětných obyčejův, o tom povinni jsme býti jisti, že to třeba činiti, chceme-li býti přiměřeně šťastni (ovšem žádný dospělý muž neb žena nemohou býti dlouho opravdově šťastni) a což závažnější, mravní a bezpeční o svých duších. Proto člověk by měl časem loviti zvěř neb alespoň střílet do terče; měl by vždycy píti nějaký kvašený nápoj při jídle — a zejména hodně si nahnouti o velikých svátcích; měl by se občas plaviti po vodě; a měl by tancovati v příhodných chvílích; a měl by zpívati s kamarády. Neboť tyto věci konal člověk od toho času, kdy ho Bůh postavil do zahrady a jeho oči ponejprv se zkalily duší. Podobně kterýsi učitel nebo kazatel či cos takového, jehož jména jsem zapomněl, pověděl nedávno alespoň jednu velmi moudrou věc, že totiž každý člověk by měl něco maličkého dělati rukama.

Oh, jak dobrá filosofie to jest, a jak mnohem lepší by bylo, kdyby bohatí, místo aby cedili vliv své hodnoty a vyhazovali peníze na spolky k tomu neb onomu mimořádnému účelu, věnovali je na obrácení střední třídy k pravidelnému životu a k tradici plemen-

né. Věru, kdybych měl moc na nějakých třicet let, přičinil bych se, aby lidem se umožnilo následovati vrozených pudů v těchto věcech a lovití, pítí a zpívatí, tancovati, plaviti se a kopati, a kteří by nechtěli, byli by doháněni mocí.

Nuže při ranní Mši konáte vše, čeho plémě má potřeba konati a co konávalo po všechny ty věky, kdy se dbalo náboženství; máte tam posvátnou a ohraženou prostoru, oltář, kněze v rouchách, obřadní náčiní, starodávny a hieratický jazyk a vše, po čem vaše přirozenost volá co do kultu.

Z těchto úvah snadno se pochopí, jak zmaten jsem byl, shledávaje prvního rána své pouti, že už jest po Mši. I šel jsem žhoucí silnicí v prašpatném rozmaru, až

jsem uzřel na pravo, za zídkou a v jakémsi parku dům, jenž se zdál vystavěn na nějaké uměle zvýšené půdě, obehnané zdí, ale to asi byl klam a dům toliko byl opravdu velmi vysoký. Buď jak buď, nakreslil jsem si jej,

a ve vsi zrovna za ním dozvěděl jsem se něčeho zvláštního o muži, kterémuž náležel.

Vešel jsem do jednoho domu, abych tam po třetí pojedl chleba a napil se vína a naplnil si láhev, a tu stará žena z toho domu, přívětivá osoba, pravila mi, že zrovna nemá vína, „Ale“, povídala, „p. Ten a Ten, jenž bydlí v tom hrubém domě, prodává každému, kdo chce, ať sebe méně chce, a uvidíte jeho boudu u cesty.“

Všecko se událo právě tak, jak byla řekla. Přišel jsem

k veliké boudě u zahradní zdi a stál v ní stůl postavený z beček a několik velikých sudů a dva muži : jeden v zástěře, posluhující, a druhý v pokladně nebo za přehradou, zapisující. Obával jsem se jaksi, požádati o tak málo jako kvart, ale muž v zástěře s nejživější ochotou nalil mi mou čturu až do hrdla a požádal čtyř pencí. Měl chuť pohovořiti si a vyprávěl mnoho věcí : o dobrých letech na víno, o povaze jejich živnosti, o účinku měsíce na vaření piva, o důležitosti kohoutků a kdožvíco ; ale když jsem se pokoušel vytáhnouti z něho, zda majetníkem jest nějaký přemrštěný gentleman soukromník nebo kupec, který měl smysl tržiti drobné i veliké sumy, nemohl jsem mu vpraviti do mozku, by pochopil, co míním ; neboť jeho pojímání tříd a stavů zjevně lišilo se od mého a on nedbal lenivosti a rozmařilostí a bláznovství, ale byl založen venkoncem na penězích a šatech. Krom toho byli jsme oba republikáni, i nesešlo na tom valně. Pozdravivše se zdvořile, rozloučili jsme se, on prodával dál víno a já hrabal se k Římu, nyní poněkud klopotně a s tlumokem těžším o kvart vína, jenž, jak zajisté víte, váží skoro přesně půl třetí libry.

Zatím bylo už rovných jedenáct, a já dávno byl jsem dospěl stadia, kdy jistí lidé začínávají láti na zpropadené Předsevzetí, na Buldočí odvalu a umíněného Duchu anglického plemene a pod., ale kdy ti, kteří se mohou chlubit kraptem posvátné krve francouzské, bývají v náladě zoufalé (obojí však setrvávají na pochodu a hybnost pěchoty těch i oněch jest stejná) pravím, že jsem dávno byl dospěl toho stupně vyčerpání, kdy mne zmanulo, že bych potřeboval znamenitého a pořádného obědu. Ale popatřiv na svou mapu shledal jsem, že nic není blíž než ono město Charmes, které bylo vyznačeno

na milníkách, a že jest prvním místem, do kterého vkročí v Departementu Vogesském.

Mnoho místa by zabralo, kdybych vypisoval vytáčky, k nimž se utíkávají lidé umdlení a zprkennělí, když se octnou před nějakou těžkou úlohou: jak ji rozdělují do podrobná v myslích, jak počítají, jak začínají řešiti záhady duchovní arithmetikou; zkusil jsem jich všech. I vymyslíl jsem si novou, opravdu znamenitou, a kterou doporučuji každému: změnití cestu, náhle si namířiti tu přes pole, tu přes řeku, ale jediné příležitostně přes španělské jezdce. Tato poslední část trati dobře se hodila pro takovouhle methodu. Údolí víc a více se podobalo širokému a mělkému příkopu než kdy dřívě. Kopce po obou stranách byly nízký a přesně rovny. Středem jeho běžela řeka a průplav a cesta a mezi cestou a průplavem byl toliko pás pole; brzy širší, brzy užší.

Nejdříve vlečnou stezkou, potom po silnici, potom travou, potom zase vlečnou stezkou, rozkouskoval jsem si poslední praživou míli do Charmes, jež se rozkládá na úpatí poněkud vyššího kopce, a posléze jsem se vlekl po silnici, zrovna když zvonilo poledne; a ať sebe nudnějším shledáváte čtení o tomto mém posledním pokusu, sotva za čtvrtinu našli jste to tak únavným, jako to bylo mně, když jsem to konal; a jistě mezi spisovatelem a čtenářem mělo by býti vzájemné dávání a přijímání, aby brzy ten platil útraty zábavní, brzy onen.

Rozkošným na městě Charmes jest jeho název. O tomto názvu jsem přemýšlel, kráčeje poslední míle té prašné a žalostné silnice — že jest na světě město, které sluje „Charms“.

Kdyby města zůstavena byla sama sobě a nenáhlilo se na ně, ustanovila by se po svém na pravých názvech dle okolních hor a připomínajících jejich nivy. Vzpomínám si na Sussex, a vzpomínaje ho, musím, byť jen ukázkou, vypsati svůj seznam takových jmen, jako — Fittleworth, kdež jest Hospoda s malovanými okny; Amberley na bařinách; rozkošné Fernhurst (kapraďový hájek) a Ditchling pod svým kopcem; Arundel dobře známý kde komu; a Climping, jehož nezná nikdo, položený na osamělém pobřeží a ztracený na rozplývajícím se konci neschůdné cesty; a Barlton a Burton a Duncton a Coldwatham, jenž stojí v stínu a hledí do velikých dun; a Petworth, kdež věž se chýlí na bok; a Timberley, který návaly vodní mění v ostrov; a No Man's Land (Ničí Lhota), kdež ponejprv vám zasvítá vzdálené moře. Nepoznal jsem člověka ze Sussexu, aby, připomenete-li mu tento seznam, neodpověděl: „Tam jsem byl tehdy a tehdy; tam jsem přišel po té a té cestě; a tam to jest mým domovem.“ Ale není to jen jeho vzpomínka, jež ho dojme, nýbrž zvuk jmen. Cítí přízvuk jejich, a všickni lidé, žijící mezi Hind-headem a Kanálem, vědí, že tato jmena znamenají Eden; pověstnost jejich to s dostatek dosvědčuje. Tak tomu též se skrytými údolíčky Ile de France; a když řeknete Jouy nebo Chevreuse člověku, jenž se zrodil v těch stínech, zasní se — jsouť přece na korsu pařížském.

Ale na jmeně jako Charmes podivným jest, že jest odkazem po zemřelém. Neboť některý nebožtík dal mu to bujné jméno, pochodící z jeho vlastní přímé záliby, a zobecnil, co bylo soukromou radostí, a tak říkajíc odkázal svému městu báseň. Tak prý činívali Arabové, nazývajíce jedno místo „odpočinkem bojovníků“ a druhé

„koncem“ a jiné „poplašením koní“: ať ti, kteří je znají, povědí o tom. Já alespoň vím, že na západě Contentinu (mořské zahrady) staří Dánové, mající za manželky ženy gaulské, objevili příhodné epitheton a že mají „Pannu Marii na Kopci“ a „Vysoké město pod Větrem“ a „Městec na Vřesovišti“, která jsou dnes přesně tím, čím je jejich jména vyličují. Pochybujete-li, má-li Anglie takové zobrazovací názvy, uvažte velikou Pravdu, že na jednom uzlu železničním, kde truchlá pustota stojatých vod a bezestromých, kamením ohrazených polí hrozí vám zkouškou a příšerností, melancholický posluha prý vstříc hlavu do vašeho vozu a zpívá jako Charon: „Přestupte do Ashtonu pod Lesem, do Moretonu na Blatech, do Bourtonu na Vodě, do Stowu na Nivě.“

Charmes nečiní za dost svému názvu aniž si uchovává to, co jeho zapomenutý syn našel na něm tak podivného. Neboť při přesnídávce jeden zámožný obchodník cestující vyprávěl mi nadšeně, že nejvíce jest pověstno svými pivovary, a že on ho nepovažuje za valně významné. Ale i v Charmes našel jsem podivuhodný roh renaissančního domu, který jsem si nakreslil; ale poněvadž kresbu jsem ztratil, nechme ho.

Když jsem vyšel z hospody charmesské, vedro bylo strašnější než kdy, a vyhlídka na pochod v něm ještě nesnesitelnější. Šel jsem velmi zvolna, věše hlavu, a hrál jsem si se zbabělými myšlenkami, které po pravdě byly (poznal jsem to) dobrými anděly. Začal jsem se úzkostlivě ohlížeti po lese, ale viděl jsem jen dlouhé obfílené zdi, sálající sluncem, nebo byly-li kde stromy, byly ohrazeny kolím, jež majetníci tam nastavěli, ale za

kratičko (nyní už určitě přemožen jsem byl pokušením) našel jsem hájek.

Jest vám asi známo, že poddáváte-li se pokušení, příležitost namane se vám bleskem. Privil mi to jeden theolog, a jest to z části pravda; ale ne o Mammonu nebo Belfegorovi nebo který ďábel to jest, jenž dohlíží na Kurs (vidím jeho tvář odtud): neboť kolik lidí se poddávalo žádosti Bohatství a uvolovalo se hýřiti v něm, a přece nenaškytlo se jim možnosti ani za babku až do smrti? Jako ti dva žebráci, o nichž vypráví Rabelais, z nichž jeden přál si všeho zlata, jež bylo kdy zapláceno za všechno zboží koupené v Paříži od jejího založení, a druhý tolik zlata, co by se vešlo do všech měchů, jež by se našily všemi jehlami (a nejdrobnějšími), co by se jich vecpalo do chrámu Notre-Dameského, od podlahy do stropu, naplníc nejmenší skulinky. Ale ni ten ni onen neměli toho večera ani kůrky, aby si jí vytřeli své zakysané oči.

Ale ať kterýkoli Ďábel to jest, jenž pokouší lidi k odpočinku — a pro sebe věřím, že to je spíše Aeon než Ďábel: to jest dobromyslný braň, který na svoje nepůsobí ani dobře ani zle — ať jakákoli bytost to jest, přizpůsobuje se k náladě člověkově, neboť nepoznal jsem ještě člověka odhodlaného lenošiti, aby se mu k tomu nenaskytlo rozsáhlé možnosti, byť byl chudší než farář Maigreský, jenž založil Družstvo, které by prodávalo na váhu po skučonu takové duše, jež byly příliš bezvýznamny, aby se prodávaly o sobě. Člověku vždy se nahodí zazaháletí si v takovém rozsahu a s takovým ekstatickým uspokojením, jaké svět připouští, a tak i mně (zda tomu bývalo tak dříve, nepovím, a stalo-li se to zázračně, tím zajímavější), ukázal se mi ten lesík.

Byl na levé straně cesty; roklinkou v něm tekł potok; pod břízami byl hustý podrost, a zrovna za lesíkem na rovině ženci kosili pole. Vklouzl jsem do něho spokojeně a spal jsem až do večera svůj třetí spánek; potom osvěžen chladným větříkem, jenž zaproudil před soumrakem, vstal jsem a vydal se dál, ale věděl jsem, že daleko nedojdu.

Měl jsem nyní za sebou čtyřicátou míli, a ač vedro pominulo, přece můj mrtvý spánek zbudil tisíc bēd. Zdřevěněl jsem, až jsem chromal, a upadl jsem do takové nálady, kdy člověk přál by si společníků a hovořu pocestných raději než otevřené širé roviny. Než (le-da že bych se vrátil kus cesty, což bylo vyloučeno) nebylo po dlouhý čas místa, kde by se odpočinulo. Nejblíží vyznačnou vsí byl Thayon, jenž slul „Thayon ve Vogesách“, protože odtud není daleko k mohutným horám, a tam tedy jsem se vlekl míli za mílí.

Srdce však mi klesalo. Nejdříve jsem kulhal na nohu a potom do levého kolena chytila mne náhlá bolest. Ulevoval jsem si tím, že jsem přenášel váhu na pravou nohu, ale tím jsem objevil zvláštní nový zákon lékařský, který předložím vědcům. Neboť když ti znamenití mužové jali se prozkoumávatí závitý mozkové, aby našli, kde vězí duše, ať uvažují tuto mnohem praktičtější věc, že neulevíte bolesti v jednom údě, abyste jí nevehnali do některého jiného; a tak jsem vyměnil vrtání v levém koleně za strašnou bolest v pravém. Sedl jsem si na most a byl jsem zvědav, co bude dál. Viděl jsem na sta a sta mil před sebe, soužen bolestí a utrmácen, i ptal jsem se nebes, bylo-li toho potřebí k pouti. (Ale, jak uslyšíte, pout není úplně poddána zákonům hmotným, neboť když jsem přišel na druhý den do Epinalu, při-

šel jsem do krámu, kterýž, ať jakýmkoli se zdál člověku profannímu, mně se jevil závodem chemikálním, a tam jsem si koupil látky řečené „balsám“ a natřev se jí, byl jsem rázem vyhojen.)

Rozhlédl jsem se s mostu po rovině a viděl jsem daleko za železniční tratí velmi ošklivou tovární ves Thayon, a došel jsem tam posléze, aniž mi uniklo, že lidé stavějí haluze stromové k zápražím, a děti hlučně pomáhají zapěchovávatí kmínky do země. Řekli mi, že to jest na Boží Tělo, a tak mi dokázali, že náboženství, jež jest tak staré jako toto údolí, přetrvá lidi obývajících. I zde, na místě učiněném velikou louhárnou, řadou moderních průmyslových staveb, kdekdo vystrkoval zelené haluze na uvítání Processí a Svátosti a kněze. Posilněn jsa tímto zřejmým vyvrácením smutného nesmyslu, který jsem četl v Městech z per rozumářů — nesmyslu, ve kterém jsem poznal nesmysl, ale který nicméně mi kalil mysl — šťastně jsem vstoupil do hospody, jedl a pil, chválil Boha a uložil se na veliké lůžko. Se svými modlitbami pojl jsem pevný úmysl, činiti věci obyčejné, a nepokoušeti se o nemožnosti, jako pochody noční, aniž se spouštěti po jakýchkoli jiných marnostech tohoto světa.

Potom zaplašiv všechny theorie o tom, jak by asi náleželo zříditi pout, a zrušiv pět nebo šest slibů, spal jsem nepřetržitě až do půli jitra. Byl jsem urazil patnáct mil za dvacet pět hodin, a povážíte-li, že to jest jen dvě míle za hodinu, máte ducha hodně matematického a málo víte o realitách života. Probudil jsem se a otevřel okenice jasnému ránu a velitelskému slunci, vypil jsem kávu a vykročil opět směrem k Epinalu, pevnosti nemnoho mil cesty vzdálené — potěšen jsa

vida, že můj stín jest tak krátký a cesta tak žhoucí nohám i očím. Neboť řekl jsem si „Tohle aspoň dokazuje, že činím jako všickni na světě a cestuju za dne.“

Bylo jen dvě hodin do veliké garnisony. Za chvíli jsem přišel k baterii. Potom jel mimo mne na koni setník se svou ordonancí vzadu. Tam, kde hluboké jezy stojí u cesty — jediné suggesse chladu — ponejprv uslyšel jsem trubky; potom jsem všel do dlouhé ulice a rozhodl se prohlédnouti si Epinal a zavrci všecken chvat a všecko bláznovství.

Jest mnoho podivuhodných věcí v Epinalu. Tak třeba, že zřejmě bývalo kdysi, jako Paříž a Melun a tucet jiných pevností gaulských, městem ostrovním. Neboť řeky francouzské jsou plny dlouhých obytných ostrovů, a tyto bývaly shromaždišti spolčenských tlup. Potom kolem města na vysokých kopcích vystavěny jsou tvrze, pro něž město jest ještě pevnější než Toul; neboť Epinal stojí zrovna tam, kde kopce dostupují už veliké výšky. A též jest hlavním městem horského okrsku, a tento ráz vždy dodává městu čehosi zvláštního a působivého. Účinky takové můžete pozorovati v Grenoblu, v malém Aubussonu a poněkud méně v Ženevě.

Neboť v takých městech stýkají se trojí rozliční lidé. Jsou tam nejdříve staří lidé dole usedlí, kteří pohrdají lidmi pohorskými a považují sebe za mnohem vyšší a ušlechtlejší: to jsou měšťané. Potom jsou tam venkované a dřevorubci, kteří tam přicházejí s okolních hor na trh a kteří jsou nedůvěřivi k doleusedlým a přece hrdí, že náleží ke královskému městu s biskupem a dlážděnými ulicemi. Posléze jsou tam cestující, kteří tam přicházejí kochat se horami a mají město

východištěm k svým výletům, a ti milují lid pohorský a myslí si, že mu rozumějí, a pohrdají lidmi dolními, že jsouce pouhou střední třídou, vypínají se nad lid horský. Ale doopravdy tato třetí třída, poněvadž jsou to cizinci, jest stejně nenáviděna a zhrdána obojími a spojují se v jakýsi svaz proti nim a vypichují je.

A jest mnoho jiných věcí, pro které Epinal budí podiv, ale ničím není tak divoucím, jako svým velikým kostelem.

Myslím, že velicí vévodové burgundští a lotrinští a bohatí lidé z Flander a rod Lucemburský a ostatní, putující do Říma, středu světa, často se brávali údolím moselským, kteréž, (jak jsem pravil) jest cestou vedoucí k Římu, a zastavovali se v Epinalu a leckdy tam dávali peníze na chrám, což mělo účinek, že chrám náleží všem možným periodám a stavěn jest rozličně, ve dvacaterém slohu, ale v celku stojí jakožto nejtrvalejší památník minulých forem a toho, v čem si zaliboval měnivý duch, když se pokusil klaněti v kameni.

Tak příční loď jest prostě starou čtverhrannou stolou z hrubého kamene, starší, myslím, než Karel Veliký, a beze vší ozdoby. V jejích nižších vrstvách zdá mi se, že jsem viděl i římské cihly. Mívala dříve dvě věže, severní a jižní; jižní se shroutila a má dřevěnou střechu, severní trvá a jest nyní jehlancem či minaretem, příliš úzkým na zvony.

Potom apsida jest ryzí a krásnou gothikou ze čtrnáctého věku, s vysokými a žlábkovanými okny, každým jako modlitba. Ambulatoř jest dokonale moderní, též gotická, a toho rázu, jež zavedli Viollet le Due ve Francii a Pungin v Anglii, aby nás přenesli znovu k našim počátkům a připomenuli nám místo, odkudž všickni Evro-

pané jsme přišli. A opět tato apsida a ambulator nejsou kolmy k příční lodi, nýbrž kosmo, věc to známá v malých kostelících a jež prý jest symbolem, ale jistě velmi řídká ve velikých. Západní portál jest čistě romaneskní a jsou v něm byzantské ornaментy a veliká, hluboká, okrouhlá vrata. Na vyrovnanou severní portál jest ještě hlubší, s řadami a řadami vnitřních oblouků, plných svatých, andělův, ďáblův a květův; a opět ne přímý, ale tak stavěn, že oblouky jdou šikmo, jak vidáte na železničních mostech, když vedou přes cestu úhlovitě. Posléze jest střední věž, kteráž není ani gotická, ani romaneskní, ale čistě italská, loggia, s nádhernými okrouhlými vzdušnými okny, vyplňujícími všecky její zdi, a s rovnou střechou a přístřeškem. Tu vystavěl nějaký člověk přímo z jihu na památku svého putování.

Stodolovitá příční loď jest z drolivého starého tmavého kamene, romaneskní sloupové jsou červená, jako v Štrasburku, gotická apsida jest stará bílá, jako naše kathedrály, moderní ambulator jest z čistého bílého kamene pěkně hranatého, a takto v úžasné té stavbě barvy i tvary jsou smíchány i odlišeny.

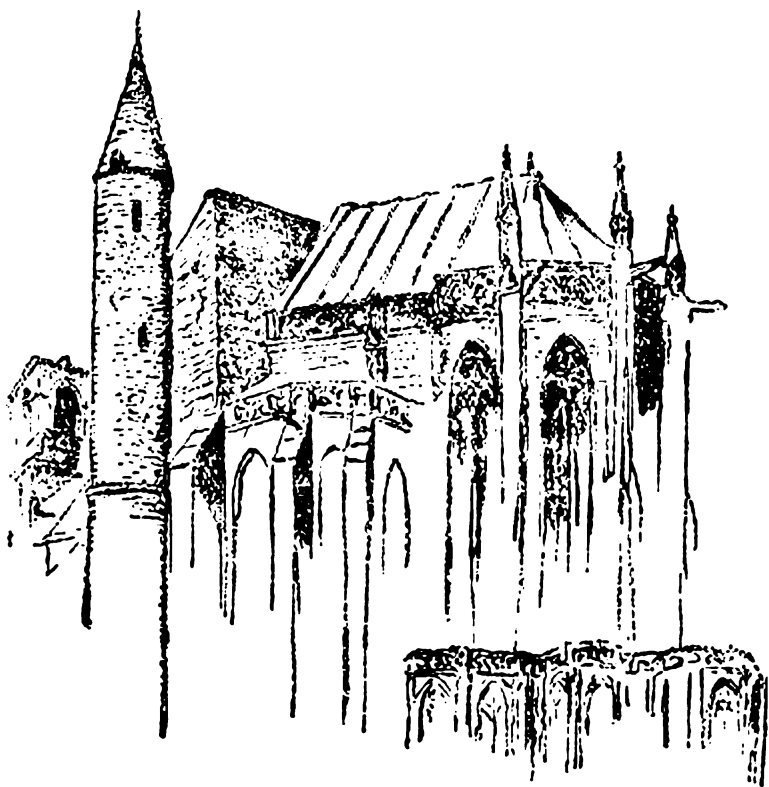
Načrtnul jsem si jí s toho místa na tržišti k severovýchodu, kdež se ukazuje nejvíce z těch kontrastů zároveň, a omluvíte už krajní viklavost náčrtku, neboť jsem jej robil, jak jsem nejlépe uměl, na ovocném vozíku, s knihou opřenou o jablka — jiného stolku tam nebylo. A ovocnář na to nic neříkal, a ještě mi připomínal to a ono a chválil mne, říká takovéhle věci:

„Znamenité; zachytil jste roh apsidy... Nuže dále, vystiňujte kraj toho sloupu... Ale neudělal jste věž poněkud změtenou?“ a tak dál.

Nabízel jsem se koupiti od něho několik jablek, ale

místo toho on dal mi tři, a ty, poněvadž mi překážely, dal jsem později dítěti.

Epinalští, nepojímajíce mne za cestovatele, ale prostě za chudého pocestného, byli ke mně velmi dobromyslní, a největší dobrodiní mi prokázali, vyhojivše mě z mé

kulhavosti. Když jsem totiž vycházel z města, zahlédl jsem lékárnu, i vešel jsem a dím lékárníkovi —

„Oteklo mi koleno a velmi mne bolí, a mám dalekou cestu; snad byste mi mohl poraditi, jak si je vyhojiti, nebo dáti mi něco na vyhojení.“

„Nic snadnějšího“, pravil; „mám tu specialitu zrovna na bolest, na kterou si naříkáte.“

Tu vyňal okrouhlou lahvičku, na jejímž štítku bylo vytištěno velikými písmeny „BALSÁM“.

„Jenom si mažte důkladně a dlouho koleno touto mou mastí“, pravil, „a budete zdrav“. Nepřipomínal nějaké zvláštní formule slovní, která by se při tom odřikávala.

Všecko bylo zrovna tak, jak pověděl. Když jsem zašel nad město, sedl jsem si na zídku a mazal si důkladně a dlouho koleno tím balsámem, a bolest jako by uťal. Tímto zázrakem znovu jsem nabyl statečnosti, i kráčel jsem rychle a z vysoka, nesa se k Římu.

Nad Epinalem Mosella zatáčí se ven, i zdálo mi se, že velmi bych si nadešel k nejbližší vsi (která sluje Archettes čili „obloučky“, protože tam obloučků není), pustě se přímo přes kopec, kolem něhož řeka se zatáčí. Tento omyl vznikl z toho, že jsem se přichytil soukromého soudu a ne obezřelé tradice, zde zastoupené silnicí, která běží poblíž řeky. Neboť ač přímý tunel do Archettes byl by zkrátil vzdálenost, přece léztí přes ten vysoký kopec a bezcestným lesem na jeho temeni, bylo by bláznovstvím.

Nejdříve šel jsem po širých svažujících se polích a asi sto kroků nad údolím přešel jsem strouhu. Byla udělána velmi dobrým systemem, a doporučuju ji majetníkům pobřeží Horní Wye, kdež toho jest potřebí. Odvádějí vodu z Moselly (která tu jest široká a bystřicovitá a padá po prazích, hrnouc se kamenným korytem v drobných vírech a proudech) a vedou ji rovnou stoupající trati, vyrovnávajíce tak jaksi nerovný spád řeky. Takto mají stálý proud, tekoucí pozemky, jež jinak byly

by holy a suchy, ale takto jsou napájeny ve výborné pastviny.

Nad těmi poli přikře vystupoval les. Neurazil jsem ještě ani dvou set yardů do jeho pŕŕtmí a zmĕti, a objevil jsem, že jsem ztratil cestu. Bylo třeba vzít na pomoc jediné vodítko, jež jsem měl, a dát se přímo vzhůru, kudy asi vedla linie nejostřejšího svahu, neboť tím aspoň přiveden budu na vrchol a tam bude asi rozhled do údolí; kdežto kdybych se byl pokusil jít po úbočí kopce (jak bylo mým prvním úmyslem), byl bych možná obcházel po kopci do noci.

V údolí Curicante v Coloradu setkal jsem se se staříkem, jenž mě tomu naučil, že ztratí-li člověk cestu jda *do kopce*, nejjistější jest pustiti se ihned nejpřímější linií vzhůru, ztratí-li pak ji jda *s kopce*, poslouchati, kde teče voda, a dát se k ní a podél ní jít dál. Přál bych si místa, abych vám vypověděl všecko o tom staříku, jenž mě tam přijal pohostinu. Byl z nové Anglie a žil samoten a koupil si za značný peníz kolovrátek, aby se jím obveseloval. Byl naň velmi hrd, a ač hrál jen čtyři hloupé písničky, přece když jsme ho spolu poslouchali, jemu vyrazily slzy jako hráchy, a mnĕ též slzičky, protože ty zvuky připomínaly mu jeho domov. Ale nemám kdy na více, než na zmínku o něm, a jest mi vrátiti se do mého lesa.

Lezl jsem tedy po kluzkém jehličí borovém a vzduchem nassátým vůní těch stromův a jímž kosmo pronikalo šeré světlo slunce, chýlícího se k západu, až téměř na temeni přišel jsem na holisko, ve kterém jsem ihned poznal vojenskou cestu, vedoucí k tomu, co my nazýváme „klamnou baterií“, to jest ke kryté vyhloubeninĕ se střilnami, do níž bylo možno postaviti děla,

ale v níž děl nebylo. Od té doby totiž, co Francouzi začali vyráběti pohyblivá těžká děla, přistrojili jistý počet takových pomocných zákopů mezi stálými baštami. Do těch nebylo třeba připevňovati děl, protože Francouzi nyní mohou užítí brzy té předprsně, brzy oné, jaká se jim naskytne, a výhodou jest, že vaše děla nestojí nikdy na prázdno, ale vždy možno s nimi objeti na místo, kde jich jest třeba, a že takto šest děl vykoná více než dřívějších dvacet.

Tato klamná baterie byla na hřebenu kopce, a došed k ní, rozhlédl jsem se po svahu, přes křoví, jež skrývalo drátěné překážky, a pode mnou prostíralo se celé údolí mosellské.

Poněvadž toto byla první vysoká hora, byl to první veliký rozhled, který se mi naskytl na mé pouti. Kreslil jsem si jej bedlivě, částku po částce, sedě tam dlouho v zapadajícím slunci a pozoruje vše, co jsem zahlédl. Archettes, zrovna pode mnou ; rovné údolí s řekou klikatící se, přímé řady topolů ; tmavé borovice na kopcích a oblé hory, vystupující dál a výše do dálky, až poslední, kterou bylo viděti, daleko na jihovýchodě, byl jistotně Ballon d' Alsace, na vrchovisku Moselly — ten kopec, jenž značil první plnou etapu na mé cestě a jenž hleděl do Švýcar.

Věru zvláštní to přednost cestování na daleká místa, a zejména cestuje-li se přímým směrem, že člověku se naskytají tyto pohledy na svět s vrcholů horských.

Když si vzpomínám na ten veliký pochod, vidím jej všecek mapován krajinami, z nichž každou jsem zachytil s některé hory a z nichž každá pojí se s předchozí a následující, až si mohu z těch částí složiti celou cestu. Pohled zde s hory Archettské, pohled s Ballonu Elsas-

kého, s kopce Grovelierského, s Weissensteinu, s Brienzského Hřebene, s Grimselu, s vrchu nad Bellinzonou, s Principessy, s Tizzana, se hřbetu Apeninského, se Stěny Sienské, se San Quirica, s Radicofani, se San Lorenza, s Montefiascone, s výšiny nad Viterbem, s Roncigleone, a posléze s návrší na Via Cassia, odkudž náhle člověk užít Město. Rozvíjejí se všechny pořadem; až se zjeví celá Evropa a Řím zářící na konci.

Vy však, kteří jezdíte železnicemi, jste nezbytně uvěznění do dlouhých údolí a někdy zataraseni i zdmi zemskými. Ba i ti, kteří jezdí na kole nebo koňmo, zřít tyto pohledy jen zřídka a beze spojitosti, poněvadž cesty též uhýbají svahům, vyjma kde nelze jich vésti jinudy, jako některými sedly. Jediné když člověk si namíří zpřímá, přechází se hřbetu na hřbet a získává toho plného obrazu cesty, kterou ušel.

Tolik o těch rozhledech. Soukal jsem se s kopce archettského a skoro na prvním domě užel jsem houpající se tabulku „U Pstruha Vogesského“, a poněvadž už byl večer, zahrnul jsem tam povečeřet.

Dvě věci jsem postřehl na ráz, jak jsem usedl k jídlu. První, že lidé sedící za stolem v té hospodě, jsou středního stavu společenského, a druhou, že já, ač z jejich třídy, jsem jim překážkou v zábavě. Neboť spátí v lese, šlapati nějakých sedmnáct mil, a posledních několik v nejpálčivějším slunci, a na konec klouzati se zemitého srázu na silnici, to cejchuje člověka vším tím, čeho tito lidé nejméně si přejí, aby se jim vtíralo. A ti, kteří haní střední stav pro jejich konvence v těchto věcech a hlásají, že jsou povýšeni nad péči o čistotu a šatstvo a společenské způsoby, vyznačující střední stav, jsou buď přirozeností anarchisty nebo blázny, kteří pojmají

to, co jest pouhým ovocem jejich blahobytu, za přirozenou přednost.

Pravím bez obalu : nebýti úzkostlivosti středního stavu v těchto věcech, všecka naše civilisace byla by taká. Oni uchovávají a třímají korouhev, oni hrdí Evropu, oni jsou solí společnosti. Neboť člověk, který se chlubí, že mu nesejde na špinavých nebo ošumělých šatech, jest buď člověkem, kterému nezáleží na všem tom, co zbudovala společnost, a který toho spíše nenávidí, nebo zase (a toto jest mnohem obecnější) jest to boháč nebo navyklý životu mezi boháči a smí si dovoliti plýtvati energií a látkou, protože matně cítí, že nové šaty vždycky možno si koupiti, a že na konci svých potulek může si popřáti znamenitých večeří, a že Londýn a Paříž jsou plny přepychových lázní a hotelů. Ze všech zhoubných účinků blahobytu není zhoubnějšího nad tento, poněvadž takto boháči (a jejich příživníci) prisuzují si jakousi božskou neb aspoň roztomilou povahu, jež po pravdě není ničím jiným než jejich mocí přepychového života. Nebesa uchovejte nás všech od boháčů.

Nuže střední stav nemůže si dopřáti nových šatů, kdykoli by se mu zachtělo, aniž může skončiti svůj výlet tureckou lázní a bohatou hostinou s vínem. Proto jejich snahou vždy bývá, zachovati neporušeným to, co právě mají, v ničem nevybočovati z míry, dbáti čistoty, pořádku, slušnosti, střídmosti a stále rovnováhy, a ohrazují si to a chrání si toho jediným způsobem, kterým toho možno uchrániti, totiž konvencemi, a mají docela pravdu.

Shledávám těžkým zachovati se dle přání těchto mých kolegův, ale poznávám, že oni jsou ve při na

straně pravdy, a ať nikdo z nich nevystupuje s tvrzením, že jsem jich neobhájil v této knize.

I přemýšlel jsem, jak bych se srovnal s těmi lidmi. Viděl jsem, že důkladně sesnovaná historie (jako že na mne udeřil rošťák a donutil mne svléci se; že jsem se tak oblékl k spaní; že jsem důstojníkem ustanoveným za zvěda a že hodlám překročiti hranici do Německa v podobě dělníka; že mi lékař zapověděl holiti se — nebo cokoliv jiného nabubřelého), viděl jsem, pravím, že zkusiti nějaké takové výmluvy, mohl bych mimoděk prohrěšiti se proti některému jinému neznámému, jejich kanonu, hlubšímu a posvátnějšímu než jejich řád o šatstvu; a to se mi přihodilo, dříve než jsem toho zkusil, za mého výkladu.

I začal jsem jinou cestou, a pravil jsem, sedaje si —

„Promiňte, prosím, že se zde mezi vámi objevuji. Potkalo mne v horách veliké neštěstí, ztratil jsem cestu, i bylo mi celou noc spáti venku, a nemohu čekati, až bych se upravil, poněvadž do půl noci musím se dostat k svému cestovnímu vaku (jenž jest v Remiremontu)“.

S velikou pečlivostí platil jsem za svou sklenici bílého vína před večeří bankovkou, a ukázal jsem sousedovi své náčrtky, abych udělal dojem. Též jsem hovořil o zahraniční politice, o zemích, které jsem viděl, zejména o Anglii, s takovou podrobností a určitostí, že jejich nelibost brzy se proměnila v podiv.

Hospodská této hospody byla jemná a velmi uctivá, a napořád se snažila uchytiti na něco své hosty, ale oni tak pravidelně, jak ona útočila, spláceli jí s úžasnou svižností.

Tak pravila: „Možná, že by kýta chutnala lépe, kdy-

by se krájela na stole ; či přejí si páni, aby se raději krájela stranou ?"

Na to bankéř, sedící proti mně, řekl hlubokým hlasem : „Raději, paní, ať se krájí stranou ."

Na to vstrčila hlavu mezi nás a řekla : „Doporučovala bych pánům naše výborné pivo. Jest jistě lepší, než tohle místní víno."

A můj soused turista odpověděl rozhodně : „Paní, vaše víno nám chutná znamenitě. Zlepšiti ho nemožno."

A nemohla jich zaskočiti ani v jediné věci, a litoval jsem jí tolik, že jsem si od ní koupil chleba a vína, a bych ji potěšil, a nechal jsem jí, aby mi přidražila, a vyšel jsem do dohořívajících večerních červánků s jejím dobrořečením, provázen též pozdravy středního stavu, který nyní pil kávu za stolky u domu.

Kráčel jsem ztěžka k Remiremontu. Stmívalo se. Došel jsem do Remiremontu o půl noci, a poněvadž spáti se mi ještě nechtělo, šlapal jsem dál údolím pod velikými sosnami ; a posléze odbočiv na stezku, zastavil jsem se ve skupině stromů, klenuté, a jak se mi zdálo, teplé, a lehl jsem si, že budu spáti až do božího rána; ale naopak ležel jsem celou hodinu bdě, ve vůni a na hladkém koberci z jehličí, dívaje se tmavým větrovým na srpek měsíce, jenž zrovna byl vyšel, a přemýšleje, jak boroví se hodí člověku na spaní.

„Pod buky, uvažoval jsem, dobře možno spáti ; neboť pod nimi nic neroste, a bývají pod nimi vždy suché bukvice ; tis by byl dobrý, kdyby nerostl tak nízko, ale konec konců boří jest nejlepší." Též jsem rozjímal, že nejnevhodnějším k uložení byl by upas. Tyto myšlenky nevázaly se skorem na nic dalšího, pročez ač jsem ještě nebyl ospalý, přece jsem usnul. Dlouho pře-

de dnem, kdy měsíc ještě jasně svítil na obloze, po níž ještě tu a tam blikala hvězdička, procítl jsem, třesa se zimou.

Spánek má do sebe cosi, co nás oslabuje. Toho jistě povšimnul si každý; neboť kdo pocítil kdy upíra v bdění nebo zakusil při plném vědomí těch hrozných bezmocností, které vládnou v říši spánku? Když se uložíme, vydáváme se dobrovolně, byť přinucení přirozeností, mocem, před kterými měkneme a rozplýváme se v nicotu. A mezi zvláštními křehkostmi spánku poznal jsem chlad.

Zde bylo teplé místočko pod borovicemi, kde jsem mohl velmi pohodlně odpočívat až do bílého dne; skrýše pro zvířata podzemní, jež milují stejnoměrné teplo — nejlepší podlaha pro člověka unaveného. I vánek, jenž dul pod srpkem měsíce, byl teplý, a hvězdy byly mdlé a beze třpytu, jako by vše bylo plno léta, a věděl jsem, že noc bude krátká; noc letního slunovratu; a půl jsem jí byl strávil, než jsem se pokusil o odpočinek. Leč, pravím, probouzel jsem se třesa se a též zkormoucen, potřebuje společenství. Pustil jsem se dolů vysokou bujnou travou, skropenou rosou, a šel jsem dál přes silnici k břehu řeky. Zatím než jsem tam dospěl, na východě rozlévaly se červánky.

Dlouho jsem stál na tom půvabném místěčku přímo nad břehem stromy porostlým, jenž se táhl podél řeky, a pozoroval jsem svítání, protože každý nenáhlý přírůstek světla sliboval mi posily.

Slabý, neurčitý svit, kterýž ne tak prosvítal vzduchem, ale spíše jako by byl částí jeho, pohlcoval všechnu barvu lesův a polí a vysokých svahů nade mnou, zůstává je pláněmi šedi a hlubší šedi. Lesy poblíž

mne byly silhouetou, černou a nehybnou, silně odstíňující červánky v pozadí. Řeka byla bílá a mrtva, ani se z ní nekouřilo, ale ze vzdálenějších pastvin vystupovala jemná mlha a rozkládala se stejně po úbočích kopců, tak že kopce vyčnívaly z ní, nezřetelný na úpatích, nahoře však ostře se rýsující do jasné oblohy, a čím vzdálenější, tím určitěji ukazovaly se jejich tvary v jitrním světle, a o nejbližší z nich obličejelo s : již ráno.

Na toto nádherné divadlo patřil jsem celé půl hodiny bez hnutí a nabyt jsem z něho síly a svěžesti, jako člověk nabývá z pokrmů a vína. Když jsem se vzpamatoval a rozhlížel se kolem sebe, bylo již dobře rozeznatí traviny; tu a tam v křoví zacvrlikal ptáček; raní vánek zadul s výšin nad údolím rozčeřuje ticho, měsíček na obloze bledl a hvězdy se ztratily. V slavnostní náladě vykročil jsem dál a obracel tvář k nedalekým pramenům řeky.

Snadno jsem pozoroval s každou namáhavou milí, že se přibližují ke konci svého společenství s Mosellou, která byla částí mého dobrodružství už osmnáct mil. Byla už pouhým potokem, horským a neurčitým, ač místy ještě klidným a pozvolným. Též se mi ukazovalo, co považují za neomylné příslušenství odloučených úžlabin a pramenů řek (byť kanalisovaných nebo i překlenutých), totiž jistá rozervanost všeho kolem nich a tuhý vzdor horských lidí; jejich kamenné chyše a jejich osamělé stezky podál silnice.

Tak tomu bylo zde. Kopce dostoupily značné výše a těsněji se přimknuly k poříčí; přes strouhy viděl jsem zde onde starý a neohrabaný most a při něm chaloupku, celou z tvrdého kamene: část kopců. Potom zase uka-

zovaly se tu a tam na ostrozích osamělé kapličky, a ty v katolických krajinách jsou známkami hor a konce boháčův údolních. Proč tomu tak, nepovím vám. Najdete je někdy i v lesích, ale ponejvíce na drobných ostrůvcích při břehu mořském, a jak jsem pravil, zde na vyšších částech údolí v horách. V takových kaplích sloužívá se Mše zřídka, někdy toliko jednou do roka na zvláštní památný den. Ostatně po všecek čas stojí prázdný, a některou starší a hrubší považovali byste za zříceninu. Značivají všude nějaký mocný vzmach prosebné modlitby, díky nebo úcty, a přikotvují tato divoká místa k jejich minulosti, doplňujíce jim v památkách chybící jim ruch životní.

Posnídal jsem chleba a vína na místě, kde cesta protíná řeku, a po té řekl jsem si, že by neškodilo vypítí hrnek vřelé kávy, a vida před sebou ves, řečenou Rupt, což značí Trhlinu (neboť jest tam v úbočí veliká trhlinna) zašel jsem tam a koupil si kávy. Tu objevil jsem zvláštní věc, že tamnější lidi mrzí vymýšleti názvy a ničeho neokřtí zvláštním jmenem. To se mi zdálo prapodivným, neboť všimnul jsem si všude, kam jsem přišel, že v čím větší vzdálenosti a odloučenosti jsou lidé usazeni a čím méně mají se čím rozptylovati, tím hojnější se tam rodí žeň zvláštních místních názvů pro každý potok, každou zátočinu říčky, každý hájíček, ledový hřeben, dolík, křoví a strouhu na míle dokola; a nejednou když jsem ztratil cestu a ptal se na ni vesničana v některé osamělé končině, zmítal jsem se ne-trpělivostí, když on putoval dokola, „minete na levo kámen, jemuž říkáme Nuggin, a 'dáte se kolem, jak někteří říkají, Svatého Jezů, až přijdete k Mariinu Přívozu, jak tam říkají“ atd. Lodníci a pobřežní obyvatelé

brozných osamělých řek u moře mají zrovna takový obyčej, a tane mi na mysli kousek přílivního pobřeží, kdež jest toliko pět mělčin a každá má své jméno, a slují „Dům, Knowle, Kmotrův, Novosad, Paličnice, Kuželna a Klín“.

Ale zde v Ruptu, k mému svrchovanému úžasu, nebylo takového obecného a lidského pudu. Neboť ptal jsem se staříka, jenž mi naléval kávy pod besídkou (byl bílý den, slunce už pěkně stálo nad obzorem a nad vrcholy hor strakatila se oblaka): „Otče, jak říkáte tomuhle kopci?“ A ukazoval jsem na význačný kopec a vrch, čnějící přímo nade vsí.

„Tomu“, pravil „říká se kopec nad Ruptem.“

„Dobrá, ovšem“, pravím, „ale jaký má název?“

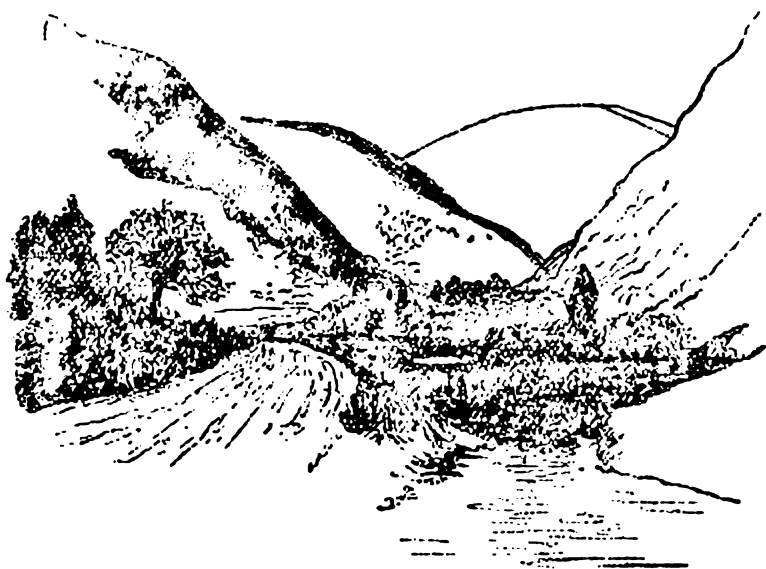
„To jest jeho název“, odvětil.

A měl docela pravdu, neboť když jsem se podíval na mapu, bylo tam natištěno „Kopec nad Ruptem“. Přemýšlel jsem, jak jednotvárně by bylo, kdyby vešlo v obyčej takto činiti věci, a kdyby Temže nazývala se „Londýnskou Řekou“ a Essex „Severní stranou“ a Kent „Jižní stranou“; ale uváživ, že této fantastické zálibě hovoří se jen v jedné ubohé víscce, oddechl jsem si úlevou, vyhostil takové strachy do kolonií a šel svou cestou dále.

Všecek ten horní kout údolí jest zahradou. Jest na všech stranách chráněn od větrů, na konci jest uzavřen velikou massou Elsaského Ballonu, jeho půda jest hladká a rovná, jeho úrodnost skýtá pící trávy i pastvy, a rostou tam skupiny stromů, jako by byly nasázeny k potěše očí.

Nic neodejme pramenům říčním jejich rázu osamělosti a pokoje. Cévy, jež mají později napájet roviny,

jsou zde pěstovány a opatrovány jako v zahradě, a příští život celého úrodného údolí s jeho královskými městy jest zde rozhodnut. Cosi brání vstoupiti na tato místa a loupiti tam. Nesnesou žádných osad, krom prostých lidí; vody jsou příliš mlády, aby je bylo lze zapřahovati; kopce překáží pohodlnému obchodu se sousedy. Po celém světě jsem shledal, že vrchoviska

řek bývají bezpečnými místy ticha a spokojenosti, a jako sama jsou jakýmsi mládím, prvotní domov všech těch řek musí se posléze státi — mním zvláštní způsobu stavby a odloučený život — místním ovzduším a historickou tradicí, neboť řeky bývají vždy tvůrkyněmi krajin — tak vracejí nejranější mládí člověku, a tyto horní úžlabiny světa pohružují člověka v prostotu a dětství.

Bylo mi rozkoší ležeti na hrázi u cesty a kresliti, co jsem viděl před sebou, což byl tenký potůček Moselly,

smekající se po polích, plochých a rovných a neohražených ploty, jeho břehy byly tu zvláštními efekty Přírody, napodobujícími umění člověkovu: zdály se parkem, a řeka vinula se jím plna pozitivní nevinnosti, příslušící pannám: živila stromy a byla jimi chráněna.

Na této scéně bylo cosi ze Stvoření a z prvopočátků, a když jsem si ji kreslil, obdarovala mě svěžestí prvních dojmů životních a vlévala do mne vzpomínkově jara. Dumal jsem o zrození řek, jak zosobňují a mají jména — jsou královnami a nabývají moci a vládnou velikým zemím, a jak posléze dospívají moře.

Ale zatím co jsem přemýšlel o těchto věcech a pozoroval v duchu jakýsi obraz Říčního Údolí, a o lidech seskupujících se kolem své domácí řeky, a o širých rovinách na jejím dolním toku po obou březích, a na konec o bílé linii moře, přešla mimo mne žena. Byla nepěkná a oděna černě. Její šat byl škrobený a blyštivý, a jak jsem usuzoval, drahý. V ruce nesla knížku, známou Francouzům pod názvem „Římský Farník“, což jest modlitební knížka. Vlasy měla ukryty v tvrdém škrobeném čepci neb obvinku; kráčela spěšně, s očima sklopenýma. Pohledem na ni ihned jsem se rozpomenul a zvolal světácky: „Ať mne ďas vezme! Jest dnes Božího Těla, a třetí den jsem na cestě. Byla by to zatrolená pout, kdybych posléze se nedostal na Mši.“ Neboť první den (jak se pamatujete), spal jsem v lese v čas Mše, a druhý den (pamatujete-li se) spal jsem na lůžku. Ale tento třetí den, a k tomu ještě veliký svátek, byl jsem povinen býti na Mši, a tato žena, chvátající mimo mne do sousední vsi, dosvědčovala mi, že ještě není pozdě.

I pospíchal jsem v patách za ní a přišel jsem do vsi a šel jsem do kostela, kdež bylo nacpáno, a po Mši (byla tichá a krátká — jsou tam křesťané) sešel jsem dolů alejí stromečků a velikých haluzí, nasázených před domy na uvítání průvodu, jenž se měl konati před polednem. Na konci ulice byla hospoda, do níž jsem zašel pojíst, a nalézaje tam jiného hosta — měl jsem ho za kupce — umínil jsem si pohovořiti o politice, a začal jsem takto: —

„Máte tu ve vašem městě antisemitism?“

„Není to moje město“, pravil, „ale jest tu antisemitism. Kvete zde.“

„Nuže tedy?“ ptal jsem se. „Kolik Židů zde máte ve městě?“

Pravil, že sedm.

„Ale“, děl jsem, „sedm rodin židovských —“

„Není jich sedm rodin“, přerušil mne, „jest jich sedm Židů všeho všudy. Jsou to jen dvě rodiny, počítajíc v ně i děti. Služební jsou křesťané.“

„Nuže“, děl jsem, „to jest věru slušno a spravedливо, že židovské rodiny sem přivandrují z ciziny a zdejší křesťanští lidé jim posluhují a dřou se na ně. Ale to jsem chtěl říci, že taková hrstka Židů zdá se mi slabou, aby vykřesala antisemity. Kterak to, že jejich mínění kvete?“

„Takhle“, odpověděl. „Židé posmívají se naší mládeži, že se drží takových pověr jako katolicismus. Naše mládež, takto probuzená k rozumování a neumějíc si všelicos srovnati, připouští oprávněnost posměšků, ale chová tajné zášti proti těm, kteří jejich bláznivost vystavili na světlo. Odtud stále nevrazení na Židy.“

Když mi byl dal tuto zvláštní analýsi té horské po-

litické strany, doložil po krátké odmlce následující význačnou větu —

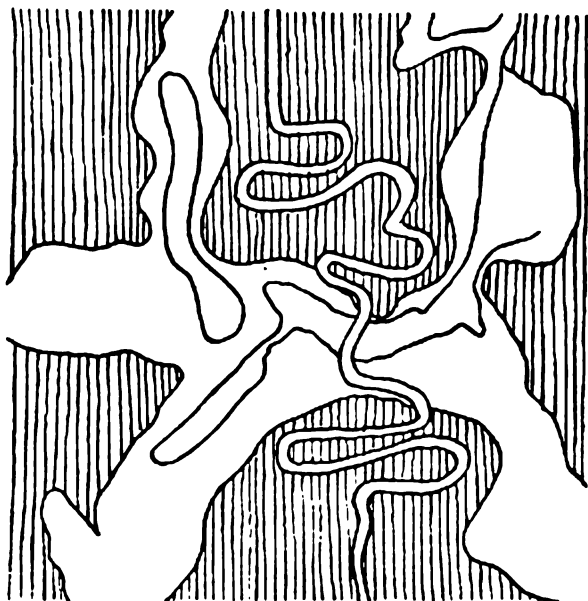
„Já sám jsem liberál, a pro mne ať si každý jde svou cestou, katolík na Mši a Žid na své oběti.“

Po té vstal jsem od jídla, pozdravil ho a šel zadumán cestou v údolí, rozvažuje, co asi Židé obětuji v tom dalekém městečku, ale za živý svět nemohl jsem si představit, co by to bylo, ač jsem měl mezi svými přáteli mnoho Židů.

Přišel jsem nyní ke konci toho roztomilého údolí, k pramenům řeky Moselly a k úpatí veliké hory, Elsasského Ballonu, který je uzavírá jako zeď na konci uličky. Po několik minulých mil totiž kopce rostly výš a výš po obou stranách, dno údolí víc a více se zužovalo, bystřina se ztenčovala; nyní vystupovala přede mnou bahnitá úbočí a ohromné lesy smrkové, jež zamezovaly cestu na jih. Vzhůru byla jimi prosekána hlavní cesta, klikatá a stoupající stejnoměrně mílí za mílí na vrchol hory, neboť Elsasský Ballon jest tak utvářen, že spojení mezi údolím moselským a Prúlomem Belfortským není možno leč nějakou stezkou přímo přes jeho vrchol. Jestliť to hora s hrotitými výběžky jako hvězda, a kde takové cesty zahrazují konec hlavních údolí, nezbývá než převést cestu, vedoucí vzhůru a ven z údolí, přes jejich nejvyšší hrot, sice každá jiná cesta, vedená průsmyky nebo po úbočích, nutila by k novému lezení, aby se dostihlo kraje za horou. Moje mapka tuhle, na níž stínovaná místa značí údolí a světlá výšiny, lépe ukáže příčinu toho než dlouhé vypisování. Arci není to speciální mapa Elsasského Ballonu, nýbrž toliko typu kopce, který míním.

Když cesta chce přetříti nějakou prostoru, obyčejně

se nalezne nějaké nižší místo k přechodu, proto takových cest přímo přes vrcholy jest málo, ale když člověk na ně přijde, jest to nejrozkošnější chůze na světě, neboť ony na jednom místě (totiž na vrcholu) posky-

tuji, čeho obyčejné cesty, vedené průsmyky, nemohou vám nikdy poskytnouti: momentu panování. S jejich vystupňování přehlédnete širý svět a cítíte, že vaše cesta jest dobrodružna a že jste na svém postupu uči-

nili jakýsi veliký rozhodný krok z jednoho kraje a lidu v druhý.

Nechtělo se mi vázati se přílišnými klikatinami cesty, stavěné pro dělostřelectvo a lezoucí po všech úbočích. Pustil jsem se úžlabinou, jež se táhla přede mnou, a zašel jsem do lesa po pěšince, vedoucí rovno vzhůru, a když pěšina mizela, měl jsem trať vyznačenu dráty telegrafními, vedoucími přímo do Belfortu. Stoupaje viděl jsem, jak les přede mnou mohutní. Haluze smrkové skláněly se s kmenů s větší tíží a velebností ve svém kolébání, stromy nabývaly vzezření slavnostního a celá řada stojící přede mnou — neboť zde lesy jsou vyrovnány do linie a stojí jako vojsko, zastavené na pochodu dolů — zdála se čímsi nevidaným a gigantickým. Ničím nezvyšoval se tento dojem velebnosti více než hlubokou tmou pod těmi věkovitými korunami a změnou na obloze, která uváděla můj vstup do ticha a vůně toho prostorného chrámu. Veliké mraky, tak zatížené deštěm, že se vám zdály níže rozloženými než hory (a přece o maličko přesahovaly jejich vrcholy) ponenáhlu snášely se na mne jako sesutá střecha a kupily se kol kolem; horko denní náhle pomizelo v jejich stínu; náhle se zdálo, jako by léto bylo uletělo nebo jako by hory požadovaly jakéhosi nejistého léta vlastního a usmrtily zář sluneční chladem svých výšin. Po trávě zašuměl větřík a zase utichl. Když jsem dospěl do tmy prvních stromů, spustil se déšť.

Ticho nitra lesního zvyšovalo se ještě řídkým kapkáním s haluzí, jež čnely vzhůru a splétaly se ani nevím jak vysoko nade mnou. Jeho přítomí stalo se strašlivějším přísvitem a zamračeností oblohy, kterou krytba větvová zastírala. Vysokost, ticho a jakási nedočkavost

bránily vtiskovati si obraz místa v paměť, i kráčet jsem mlčky a zlehka mezi vysokými sloupy stromů od noci (jak se zdálo) jakýmsi soumrakem k blízké další noci. Na všech stranách perspektiva těch lysých, nesčetných pňů, jež stály každý o sobě pořadem, nachové a vonné, nořící se do dalekých zákoutí, kdež všecko světlo mizelo, leč jak jsem postupoval, kolem mne bylo pořád jemné šero, jakož i ticho, rámované kapkami dešťovými, a pod nohama rozestíral se hladký koberec jehličí, umrtvující a vzdalující kašdický šust. Kdyby stromy nebývaly byly o tolik větší a vytrvalejší než moje přítomnost, a kdyby mne nebyly přemáhaly svou vážností, byl by mne jímál strach. Leč takto pospíchal jsem vzhůru jejich nehybným davem s jakýmsi lapáním dechu, jako když lidé cestující v noci nastřažují sluch po zvuku, a cítil jsem se stále v jakémisi skrytém pobratimství.

Když jsem přicházel ke kraji toho zakletého lesa, přestal tak náhle, jako začal. Zůstavil jsem za sebou řadu stromů zarovnaných v linii, jako když jsem dole vstoupil do ní, tisíce stop dříve, a viděl jsem před sebou ladně se klenoucí k nebi báňovitý vrchol hory — veliké travné pole. Byl už večer; a poněvadž vysoké stromy odtáhly svou sílu ode mne, náhle padla na mne únava. Nohy mne stěží nesly, když jsem se hrabal vzhůru posledních sto stop a rozhlížel se dolů pod válejší se mračna, osvětlená zespod přízemním světlem večerním, ke třem krajinám, jež se stýkaly pode mnou.

Jestliž Elsasský Ballon uzlem evropským a s tohoto svazu a zakončení Voges patříte dolů na trojí rozdílný lid. Na pravo máte Gally. Nemíním onoho smíšeného plemene lotrinského, tichého, mezi výkvětem národa,

ale právě Gally, kteří jsou horkokrevní, odhodlaní a zrozeni na rovinách a na vinicích. Ti stojí ve svých starých zákopech na obou březích Sekvany a jsou plni života v boji ; časem duch je žene a oni vycházejí na výboj, dobývajíce na východě v Germanii nebo v Asii nebo na poloostrovech v Středozeří, a zase se stahují jako odliv domů, nevykonavše než epos.

Potom na levo máte všechny Germány, veliké moře změtených a snících kmenů, pohřížených ve filosofie a tvořících hudbu, té chvíle zamrzlých zvláštní ztuhlostí, ale kteří někdy zase zjihnou a povědí slovo nám ostatním. Neboť nebudou dlouho bez vidění.

Potom před vámi na jih a na východ, putujete-li k Římu, zjevují se Horalé. Nebyl jsem nikdy mezi nimi, i pomýšlel jsem někdy je navštívit ; lid vysokých hor, plémě, v němž všickni cítíme nepřátele, a kteří se táhnou rovnou po světě od Atlantiku k Tichému Okeanu, rozumějící sobě navzájem, nechápání od nás. Viděl jsem jejich první baštu, pohoří Jurské, na obzoru, a nad mým širým divadlem převalovaly se pořád mraky, osvětlované zespod večerem.

Zemdlél jsem těmito nesmírnostmi a cítě nohy nyní podlomeny více než kdy, pomaloučku a za prudkého píchání v těle, spouštěl jsem se po úbočí dolů na silnici ; přímo pod sebou viděl jsem hraniční kameny pruské, a zrovna mezi nimi chaloupku. K té jsem si namířil.

Byla to hospůdka. Dveře samy se otevřely a našel jsem tam hezkou ženskou prostředních let, ale kabonící se. Měla tři dcery, všechny velmi statné, a peskovala je hlasitě elsasskou němčinou a honila je k mytí a poklizení. Na zdi nad její hlavou přibit byl veliký pla-

kát, jež jsem si šetrně a z pozdálí přečetl, než ona napravila kázeň ve své rodině. Veliký ten plakát byl orámován třemi barvami, které kdysi vlévaly naděje utiskovaným, a nahoře velikými černými písmenami byla natištěna slova: „Volnost, Rovnost, Bratrství“. Pod nimi byl symbolický kohout; kterého jsem pojal za galského ptáka, a pod ním zase bylo vytištěno obrovskou italikou —

*„Quand ce coq chantera
Ici crédit l'on fera.“*

Což znamená —

*„Až ho zpívat uslyšíš
tehďa dluh svůj zaplatíš
Tehdy hej —
Dej.“*

Zatím co jsem se divil tomu stručnému vystižení francouzského národa a pokoušel se skombinovat si francouzskou tradici vojenskou s francouzským temperamentem ve věcech hospodářských, zatím, co jsem se též kochal vzpomínkou na solidní hotovost, již jsem si nesl v koženém váčku v kapse; pracovitá, bohabojná a poctivá žena, pořádající chaloupku a tři dorostlé dcerky, na dva kroky za hraniční čarou a na temeni toho velikého kopce, srovnala všechny své tlupy do řady a získala času obsloužit mne. Toto činila s největší uhlazeností, třebaš dle svého plemene chladnou, a třebaš její uhlazeností pronikal pocit toho, co Teutoni nazvali Povinností, který mne odpuzovával, ale procestoval jsem velikou část světa a poznal jsem nyní, že to jest jakási překroucená ctnost.

Velmi se lišila od toho dobrého pokolení v údolí mosselském pod horou; ale byla též katolička (měla stromčky nastrkány u dveří k Božímu Tělu: hle, jak náboženství spojuje lidi docela různých ras, že si rozumějí; neboť když jsem uzřel ten stromek, viděl jsem jasně, kde stojím. Takto kdysi my všickni Evropané jsme si rozuměli, nyní však jsme rozděleni nejtužším záštím mezi národy a třídami, a člověk nemiluje tolik svého národa, jako nenávidí svých sousedů, ba i soumrak rytířství jest smíšen s ohavnou patronáží chudiny. Ale jak jsem pravil —) byla též katolička, i cítil jsem se mezi svými. Kromě toho nebyla výslovně z — co povídám? slova keltický a latinský neznamenal nic¹ — nebyla z těch, kteří si libují v jemných mravech, a její dobré srdce ji ponuklo, by řekla hodně hlasitě —

„Čeho si přejete?“

„Lůžka bych si přál“, řekl jsem a vystrčil jsem stříbrnou minci. „Musím si ihned lehnouti.“

A dodal jsem: „Umíte přistrojiti omeletty?“

Nuž jest to podivná věc a nechci se při ní zdržovati —

ČTENÁŘ. Vy beztoho pořád jen zdržujete.

AUTOR. Toť podstatou osamělého cestování, a přišel-li jste k této knize ze zájmů literárních, přišel jste do nepravého krámu. Jak jsem pravil: jest zvláštní věcí, že někteří lidé (nebo rasy) přeskakují s věcí na věc přirozeně, jako některá zvířata (míním ušlechtilou zvěř vysokou) chodí v stádech. A jsou zase rasy (nebo jednotlivci — nebe mi odpusť, nejsem ethnologem), kteří vás mají za zločince nebo za pomatence, dokud se nevěčete krok za krokem jako hippototamus z vody. Když jsem se tedy optal této horské ženy, umějící pořádati rodinu a dům, umí-li dělati omeletty,

zavrtěla pozvolna hlavou, utkvívajíc očima na mých očích a pravila způsobem takovým, že tělo bylo francouzské a duch v něm německý: „Lůžko jest za frank.“

„Matičko“, odvětil jsem, „míním, že bych si lehl a spal, dokud se neprobudím, neboť přišel jsem z ohromné dálky a spal jsem naposled v lese. Ale až se probudím, budu potřebovati potravu, pročez“, dodal jsem, vytahuje druhý stříbrňák, „zaplatím, co budu dlužen; neboť rozkošnější dům sotva jsem kdy uhlídal. Vím, že obyčejně se nechodí spat před západem slunce, ale jsem hrozně unaven a všecek polámán.“

Ukázala mi postel potom mnohem vlídněji, a když jsem se probudil, což bylo dlouho po soumraku, dala mi ve společné světnici vajíčka smažená se šunkou, a pojedl jsem smédého chleba a poděkoval jsem.

Potom (svého vína ještě jsem nedopil, ale jest ohavností, píti svoje víno v cizím domě) ptal jsem se, dostal-li bych nějakého nápoje.

„Čeho si přejete“, pravila.

„Co máte?“ děl jsem.

„Pivo“, pravila.

„A co ještě?“ ptám se.

„Nuže tedy dejte mi toho výborného piva.“

Vypil jsem je s chutí, zaplatil jsem svůj účet (což byl účet dělnický) a dal jsem dobrou noc.

Ony dávaly dobrou noc s jakýmsi ceremonielem, neboť všechny společně povstaly a uklonily se. Na mou duši, věřím, že takoví lidé jsou solí země. Uklonil jsem se s pravou skroušeností, neboť v některých chvílích byl jsem se považoval za lepšího než ony. Po té odebral jsem se na lože a ony též. Venku skučel vítr; moje boty byly tuhy jako prkna a stěžl jsem se zul; nohy

jsem měl tak zmučený, že jsem pochyboval, budu-li zítra moci vůbec stoupnouti. Přece však byl jsem tak unesen pokojnými ctnostmi této rodiny, že jsem hned usnul. Ráno slunce vycházelo s hněvivým nimbem nad dalekými kopci německými, a jeho nové světlo probíhalo mezi věžemi mraků jako povely vítězného velitele, vytrubované do průsmyků horských, když jsem si bez obavy natáhl na nohy boty a překročil jejich práh.

Venku po vichřici rozvíjelo se jitro svěží a ostré — téměř sychravé. Pod zamračenou, ale jasnící se oblohou nejdříve jsem se vlekl, později však, když krev se ve mně rozehřívala, rázně jsem kráčel dolů stezkou, jež sbíhala mezi stromy vzdálenějšího údolí, a brzy jsem se přitovaryšil k řece, jež poskakovala s prahu na prah, až by mne byla přivedla na hlavní silnici, do Belfortu, na Juru, do Švýcar, kterých jsem jakživ neviděl, a posléze do Itálie.

Ale dříve než spředu své vzpomínky na to skryté údolí, třeba vyznačiti mapkou zvláštní rysy cesty, jež se táhla přede mnou do Švýcar. Stál jsem na vrcholu toho uzlu, jenž se zdvihá se všech stran, utvářeje se v Elsasský Ballon a srázně zakončuje Vogesy. Přece mnou na jih a na východ byla veliká rovina s tvrzí Belfortem uprostřed. Tuto rovinu nazývají vojáci Průlomem Belfortským, a jest jedinou prorvou v hornatém pomezí, kteréž chrání Francie po celé čáře od Středozemního moře k Flandersku. Na druhé straně této roviny táhne se pohoří Jura, jež jest jakoby severní hradbou Švýcarska, a zrovna před ním jest hranice. Horstvo Jurské jsou samé záhyby vysokých vápencových hřbetů, tisíce stop vysokých, vesměs rovnoběžných, a mezi nimi hlu-

boká údolí, tisíce stop hloubky. A za jejich posledním srázným svahem jest širá rovina řeky Aary.

Přímý směr do Říma vedl od místa, kde jsem stál, rovno přes planinu belfortskou, rovno přes hřbety jurské a přetínal rovinu aarskou několik mil na západ od města řečeného Solothurn čili Soleure, jež stojí nad tou řekou.

Tím směrem přímo se dáti bylo nemožno, ale bylo lze udržeti se mu dosti blízko, dal-li se silnicí s hor přes Belfort k švýcarskému městu Porrentruy čili Portrutu — pokud jsme se uchýlili na západ od přímého směru.

Z Portrutu, hledajíc si nejkratší cesty lesem do příkrých břehů, po holých pahorkatinách, po mezích stezkách a pod. bylo lze přeraziti první hřbet, řečený „Hrozný kopec“ a tak dostihnouti hlubokého jícnu řeky Doub-su a města St. Ursanne. Ze St. Ursanne jde-li se horskou cestou a přelege-li se několik skalisk a namřfí-li se lesem, přejde se přímo přes druhý hřbet do Glovelieru. Z Glovelieru vede silnice průsmykem do Undervelieru a dál k městu Moutieru čili Münsteru. Potom u Münsteru cesta pořád zůstávajíc více méně ve směru k Římu, ale nyní poněkud se uchýlujíc od něho kvýchodu, vedla dál na jih, až náhlé zatočení její přinutilo chodce odloučiti se od ní. Potom bylo třeba znovu se šplhati neschůdnou stezkou vzhůru přes poslední hřbet, řečený Weissenstein, a s jeho vysokého okraje a vrcholu bylo po přímém svahu jen míli nebo dvě míle do Soleure.

Takto mne poučovala moje mapa, a touto směsí cest a stezek a šplhání po skalách, jež jsem si vyměřil, přímo jsem se pustil, abych tak postupoval co nejpříměji k Římu, jenž byl mým cílem. Neboť kdybych si toho nebyl takto vyměřil, ale ubíral se silnicemi, bývalo by se mi

bylo celé dni hrozně klikatiti, poněvadž ony hřbety jur-ské jsou jen málokde prorvány a cesty nevedou přes hřebeny, nýbrž souběžnými údolími, jen tu a tam se přikracujíce, kde náhodou byl průlom.

Co do vzdálenosti, od Elsasského Ballonu do So-leure bylo by asi dva dni cesty po rovině, ale po horách a přes skaliska bylo to tři dni, a i to dobré chůze. Mou první etapou bylo přejíti rovinu belfortskou, a ustanovil jsem si té noci spáti ve Švýcarsku.

Sestupoval jsem s hory. Skrytá stezička, jedna z mnohých, ušetřila mne dlouhých oklik. Šel jsem středním žlebem veliké rozsedliny a provázen řekou. Po několik mil voda pořád seskakovala jako po schodkách po skalních prazích, a její šumot mísil se se svěžestí vzduchu a její šplíchání odpovídalo si se skláněním větví stromových. Chvillemi mrholilo jasným jitem, a deštík zdál se bratříčkem tříště peřejí; a v této vlahosti a zeleni a tichu, jež se vůkol prostíralo, celé údolí dýchalo spokojeností. Byla to pohoda, sestupovati jeho lupením a travou, a nalézati líbezné pastviny na úpatí svahu, úzký luh mezi kopci. Tu a tam ukazovala se první obydlí lidská; a z jedné chyšky vycházel již tenký kouř do jitra. Vzduch byl čistounký a chladný; blízkostí a šuměním vody, jakož i třpytícími se vlhkými travinami a operleným listím celého toho stinného údolí nabýval ještě větší sytosti a oduševnění. Potrhané mráčky, jež pluly zvolna vysoko nad tím tichem horní oblastí vzduchovou, napájely údolí chvílemi tichým deštíkem, jemným jako rosa; a těmito jasnými chvilkovými průskami pronikala záře sluneční.

Když jsem se pokochal tímto zátiším, jímž vedla mne cesta pouhých několik mil, všecko se zmžnilo. Cesta

přede mnou stoupala zpřímá, příkrá a ohraničená — běžela vzhůru a potom dál po širé pláni, z níž tu a tam vyrůstal pahrbek. Vogesy náhle se skončily. Domků hustěji přibývalo, a z neustálých vzdělaných polí, z rovných křidlicových střech, obílených zdí a z hlasů a lesku poznával jsem, že jsem znovu v rovinaté Francii; a prvním městem, do něhož jsem přišel, bylo Giromagny.

Tu uslyšev zvoniti, pomyslnil jsem si, že zajdu nahoru do kostela na Mši; i šel jsem a přišel jsem na Mši, ale má pozornost při svatém úkonu byla rozptýlována nesmírným počtem kněží, které jsem užírl v kostele, a trápila mne od té chvíle zvědavost, kde se jich tolik vzalo v takovém městečku jako Giromagny. Tři kněží byli u hlavního oltáře a skoro u každého oltáříku kněz, a byl z toho takový bzukot Mši, sloužených, začínaných a končících se, že jistě nebylo třeba, abych bez snídání spěchal na Mši. Ale přes to vše bylo maličko lidí na Mši, tak záhy; pořád jen kněží vycházeli a vcházeli a pořád zvonky cinkaly. Divím se tomu dosavad. Giromagny není místem památným ani poutním, nikdo o ně nedbá, a nejeví nijakého svatého vzezření, a tolik kněží.

ČTENÁŘ. Prosím vás, nezdržujte se tolik u svého náboženství a —

AUTOR. Prosím, berte knihy tak, jak je nacházíte, a cestu pojímejte jako cestu. Vydáte-li vy se do cizí země, nevidíte nic než to, čeho očekáváte. Já však bývám udiven tisíci nahodilostmi a vždy nacházím věci dvacetkrát většími, než jsem čekal, a mnohem zvláštnějšími; vše postřeno bývá neobyčejným světlem dobrodružství. A v tom tkví zvláštní cena této knížky. Nuže vysvětlil-li byste vy ty kněze —

ČTENÁŘ. Vysvětlil. Bylo to dobrou roční a tehdy kněží se rojí.

AUTOR. Budiž. Když tedy nechcete slyšeti ničeho z toho, co mě zajímá, pozoruji, že není důvodu, abych podrobně vypisoval, co zajímá vás, a nebudu se ani zmiňovati o děvčeti, které umělo jen německy, o Trestnici, ba ani o domě Maršálka Turenne — kterýžto jest něčím výjimečně poutavým. Ale nehovořme už o tom a nevystavujme věci otevřené hádce. Zobrazte si sám pro sebe nějakých šest mil cesty, a potom —

— potom v stoupajícím horku, v prachu, který se zdvihal, třebaš bylo ráno popršelo, a v cestě nejúpornější uslyšel jsem znovu trubky a dušené víření bubnů.

Tohle jest něco na dráždění myšlenek, taková chůze od garnisony ke garnisoně pořád po hranici. Vyšel jsem od rušné posádky toulské; ubíral jsem se tichem a pokojem celého poříčí mosellského, údolí podobného dlouhé zahradě, a přišel jsem k dělům a šlapal k Epinalu. Z Epinalu šel jsem dál a počítal míle a míle ticha lesního, a přerazil jsem vysoké kopce a sešel do zcela jiné oblasti, schylující se k jinému moři, a slyšel jsem všecek ten hluk, jenž provází vojsko, a přehlížeje minulé čtyři dni, člověk cítil — ba skoro viděl — nový systém opevňovací, širé ohrazené tábory, chovající v sobě vojsko, a mezi nimi holé průkopy.

Když jsem se blížil k Belfortu, dole boční cestou jela klusem děla, a o něco později na pravo viděl jsem marširovat z dále nepravdělnou tlupu, prach a nezdolnou veselost francouzského vojska. V slunci zablyštěly se zde onde konce hlavní a vyleštěné nábojnice. Kroky vojáků tíží jejich břemen bušily a duněly. Zpívali písničku,

Minul jsem již vnější pevnůstky; všimnul jsem si opevnění u cesty; za nějakou mšli cesty vešel jsem do dlouhého a ošklivého předměstí, kdež začínala se trať tramwayová, a tu na jednom z rozrouchaných domků té žhoucí, dlážděné a hlučné nekonečné ulice uzřel jsem napsána slova:

„Vino; zavřené i otevřené.“

Poněvadž jest znamenitým pravidlem, zkoušeti každou novou věc a vyssávat med z každého kvítku, ne abych usoudil — jako někdo jiný — rčení to za zvláštní a šel dál. Uvízl jsem jako kúl v plotě a civěl na dům a vymýšlel sta výkladů. Jakživ jsem neslyšel dělití vína na zavřená a otevřená. Umínil jsem si, že se obohatím zase novou zkušeností, a vstoupiv, uzřel jsem veliký počet cínových konvic, v jakých Francouzi nosívají vodu, bez poklopů, zužujících se u vrchu a stojících asi tři stopy od země; na těch byly přiklášeny veliké tištěné nálepky, „30“, „40“ a „50“, a konvice div nepřetékaly vínem. Promluvil jsem k ženě a ukazuje na cínové konvice děl jsem —

„Tohle vy nazýváte otevřeným vínem?“

„Bať že“, pravila. „Nevidíte sám, že jest otevřeno?“

To bylo pravda, a mnoho se tím vysvětlovalo. Ale nevysvětlovalo se tím, kterak — vědouc, že zůstavíte-li láhev vína odecpánu deset minut, víno se zkazí — kterak můžete zůstaviti ho gallony ve veliké široké konvi, neboť každý tolik miluje mléko, jež dojí Pantheři Boží. Umínil jsem si zpytovat div ten ještě dál, a zvoliv prostřední cenu, za čtyřpence kvart, děl jsem —

„Prosím, nalejte mi za půl penny do džbánu.“

To žena učinila ihned, a když jsem se ho napil, bylo

rozkošné. Sladké, chladné, pozdvihující srdce, uspokojující a mající v plnosti všechny ty vlastnosti, o nichž mluví vají vinaři, bouquet, sílu a kořenitost. Bylo to víno, jaké jsem slyšel nazývati vzácným vínečkem.

Nečekal jsem však na rozprávku o tom divu, ale přijal jsem jej jako jedno z tajemství, jichž příklady tato pout mi už skýtala, a jichž bude ještě více — (počkejte, až uslyšíte o loupežníku Radicofanim). Řekl jsem si —

„Až vyjdu z Terre Majeure a za hranice silné a výtečné vlády Republiky, až se ztratím v horách Jurských zítra, tam nebude takovéhohle vína.“

I koupil jsem si ho čtvrt gallonu, uzátkoval pevně, vstrčil do tlumoku a schoval si je na bezvinná místa na úbočích hory řečené Hrozné, kdež není vojska a kdež domácí mluvou jest švýcarština. Po té vyšel jsem do města.

Jda po starém mostě na tržiště, kdež jsem se strojíl posnítati (slunce bylo už strašlivé — už bylo bezmála jedenáct) viděl jsem, že tam stavějí souběžně s tím starým mostem nový, na místo starého. A způsob, jakým stavějí most v Belfortu, jest tak divně prostý a přec tak nový, že jest hodno, abych jej vyložil.

Nejčastěji když se má stavěti most, bývá neskonale kříž a námaha se stavěním pilířů, ochranných hrází a bůh ví čeho. Někde stavějí visuté mosty, aby se vyhnuli této starosti, a někde zkoušejí jedním obloukem překlenouti most se břehu na břeh. Jest na to tisíce všelijakých kliček. V Belfortě prostě čekají, až voda opadne, a tu veliká brigáda dělníků vrhne se do vyschlého řečiště a kopají horečně základy a s velikým spěchem začínají stavbu pilířů. Brzy voda stoupá opět, ale pilíře jsou už nad ní, a ostatek dodělá se s čunů. Toť čirá

pravda. Netoliko že jsem viděl lidi v řečišti, ale muž, jehož jsem se ptal, pravil mi, že to se mu zdá nejpřirozenějším způsobem stavby mostů, a pochyboval, stávaly-li se kdy nějak jinak.

Jest též v Belfortu veliký lev, vytesaný ve skále na památku obležení r. 1870. Tento lev jest částí strmé skály pod hradem, a jest ohromně veliký — jakých rozměrů, nevím, ale viděl jsem, že člověk byl maličký podle jeho tlapy. Skála byla nejdříve uhlazena jako deska, a po té vydlabán v ní a z ní lev ve vypouklém reliéfu Bartholdim, týmž sochařem, jenž vytvořil sochu Svobody v novoyorském přístavu.

Obležení z r. 1870 bylo upevněno pro historii ještě jiným způsobem, ukazujícím, jak Církev pracuje pořád dál z jednoho kmene. Jestli tam kdesi o blízce, nebo v Belfortu (nevím kde, toliko jsem slyšel o něm) kostelík, který prý tolik vyzdobil tamnější jeden zedník a malíř, z vlastní záliby vymalovav v něm kolem dokola obrázky z obležení — zimy a ran a hrdinství. Toť pravý způsob, jak takové věci náleží dělati, totiž aby je dělali lidé z vlastní záliby a ze své vlastní myšlenky. A mám několik přátel, kteří o tom jsou stejného smýšlení se mnou, že umění nemělo by býti soutěžní nebo průmyslové, ale větším dílem zacházejí dál k neobyčejnému závěru, že člověk by neměl si vlastniti něčí zahrady, aniž úle cizího, aniž velikého výstavného domu, aniž čího krmíku, aniž železničních akcií, ba ani bot šitých na cizí nohy. Jářku, *das vem'* taký nesmysl. Potom mi říkají, co se seskupením prostředků produkčních? A já jim, co s rozdělením vlastnictví seskupených prostředků produkčních? A oni smutně potřásají hla-

vami a praví, že to se nikdy neosvědčí; a já pravím, zkuste dříve a uvidíte. Tu oni rozpalují se vztekem.

Když jsem posnídal v Belfortu (a mimochodem u snídání jeden chudý muž mne žádal, abych užil *všeho svého vlivu* ve prospěch jeho syna, jenž byl námořním inženýrem, a to proto, že jsem se chlubil svými cestami, zkušenostmi a velikými známostmi po celém světě — když jsem, jářku, posnídal v dělnické kavárně v Belfortu, opět jsem vykročil dál, a velmi mne rozrušilo, když jsem viděl, že pořád poprchává.

V horách za takého časného jitra, pod rozkošnými stromy větve byly mi střechou, bujné okolí bylo mi venkovní stranou a déšť jako by se snoubil s pastvinami a pěnícím se potokem. Ale zde na silnici a ve městě všechna jeho tradiční nepříjemnost na mne dolehla. I měl jsem zlost na počasí a na cestu několik mil, až dvě věci mne vzpružilo. První, že se vyjasnilo a slavné slunce ukázalo mi s mírného návrší rovinu elsasskou a Vogesy v jedné čáře; za druhé přišel jsem k veliké prachárně.

Obyčejně nebývá lidem prachárna ničím subtilnějším a poutavějším než vodárna. Na venek bývají obě na vlas stejny, neboť obě jsou rovnou terasou, svažující se po bocích a porostlou travou, a do obou vedou tajemné dveře. Já však nikdy neuhlídám prachárny, aby mne ihned nepronikl dvojí přeblahý pocit — smíchu a kamarádství. Neboť šťastnou náhodou měl jsem před lety a lety za kamarády a přátele dva hochy, kteří byli na stráž u prachárny zrovna po té, když spácháno bylo na taková skladiště několik anarchistických atentátů (jak tomu říkají) — pročez nemohu si pomysleti ničeho tak sladounkého pro anarchistu jako sedm set čtyřicet

dvě schrány prachu a padesát schrán melinitu, nahromaděných na místě. A by se zabránilo ohromnému hlomozu, zmatku a škodě, jež by měla v zápětí přílišná přitažlivost této operační base na anarchisty, moji dva přátelé, z nichž jeden byl povinnost konající Burgundán, druhý pak volný hoch pařížský, byli té noci na stráži. Měli přísně přikázáno jednou zavolati a po té vystřeliti.

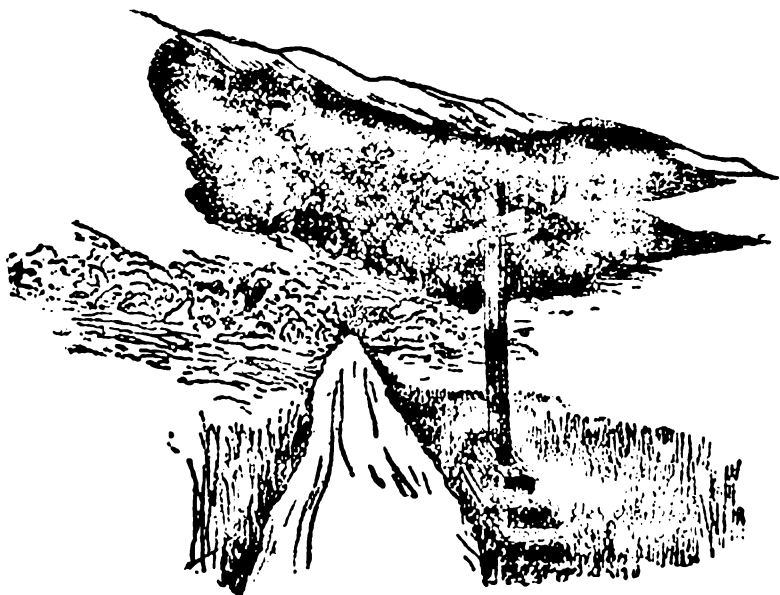
Nuže, můžete si pomysliťi něco vzácnějšího chudáku rekrutovi, utlučenému garnisonní službou a zpitomělému stálými cvičnými bitvami, nad takovýhle rozkaz? Tak to moji přátelé pojali, a jedné letní noci zabili osla a postřelili dvě kobyly a přerazili kmínek rostoucího stromu.

Tato prachárna nebyla výjimkou z mého pravidla, neboť jak jsem se k ní přibližoval, viděl jsem kulatolícího desátníka a dva kulatolící muže, dychtivě se dívající, kdo útočí na jejich poklad, i ožil jsem v duchu a pomysliťi jsem si, jak ti hoši asi cítí se hrdými a jak já jsem z „třídy devadesátek, tažených a vsazených na lafetu“ (nevíte-li, nač bijí, nemožno mi zastavovati se a vysvětlovati vám to. Bývalo to kdysi dobré dělo — nyní mají pětasedmdesátky, které netrhají — *requiescat*), a jak oni touží po noci a po možnosti střeliti si po něčem na obzoru.

Pln těchto hloupých myšlenek, ale směje se přes jejich hloupost, šel jsem dál.

Mám podrobně vyličovati celé to odpoledne? Noha strašila tupým bolením a bál jsem se, že nedojdu nedílně do Říma, ale ani na hranici. Chvillemi jsem si ji natíral balsámem, ale jak vždycky bývá při zázračných věcech, moc časem vyprchala. Posléze přišel jsem k cestě, odvětvující se od silnice, a moje mapa mne po-

učovala, že to jest ostatně nadcházka k hranici. Řekl jsem si, že se tudy pustím těch několik zbývajících mil, protože bolí-li člověka něco, úzká zátočina bývá snesitelnější než široká rovná silnice.

Zrovna na rozcestí stál kříž a na jeho podstavci četl jsem motto, jež bývá na všech francouzských křížích —

„Ave Crux Spes Unica.“

Pomyslíl jsem si, že to by bylo vhodné místo na sebrání vzpomínek, a posadiv se, zahleděl jsem se po cestě, kterou jsem byl přišel.

Byly to vysoké hory vogesské, vystupující z roviny elsasské jako strmá skaliska z moře. Nakreslil jsem si je, a byl jsem zvědav, jest-li ta hranice opravdu trvalá. Duch člověkův jest větší než takové nahodilosti, a snadno přeskočí vysoké kopce.

Potom, když jsem si je byl nakreslil a touto kresbou dal sbohem vlivům, které mne provázely po tolik mil — slavnému klidu, vytrvalému průmyslu, sebekázní, hlubokým lesům Lotrinska — vstal jsem ztrnulý s hráze, jež mi byla stolkem, a pustil jsem se uličkou, jež vedla s cesty zapomenutými vesnicemi.

Zatím co jsem stíhal mšlí za mšlí, mšjelo odpoledne a blížil se večer. Hranice zdála se mi tak blízko, že jsem už nechtěl odpočívati. Svého otevřeného vína, toho totiž, jež jsem našel na kraji Belfortu, ani jsem se nedotekl, a vlekl jsem se dál a dál, jak světla ubývalo. Byl jsem velmi zvědav na Švýcarsko a přál jsem si nepřetržitým úsilím uraziti poslední míle do večera, nedbaje bolesti. Také se přiznám ke své bláhovosti, že jsem byl hrd na vzdálenosti, které jsem ušel, a toužil jsem býti čtvrtého dne cesty mimo Francii.

Chýlilo se víc a více k soumraku, a má odhodlanost trvala, třebas únavou mi klesala kolena. Vlna hor stoupala výš a výše k nebi, a ponejprv setkal jsem se na své pouti s osamělostí a tajemností moří. Na tomto konci roviny pod strážnými kopci cítiti bylo cosi takového, jako cítíme ve Východní Anglii. Co chvíle jsem přecházel přes jezírka a rákosí, a vodorovné paprsky západu odrážely se v stojatých vodách.

Močálovitě údolí zachovalo svůj ráz, i když jsem sešel s cestičky a vystoupil znovu na silnici. Jeho odloučenost mne ovládala, když s napětím posledních sil spěchal jsem, abych přerazil čáru jurskou v tom letním soumraku, a jak jsem klopýtal dál, všecek můj duch byl uchvacován a povznášen mocí širých vod a ptáků večerních.

Přál jsem si, jako jsem si mnohokrát přával v takových chvílkách usebrání a klidu, úplné přehrady, která by osamotnila ducha. S tímto přáním přišla a zavrtala se mi do hlavy myšlenka velmi vhodná k pouti, totiž : „Co lidé myslí žádostí, aby byli odpoutáni a požívali ducha volného?“ Že mnoho lidí mělo takové přání, o tom není pochybnosti, a nejlepší lidé, jichž svatost se poznává rázem, vypravují nám, že radosti duše jsou k neporovnání vyšší než radosti žijícího člověka. V Indii kromě toho jest mnoho lidí, kteří dělají nejfantastičtější kousky s objektem takového odpoutání duše, a Milton mluví o téže věci s evidentním přesvědčením, a Svati všickni sborem to vychvalují. Ale co to jest? Já nechápu vůbec ani smyslu slov, neboť každá radost, kterou znám, pochází z důvěrného spojení těla s mým zcela lidským duchem, který přijímá, potvrzuje, oživuje a má moc semknouti a vybavovati vše, čeho tělo mé zakusilo. O rozkošech však, na kterých moje smysly neměly podílu, nevím ničeho, i umínil jsem si přijmouti je na úvěr a podívat se, zda v Římě věc objasní.

Ale když přijde na nesmrtelného ducha, na Dobrého Ducha ve mně, jenž jest tak bystrý na formy a barvy a důvody věcí, toť zcela jiná věc. *Toho* věru toužím někdy mítí sám pro sebe, a mizící světlo denní nebo clony podzimu, zavírající rok, bývají mi leckdy jakoby dveřmi, zavírajícími se za člověkem, když vejde domů. Neboť poznávám, že čím slabší dojmy z vnějšku, tím více jako by duch nabýval moci tvůrčí, a jakýmsi tajemným působením jest schopen promítati písně a krajiny a tváře mnohem vítanější než hudba nebo tvary, jež člověk opravdově slyší a vidí. Tak těž pamět může tvořiti. Ale není to duše, jež tohle činí, neboť písně,

krajiny a tváře jsou toho rodu, jenž vstoupil v nás smysly, a nikdy jsem nechápal, co by bylo vyššího nad tyto rozkoše, ani jak v něčem beztvárném a nehmotném vůbec může býti rozkoš. Leč nejmoudřejší lidé nás ujišťují, že naše duše jsou o tolik vyšší nad naše mysl, oč vyšší jsou naše mysl nad naše nehybná a čistě hmotná těla. Tomu vůbec nerozumím.

Když jsem uvažoval o těchto věcech v této končině pastvin a osamělých jezírek, před hradbou jurskou, černající se proti úzkým přepážkám večerního světla — (má bolest jako by byla na chvílku utuchla, ale přece jsem pokulhával) — jářku, když jsem rozjímal o té složité nauce, pocítil jsem, že můj tłumok náhle velmizlehl, a měl jsem sotva kdy těšiti se z toho zázraku, ano zrovna u mne náhle cosi prasklo, a pootočiv se, zřel jsem na postříkané bělí šeré silnice můj kvart Otevřeného vína roztrštěn na atomy. Moje zklamání bylo tak silné, že jsem si sedl na milník a rozjímal o té nehodě a hledal, neosvítí-li mne nějaká myšlenečka v mém prudkém vyrušení. Považte, co jsem se naopatřoval té láhvice, a že jsem ani nelízl za celý úmorný pochod toho odpoledne, soudě, že za hranicí nebude vína, jehož by bylo hodno píti.

Utěšoval jsem se více méně myšlením na muka a strasti, proti kterým taková ztráta jako tahle nebyla ničím, a po té jsem vstal a vydal se na další cestu do noci. Když se vylilo, strojí jsem se vyhledati si za hranicemi víno, proti kterému toto zmařené bylo by vodičkou a jehož rajská chuť obarvila by všechny moje vzpomínky na Mont Terrible. Tak vždycky bývá s bolestmi, jen když se člověku chce čekati.

Takto s lehčím vakem, ale s těžším srdcem ubíral

jsem se dál, abych po tmě přešel přes hranici. Nevěděl jsem na jisto, kudy se táhne hranice; věděl jsem toliko, že jest asi míli od Delle, posledního města francouzského. Tam jsem povečeřel a kráčel dál. Když jsem urazil, jak jsem hádal, tuto' míli, uzřel jsem v levo osvětlené okno, mřížoví, špalír a mramorové stolky kavárni. Vstrčil jsem hlavu do dveří a ptal se —

„Jsem ve Švýcarsku?“

Dívka vzezření německého, veliký tělnatý muž, bavorský obchodní cestující a jeho kollega Marseillan, všickni souhlasně odvětili rozličnými přívzvuky: „Tak jest“.

„Nuže tedy“, děl jsem, „vejdu a vypiju něco“.

Tato kniha by nikdy neměla konce, kdybych chtěl vypisovati jen dle jmen pouhou čtvrtinu mimořádných věcí, jež jsem viděl a slyšel na své začarované pouti, ale přece aspoň se zmíním o obchodním cestujícím z Marseille.

Hovořil s nejprudší rychlostí dvě hodiny. Byl ve všech městech na světě a vzpomínal si na ně do nejmenších podrobností. Byl na výsost přesný, vkusu byl ohavného, vlastenectví širokého, živosti úžasné, vtípu hrubého, ale stálého, a svému příteli Němci, hostinskému a plavovlasé dívce posluhující byl rodinným bůžkem. Přicházel, podobá se, jednou do roka a za den vylil proud svých cest jako vodopád Cestovních Rukověť (neboť ve svých popisech honosil se daty, rozměry a úhly kompasovými), potom zase na rok zmizel a zanechal jim, aby hodovali na památku takého zjevení.

Seděl jsem mlčky, zmrzačen námahou, snaže se zapomenouti na své rozbolavěné nohy, pije korbel za

korbelem pivo a pozoruje Fokejce. Byl ze starého plemene, jak vídáte na vásách v barvách černé a červené; hubený, jako drátěný, s nakyslým, ale pěkně utvářeným obličejem, černou špičatou bradkou, jiskrnýma ještěřčima očima, prudkými gesty a živostí, jež hrála ve všech jeho rysech jako blýskavice po záru červenové půlnoci.

Ono delta rhónské jest čímsi docelá rozdílným od ostatní Francie. Jest to klín Řecka a Východu, vražený do Gallie. Dostal se před sto lety na sever a zabil monarchii. Nabyl v ní hodnoty a tvořil velikou válečnou píseň Republiky.

Pozoroval jsem Fokejce. Pomyslíl jsem si muže z jeho předků před třemi tisíci lety, jak by tu seděl u brány těch hor, vykládaje tupým, trpělivým a podivujícím se seveřanům a cestoval na zisk vzhůru do Německa, a cítil jsem neproměnnou formu Evropy pod sebou, podobnou skále.

Když uslyšel, že jdu do Říma, tento muž informační obrátil svůj přítel do jiného koryta, jako mlynář používá prudkou vodu bočním stavidlem, a vylil asi takovýhle proud: —

„Neopomíňte zajít si na Monte Mario, kdež od villy té a té jest pověstná výhlídka na severovýchod; navštivte tu a tu zahradu a jděte na Mši do toho a toho kostela. Všimněte si prazvláštní illuse na náměstí Svatopetrském, způsobené vnitřními rozměry lichoběžníku, jež jsou tolik yardů a tolik yardů, . . .“ atd. a tak pořád dál . . . zrovna jako mlýn.

Já zatím seděl jsem pořád mlčky, pořád popsjeje pivo a pozoruje milého Fokejce; znenáhla přemáhalo mne okouzlení, které podmanilo vesničany a přitele Němce. Byl to podivný člověk.

Byl též dobrého srdce, neboť shledal jsem později, že se smluvil s hostinským, že mi postoupí své lůžko, vida mou zemdlenost. Za to, oh škoda přeškoda, nikdy nemohl jsem mu poděkovati, neboť nazejtří ráno zbudil jsem se dřív než on a než všickni ostatní, i položil jsem na stůl peníze, co jsem asi myslel, že jistě hospodského uspokojí, a šel jsem.

Byl už bílý den, ale slunce ještě nevyšlo (zbylyť od včerejška tu a tam tenké dešťové mraky, jež chladný vítr poháněl), když s nejprudší bolestí, jda zvolna, co noha nohu mine a co chvíle odpočívaje, klikatou cestou tihl jsem k Porrentruy a dostal jsem se do průlomu jurského. První ohbí odřízlo mne od Francie a byl jsem pěkně v cizí zemi.

Údolí, kterým jsem nyní krácel, podobalo se údolí půvabné řeky Jedy pod Cheviotami, kdež se vine jako cesta do skrytých pastvin v nížinách. Zde též jako tam příkré skály vápencové ohraničovaly rovňoučky úval, v němž byla samá zelená tráva a tučnost; pláň nad nimi byla též porostlá nepřetržitým lesem, toliko že zde, na rozdíl od Skotska, les táhl se dál a nahoru, až dosahoval svahů vysokých hor; tato točitá úžlabina byla přirozeným průchodem prvním pásmem jurským; druhé vystupovalo na jihu přede mnou jako temně modrá bouře.

Jda tímto točitým údolím, zakoušel jsem všech rozkoší novosti; byla to země docela různá od ovládané a spořádané Francie, kterou jsem opustil. Cesta šla více nazdařbůh, méně pečlivě vyměřená a méně ujezděná. Milníky byly prastaré a značily francouzské míle místo kilometrů. Na všem bylo zřetelné věkovitost. Po stě-

nách rostl mech a pod vysokými stromy bylo tichoučko. Neznal jsem jména říčky, jež zvolna tekla lučinami, an zda dle obyčeje sousedů Francouzů z předělu vodního přezdívalo se jí nějakým takým epithetem, jaké přivěšeno na všechny vody v onom průlomu belfortském, v oné širé pláni jezírek a močálů: neboť těm říkají „Líné“, „Blatné“, nebo „Loudavé“. I jméno vzdálené Saony znamenalo kdysi „Pomalou Vodu“.

Byl jsem zvědav, jak asi přezdívali Porrentuy, a jak daleko jsem od něho (neb věděl jsem, že jest již nedaleko), a tu ušel jsem tunel, provrtaný napříč údolím, i dohadl jsem se ze sklonu nejvyšších kopců, že řeka asi zatočí se v ostrém úhlu. Oboje tato znamení prý nasvědčují, jak jsem slýchal, že jsem blizoučko města; i nadešel jsem si lesem přes ostroh hory — nadcházka nejvýš oprávněná, protože stezka byla tam ušlapána a docela jistě se jí chodívalo — a šel vzhůru a potom po rovině mli, uličkou lesní a pod mladými kapajícími stromy. Vyšel z této nedlouhé tišiny lesní, ušel jsem překrásné divadlo.

Tam pode mnou, kde ulička začínala klesati, rozkládalo se první německé město.

ČTENÁŘ. Kterak německé?

AUTOR. Počkejte, vyložím vám to. Jest plémě, které se táhne rozptýleně, bez určitých hranic, od Baltického moře až k jižním horstvům. Nečítám mezi ně Skandinavců, neboť Skandinavci (z nichž my Angličané též dílem pocházíme) jsou dlouhohlaví, hubení a divocí, s přisvitem dobrodružnosti ve svých bledých očích. Ale pod nimi, pravím, táhne se od Baltu k vysokým horám plémě, ve kterémž jest neobyčejná jednota. Ovšem, vím, veliké dílce jeho jsou katolické, a jiné veliké dílce drží

se rozličných filosofií; vím též, že mezi ně jsou počítáni dlouhohlaví i okrouhlohlaví, smědí i plaví, prudci i tiší; vím také, že neustále bojovali spolu a svolávali velšské přátele na pomoc; než já jdu poněkud dle jazyka, neboť mám zde na mysli vývoj jistého moderního národa, a pravím, že Němci táhnou se od vysokých horstev až k Severnímu moři. U nich u všech naleznete (není to rasa, jest to jaksi více než rasa, jest to typ kultury) snivost a lásku k pohodlí. Mezi všemi naleznete hudbu. Jsou to oni Němci, jichž země viděl jsem už veliký kus cesty dříve, s Elsasského Ballonu, a s jichž jazykem a tradicemi nyní ponejprv jsem se setkával ve městě, jež se rozkládalo přede mnou.

ČTENÁŘ. Ale v Porrentruy se mluví francouzsky!

AUTOR. Francouzi jsou tam vítáni; jest to znamenitý jazyk. Ale přece jsou tam Němci. Kdo by tak uchoval, kdo by tak obnovoval minulost jako Němci? Kdo by tak cítil tajemství hor jako Němci, a tak přispůsobil své město k horám? Bylo mi projiti jen úzkým klínem tohoto zvláštního a rozptýleného národa. Začínali v Porrentruy a přestávali na rozvodí Adrijského moře, ve vysokých sedlech alpských, ale za tu nedlouhou dobu čtyř dní seznámil jsem se s jejich vlivem a dluhuju jim trvalou vděčností za jejich architekturu a jejich pohádky. Přišel jsem z Francie, kteráž jest plna aktivní paměti na Řím. Chystal jsem se vyraziti do oněch širších rovin italských, jež udržují si nad sebou ovzduší Říma úpadkového. Zde ve Švýcarsku po čtyři pochody stýkal jsem se s lidem severním, vnějším a barbarským; neboť v těchto horách mluvilo se pokroucenou latinou a teprve po prvním dni uslyšel jsem dialekt teutonský, ale bylo zřejmo od počátku, že nemají

ani latinského pořádku, ani latinské moci tvůrčí, ale že jsou rozjímaví a snadno bývají pohlceni dosti malým pokusem.

Německý duch jest divem. Tam leží Perrentruy. Stará brána s gotickými vížkami vyznačovala vstup do města. Na pravo od této brány stála věž, ohromnější než cokoliv, nač si vzpomínám, že jsem kdy viděl, i ve snách, střehoucí s boku vstupu do města. Jak velikánská, jak chráněná, jak vysoká, jak přístřeškovitá, jak pevná byla! Později jsem zvěděl, že kterás část té hradby jest římská, a věřím tomu. Němci nenávidí bourání. Zmáhala mne, jako vidění zmáhá, stál jsem před ní s takovými pocity jako děti, když ponejprv uzzí hory. Nebýtí křesťanem, byl bych se klaněl a usmířoval moc obsednuvší mne, toto dílo věčné.

Takhle však jsem vstoupil do Perrentruy střízliv. Prošel jsem jeho hlubokou branou a stoupal do příkrého kopce. Jakmile jsem přišel na hlavní třídu, cosi jiného středověkého se mne zmocnilo a začal jsem myslet na jídlo a na víno. Sešel jsem tedy do první hospůdky, která se mi namanula, a ptal jsem se, mohou-li mi posloužit jídlem. Pravili, že tak záhy (nebylo ještě deset) nemohou mi dátí než chleba, včerejšího masa a vína. Pravil jsem, že milerád přijmu, a všecko toto bylo postaveno přede mne, a dle zvyku krajinného zaplatil jsem, než jsem se dal do jídla, (Nedobrý mrav. Nahoře v Limousinu, když jsem byl chlapcem, v hlučném údolí Torrentském, vzpomínám si na ženu, Jež^{mi} nedala platiti dokud nezdvihla láhve na světlo, nezměřila telecího prstem a neprozkoumala chleba okem a nevyzvala mne, abych též přeměřil a přezkoumal. Bůh spas její duši!) Jak pravím, zaplatil jsem. A kdyby mi bývalo bylo platiti

dvacetkrát nebo třiaadvacetkrát tolik, to víno stálo za to.

Pospíchám k Římu a nemám kdy psát selanek. Ale oh! příteličkové ze severu; moji bojovní, snaživí, pronikaví, sebezpytní, autoskopičtí a vůbec na nové dráhy se dávající přátelé, kteří jako by nic vyplivnete „Huci! Pater, oh! Lenae!“ beze stínu ponětí o tom, co povídáte, nevíte, co se míní bohem? Bakchus jest všude, ale má-li zvláštní svá místa, kde ho třeba obstupovati a v posvátné úctě chovati, pravím, že to jest Brulé a tichá vinice ležící pod čtverečným lesem u Tournu, sedlišťe pod Heiltz le Mauruptem a toto město Porrentruy. Na těchto místech nepřijdou-li mi živoucí přátelé na pomoc, sám si dupnu na tu veselou půdu, a znám padesát menadek a dvě stě bůžků družinových dle jmen, kteří přijdou na ten hod.

Jaké víno!

Byl jsem ujištěn, že nebude cestovati. „Přece však“, děl jsem, „dejte mi ho dobrou kvartovou láhev, neboť mám daleko a vidím, že to prozřetelnost takto pečuje o poutníky.“

Zaplatil jsem žádaný čtyřpence a vzal láhev té divotvorné tekutiny, sladké, silné, hojné, dostatečné, části země, žádoucí, a šel svou cestou k Římu.

Kdyby tato knížka mohla býti nekonečna jako moje cesta byla bez konce, pověděl bych vám o šibalu knězi, s kterým jsem se potkal na terase kostelní na skále čnějící do údolí, a o anarchistovi, s nímž jsem se setkal, když jsem opět přišel na silnici — byl to smutný, dobrý muž, jenž spáchal jakýsi nenadálý zločin i utekl z Francie, a jeho touha po Francii po všecka ta léta ztrpčo-

vala jeho mysl, a pravil mi, že by si přál, aby nebylo vlastnictví, ani vojsk, ani vlád.

Ale pravil jsem, že žijeme jakožto údové národa, a že není nešťastnější sudby nežli býti bez vlasti — což jiného bylo exilem, který tolik vznešených mužů mělo za horší než smrt a kterého se všickni báli? Též jsem mu pravil, že vojska bojující ve spravedlivé při jsou nejšťastnějšími místy k životu, a že dobrý boj za spravedlnost jest začátkem všech velikých zpěvů; a co do vlastnictví, že člověk na své vlastní půdě jest nejbližší Bohu.

Rozešli jsme se; on nepřesvědčen, já miluje ho i lituje; neměl jsem kdy vyložiti mu zúplna svou nauku, ale místo toho dal jsem mu hlubokou a zamlženou sklenici studeného piva a připil si s ním na bratrství, volnost a rovnost. Potom šel jsem dál svou cestou, prosse Boha, aby všechny tyto pře utuchly. Neboť ty jistotně utuchnou, budeme-li zase někdy míti v Evropě jednotné učení, neboť ekonomie jest pouhým výrazem smýšlení a neztvárňuje (jak ubozí slepí otroci velikých měst se domnívají) smýšlení. A co nad to, ničím neshrnuje se vlastnictví do několika rukou tak, jako nejhorším z hlavních hříchů, a vy, kteří to nazýváte „moderní snadností dělby“, podobáte se lidem, kteří nepřečtou velikého tisku bez brejlí; nebo zase podobáte se těm, kteříž říkají, že příčinou jejich podnapilosti jest, že pili, nebo že žhářství přivodily zápalky.

Ale, upřímně, domníváte se, že jsem konal tuto cestou po několika horách, abych vykládal o ekonomii? Co vás nemá! Budu se modliti za všechny ubohé, až přijdu do Říma k sv. Petru (rád bych věděl, jaký kapitál měl svatý Petr v onom na výsost kapitalistickém

prvém století) a vy zatím si disputujte o poměru produkce, a já půjdu dál volnou cestou; zde není statkářů, a kdybyste se naučili aspoň jednomu cizímu jazyku a cestovali jen pět mil po železnici, vy městští klábosníci, našli byste, co má statkářství společného s vašimi „potřebami“ a vašimi „zákony“.

ČTENÁŘ. Řekl jste, tuším, že nebudete hovořiti o ekonomii.

AUTOR. A nebudu. Jest to jen odraz pečeje... Nuže tedy šel jsem dál volnou cestou a za několik mil toho parného odpoledne přišel jsem ke druhému pásmu Jurskému, které nazývají „Strašným kopcem“ čili „Mont Terrible“ — a opravdu jest hrozně rozeklaný. Strmé dlouhé pásmo mnohamílové táhne se tu mezi údolím Porrentruyským a hlubokou strží Doubskou. Silnice vede odtud daleko na západ, hledajíc průsmyků nebo ššíj v tom horském řetěze, i odhodlal jsem se najíti si přímou cestu příční a dal jsem se do řeči s dřevorubci, kteří tam káceli stromy zrovna tam, kde cesta začínala lézt do kopce. Dali mi toto zvláštní poučení. Právili —

„Jděte nahoru touto bahnitou drahou, prosmýkanou našimi kladami (neboť poráželi kmeny výš na horách) lesem a přes pastviny a snadno přijdete na vrchol. Odtud uvidíte Doubs pod sebou v hluboké a tmavé propasti.“

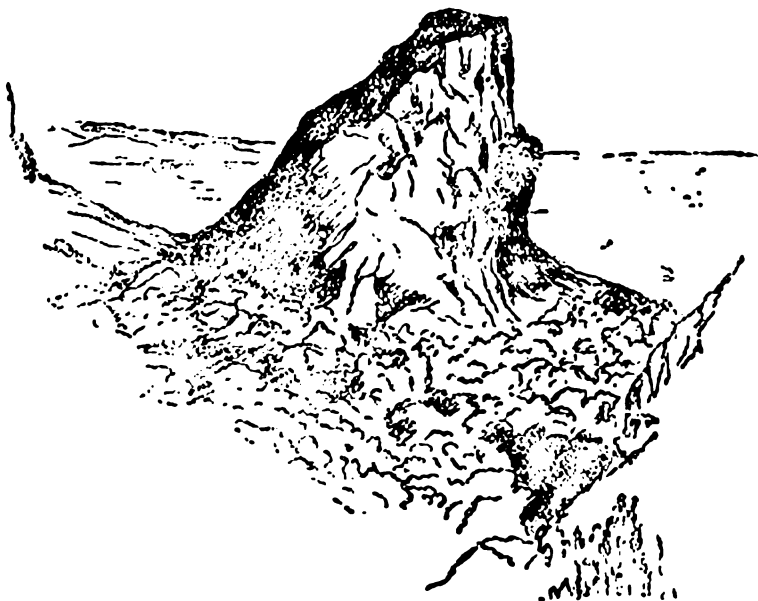
Poděkoval jsem jim a brzy shledal, že mi správně pověděli. Tam lesem a napříč přes kusy travin nezmýlitelně táhla se dráha nakáceného dříví.

Když jsem dolezl téměř na vrchol, ohlédl jsem se, abych zachytil poslední pohled na sever. Viděl jsem zrovna před sebou vysokou osamělou skálu; mezi ní a mnou

byl les. Za ní bylo viděti nekonečnou rovinu Elskou a v dáli za ní Vogesy. Vápencová stěna té výšiny padala příkře nad vrcholy stromů; její vznešenost mne uchvacovala a pudila, abych si uchoval její obraz.

„Věru“, řekl jsem si, „má-li Švýcarsko nějakou bránu na severu, jest to tahle.

A nakresliv si podivuhodné obrysy toho, co jsem viděl, stoupal jsem supěje až na samý vrchol, a tam se

zastaviv, objevil jsem pod sebou neobyčejnou zátočinu Doubsu, valčího se tmavou prohlubní tisíce stop pode mnou. Útvar tohoto mimořádného ohybu popíšu za chvíli. Zatím pravím jen, že mezi mnou a řekou nebylo nijaké prorvy nebo skály, jen písčina, písčina, písčina, skrze jiné stromoví a pastviny, nepřítisť srázné člověku na chůzi, ale přece¹ sráznější než naše srázné duny a pahorky v Anglii, kdež se člověk zastavuje

a vyhledává si cesty. Byla tak svažitá a tak dlouhá, že bylo viděti přes vrcholky stromů. Bylo to místo, kde by se nikomu nechtělo jeti koňmo.

Nalezl jsem jakousi stezku, bokem po hoře, i dal jsem se jí, až jsem přišel na rovinku, na níž seděla chatrč a stavěli tam. Jakás dobrá žena pověděla mi řádně, kudy jíti. Nehodlal jsem se pustiti k Brune-Farine — to jest, k „Snědomoučnému Kopcí“ — jak jsem prvotně zamýšlel, bláhově důvěřuje mapě, nýbrž pustiti se strouhou, kterou mi ukáže, a jíti jí až k řece. Vyšla a vedla mne příkře po svažitém pastvisku, pořád držíc pletení v rukou; a pozoroval jsem, že na místech rovných jdouc pletla. Potom, když jsme došli ke strouze, pravila, že netřeba než držeti se jí. Poděkoval jsem jí a ona lezla nahoru k své chaloupce.

Tato strouha byla srázným korytem bystřiny. S rachotem spouštěl jsem se jí dolů — tisíce stop — opatrně; dospěl jsem údolí a posléze velmi rozradostněn přišel jsem k trativodu a z toho jsem poznával, že jsem se přiblížil k městu nebo vsi. Bylo to St. Ursanne.

První věcí, které jsem si všimnul v St. Ursanne, byl prazvláštní tvar spodních oken kostelních. Osvětlovala hrobku a byla jich řada podél země, což samo sebou bylo dosti pozoruhodno, ale mnohem pozoruhodnější byl jejich tvar, jenž se podobal podkově. Takového něčeho ještě nikdy jsem neviděl. Bylo to, jako by tíží kostela tato okénka byla zbřichatěla, a takto si to vykládám. Někteří povídali, že kdoši vrátiv se s Výprav Křížových udělal je tímto způsobem, jiní, že to bylo symbolem čehosi. Ale já pravím —

ČTENÁŘ. Jaké to chvástání nebo hnidařství, tahle řeč o tvaru oken?

AUTOR. Příteličku, jak maloučko víte! Při stavění okna jsou vším; jsou tím, čím oči člověku. Okny stavba prohlédne; okny jest vyhraněn výhled jejich lidským obyvatelům. Kdybyste byl pánem vysoké věže, s níž by byl rozhled na město, po rovině, po řece a po vzdálených horách (pochybuju, dostane-li se vám kdy takového štěstí!) nezavolal byste si svého architekta a neřekl byste mu —

„Pane, hleďte, ať okna mého domu jsou *vysoká, úzká, tlustá*, a mají *okrouhlou římsu*“?

Zajisté byste řekl, neboť tak byste nejlépe zachytil jednotlivé obrazy slunných věcí vně domu.

Nikdy se nesmějte oknům. Z oken mnozí vrhají se v smrt. Okny vcházívali milenci. Oknem vjel blesk, který zabil krále Richarda. Otec krále Viléma vyslídil Arletta oknem (sám jsem se jím díval, ale živé duše neuzřel jsem dole prátí). Když luza chce vládnouti Anglii, vytlouká okna, a když vlastenec chce ji zachrániti, zdaňuje je. Okny procházíváme se po paloucích v létě a potkáváme muže a ženy, a v zimě okna jsou bubny k nádherné hudbě bouří, při níž si tak panský sedíme u ohňů. Okna velikých katedrál jsou veškerým významem jejich. Ale okny měli bychom vycházeti dívat se na svítání. Po slunci, kterému slouží, neznám ničeho tak dobrodějného jako okna. Hanba tomu nevděčníku, který nemá bůžka okna v domě a považuje se za příliš velkého filosofa, aby se sklonil před okny! Ať žije zatím na místě bez oken, aby poznal cenu oken. Já sám zachovám si hlubokou úctu k oknům, dokud nedojdu bezokenného hrobu. Povídejte mi o oknech!

Ano. Jsou i jiné věci v St. Ursanne. Jest to maloučké městečko, a přece má brány. Jest plno prastarých domů, lidí, mluvy. Bylo založeno (nebo pojmenováno) jakýmsi Svatým Medvědem, a socha tohoto svatého s jeho medvědem jest vytesána na vrcholu sloupu na tržišti. Ale nejvýznamnějším při něm jest, tak se mně zdá, jeho odloučenost.

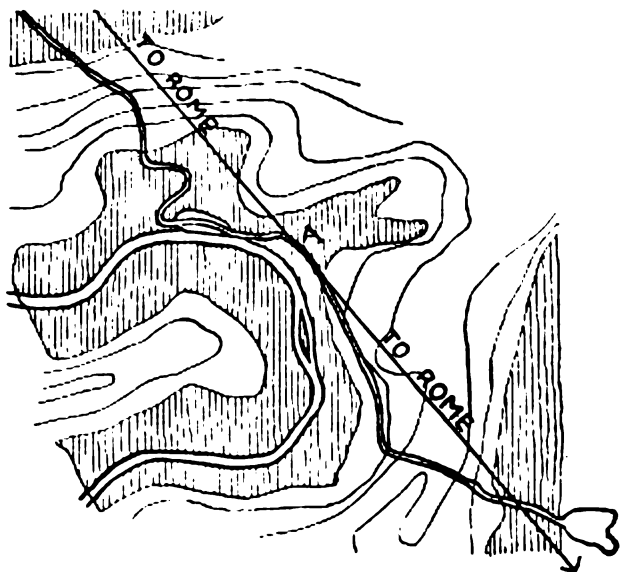
Jícen Doubský, o němž jsem se již slůvkem zmínil, jest toho vzácného útvaru, který isoluje vše, co by se našlo v takých údolích. Otáčí se na pravo obloukem přitahujícím se dovnitř, jako úzké U, a takto není ani zdání možnosti, že by jím člověk někam došel, neboť ač za všech časů pocestní chodívali říčními údolními, přece, když přijdou k takovým dlouhým a ostrým zátočinám jako tahle, vždy přetínají takové ohbí.

Zde jest nákres toho údolí s hornatinou vůkol něho i v jeho jádru, jímž se lépe ukáže, co míním, nežli popisováním. Obrázek též ukazuje, jakým se jícen jevil, když jsem vešel do něho s hořejšího kopce.

Na mapce písmenko A ukazuje, kde byl železniční most, a též na této mapce, jako na ostatních, stínovaná místa značí hloubky a světlá výšiny. Na obrázku pak jest, co uzříte, když přejdete přes hřbet na severu čili na vršku mapky a ponejprv zahlédnete řeku dole.

Lámalo mi hlavou, jak asi Římané se dostávali přes Mont Terrible, a jak si zkracovali toto ohbí Doubsu (neboť zajisté touto branou porrentruyskou brávali se do Gallii a oním schůdným údolím pod ní). Uzavřel jsem, že asi obcházel na východ kol Delemontu. Ale já šel jsem přímou cestou do Říma, a poněvadž tato linie vede zrovna přes vrchol toho říčního ohbí, byl jsem povinen dáti se přes něj.

Za St. Ursannem chce-li se jíti podél vrcholu Hčného oblouku vzhůru a na druhou stranu jícnu, jest jakási po-

boční propast, hrozná, hluboká a úzká, a ta byla překlenuta, jak jsem viděl, vysokým železničním mostem.

Netuše nic zlého a touže ušetřiti se dlouhého sestupování do propasti, hledání mostu nebo brodu a příkrého lezení na druhou stranu, pustil jsem se ve svém bláznovství k stanici, která stála zrovna tam, kde železná dráha opouštěla pevnou půdu a vjížděla na ten vysokánský most. Požádal jsem dozorce, aby mi dovolil přejíti po mostě, a on pravil, že to jest přísně zakázáno, ale že on není policistou, a chci-li přejíti na svůj vrub, ať si jdu. Poděkovav mu tedy a uvažuje, jak líbezna jest ta uvolněnost drobných necentralisovaných společností, šel jsem vesele dál k mostu, míně jej přejíti stoupaje s pražce na pražec. Ale ukázalo se, že to není tak snadno. Mocnosti vzduchové, jež se rozjitřují, když někdo rušivě vstupuje v jejich říši, počíhaly si na mne, jak jsem vykročil.

Neušel jsem po něm ani dvanáct yardů, když mnou zatřásla hrůza.

Mám mnoho povídati v této knížce o strachu: o panice, jež strašivá na vysokých místech a o kouzlu, v jehož moc upadají mnozí úzkostlivci. Toto hrozivé vzrušení myslí jest zálibou našich moderních pisálků; bývá polovičním zauzlením jejich šílených „povídok“ a na něm bývá založena jejich úcta k tomu, co nazývají „silou“, zbabělé to dychtění po ochraně, nebo mnohem povržlivější uchvácení brutalitou. Já vždy jsem tím pohrdal jako čímsi nečistým a ďábelským, nedůstojným křesťana. Bázeň, myslím, jest v přirozené povaze věcí, a jest tolik částí mé zkušenosti báti se moře nebo nevyzkoušeného koně, jako jísti a spáti; ale o strachu, jenž jest náhlým zšilením a paralysí duše, pravím, že jest z pekla, a ne aby se jím zahrávalo nebo pozoroval se nebo zobrazoval nebo vyličoval v historkách. Toto

vše povídám předmluvou k tomu, co se přihodilo, a zejména abych ukázal, jak strach jest v přirozenosti posednutí a jest nerozumný.

Přejítí tento most nebyloť samo sebou ničím nebezpečným. Pražce byly naklady blizoučko sebe — pochybuju, mohl-li člověk klopýtnouti mezi nimi; ale, nevím, kolik set stop pode mnou, blýskala se bystřina, a tím roztočil se mi mozek. Neboť jediným zábradlím byla lehká šňůra nebo trubice, slabá a popuštěná, natažená mezi řídkými železnými kůly. Těmi moje vzrušení ještě více se vzněcovalo než uklidňovalo. A pořád, jak odhodlaně jsem kladl nohu před nohu a odhodlaně vzdaloval oči od propasti a upíral je na protější kopec, a jak dlouhá křivka přede mnou se zkracovala postupným prudkým krácením, pořád mi srdce každým dechem bylo napolo vytrháváno z těla, a ať to jest cokoli, co člověkem hýbe, probíhalo to mnou neurčitě, mechanickým a zpola ochrnutým. Veliká výše s tou úzkou nechráněnou stužkou, napiatou napříč, to bylo více nežli jsem snesl.

Nesměl jsem se obrátiti a nesměl jsem se zastaviti. Slova a věty začínaly se mi v hlavě opakovati, jako se opakovávají pod melodií; podobně vím, jak na moři člověk nebezpečně se pověsivší na zadržovacím kladkostroji, vykřikuje jakousi litanii instrukcí. Střední část měl jsem za sebou, tři čtvrtiny; rozpětí toho trvalého úsilí stalo se nesnesitelným a pochyboval jsem o své způsobilosti dokonati zkoušku. Proč? Co mi překáželo? Nepovím. Vše bylo snůškou pomyslů. V jádru snad tím, čeho jsem se hrozil, byla náhlá zavrať a pád — —.

Ať tak či onak, v této poslední části zaslíbil jsem svíci Naší Paní Ustavičné Pomoci, ochránil-li mne, aby

se to šťastně skončilo, a svíci tu jsem potom v Římě obětoval; Naší Paní Pomocné nenalezl jsem vystavené na veřejném a všem známém místě, jak jsem očekával, ale v kostelíku, náležejícím jednomu Skotovi, kdež stál na hlavním oltáři. Jest to však proslulý obraz a prastarý.

Nuže učiniv tento slib, šel jsem pořád dál, panikou poháněn, až jsem uzřel, že břeh ze spoďu vystupující jest už jen několik stop pod mostem a že suchá země není ani na dvacet yardů ode mne. Tu moje odhodlanost mě přešla a pádil jsem nebo spíše škobrtal s pražce na pražec, až jsem si z hluboka oddechl, maje pod sebou pevnou zemi.

Stál jsem a civěl zpět přes propast; viděl jsem strašlivý proužek mezi nebem a peklem — perspektivu jeho kolejnic. Z hrůzy se mi ulevilo, ale za to bylo mi zle. A přece lidé od železnice přecházejí, myslím, přes něj dvacetkrát za den. Šťastnější než já!

Toť historie o tom strašném mostě na Monte Terrible, a most ten leží na metr v přímé linii — *quid dicam* — úseči Velikého Kruhu, spojovacího Toul a Řím.

Vysoká hráz nebo svah přede mnou zakončoval jícen Doubský a shlížel dolů na obojí okraj srázného řečiště. Nebylo mi tu třeba léztí nahoru, nýbrž dáti se kol ohbí v téže výši. Moje cesta běžela alejkou poněkud neschůdnou a procházela vsí. Tu bylo mou starostí, jak se dostatí rovnou na druhou hradbu jícnu, a poněvadž byla porostlá lesem, zdálo se to snadnou věcí.

Ale když jsem přišel k ní, nebylo to tak snadno. Les rostl po osamocených skalínách a svah byl příliš při-

krý k chůzi, leč po čtyřech, a příliš hladký a trhaný i k šplhání. A není divu, zdál-li se ten hřbet pro svou příkrost a nepřístupnost zdí, neboť byl to vodní předěl mezi Středozezemním a studeným Severním Mořem. Ale tehdy jsem toho nevěděl. Dalo mi ještě asi hodinu práce, než jsem se doškrabal posledních asi tisíc stop, kterými jsem se ocitl na vrcholu hřbetu, a tam, k mému velikému údivu, byla cesta. Kam takováhle cesta vedla a proč se táhla po nejvyšším okraji horstva? Jura se svými jedinečnými paralelami skýtá dvacatero takových záhad.

Leč ať kamkoli vedla, silnice tato byla prostě kolmá k mé pravé cestě, i nezbývalo mi než držeti se svého přímého směru. I přešel jsem přes ni, popatřil naposled stromovím do jícnu Doubského, a po té vstoupil na stezku, vedoucí dolů polem, více nebo méně ve směru mé pouti.

Zde krajina byla tak roztrhána, že bylo možno jen málo postihnouti z jejích povšechných rysů, ale ovšem konec konců pustil jsem se dolů novým jižním svahem, jižním svahem *třetího* řetězu jurského, a prošed mnoha pasekami, kamenitou stezkou přišel jsem k jakési bráně mezi dvěma vysokými skalami a vynořil jsem se jaksi náhle na širé duně, porostlé starými stromy a též mnoha zakrsalými tisy, a ta svažovala se do velebného údolí, jež celé se rozprostíralo přede mnou.

Širá ta duna nebo prerie, na níž jsem stál, nazývala se, jak jsem později se dozvěděl, „Pastvinou Společného Práva“, pěkný to název; a jako galerie vévodívá veliké síni, tak tato polana jako terasa vévodila širému a ztrácejícímu se údolí.

Bylo to radostné překvapení, když vystoupiv na té-

mě duny, uzřel jsem náhle tento obraz rozvinutý před sebou. Jura až dosavad byla buď osamělá, ba až jaksí zastrašující, nebo holá a skalnatá, ale zde bylo údolíčko, ve kterém bylo poznati ducha domoviny; byla tam žitná pole a nikde skaliny. Hory na obou stranách nedostupovaly ani tří tisíc stop. Ač vápencové, byly oblé, a schylující se slunce pozdního odpoledne (všeka bouřlivost byla zmizela s oblohy) udržovalo je-pl-

nými a teplými. Údolí táhlo se dál na východ, zůstávajíc širokým a úrodným, až hory splývaly s mlhou a dálavou. Nevěda, jak sluje, nazval jsem je dle vsi, ležící zrovna pode mnou, do níž jsem si namířil; a pořád mám je v paměti jakožto Údolí Glovelierské, a leží mezi třetím a čtvrtým hřbetem jurským.

Než jsem se rozloučil s touto polanou, nakreslil jsem si, co jsem viděl, ale byl jsem tak unaven dvojím úžasným lezením minulých hodin, že jsem toho nemohl nakreslití určitě a jasně. Tuhle to máte, jaké to jest. Po té jsem šel dolů měkkou polanou.

Jest jistá moc, jež mění ráz krajiny z rozervanosti v ušlechtilost, a u nás v Evropě touto mocí jest přítomnost lidí, kteří zabírají krajinu a přebývají v ní, a zejména bývá to znáti na místech horských. Neboť lidská

práce a civilisace naplňují údolí a omývají úpatí hor, vyznačujíce na něm jistou čáru jako hranici přílivu. Do tohoto pásma byl jsem již přišel. Drn byl ušlapán a upevněn, jak možno jen tisíci lety pastvy. Vlhkost neprodírala se ze země nahodilými slatinami, ale svedena byla v pramen, jemuž rukama lidskýma vydlabáno koryto v kameni. Stromy byly pěstěny. Pode mnou čněla zeď, kteráž, ač hrubá, nebyla hromadou, nanesenou od lidí nazdařbůh v nejzazších koutech horských, ale ustavěna z vybíraného kamení, jež bylo stmeleno maltou. Na pravo byl hluboký žlíbek, v němž si hrály děti — a ten, jak mi později bylo pověděno, nazýval se „combe“ : rozkošná vzpomínka ! Tak se říká u nás všem hlubším úvalům, a i Walesané mají to slovo, jenže oni je čtou *cwm* ; po horácku. Nuže, jak pravím, všecko kolem mne bylo domácí a milé, i byl jsem nalaďen k lásce a družnosti, když jsem přišel do poslední doliny a vkročil do Glovelieru. Ale Glovelier jest místem, jež docela ničím nevyniká, a kdyby ta myšlenka nezdála se přemrštěnou, mnil bych, aby se dalo v plen meči a ohni.

Neboť právě když jsem jím procházel, pln něžných myšlenek, a zabočil ke štítu „u Slunce“ (tak se mi zdá), abych se napil vína a zůstavil jim svoje požehnání —

ČTENÁŘ. Jakže, vaše požehnání ?

AUTOR. Kdo jiný může dávatí požehnání, ne-li lidé, kteří jdou na pouť ? Vězte, že jest trojí řád, kterým možno udíleti požehnání, a trojí lidé, kteří je mohou udíleti.

1. Člověk dobrý, jemuž dobrota jeho sama dává moc žehnání. Není to moc propůjčená ani úřední, ale jest *inhaerens persona* ; jest částí hmoty jeho ducha. Ta-

kový člověk může dávat slavné požehnání čili *Benedictio major*, chce-li; ale mimo to každá jeho myšlenka, každé slovo nebo čin jsou *Benedictio generalis*; ba i jeho zamračení, kletby, hněvivé pohledy a rozčilená gesta možno nazvat *Benedictiones minores vel incerti*. Věřím, že i já v těchto definicích jsem zahrnut. Vystřihám se herese. To vše jest zdravá theologie. Nepáchnu otýpkou. A tento způsob Moci Žehnací jest zdrojem neboli typem neboli přirozeným jakoby původem všech ostatních.

2. Potom jest Nositel hodnosti náboženské, kterýž u výkonu své služby —

ČTENÁŘ. Probůh —

AUTOR. Kdo začal? Vy jste protestoval proti mé moci dávat požehnání, i jest mi to ze široka dokazovati; sice bych upadl v obvinění z menší Simonie — to jest neoprávněného osobování zvláštních mocí. Nuže tedy, jest nositel úřadu, jenž *ex officio* a když zcela zřejmě dává na jevo, že jest jím *quâ sponsus* a ne *sicut ut ipse*, může dávat formální požehnání. Tato moc náleží zajisté všem biskupům, infulovaným opatům a archimandritům, ovšem též patriarchům a *à fortiori* Papeži. V Římě asi Monsignorové též mohou takto žehnati, a zaslechl jsem rozprávku o tom, nemají-li téhož práva jaksi zhruba též faráři. Ať tomu jakkoliv, všechna jejich moc nepochází z nich, nýbrž z nahromadění dobroty, zůstažené jakožto sklad množstvím výjimečně dobrých lidí, kteří žili v dobách minulých a kteří z něho nyní neberou.

3. Za třetí — a tohle jest můj stupeň — každý, ať dobrý nebo zlý, úřední nebo neúřední, kdo jest na ten čas uvázán v nějaké *opus faustum* může zajisté jednati jakožto vodič neboli medium, a moc toho, čehose

dotýká nebo co koná, přechází s něho na vás. Toto uznávají všickni, kteří uctívají stromy, prameny, kameny, a zajisté dává to rozum, neboť jest to jen odvozením ze známého „*Sanctificatio ex loco, opere, tactu vel conditione*.“ Uznávám, že tato moc jest jen matná, slabá, skrovná a rozptylná, ale přece *jest*: ač ovšem její chudičský účinek proti účinku *Benedictionis majoris* jest jako větérek u ostrůvku Solentu proti severovýchodnímu hučáku na Lindseyských Hlubinách.

Lituji, že jsem se tak rozpovídal o tom, ale bylo třeba vymlátiti tyto věci už na vždycky. Tož nyní vidíte, kterak já, jsa na pouti, mohl jsem dávatí jakési kradmé požehnání lidem na cestě, ačkoliv, jak svatý Ludvík řekl požívačům hašiše, „*ještě asi dlouho potrvá, než budete moci líbatí mé kosti*.“

Nuže vstoupiv do hospody „u Slunce“, uzřel jsem tam ženu šijící, velikého muže bezvýrazného volského vzezření, a mladíka malujícího si do knížky. Řekl jsem —

„Dobré jitro, madam, a pánové, a společnosti. Mohli byste mi nalíti červeného vína?“

Ani hlava se nepohnula.

Pravda, byl jsem špinav a zmořen, a měli mě možná za žebráka, kterému jakožto dobří rozumní křesťané, kteří neměli do sebe nic nejpádného, byli by raději dali pořádný kopanec než číši čerstvé vody. Ale myslím, že to byla netoliko má chudoba, ale má vrozená neotesanost, na niž se upoutaly jejich dobytčí duše v tom údolí.

Sedl jsem si za čistý stůl. Pozoruji, že lidé, které dáběl si omotal, mívají všechno z brusu nové, jako hasiči, jimž bývá léztí do velikých výhní, mívají úbor a náčiní

nejzachovalejší. Sedl jsem si za ten stůl, a řekl znovu, pořád přívětivě —

„V tom vašem kraji jest opravdu krásně. Mohli byste mi dátí červeného vína?“

Tu volský muž, jenž seděl zády ke mně a byl nejodpornější z té roty, zabručel nevrle, ne ke mně, ale k ženě —

„Vína chce.“

Žena stejně nevrle řekla mně, nehledíc mi do očí —

„Kolik zaplatíte?“

„Doneste mi vína“, řekl jsem. „Postavte je sem. Dívejte se, jak budu pít. Vypočtete mi, co mám platit.“

Shledal jsem, že takovéhle surové mluvy bylo zrovna potřebí pro dobytek toho košáru. Ona se soukala k nálevní polici a postavila přede mne víno a sklenici. Pil jsem docela klidně, až jsem měl dosti, a optal jsem se, co jsem dlužen. „Třicet“, pravila, a já, platě: „Drahé.“ Tu bulík zachrochtal a zakabonil se, až jsem se pòlekal; ale ukryv svůj strach, vyšel jsem směle a zvolna, a síní venku tloukl jsem holí do podlahy. Ani sbohem jsem jim nedal. Ale udělal jsem na tom domě, vycházeje z něho, znamení. Stihlo-li je z něho něco, jako dům v Dorchesteru, který jeden člunař jednou v noci zaklel a v němž potom strašilo, tolik už vám nepovím.

Cesta vedla přímo údolím a blížila se k vzdálené hradbě hor. Ty byly, jak jsem viděl, protrženy jedním z těch zvláštních průlomů, jež jsou zvláštností vápencových pohoří. Protékává jimi voda, a též tímto řinula se bystřina. Cesta tudy, ač to byl průlom, běžela příkře do kopce, a údolí na druhé straně bylo zřejmě vyšší než údolí, z něhož jsem vycházel. Byl už večer, když jsem vešel do té rokle; slunce ozlacovalo už jen vrcholky

skalních stěn. Byl jsem už velice zmořen, šel jsem s největší námahou, a tu přišel na místo, kde jícen byl nejúžší a kde oba boky stály jako pilíře obřího slohu, a kde též páté pásmo jurské vystupovalo nade mnou v ná-

sledujícím údolí, širý to stín, sedl jsem si zemdlen a kreslil jsem si obrysy, jež ani mým vyčerpáním neztratily význačnosti.

Zatím co jsem byl zabrán črtáním desek vápencových, uslyšel jsem za sebou kola, hrčící ke mně vzhůru, a hoch jedoucí s tím vozem, zastavil a volal na mne.

Přál si zeptati se mne, nechci-li použítí zdviže, a řekl to takovou prapodivnou francouzštinou, až jsem se zatřásl připomenuv si, jak daleko jsem pronikl do hor a jak brzy asi přijdu mezi cizí lid. Velice mne pokoušelo, bych si vlezl na jeho vozík, ale ač mnoho svých slibů jsem byl porušil, jeden ostával přece neporušen, a to, že nesednu na nic, co se hýbe na kolech. Vzpomínaje si na to tedy a uvažuje, že Víra jest bohata výklady, pověsil jsem se na vůz takovým způsobem, že konal všecku práci za mne, a přece nebylo možno říci, že mě opravdu veze. *Distinguo*. Podstatou slibu jest jeho slovní smysl. Duch a úmysl jsou pro vyšší morálku a náležejí k Přirozenému Náboženství, ale když co do ritu nebo zasvěcení nebo zvláštní úcty někdo mluví vám o duchu a úmyslu a stýská si na suchost slova, hleďte naň úkosem. Neníť dalek herese.

Znal jsem kdysi člověka, jenž byl óddán pítí, i vymyslíl jsem mu toto pravidlo na rozlišenou mezi Bakchem a Dáblem. Totiž: ať nikdy nepije toho, co bylo vyrobeno a prodáno od Reformace — to jest zejména kořalky a šampaňského. Ať pije (pravil jsem) víno červené i bílé, dobré pivo a medovinu — dostane-li ji — likéry vyrobené mnichy a slovem všechny ty živné, posilující a utvrzující nápoje, které pivali naši otcové za starodávna; ale ne whisky ani brandy, ani šumivých vín, ani absinthu, aniž jakého druhu kořalky řečené gin. On mi to slíbil a bylo dobře. Stal se veselým společníkem a začal psáti ódy. Jeho prósa se zjasnila a ustálila, jakkoliv dříve byla velmi kalná a mlhavá. Měl zdravý spánek; nabyl porozumění pro věci božské; byl již zpola republikánem, leč tu jednoho osudného dne — bylo to ve svátek jedenácti tisíc panen, a ony byly asi

u přílišném ruchu v nebi, aby dbaly potřeb nás ubohých kulhavých a pokoušených nešťastníků lidských — šel jsem s ním do Sdružení na Zábranu Obtěžování Bohatých, kdež syn jednoho kapitalisty měl čísti pojednání o ukřutnosti Španělů k jejich mezkům. Když jsme seděli okolo stolu, povlečeného křiklavým zeleným sukнем a pod prožlукlou plynovou lampou, hostitel toho večera nabídl mu whisky s vodou, a zatím co já byl odvrácen od něho, on vzal. A když jsem mu ji vytrhoval z ruky, on vyslovil rčení: „Konec konců záleží přece na úmyslu slibu“; i viděl jsem, že veta jest po všem, neboť on ustoupil od definice a zapadl znovu do strašného Bludiště Svědomí a Náboženství Přírozeného.

Jaký as, myslíte, byl následek? Nuže, bylo mu zavázati se jakýmsi ošklivým slibem, že nebude píti zhola ničeho, a vystavil se odivu a posuzování, kdežto kdyby byl dostal svému přesnému slovu, mohl zatím býti šťastným člověkem.

Vzpomínaje si na něho a uvažuje, jak užitečno jest přísně se držeti pravidla, pověsil jsem se na vůz, dbaje toho, abych nohama pořád se dotýkal cesty, a tak projel jsem vysokou vápencovou branou jícnu a ocitl se ve čtvrtém údolí jurském, z něhož páté pásmo vypínalo se černé a mohutné do dohořívajícího světla oblohy. Hvězdy ještě se neukazovaly.

Tu v té tišině rozkládala se víska Undervelier, i poděkoval jsem vozkovi, spustil se s vozu a klopotně blížil se k hospodě, kdež jsem požádal ženy, mohla-li by mi dáti něco k snědku, načež ona, že teprve asi za hodinu, jmenujíc však to, čeho jsem si přál, slovy, kterým jsem nerozuměl. Francouzština tam totiž docela zbarštila, a byl jsem nyní ztracen kdesi v útrobách světa.

Cigaro však jest i v Undervelieru cigarem, a nejlepší jest za pětník. I koupil jsem si jedno; a zapáliv si je, vyšel jsem si na návsí, a přišed ke kamenné zídce, nachýlil jsem se přes ni a díval se na nádhernou jasnou, zelenou vodu, jež pod ní hrčela na druhou stranu; neboť vesnicí protékala řčka.

Jak jsem se tak opíral o zídku, odpočívaje a dumaje, všimnul jsem si, jak jejich kostel, stojící na několik kroků ode mne, vystavěn jest na nízkých březích bystřiny. Podívoval jsem se bujné trávě, jež se živila z té vody, a vznešeným košatým stromům vedle. Hroby byly tu na místě jako stvořeném k odpočinku a poslednímu útulku, a zrovna za tímto hřbitovem snoubily se voda a tesané kamení, což bývá zdrojem tak zvláštního uspokojení; neboť kostelní věž byla směle vystavěna přímo do řečiště, a proud ji obtékal ve vírech. Čím to však jest, že mohutná lidská stavba, když jest zapuštěna do vody, působívá tak na mysl, nemohu pověděti, toliko vím, že to jest zvláštní dojem, když vidíme svůj plán a svoji stavbu, kde jest nejpevnější, vystupovati vyzývavě proti tomu živlu, kterého nemůžeme zkrotiti a který vždy má do sebe cosi nebezpečného pro lidi. Proto jest dobré stavěti mohutné římsy k pilířům mostním a přístavním hrázím a architekturně je utvářeti, i bylo stkvělou myšlenkou, když Římané stavěli své villy přímo do moře; proto prý Benátky podmaňují, ale kde jsem to pozoroval nejvýznačněji, to bylo na Hoře Sv. Michaele — toliko dlužno člověku dbáti, aby měl zamhouřeny oči nebo spal přes celý nízký přliv.

Když jsem pozoroval proud, razící do starých kamenů, vykouřiv zatím doutník do polovice, začalo zvoniti, a zdálo se, jako by celá ves hrnula se do kostela. Tím

byl jsem velmi udiven, neboť jakživ ještě neviděl jsem jednomyslné pobožnosti všeho obyvatelstva, nýbrž vždy měl jsem Víru za něco bojujícího proti přesile a vídal jsem jednomyslnost toliko v místech, kde nějaké falešné náboženství přikrývalo naše tragedie a omlouvalo naše hříchy. Věru zřítí všecky muže, ženy i děti osady, jimž by katolicism byl věcí, která se rozumí sama sebou, bylo mi novým viděním, i položil jsem si doutník pečlivě pod kámen na zdi a šel do kostela s nimi. Tu jsem poznal, že se scházejí na nešpory.

Celá ves zpívala, znajíc dobře žalmy, a pozoroval jsem, že jejich latina jest bližší němčině než francouzštině; ale nevíce se mi líbilo, jak všickni muži i ženy společně zpívali onu vznešenou večerní píseň a pozdravení Bohu, jež začíná —

„Te, lucis ante terminum.“

Všecek můj duch byl pozdvižen a proměněn tímto sborovým úkonem, a v tom okamžení uviděl jsem Katolickou Církev zcela prostou a vzpomínal jsem si na Evropu a věky. Tu rozptýlil se mi úplně dojem nesnáze a boje, který se nám vždy sdružuje s Vírou. Města zanikala v mé obraznosti a méně jsem dbal moderního hluku. Vyšel jsem s nimi do jasného večera a chladu. Našel jsem svůj doutník a zapálil si jej znovu, a dumaje mnohem hlouběji než prvé, ne bez slz, přemítal jsem o povaze Víry.

Svou přirozenou povahou rodí reakci a lhostejnost. Ti, kteří v nic nevěří, ale toliko přemýšlejí a usuzují, nemohou toho pochopiti. Svou přirozeností Víra zápasí s námi. A my, my, když jsme v květu mládí, neproměnně zamítáme ji a vykračujeme si na výsluní spokojení věcmi

přirozenými. Potom na dlouhý čas podobáme se lidem, kteří se ubírají rozsedlinou horskou a jimž temena jsou skryta a zapomenuta. Trvá léta, než dospějeme suché pláně, a tu se ohlížíme a užijme svůj domov. Co to jest, myslíte si, co nás má k návratu? Myslím, že to jest záhada života; neboť každý den, každá zlá zkušenost žádá si rozluštění. K tomuto rozluštění napomáhá nám vzpomínka na ono veliké schéma, na něž si posléze vzpomínáme. Naše Dětství znovu se hlásí k životu... Ale nebudu se pokoušeti, bych to vyložil, neboť nemám na to síly; vím toliko, že my, kteří se vracíme, trpíme kruté zkoušky; neboť rozvírá se propast mezi námi a mnoha druhy. Jsme ustavičně vrháni v menšiny, a svět téměř začíná mluvit cizím jazykem; lidskou machinerií býváme mateni o dokonalém a nadlidském zjevení; jímá nás nesmírná úzkost pro její jistotu, jsme zděšení a v nebezpečí prudkých, násilných rozhodnutí.

A toto bývá kruté: že Víra začíná člověka odváděti od starého způsobu souzení. Povšechná mínění a hnutí a pod. stávají se nejistými. Vidíme věci z vnitra a mínění jednotlivé nebo několik seskupených jest nám takové ceny jako sůl nebo listí. I přirozenost sociální síly zdá se nám změněna. A to bývá kruto, když člověk si zamiloval obecná hlediska a jest šťasten jen mezi druhy.

A toto též bývá kruto, že nám bývá znovu podstupovati ten hrozný boj, bychom smířili dvojí pravdu a zachovali občanskou svobodu svatou přes organisaci náboženství a nepopírali, co jest jistotně správné. Bývá těžko uznati tajemství a býti pokorným. Jsme zmítáni jako bývali velicí scholastikové, a neodvažujeme se nedbatí povinnosti toho zápasu.

Ale nejkrutějším ze všeho bývá, že Víra nás odvo-

lává jakoby povelom ode všech oněch hodů rozumu, nad něž není bujnější radosti známé člověku.

Šel jsem zvolna návsím v šeru, přemýšleje o té žalostné slabině lidí, že Věra jest příliš silna na ně, a pojímaje ji za nevyhnutelné břímě. Duma jsem dál s očima upřenýma do země....

Nebude už oné spokojenosti v snažení, oné bezpečnosti v historické analýsi a onoho trvalého ukájení žádosti, které nikdy nepřesycovalo. Moudrost velitelštější a hlubší učiní konec moudrosti učebné. Všecka rovnováha soudu, snadná, rozvážlivá přesvědčení, širý rozsah věcí, vidění jejich složitosti, radost z jejich nespočetného života — toho všeho jest se vzdáti. Fanatismem už nebude volno úplně zhrdati, pravým ohodnocením a vymezenému oboru skutečnosti nebude už možno úplně se podívat.

Církev katolická nechce filosofii. Nepřipouští pohodli; křik mučedníkův jest jejím hlasem z dále do dále; její oči vidí daleko za svět, ukazují nám nebe a peklo na zmatení našich lidských smířovaček, našeho šťastného míchání věcí dobrých a zlých.

Pro Bůh! Toto intimní náboženství začíná se mi jevit tak tragickým jako veliká láska. Vrátila se mi na mysl památka, kterou mám doma. Jest to výplňová deska ze starých dveří mé koleje, do níž vydlabán jest znak koleje. Vzpomněl jsem si na lva a na štít. *Haec fuit, Haec almae janua sacra domus*. Ano, jistěže náboženství jest tragické jako první láska, a vytahuje nás z našich milých domovů do prázdna.

Dobré jest, milovali-li jsme jednu ženu od malička, a dobré jest, netřebo-li se nám navraceti k Věře.

V Undervelieru vaří hůř než na kterémkoli místě, kde jsem byl, s možnou výjimkou Omahy v Neb.

ČTENÁŘ. Proč užíváte takových rčení jako „*možná výjimka*“ ?

AUTOR. Co by ne? Vidím, že všechno náboženství, jež jsem vložil do knížky, nemá na vás většího účinku než měl Rousseau na Sira Henry Mainea. Jste pln pýchy jako druhořadný ďábel. Rád byste zabránil, aby se neobjevilo *cliché* a obecné rčení a *phrase toute faite*. Proč? Ne proto, že přirozeně píšete zvláštní prósu — naopak, zůstažen sám sobě píšete pouhý žurnalismus; ale prostě proto, že jste napouchlý a nafouklý žádostí hrdého vystupování. Přejete si toho, co škola Marty Brownové nazývá „distinkcí“ v próse. Přítelíčku zlatý, vím, jak se to dělá, a pohrdám tím. Lidé píšou své články v horečném spěchu, vyjadřujíce své neprostudované a bezcenné závěry angličtinou tak mdlou jako blána ze špinavého vosku — někdy i diktují do psacího stroje. Potom nad tím zasednou s modrou tužkou a pečlivě přesazují rozpoltěné infinitivy a píšou alternativní adjektiva a vynímají slova z jejich přirozených míst ve větách a obyčejně natahují královskou Angličtinu — ano královskou Angličtinu — na skřípec. A kdo tím o groš získá? Blázniví autoři neklidí pravé chvály, ani v strašlivých stukkových villách, kdež jejich cháska se schází v neděle. Ubohé obecenstvo kupuje *Zázrak* a cíví na duchaplnost psaní a zoufá, a jest mu čísti, čemu nerozumí, i jest hnáno zpět k románům řešícím problémy, psaným kuchaři. „Hladová ovce“, jak kdosi kdesi praví, „hledí vzhůru a nenapase se“ ; a zrovna tak básník výtečně vyličuje vaše pískání na bídné stéblové píšťalky, jež jsou „hubeny“ — dobré slovo.

Oh, kéž bychom měli někoho, jenž by psal zdravou, srdečnou, poctivou angličtinou. Oh, kéž bychom měli Cobbetta ! Jest několik velikých mužů, kteří píšou krouceně prostě proto, že za to nemohou, ale *jejich* poctivost jest dokázána spoustou toho, co vyrobí. Co vyrobíte vy, vy kramáři a handrkáři ? Snad nějaký bídný triolet za půl roku, a knížku kritiky o něčem zhola ošumělém za pět let. Kdyby bylo po mém —

ČTENÁŘ. Lituji, že jsem dal podnět k tomuhle všemu.

AUTOR. Docela ne ! Docela ne ! Doufám, že jsem se vysvětlil.

Nuže, jak pravím, v Undervelieru vaří hůře než na kterémkoli místě, jež jsem navštívil, s možnou výjimkou Omahy, Neb. Ale odpustil jsem jim, poněvadž byli dobří lidé, a po krátké a trapné noci vykročil jsem do jitra, dřívě než slunko vyšlo, a namířil jsem si k Moutieru.

Údolí, jímž jsem se nyní bral, podobalo se více méně písmeni H. To jest, dvě vysokých souběžných pásem je lemovalo, ve středu pak prořato bylo nízkým pásem, zvýši asi tisíc stop. Cesta pozvolna stoupala do toho hřbetu pastvinami, na nichž z rosné trávy vyčnívaly krávy s hlubokozvukými zvonci, a asi dvě chatrče a víska, z nichž se už kouřilo. Celou cestu vzhůru přemýšlel jsem, jak jsem se předešlého večera nasytil náboženstvím, až mi z něho na nic bylo, a též o tom, že jsem se vydal ráno na cestu bez chleba a bez kávy, což bylo bláznovství.

Když jsem dostoupil vrcholu toho pásu, uzřel jsem tam mladíka štípajícího dříví u chaloupky, i ptal jsem se ho po francouzsku, jak daleko jest do Moutieru.

Odpověděl mi po německu, i vykřikl jsem naň, až se zděsil, jako vykřikují plavci, když uzří pevninu, neboť posléze dorazil jsem na rozhraní jazykův a byl jsem po-nejprv za svůj život mezi pouhými cizinci. Též jsem ho požádal o kávu, a poněvadž odmítal, uznal jsem ho za heretika a šel jsem dál, skládaje verše proti všem takovým, a zpívaje si je hlučně lesem, který nyní se klenul nade mnou a byl hlubší a hlubší, jak jsem sestupoval.

A první má sloka byla —

„Heretici všickni, kdožkolivěk jste,
v Tarbes či Nimes nebo přes moře,
jakživi neuslyšíte slov dobrých ode mne,
Caritas non conturbat me.“

Ptáte-li se, proč jsem na konec dal latinský veršík, to proto, abych ukázal, že to jest píseň plynoucí z Obecného Zdroje a z evropské kultury, a z toho všeho, proti čemu kacířstvo bojuje. Zpíval jsem si ji živým hymnovým nápěvem, který jsem si k ní vytvořil.

Tu jsem si pomyslel, jaký jsem chlapík a jak roztočilí jsou moji přátelé, když se shodujeme. Vytvořil jsem druhou sloku a zpíval ji ještě hlasitěji než prvou, a les, hlubší a hlubší, posílal mi její ozvěny —

„Ale katolíci, kteří vínem jen se hostí,
hluboko ponořeni jsou a jemni, prosti;
kdekoli cestují, to všude patrno,
Benedicamus Domino.“

Není však pochyby, že tvoří-li někdo dílo opravdově katolické a vyjadřuje svoje stanovisko k světu, měly by ho pronikatí, nebo aspoň jevití se na něm láska,

soucit a veliký cit bázně. Proto jsem sbáslil tuto třetí sloku a zpíval ji takto —

„Nad ženami, jež ke své zkáze povily,
nad muži, kteří pro smích jen se potili :
nad všemi totiž, kteří se kdy zrodili,
Miserere Domine.“

Potom, poněvadž vše se končí smrtí a poněvadž tu právě heretikové nejneraději si připomínají, zakončil jsem takto —

„Mně ubohému na smrtelné posteli,
a všem mým druhům, kteří jsou již umřeli,
pro lásku, kterou se tu milujem,
Dona Eis Requiem.“

Pravím „zakončil jsem“. Ale doopravdy ještě jsem tím neskončil, neboť složil jsem v duchu ostatního ještě sloku o Mea Culpa a Vyznání Hříchů, ale otiskovati ji zde nebudu.

Tak dozpívav svou píseň a les maje už za sebou, kráčel jsem kus cesty prašnou silnicí do Moutieru, ošklivého města, vybilého a spořádaného, pod horami.

Byl jsem unaven, neboť slunce už hodně vystoupilo a poněkud pražilo, a byl jsem ušel deset mil a to po horském hřbetě ; a složil jsem písničku a vyzpíval ji — a to vše bez polévky, bez sousta pokrmu. Zašel jsem si tedy v Moutieru na chléb, kávu a polévku, a potom jda dále, nedaleko za městem přešel jsem přes potok, tekoucí podél cesty, a vylezl na návrší, a lehnuv si pod strom, spal jsem.

Probudil jsem se a šel jsem dál.

Cesta z Moutieru nanaladovala k lyrice ; nijak mě nevyrušovala. Byla to holá silnice, do níž pražilo slunce, a po obou stranách pole a luka ; v polích stály chaloupky. V chaloupkách žili článkovaně mluvící smrtelníci.

Jest jistá škola básníků (já sám jich nemohu čísti), kteří píšou o obyčejných věcech, a jejich obdivovatelé řkají, že ti mužové povznášejí věci všedního života na úroveň nadpřirozena. Všimněte si té věty, neboť jest paprskem světla skrze mrak, zjevujícím jejich nechutného ducha.

Všední život ! Jak v *La Croix* bylo napsáno v pověstném úvodníku : „*La Presse ?* OHO !“ Znáám ten všední život. Souhlasí se sandály a obrazy ošklivých lidiček, věrně se podobajících druh druhu, na hnědých fotografiích na zdi, a obrázky ty služí, jeden „Dům Života“, nebo jiný „Místo krásné“ nebo třetí zase „Lampa Údolí“, a když si postesknete a krouťte se nevolností před těmi obrazy, majetníci jejich, lidé mrzáckých duchů a zaprášených duší, řeknou vám, že ovšem na fotografiích ztrácíte zázračné barvy originálu. Tento všední život má povrch z téže látky jako kávové stolky, i pokouším se pudově dělati na nich kola svou vinnou sklenkou, a lidé postižení tímto všedním životem vstávají co den o osmé, a ubozí smutní domácí slouží jim k bídným článkům a přicházejí domů, aby poslouchali novou literaturu a nové posudky, a bezbožné ženštiny nedělají nic a obstarávají místní vládu, t. j. utlačování chudiny ; a vůbec tento prokletý všední život jejich jest prostoupen čtvero hříchů do nebe volajícími, a není v něm lidskosti ani prostoty, ani vzpomínek. Znáám celé okresy městské tohoto života, kdež jaktěživi neslyšeli jmen Virtus neb Verecundia nebo Pietas.

ČTENÁŘ. Nuže —

AUTOR. Běda, běda ! Milý čtenáři, v těch domech není poctivého ani prášku. Ani láhve vína, ať dobrého či nedobrého, ani lithografií zděděných po strýci, ani dětských knížek od p. Barbaulda nebo Miss Edgewort-hové ; ani lidského nepořádku, ničeho z toho organic-kého pohodlí, pro které bývá člověku v jeho domě blaze jako v medvědíh kožiše. Nemají tam dluhů, ne-čtávají na lůžku a nejsou v nesnázích o spasení duší.

ČTENÁŘ. Nuže povězte mi, jak vy byste pojedná-val o obyčejných věcech ?

AUTOR. Inu, nevšímal bych si jich ; ale kdyby mi o nich bylo pojednávatí, ukážu vám, jak bych to činil. Pohovořme si o tom cestou z Moutieru.

ČTENÁŘ. Dobrá !

AUTOR. Je to strašné, nevyspati se. Stěží snesu horko silnice, a hlavu mám prázdnou.

ČTENÁŘ. Ale přece před chvílkou jste spal v lese !

AUTOR. Ano, ale to nestačí. Třeba vyspatí se v noci.

ČTENÁŘ. Můj bratr často si stýskává na nespavost. On jest strážníkem.

AUTOR. Opravdu ! To jest trápení.

ČTENÁŘ. Jest, opravdu.

AUTOR. Opravdu, jest.

ČTENÁŘ. Takhle nemohu pokračovati.

AUTOR. Tak. To zrovna jsem pravil. Není možno pojednávatí o obyčejných věcech : to není literatura ; a já býti vydavatelem, třebaš i časopisu, kdyby mi tam spisovatel vrazil šňůru dialogu, neplatil bych mu za stránku ani za slovo, a srážel bych mu 5 procent za epigramy, 10 procent za dialekt a asi čtvrtinu za scé-nické pokyny kursivní, kterými vystylávají svoje dílo.

Tak. Nebudu toho pokusu opakovati, ale jak se naskytne nejbližší kousek cesty, o kterém nebude čeho pověděti, povím vám příběh nebo zazpívám vám písničku! zavazuji se k tomu.

Mimochodem vzpomněl jsem si na něco. Znáte ty knihy a povídky, ve kterých části rozmluv často vůbec bývají beze slov? Jen samé tečky a čárky a hvězdičky a otazníky? Rád bych věděl, co za to lidé dostávají. Věděti to, vydělal bych si peněz habaděj, neboť k tomu myslím mám talent. Vizte tohle —

VÉVODKYNĚ. ? ? ? ? ?

CHARLES. ——— !

VÉVODKYNĚ. | | | | |

KLÁRA (*vzlyká*).

VÉVODKYNĚ (*K majoru Charlesovi*)

CHARLES. (*exit*).

VÉVODKYNĚ (*ke Kláře, ostře*). % % % % % % ?
% ? % !

KLÁRA.

VÉVODKYNĚ (*U velikém hněvu*) ? # * || \$ + † % !

KLÁRA.

Nuže. Tohle, zdá mi se, jest hodno mnohem většího honoráře než všechna moderní „líčení povahy“ a „lidoové“ plesky, jaké kdy byly napsány. Jaký švih! Jaká hladkost a stručnost! A přece jak jasno!

ČTENÁŘ. Raději ať se dostaneme dál.

AUTOR. Ovšem, a uvažujme o věcech trvalejších.

Za několik mil stoupající cesty procházel jsem novým průsmykem a —

ČTENÁŘ. Promiňte, ale pořád mi leží v hlavě ta vaše drobná tragedie. Proč byla strážkyně vévodkyně?

AUTOR. Nu, nebyla to stručná hra a moderní?

ČTENÁŘ. Dobrá. A proto ovšem musíte v ní mít šlechtický titul. Znam to. Nic nenamítám. Ale to bych rád věděl, proč jest vévodkyně?

AUTOR. Pro zkrácení stupnice: shrnutí věci. Víte, že v úplné hře býval by byl lord, dva baroneti a řekněme tři lady, a byl bych jim mohl vložit do úst příhodná slova. Takto však bylo mi s úplnou jasností vyznačiti prvek šlechtický, aniž jsem k tomu měl jiné pomoci, a jakoby v ohromujícím okamžiku. Chápete? Není to umění?

Nejde mi na rozum, proč pout, dobrodružství tak přirozeně plné velikých, podivných, vzdálených a svatých věcí, rodí takové fantastické nerozумы jako tohle vše; ale vzpomeňte si alespoň na malého Akolytu remešského, jehož otec roku 1512, vida na něm schopnosti náboženské, oblekl do komže a určil ho pro Církev, ale pacholík začal býti nedbalým a samá čertovina jako Merkur, vyléval vosk na pokróvy, páčil v kadidelnici peří, ba i obcházel sám bez dovolení s talířkem a hlasitě bručel na bohaté, když nedali dosti. Pročež tou neb onou cestou poslali ho domů otci; a arcibiskup vystrčil ho vlastníma rukama jižní branou a dal mu Obecné čili Ferialní Zlořečení, které jest docela stejné jako to, kterým formani zaklínávají zaběhlé psy.

Otec uzřev ho, strašně se rozvzteklil, klel jako pohan a zdali prý jeho syn jest právě tak ničema zralý pro ši-

benící, jako hlupec hodící se pro komži. Slyše ten nářek, syn přepokorně a zkroušeně řekl —

„Nemohu za to, ale stykem s věcmi církevními líhne se ve mně bujnost a rozvernost, jako o Dáblu říkají, že sám o sobě jest dosti dobrým brachem a jen mírně rozehřátým, ale když ho strčí do svěcené vody, kdekdo ví, jak syčí a kypí.“

Tu hoch vzal jehně, které náhodou zaběhlo do světnice, a praví —

„Otče, viz toto jehňátko; jak jest vážné a jak prostné a nevinné, a jak hloupoučké a poddajné! Ale pohleď!“ A tu stáhl si komži s ramene, na němž si ji nesl přehozenu, a hodil ji celou na jehně, zakrýváje je i s hlavou i s nohama; a jehně se zamotalo do ní a kopalo a vyhazovalo a válelo se a prskalo a klouzalo a couvalo a ošívalo se a velmi rázně bojovalo s klerikálním a hierarchicky spoutávajícím rouchem tmy, a bečíc pořád a čím dál zlostněji a silněji, na mou věru jako sám veliký kozel Bafomet, když čarodějnice tancují kolem něho o Všech Svatých. Jakmile však chlapec strhl s něho komži, jehně jen odkýchnuvši a sebravši se na nohy, bylo opět tichoučké, toliko že hledělo poněkud zmatečno a udiveno.

„Tuhle, otče“, děl hoch, „dokazuje se ti, jak i nejtišší stvoření možno vehnati v zoufalství pouty, o nichž mluvím, protož prosím tě, bys mne do nich už nesvíral.“

Otec shledávaje ho tak praktickým a moudrým, postoupil mu všecek statek i živnost, a tak ušel těžkému Heriotu a Úmrtním Poplatkům tehdejším, neboť byl držitelem léna Sv. Remigia ve Dvojím Burgage. Ale tohle vše jsme u nás v Anglii zrušili statutem o Užívání, i jest se mi vrátiti na cestu, než mne zastihne tma.

Jak jsem pravil přišel jsem k průsmyku v horách, a stálo tam několik domků, nazvaných Gansbrunnen, a jedním z nich byla hospoda. U samé hospody cesta ostře se zatáčela vzhůru údolím; přímo přede mnou táhl se poslední hřbet jurský, poslední souběžné pásmo, slavnostní, tmavé a porostlé lesem, a tvořící vysokou opeřenou linii k poledni. Přejítí bylo jím možno jen nezřetelnou stezkou, poněkud zavádivou, a hora slula Weissenstein.

Tož před tímto posledním vzmachem, kterým se přemyknu přes ty tisíce stop, a abych občerstvil Pud (který mi bude užitečný, když vejdu do toho neproniknutelného lesa), zahrnul jsem do hospody na víno.

Prastará babizna, mající vzezření čarodějnice, seděla za začernalým stolem u křížkovaného okénka tmavé světnice. Mumlala si cosi, i obrátil jsem se na ni s černým pohledem a požádal ji po francouzsku o víno; ona však francouzsky nerozuměla. Pochytnuv však dvě slova, která zněla podobně jako anglické „bílé“ a „červené“, řekl jsem na červené „Yaw“ a pokývnul, i přinesla mi sklenici nesmírně dobrého vína, kteréž jsem pil ani nedutaje, zatím co ona příšerně na mě hleděla.

Po té jsem jí zaplatil pěti frankem, a ona mi rychle dodala množství drobných, kterých, když jsem je počítal, bylo za řecký peníz padesáti lept, ovšem olověných. Pozdvihl jsem je před ní zlostně a (ne bez srdnatosti, neboť není jen tak, jednat s černými silami) odřikával jsem jí zvolna onen známý verš, který proslulý satyryk Empirik říkával napořád ve svých, nyní klassických, útocích na gramatiky; a bez jakýchkoli alexandrinských přízvuků zanotoval jsem jí —

„ὁψε θρων ἄλειτουργοι μυλοὶ, ἄλειτουργοι δὲ λεπτα“,

a s tou jsem ji opustil, užaslou k lítosti či k hanbě.

Po té vyšel jsem na slunečno a přešel přes potok, vymanil jsem se z její moci.

Les stoupal a stmíval se a stezka se rozvětvovala sem a tam, i byl jsem brzy v nejistotě, kterou se dáti, ale obyčejně pouštěl jsem se tou, která se mi zdála nejpřímějšího směru, a tak posléze přišel jsem nahoru, příkrým svahem nebo roklinou, která se končila na temeni horského hřbetu.

Právě když jsem přišel na vrchol toho svahu, po hodinové, možná dvouhodinové cestě tím velikým mezipřímým lesa, které se táhlo po úbočí, stromy ustoupily křovinám a byl tam volný průchod, a tu stezka se mi ztratila na jemném, širém pažitu, který byl vrcholem Jury a korunou té mnohonásobné hradby, kterou jest obehnána Švýcarská Planina. Přešel jsem to horstvo od kraje ke kraji, nikde nevybočiv z cesty.

Bylo tam však příliš mokro na ležení, proto jsem chvilku postál, abych si oddechnul a rozhlédl se kolem sebe.

Bylo zřejmo, že už nic vyššího nemám před sebou, neboť ač nový pruh lesa — jehličnatého a bukového — vystupoval přede mnou, přec nic se neukazovalo nad ním, i poznával jsem, že to jistě jest obruba svahu. Došel jsem na okraj lesa a zřel jsem, že jest ohražen hrubým plotem ze sochorů a brlení; a když jsem hledal ústí stezky (neboť má původní byla se mi ztratila, jako se takové pěšiny ztrácívají, ve vlhké trávě malé duny), dostalo se mi jednoho z těch velikých zjevení, jež nám

náhle odhalují věci vyšší a pevně nám utkvívají v myslí.

Tam, na tom vysokém horském palouku, kdež na daleko jsem nepocítoval než obyčejné blaženosti Vrcholu, dostalo se mi vidění.

Co jsem viděl? Myslíte-li, že jsem viděl to neb ono, nebo myslíte-li, že vymýšlím slova, pak neznáte lidí.

Viděl jsem před sebou mezi větvemi na obloze vidění, z něhož se ve mně zatajil dech, jako se tajívá člověku u velikém nebezpečství mořském nebo při veli-

kém překvapení v lásce, nebo velikou úlevou. Viděl jsem něco, co jsem poznal na Západě byv hochem, něco, co se mi nikdy tak mohutně neodhalilo jako tuhle. Mezi větvemi stromovými ukázalo se veliké zaslíbení netušených světél, skrývajících se v dáli.

Popocházel jsem sem tam okrajem lesa a podél plotu, jímž byl ohražen, až jsem přišel na místo, kdež smrkovi bylo přerváno propastí a kdež na pravo za propastí stál bezlistý strom; tu půda pode mnou řtila se příkrým srázem dolů, a buky sestupovaly pod sebe jako dlouhý vodopád k vápencovým skaliskům, která se nořila je-

ště dále, kamž už oko nedohlédlo. Díval jsem se touto ladně utvářenou dolinou a chválil jsem Boha. Neboť tu pode mnou, tisíce stop pode mnou, prostírala se pláň, jež se zdála bezmeznou; na konci toho světa byl obzor a nad ním klenula se tmavá modrá obloha.

Prostora byla mlhava a nezřetelna. Za okrajem světa bylo viděti, že obloha se zčišťuje, jak klenba stoupá. Ale rovno nahoře — pás v tom empyreu — táhl se vrchol a pole a jehlanec prudkého ledu, daleko, daleko od světa. Oblohu majíce pod sebou a oblohu nad sebou, jakožto pevná legie bleskotaly se jakoby brněním nehybných vojsk nebeských. Na dvoudenní, tří denní pochod v dál vystupovaly jako hradby Edenu. Pravím znovu, zatajil se mi tím dech. Tak jsem je viděl.

Tak maličtí jsme my, my lidé; tolik jsme pohroužení do svých špinavých a nejbližších zájmů, že se nám zdá, že číslý a výpočty obstihujeme vzdálenost neb čas neb kteroukoli z našich omezujících nekonečností. Zde bylo ono velikolepé stvoření Boží, Alpy, které nyní s výše Jury ponejprv jsem zřel; a poněvadž byly na padesát nebo šedesát mil v dáli, a poněvadž byly míli nebo dvě vysoký, staly se něčím různým od nás, a mohly omráčiti člověka v nehybnost velebností zjevů nadpřirozených. Do oblohy, které náležejí jen oblaka a ptáci a poslední mihotavé barvy čirého světla, čnely pevně a tvrdě; nikoli hýbajíce se jako jiné zjevy na nebi. Byly vzdáleny jako nejvyšší obláčky letní, a zrovna tak jemny a tenounky; ale ve své reflexi a ve své vlastnosti jakoby zdroje (jako kopí a štíty neznámého voje bitevního) zabraly oblohu vznešeným válečným nájezdem; a upíraje oči na ně, v jejich přítomnosti zapomněl jsem na vlastní věci oblohy.

K jakému dojmu přirovnati toto uchvácení? Takto v první lásce člověk shledává, že *tato* by mohla náležeti *mně*.

Jejich ostrá pevnost a jejich čisté pozdvižené linie nabádaly mne ku klanění! Nebe nad sebou i pod sebou a jsouce částí nebe, ale též částí nás, veliké vrcholy byly pojítkem mezi onou domáckou, plazivou částkou mne, která miluje vinice a tance a pozvolný pohyb po pastvinách, a druhou částkou, která jest náležitě doma teprve v Nebi. Pravím, že takovéhle vyličování nemá ceny, a že jest lepší vysílati k takovým zjevům modlitby, nežli pokoušeti se, bychom je přetlumočili jiným.

Tyto veliké Alpy, takto jsouce zřeny, spínají jaksi člověka s jeho nesmrtelností. A není možno vyjádřiti, ba ani naznačiti těch nějakých padesát mil, a těch několik tisíc stop; jest v tom něco většího. Vyjádřil bych to takto: že s výše Weissensteinu uzřel jsem jakoby svoje náboženství. Míním pokoru, bázeň ze smrti, strach z výšky a dálky, slávu Boží, nekonečnou mohoucnost přijímací, z níž pochodí ona božská žízeň duše; též svou touhu po dokonalosti a svou důvěru ve dvojí sudbu. Neboť vím, že my smíškové jsme zdaleka příbuzni s nejvyššími, a právě tato protiva a ustavičná hádka udržuje zdroj veselí v duši zdravého člověka.

Mohl-li jsem nyní užítí taký div a mohl-li způsobiti takové účinky v mém duchu, plyne z toho, že některého dne stanu se částí jeho. Tohle jsem pocítil.

Toto též pudívá některé lidi, by se šplhali na vrcholy horské, ale mě ne, neboť bojím se, abych nesjel dolů.

Tu řeknete, že cítil-li jsem to, nač to kreslím a vklá-

dám do knížky, když vím, že moje kresby jsou jen na švandu? Můj žert strhuje takovou památku a sesměšňuje ji. Dobrá, řekl jsem si na počátku, že budu načrtávati, co na mne nejvíce bude působiti, kromě figur, neboť těch neumím kresliti (míním figury lidské, neboť mathematické umím kresliti docela dobře), a dostal jsem svému slibu venkoncem, vyjma když, jako v Porrentruy, se mi stalo, že vítr mi kresbu vyfoukl a ztratila se —

ačli se něco vůbec ztrácí. I vložil jsem sem tuto neobyčejnou kresbu toho, co jsem viděl, kterážto se podobá skutečnosti asi tak jako tištěná písnička, plná tiskových chyb, podobá se též písni, zpívané vojskem na pochodu. A utěšuji se myšlenkou, že kdybych uměl kresliti ne-
skonale pěkně, pak pokus nakresliti toto vidění byl by svatokrádeží. Ostatně nehodlám již mrhati času rokováním o tom, proč jsem tu kresbičku sem vložil. Ruší-li vaše ponětí o tom, co jsem viděl, přelepte si ji proužkem papíru. Proto jsem ji udělal drobnou; ale pamatujte, aby papírek byl tenký a neprosvítavý, neboť tlustý

vadil by v knížce a průsvitný by vás rušil, připomínaje obrazy.

Byl jsem toho všeho pln, jako člověk bývá pln hudby, kterou zrovna byl slyšel, i vnořil jsem se do srázného lesa, táhnoucího se k veliké pláni; potom našel stezku, klikatil jsem se jí podél jakési strouhy, která se vinula tudy k místu, kde vápencové útesy byly prolomeny a (jak moje mapa mne poučovala) k městu Soleure, které se rozkládá na kraji pláně nad řekou Aarou.

Šel jsem hodinu neb ještě o něco déle po nesmírné tváři Jury, kteráž zde jest svahem, skalnatinou ohromné výšky a má jen málo takových průlomů, kterými možno se prosmyknouti. Asi v půli cestě po tom úbočí rozlehlost toho horstva nejvíce na mne působila. A přece nebylo to než jakoby plošina, s níž viděti bylo Alpy a jejich mnohem mohutnější vznešenost.

Tato rozsáhlost, i těch vápencových hor, uchvacovala mne zejména tam, kde stezka lemovala příkrý, ba krkolomný sráz bílého skaliska, po kterém jen tu a tam plazil se strom.

Byl jsem pořád velmi vysoko, ale směřuje poněkud více na západ než dříve, a pláň táhla se bez mezí k vrchům mírnějším, mlhavým; sněhu v tu stranu nebylo viděti na obloze. Posléze přišel jsem k svahům, které byly jakousi hrázkou pod horami, a tam uzřev silnici a náhle jaksi zmořen odpoledním vedrem těch nízkých poloh, ubíral jsem se volněji k Soleure.

Podél silnice, kterou jsem šel, bylo mnoho domků, stíněných vysokými stromy, dřevěných a stojících odděleně. Skoro u každého bylo malé vodní kolo, hnané pramenem, který stékal úžlabinou. Vodní kolo nejčastěji

pohybovalo prostým strojíkem na řezání prken, někde však bylo ho asi užito za jiným účelem, v domě, kterého jsem se nemohl dohadnouti; možná k předení.

Všude tam bylo plno práce, a lidé zpívali a hovořili při své práci po německu, čemuž jsem nerozuměl. Sešel jsme se sice s mladým mužem, sekáčem, jenž se vracel se senoseče s kosou a jenž uměl poněkud francouzsky a šel touž cestou. Žádal jsem ho tedy, aby mne naučil německy, ale nenaučil mne mnoho, než jsme došli k branám starého města, kdež jsme se rozešli. Z té příčiny, jakož uvidíte, byl jsem následující čtyři dni nebo pět, jež jsem putoval mezi německými Švýcary, úplně sám.

Tato knížka nesmí se táhnouti dál a dál bez konce; proto nemožno mi mnoho vyprávěti o Soleure, ač by o něm bylo mnoho povídati. Vyznačuje se dojmem jednoty a občanského života, který jsem byl již objevil ve všech těch švýcarských městech; neboť ať si lidé mluví, že nacházejí Středověk zde neb onde, já aspoň nikdy ho nenacházím leč tam, kde byla demokracie, která by ho uchovala. Tak jsem viděl Středověk živoucím zejména v městech severní Francie, a viděl jsem Středověk na universitě pařížské. Zde ve Švýcařích též. Jak jsem jej viděl v St. Ursanne, tak jsem jej nyní shledal v Soleure. Město bylo chráněno velikou branou, a večer bylo tam slyšení neustálou střelbu z pušek, v níž Švýcaři pořád se cvičí. Na kostele však uzřel jsem něco strašně sedmnáctivěkého, totiž Jahve, napsané velikými hebrejskými literami na průčelní zdi.

Když jsem povečeřel, co měli nejlepšího, (byl to druhý mezník na mé pouti), vjela do mne čerstvost a chrabrost až k zbláznění, proto místo abych nocoval v

v Soleure, jak moudrý by byl učinil, rozhodl jsem se, ač bylo už téměř tma, ubírat se dál do Burgdorfu.

Proto přešel jsem přes řeku Aaru, kteráž tu jest velebně široka a mohutna a z níž čnějí bašty, směle do ní vestavěné. Posledním bezbarvým světlem večerním voda říční podobala se matnému kovu v šerých březích; pocítoval jsem začátky únavy, a zpola jsem litoval svého rozhodnutí. Ale poněvadž jest zcela jisto, že člověku nikdy nenáleží vraceti se, šel jsem dál po tmě, nevím kolik mil, až jsem dospěl k jakémusi rozcestí a k hospodě.

Hospoda byla chudičká, a lidé v ní jakživi neslyšeli, že by chudý pocestný mohl neuměti německy, což mně zdálo se úžasným; i sednuv si a dav nalíti sobě i několika vesničanům (kteří, nebýti toho, byli by si mě vzali za terč, a i tak nacházeli na mně cosi obludného), uvažoval jsem za svých stálých pokusů pohovořiti si s nimi (neboť pochytil jsem nějakých deset slov jejich jazyka) o hlouposti těch, kteří myslí, že železnicemi se svět zmenšil.

Myslím, že toto místo bylo panenštější, jak se říká, to jest živější, ostřejší a mocnější účinnosti na jiné, kdykoliv možno mluvit o takových vlastnostech, dokonce než i milé dědiny sussexské, ležící pod mými dunami. Neboť v těchto jest usazena téměř světová třída nižší šlechty, která si k sobě zve herce, finančníky a kdož ví koho, aby bydleli u nich, a která čte noviny a časem řečnivá vesnickému lidu o politice. Zde však, na této širé pláni u břehů Emmenu, neznali nic než sebe a Církev, kteráž jest společným poutem Evropy, a měli pravdu. Proto (dvojnásobně mě tížilo, že mne mají za takého cizince.

Když už mne poněkud domrzel jejich stálý smích, požádal jsem o lůžko, a hospodská, žena vynikající jakýmsi nadáním, ukázala mi na prstech, že lůžka jsou po 50 c., 70 c. a po franku. Zvolil jsem si nejlepší; a byla mi dána opravdu pěkná světnička, se soškou svatého a ryze venkovská. Ale ukonal jsem se tím večerním pochodem, jak ihned se dozvíte, neboť následující můj den byl dnem bez chuti a opustila mne hodnotivost. Nevěděl jsem tehdy, že by příčinou toho shroucení hodnotivosti byla únava, ale zajisté bylo to jen hlubokým vnitřním vyčerpáním.

Když jsem se ráno zbudil, bylo vše, jako vždy bývá: nikdo ještě nebyl vstal, i měl jsem pole otevřeno pro sebe, bych vyklouzl, jak by mi bylo libo. Vyhlédl jsem z okna do červánků. Plémě to vytvořilo si svůj svět kolem sebe.

Ti lidé, kteří pukali smíchy při pomýšlení, že někdo neumí německy, stvořili jakoby německý obraz pouhým působením let a let stejného smýšlení.

Viděl jsem oknem okapy volně se sklánějící. Čněla tam do šerého světla jabloň. Zcuchaná tráva v zahrádce, psí bouda a stojatý terč byly vším, co jsem vídal na oněch německých obrázcích, jimiž vyzdobují dětské knížky a jež bývají kresleny tlustými černými liniemi: a nechápal jsem, proč v tom rámci není viděti krotkých tvář. Očekával jsem plavých, mdle visících vlasů a těžkého nezdvihavého kroku lidí, jichž jediné vzněty jsou hudební.

Bylo však ještě příliš záhy, aby někdo už byl na nohou, i bylo mi spokojiti se mou německou zahradou, *si j'ose m'exprimer ainsi*, na dojem střední Evropy.

Díval jsem se do ní chvílečku, jak se rozsvěťovala. Po té sešel jsem po schodech, potichu stiskl kliku (kteráž jsouc německá, byla úhledného tvaru) a vyklouzl jsem na silnici a zhluboka si vydechl.

Bylo souzeno, aby celý ten den, pokud šlo o mého ducha a náladu, uplynul mi v nehybné lethargii. Nic mne náležitě neupoutávalo a nezabíralo, a až do večera nena-vštívila mne žádná musa. Ani má bolest (která byla nyní tupá a chronická) nebyla už látkou, kterou bych se zabý-val, a trpěl jsem nelibou osamělostí, která neměla do sebe toho dobrého, aby mne svírala, aniž byla jakou vzpruhou mysli. Měl jsem pocit, že každý, koho potkám, bude ci-zinec, a že jejich jazyk bude mi nezvyklým, a toho, v o-pak skoro všem cestujícím, ještě nikdy jsem nezakusil.

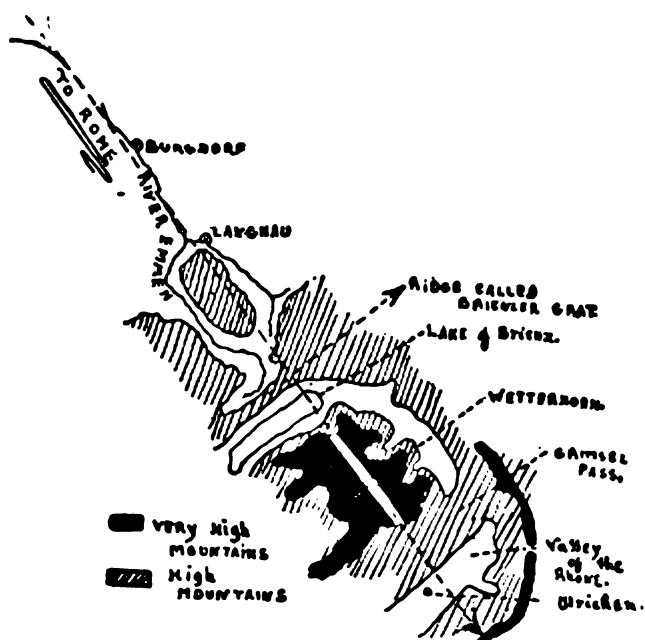
Důvod byl tento : že mluví-li člověk anglicky, může cestovati velikou částí světa pohodlně a potkává lidi, s kterými si může pohořiti. A mluví-li francouzsky, jsou mu otevřeny celá Itálie a myslím Španělsko, a jistě Belgie. Ne snad že bude rozuměti všemu, co slyší, nebo že jemu budou rozuměti, ale že řád a povaha slov a gesta, provázející je, jsou mu domácími. Tu však mně, jemuž angličtina a francouzština byly stejně rodnými mluvmi, bude strávití (soudil jsem) celé dni mezi lidmi, kteří kladou svá slovesa na konec, kdež ve francouz-štině a v angličtině vyslovují se kletby nebo lichotky, a z jichž slov mnohá značí pojmy, kterých my nemáme. Nebylo tu pro mne jizby, kdež bych si pobesedoval. Nemohl jsem zasednouti za stoly a rozpínati vzduch strašnými dohrodruženými příběhy, ani vyptávati se po jejich politickém smýšlení, ani rozesmáti je nebo roze-smutniti svými povídkami. Zdálo se mi to ubohou poutí, konanou mezi němými.

Též mi bylo nepochybné, že zakouším úbytku jakési živoucnosti, neboť jest nejsmutnějším zjevem při nás, že ten zářící, čiperný duch, který v našem nitru svítí jako ve svítilnách, může utrpěti zatmění. Tato slabost budí v člověku obavy, že zhasnutí jest naším posledním osudem, a podráývá nás ztrnulostí, a cítíme, že jsme méně, než jsme. Sedm nocí byl jsem na pouti, a dvě z nich jsem strávil pod širým nebem. Na sedm velikých výšin jsem lezl: Les, Archettes, Ballon, Mont Terrible, Předěl, sedlo Moutierské, Weissenstein. Do sedmi hlubin jsem zapadl: dvakrát u Moselly, průlom Belfortský, jícen Doubský, údolí Glovelierské, dolina Moutierská a nyní tato rovina Aarská. Ušel jsem 180 mil. Ký div, byl-li jsem tohoto osmého dne zmořen a nepil-li jsem až do večera dobrého vína a nepotkal človíčka, na kterého by milo bylo vzpomínati, a nezpíval. Celý tento dílec mé cesty byl pln toliho, čemu říkají Povinnost, a vzpružovalo mne toliko vědomí, že širé hory (které se mi ztratily) co nevidět budou částí mého života, půjdu-li pořád vytrvale k Římu.

Slunce bylo vyšlo, když jsem dospěl Burgdorfu, i šel jsem tam na nádraží a venku vypil kávu a pojedl chleba. Též jsem si koupil francouzské noviny a prohlížel si vše malátně svýma smutnýma očima. Kresliti nebylo čeho. Kterak možno kresliti bolest v noze a v koleně? A to bylo vše, co bylo té chvíle význačného.

Pozoroval jsem příjíždějící vlak. Byl pln turistů, kteří (možná že to byla osobní illuse) zdáli se mi všedními a bezcennými lidmi, a k tomu ještě smutnými. Jeli do Mezijezeří; a cítil jsem mrtvé pohrdání k lidem, kteří jedou do Mezijezeří, místo aby se pustili rovnou přes hory do Říma.

Asi za hodinu toho melancholického civění rozložil jsem si před sebe na mramorový stolek mapu, dal si ještě nalít kávy a vedmychával do svého vlažného života moment tepla, usiluje o nezbytné rozhodnutí. Měl jsem (ponejprv od té, co jsem vykročil z Lotrinska) na vybranou dvě cest; a jak to, objeví se vám následující mapkou.

Zde vidíte, že neukazuje se možnost namířiti si rovnou k Římu, ale že dlužno obejít několik mil na západ nebo na východ. Z Burgundie jest protnouti Emmen někde u pramenů, a Burgdorf leží na Emmenu. Proto možno jíti pořád po Emmenu vzhůru. Ale zdálo se, že na jedné straně cesta leze do kopce nad roklinou, na druhé však (a zrovna tak přímá) cesta jest dobrá (zdálo se) a pěkně rovná. Proto zvolil jsem tuto východní ce-

stu, která od rozvidlení vede chodce vzhůru po pobočce Emmenu a potom přes vrchovisko její zase k Hornímu Emmenu.

Chtěli byste mítí to prostší než to jest? Nemyslil bych. A povězte mi, co by vám prospělo, kdybyste znali tyto zeměpisné podrobnosti? Věřte mi, vypsal jsem je k svému uspokojení a ne k vašemu.

Pravím den bez chuti. Klopota. Vzduch byl obyčejný, barvy všední; lidé, zvířata i stromy lhostejní. Něco se zastavilo v chodu.

Naše energie též jest od Boha, i neměli bychom nikdy býti na ni hrdí, i když urazíme třicet mil den co den (jako já) nebo ohneme desetník někomu v ruce, jako Frocot, honec v mém kuse — osoba vám vůbec neznámá — nebo sypeme bídné verše z rukávu, jako tolik moderních básníků. Naše energie, pravím, též jest od Boha, i neměli bychom se jí pyšniti, jako by byla z nás, ale dlužno, bychom ji brali jako dar a byli za ni vděční, jako by měl člověk děkovati Bohu za rozum, jako blázen v Povídce o Růži, který děkoval Bohu, že aspoň on zůstal při zdravém rozumu, když celý svět právě minul se s rozumem.

Opravdu, tato ochablost a shroucení, které časem stíhá ducha, jest velmi smutným zjevem, ale může nám býti s velikým prospěchem, vezmeme-li si z toho naučení, že sami nejsme ničím. Kdož ví, není-li to milost. Možná, že v těch chvílích náš duch odpočívá... Buď jak buď, den bez chuti.

Chápete, že při (nebo v) takových okolnostech —

Když jsem byl v Oxfordu, strhla se veliká a hrozi-
tánská pře, jež otřásala Říší, a kterou zarytě vedli muži,

kteří vysíláme k Vládě a kteří tudíž jistě poznávali její účinek na Říši, totiž náleží-li říkati „za těchto okolností“ nebo „v těchto okolnostech“ ; já jsem věci nerozhodl svoláním konklave nebo napověděním *Quae cum ita sint*, jak dí běžná formule, poněvadž by se byla rozpředla nová hádka, kdy náleží říkati *sint* a kdy *sunt*, a byli by se všeci tahali jako kořata v koši.

Až povstal ze zahraniční koleje muž hlubokého hlasu, jenž řekl : „Já se svého hlediska chci říci, že za těchto okolností nebo v těchto okolnostech nebo nedbajíc těchto okolností nebo přenášejíc se hravě přes tyto okolnosti nebo —

Podlézajíc pod	}	tyto okolnosti	Hrubě popírajíc	}	tyto okolnosti
Vysoukávajíc se nad			Vesele trhajíc		
Uznávajíc			Houževnatě sledujíc		
Zamítajíc			Hlučně oplakávajíc		
Útočíc na			Prakticky přemítajíc		
Opatrně postupujíc na			Zlostně zavrhuje		
Pohrdlivě odbývajíc			Zevrubně vážíc		
Poněkud směšujíc			Široce shrnujíc		
Poctivě přijímajíc			Podrobně rozebírajíc		
Mužně posuzujíc			Přísně omezujíc		
Škádlivě vtipkujíc			Upřímně připouštějíc		
Rázně berouc na zřetel			Zuřivě odsuzujíc		
Ironicky pojímajíc			Uhlazeně mijejíc		
Laskavě odmítajíc	}	tyto okolnosti		}	
Kynicky přetřásajíc					
Hrozně kárajíc					
Malicherně přezírajíc					
Mlčky polykajíc					
Poctivě v pochybnost berouc					
a					
na posledním místě					
Příležitostně vylučujíc					

považuji vás všechny za Blázny a Pedanty, v Hlavě,

v Krokvici i v Pásovém poli. Za Blázny naprosté a Pedanty bez pána. Svobodné Blázny, bezzemky Blázny a Blázny nezměřitelné, a okázalé a bujné Pedanty Veliké Terce. Blázny nevyzpytatelné a Pedanty nena-pravitelné; věru arci-Blázny-pedanty ve vesmíru pe-dantského bláznovství a bláznovského pedantství, ó vy pedanti - blázni světa !“

Ale zatím byl osaměl, a takto ona veliká otázka ne-byla náležitě rozřešena.

Za těchto okolností tedy (nebo v těchto okolnostech) bylo by vám jen s nepatrným prospěchem, kdybych se pokusil vyličovati údolí Emmenské, první hory úpatí alpského a pramálo zajímavé údolí, které se táhne od Langnau.

Nejlépe užiju času vypravuje vám historku o Hla-dovém Studentu.

ČTENÁŘ. Ale když jste tak uondán a vystřebán ze všech vznětů, kterak můžete vyprávěti historku ?

AUTOR. Dvě podmínky mi to dovolují. Prvá, že ji pššu o něco později a že jsem už pookřál ; druhá, že historka není moje, nýbrž vyňata přímo z těch národ-ních novin, které mi sloužily dlouho za obal chleba a slaniny v mém spížním vaku. Tohle jest ta má histor-ka, povím vám ji.

Nyní, jak o tom myslím, bylo by to velikým mařením času. Zde nejsem dále než možná v třetině své cesty, a dovolil jsem si tolik odskoků, že moje pout podobá se historii člověka spícího a snícího, místo prostého, poctivého a přímo se beroucího vypravování skuteč-nosti. Proto historku o Hladovém Studentovi odložím, až přijdu do rovin italských nebo do pustých hor toho

poloostrova, nebo mezi přepověstná města toskánská nebo na nějaké jiné místo, kdež nějaká vycpávka neublíží valně ani vám, ani mně.

Ale zase nedomnívejte se, že vám hodlám podati nějaké vylíčení onoho nesnesitelného pochodu toho dne. Přejete-li si nějakého zrakového počítku (pěkné slovíčko) vezměte všecy ty malé châtelets, které začínaly, a udělejte si z nich, co chcete.

ČTENÁŘ. A kde jsou ?

AUTOR. Jsou pořád ve Švýcarech ; zde ne. Bylo jich přemnoho, jak jsem se táhl od místa, kde posléze cesta opouští údolí a směřuje malým průsmykem do osady řečené Schangnau. Ale ač to není historka — naopak věrná událost a pravda — věc, na kterou bych přísahal před soudem nebo které bych přechoťně a s radostí uvěřil, kdyby mně ji vyprávěl jiný ; nebo i bral ji za historickou, kdybych ji našel v některé moderní anglické historii Anglosaské Církve — ač, opakuju, jest to věc skutečně zažitá, přece vám ji vyložím.

Bylo to na samém konci cesty a když náramná únava začala dodávati této prázdné episodě bezbarvého dne jakési zajímavosti, dojel mne sedlák hrubé tváře, tryskem jedoucí s vozíkem. Nemluvil jsem naň, on však řekl mně několik slov po německu, jimž jsem nerozuměl. Byli jsme tu chvíli zrovna před hospodou, stojící na pravo u cesty, a sedlák dával mi posunky na jevo přání, abych mu podržel koně, zatím co by zašel do hospody a napil se.

Jak jsem byl k tomu ochoten, toho možná nepochopíte, leč byste měli vzácnou a jemnou zálibu držeti koně na opratích, což bývá chloubou a slávou některých řídkých duchů. A já byl jsem k tomu tím ochotnější z té

příčiny, že jsem si to osvojil, a to ve francouzských manévrech, a držel kdysi koně nemenší osobnosti než divisionáři, a on mi dal za to frank, a ten frank jsem propil potom s hochy své baterie ve víně. Tož abych tu dlouhou historii zkrátil, jak pravil nakladatel, vydáváje lidové vydání „Pamely“, podržel jsem sedláku koně; pořád ovšem s tou uzavřenou výminkou, že vycházeje dá mi nalíti, a čekal jsem ovšem, že mi to přinese ve vlastních rukou.

Ale kdež pak. Chápu vztek, který mají někteří na Švýcary, když cestují tou zemí, ač budu vždy toho přesvědčení, že jest ohavno přijít do něčí země z vlastní vůle, a zejména do země tak svobodné a tak dobře spravované jako Švýcarsko, a potom hádati se se zvláštním typem občana, který tam najdete.

Nehovořme o politice. Sedlák si tam zasedl a pil s přátely dobré tři čtvrti hodiny. Chvilkami některý vyšel a rozhlédl se po nebi a odkašlal a odplivl a zase se otočil a řekl něco lidem uvnitř po německu, a schoval se; žádný si mne však ani dost málo nevšimnul, držícího koně.

Byl jsem už v náladě velmi zlostné a podrážděné, neboť kůň byl jankovitý a větril po stáji, a div se mi neutrl. Ale přes všecku zlost a podrážděnost obracel jsem se a díval se, nepřichází-li ten muž, aby mně ulevil; viděl jsem ho však, an se směje a vtipkuje s lidmi v hospodě; a oni smějíce se vyhlíželi oknem po mně. Možná že jsem se mýlil, ale soudil jsem, že se smějí mně. Kdosi, jenž důvěrně zná Švýcary a jenž napsal knihu „Lihovnictví; Vzor Švýcarska“, poučuje mne, že jistě mně se nesmáli; já však na jisto jsem soudil, že smáli, a zachvácen náhlým vztekem, povolil jsem uzdu,

dal koni pořádný mazanec a pustil ho tryskem letícího jako vítr po silnici, kterou byl přijel, s udidlem v zubech a všemi víchry nebeskými ve čtyřech nohách. Rázem, jak se domyslíte, všickni ušklebači vyřítili se pacukující z hospody, hulákající, posunkující a běžící jako blázni za koněm, a jeden starý dokonce obrátil se na mne s protestem, já však, zaťav zuby, chmatnův hůl a připomenův si účel své veliké cesty, vykročil jsem dál, čelem k Římu.

Upřímně doufám, důvěřuji a modlím se, aby tato část mé cesty nebyla vám tak suchopárnou, jako mně byla tehdy, nebo jak jest mně i nyní, kdy o ní píšu. Ale nyní, jak jsem se o ní zamyslel, nemůže se jevit tak suchopárnou, neboť mně bylo za ten dlouhý den ujítí nějakých třicet mil, vy však ani nemusíte čísti o nich; neboť nehodlám vám už nic o ní povídati, nýbrž vésti vás rovnou ke konci.

Oh, požehnaná ona vlastnost knih, že jsou útočištěm z života ! Neboť v knize všechno lze přizpůsobiti, všechno nudné možno přeskočiti, a silné momenty možno povznést nad čas a zvěčniti, a jak pěkně pověděl básník, příliš málo známý, v jedné sloce své nevydané lyriky. uměním písemním —

„Možno upevniti vznešené unikavé hodiny
a spočinouti ve věcech božských.“

Ale co do těch vznešených unikavých hodin, ani minuty takové nebylo cestou od Burgdorfu k Hospodě u Mostu, kromě onoho úchvatného záblesku radosti, když jsem pustil toho koně a on letěl po silnici, a jeho

ničemný pán za ním, a všichni ve svém běhu křičeli mezi horami.

Tak. Už byl večer. Přicházel jsem, unaven více než kdy, k jakémusi průsmýčku, kterým cesta převede mne zase k Emmenu, nyní pouhé bystrině. Celé úbočí na druhé straně průsmýčku (tři neb čtyři sta stop asi) bylo zastaveno dědinou, jež slula, dobře-li se pamatuju, Schan-gnau, a byla tam velická škola na pravé straně a před ní plno dětí, jež tancovaly v kole a zpívaly písničky. Tato podívaná tak mne rozradostnila, že jsem se rozhodl klu-sati dál údolím, ač bez určitého cíle k nocování. Bylo to bláznivé rozhodnutí, neboť byl jsem v nitru neznámého kraje a na konci cest, na pramenech řek, kde bych se nedovolal pomoci. Věděl jsem, že přímo přede mnou, asi na pět mil cesty, jest Brienzer Grat, mohutná vysoká hradba, kterou mi bylo přetítí zpříma, s ubočí na úbočí. A nevěděl jsem, jest-li jaká hospoda mezi mnou a tou rozsáhlou přehradou.

Světlo pohasínalo. Přilétla mi myšlenka, abych přespal venku; ale to by mě bývalo bylo zabilo, neboť z těžké mlhy, která pokrývala všechny vrcholy kopců a klenula se střechou nad údolím, trousil se jemný déšť: a jak se zpívává v kostele na Štědrý den, „nebesa dštila rosu na spravedlivého.“ To však bylo psáno v Palestině, kdež déšť jest vzácným požehnáním; zde však a za toho chladného večera lépe by byla učinila, kdyby byla zahřála spravedlivého. Žádný na ně nedohlíží; ona míní dobře, ale hudlaří až hrůza.

Cesta už nebyla cestou, ale stala se podobnou kalifornské stezce. Blížil jsem se k ohromné bráně v horách, vysoké, srázné a úzké. Mlha válela se nad nimi, skrývajíce jejich vrcholky, i zdály se takto, jakoby čnely

nekonečně vysoko do husté oblohy; v přímých, tenkých nitkách deště byly ještě bližšími. Právě když jsem k nim docházel, klopýtaje, potkal jsem muže, jedoucího s dvěma kravami, i obrátil jsem se naň se slovíčkem „Gasthaus?“, načež on „Ja!“ a ukázal mi do skupiny stromů pod samým úbočím a zrovna v bráně, o kteréž mluvím. I přešel jsem po starém mostě a uzřel dřevěnou hospodu a vstoupil do ní.

Byl to domek, do jakého člověk vstupuje bez cavyků. Dveře byly otevřeny a vešlo se zrovna do prostranné jizby. Seděli tam tři muži hrajíce v karty. Pozdravil jsem je hlasitě po francouzsku, po anglicku a po latinsky, ale nerozuměli mi, a což se zdálo věru význačným v hotelu (neboť byl to spíše hotel než hospoda) nikdo v celém domě mi nerozuměl, ani služební, nikdo; ale služební se mi nesmáli, jako ti ubožáci u Burgdorfu, toliko mne obstoupili a hleděli na mne trpělivě s podivem jako krávy na železnici. Potom přinesli mi jídlo, a poněvadž jsem neznal názvů jídel, bylo mi jísti, co mi vybrali; a anděl toho údolí mne ochránil od vařené skopoviny. Znal jsem však slovo Wein, jež jest stejno ve všech jazycích, i vypil jsem ho svědomitě a zůmyslně kvart. Potom jsem šel spat a na druhý den na úsvitě jsem vstal, oblekl se do svých tenkých, vlhkých, plátěných šatův a slezl dolů. Všecko ještě spalo. Ohlížel jsem se, čím bych si nacpal svůj tlumok. Chmatl jsem kavalec chleba na stole v jídelně a vyšel, roztřesen zimou, do studené mlhy, jež pořád se síla ze zatažené oblohy. Předemnou vypínala se veliká hradba, černající se víc a víc, jak jsem vystupoval, a končící se v rovném pásmu mlhy, Brinzer Grat.

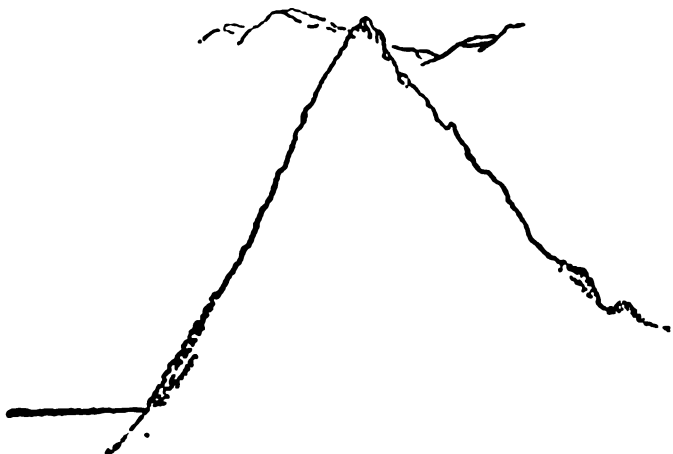
Aby se porozumělo mé další cestě v těchto místech, třeba se poohlédnouti na mapku na stránce 147.

Pozorujete, že přímá směrnice k Římu protíná Jezero Brienzské poněkud na východ od středu a potom přehoupne přes Wetterhorn a seče údolí Rhönské u osady řečené Ulrichen. Takto by si namířil pták, kdyby nějaký Velepapež Ptáků sídlil v Římě a žádal si návštěvy, jako třebaš Alk Obrovský; nebo kdyby se cesta poutala k nějaké staré nej přednější relikvii, památné ptactvu, třebaš ke kostem Blbouna nejapného. Ale odchyľují se Pravím, že přímá cesta vede přes Brienzer Grat, přes jezero a potom přes Wetterhorn. To bylo zřejmě nemožno. Ale bylo třeba podniknouti vše, co bylo možno, a mezi možnými věcmi bylo, přešplhati se přes vysoký hřbet Brienzského Gratu, místo obcházení jako zbabělec Mezijezeřím. Ale až přes něj přelezu, bude mi jíti průsmykem řečeným Grimsel Pass a dospěti jím údolí Rhönského. S tímto úmyslem právě byl jsem přišel sem k hornímu toku Emmenu a stál nyní, za mokravého jitra v kotlině, v níž ta řeka vyvěrá, na úpatí horského pásma, jež mě dělilo od jezera.

Brienzer Grat jest neobyčejným zjevem. Jest zcela přímý; jeho vrcholy jsou ovšem nestejně vysoký, ale zdola zdají se rovny jako hřbet: a opravdu celé to pohorí více se podobá hřbetu nežli kterékoli ze všech, jež jsem viděl. Na jednom konci jest hrot, řečený „Červený Roh“, druhý konec padá náhle nad Mezijezeř, a kdekolvěk byste jej prořizli, vždycky průřez by byl jako zde na obrázku, neboť jest srázný, jak jen co může býti krom čiré skály. Není na něm náhlých strží, ač tam jsou neřádké odkorky, vysoké, že by se člověk zabil — viděl jsem některé na tři sta i čtyři sta stop. Má asi pět nebo šest tisíc stop zvýši a ční přímo nad sever-

ním břehem jezera Brienzského, táhna se podél něho. Začal jsem vystupovati.

Houbovité trávničky, jež pištěly pod nohama a byly přikřejší, čím výše se vystoupilo, pokrývaly prvních několik set stop. Stroužky pouhé vlhkoty crčely tam pod mechem, a takové drobnoučké kvítečky tam rostly, jako by byly umořeny přílišným vlhkem. Deště nyní nebylo rozeznati od mlhy, a byl jsem už přišel téměř

k vodorovnému pásu mraku, a už šero měnilo se v rozplynuté světlo, jež naplňuje páry z nitra a dodává jim jejich tajemnosti. Nyní prostíral se přede mnou pás hustého křoví a zakrslých stromků, lezoucí do úbočí, a když s velikou nesnází a mnoha oklikami na levo i na pravo prodral jsem se tou spleť, obalil mne kotouč mrakový, a od té chvíle byl jsem tu vnitř, tu vně klamavé sražené mlhoviny, v níž bylo těžko namířiti si.

Tu a tam vyšší skalisko, hrot ve hřbetě, prosvítl galerií mraků a zase se schoval; též občas jsem se zastavoval, váhaje před ostrou stěnou nebo deskou a čekal, až se přežene kotouč mlhy a uhlídám, kudy by se

nejlépe obešlo. Pustil jsem se stezkou, jež se zdála volnou, nebo možná pouhou struhou ; opět jsem ji ztrácel a opět nalézal. Na jednom místě vylezl jsem na jakýsi zubatý povrch padesáti stop, jen abych shledal, když se rozjasnilo, že nikterak není částí celkového vzestupu, ale pouhou překážkou, které bylo vyhnouti se. Podruhé stál jsem dobré čtvrt hodiny na okraji, jenž mohl býti hranou bezmezného srázu hladké skály, ale jenž se ukázal nepatrným sklonem, bezpečným člověku a ne delším mé postavy. Tak šel jsem pořád vzhůru, promočen a v nejistotě, a pořád nevěda, jak asi jsem vysoko.

Posléze přišel jsem na místo, kdež mezi dvěma pilířovitými monolithy ležel hladký balvan, jako by tam byl položen za lavici. Ač kolem dokola byla hustá mlha, přece viděl jsem nad sebou matný tvar vrcholu, vynořující se na blízku. I řekl jsem si —

„Sednu si tu a vyčkám, až se rozsvětlí a rozjasní, neboť jistě jsem nyní dvě stě nebo tři sta stop od vrcholu hřbetu, a poněvadž kdož ví co jest na druhé straně, nejlépe bude, když půjdu opatrně a znaje cestu.“

I sedl jsem si obrácen tím směrem, kterým mi bylo jíti, a dívaje se vzhůru, až snad nějakým pohnutím vzduchu ukáže se mi v jasné obloze linie hřbetu a tak budu s to, abych posoudil dílo, které mi zbývá vykonati. Zůstával jsem s očima upřenýma na to místo, kde jsem hádal linii oblohy, abych nepropásl nějakého náhlého záblesku, odhalujícího ji ; a tak sedě rozmrzel jsem se a jal se uvažovati, jaké to bláznovství, lézt do takové hrozné výše na lačný žaludek. Vojáci republiky bojovali své bitvy často před snídaním, ale nikdy,

myslím, aby se nebyli napili horké kávy, a nikdo by neměl se pokoušeti o veliké práce, neobčerství-li se na to nějak, dříve než se dá do díla. Věru mým lačným a řidkým vzduchem výšin, zimavostí a vlhkostí, jež mi prosákla tenkými šaty až na kůži, krev mi zchladla, zvolnila běh a div se nezastavila. Třásl jsem se a toužil po slunci.

Tu jsem si vzpomněl na kavalec chleba, jež jsem ukradl, a vytáhnuv jej z rance, pustil jsem se žravě do toho nevďěčného snídání. Chléb byl tvrdý a okoralý a málo mě posilnil; pořád jsem upíral oči do té stejné světlé mlhy, hledaje hřbetu.

Náhle, aniž duch byl nějakou výstrahou připraven, slabý, ale zřetelný vítr zadul na mne, mlha vystoupila věncem vzad a vzhůru, a patřil jsem jasnou nesmírností ne na nějaký hřbet, ale přes hroznou propast na veliká bílá pole smrti. Přímou nade mnou a přede mnou čněly Alpy, utlačující svou mocí a vládnoucí prázdným spodním prostorám vzduchovým. Mezi nimi a mnou byla hrozná mezera nicoty a mlčení, a přímou míli pod námi, jakožto dno té úžasné prohlubně, leželo jezírko.

Můj balvan nikterak nebyl odpočívadlem, ale byl sám vrcholem hřbetu a ta dvě skaliska obapol něho vroubila zářez na samém okraji a horní obrysové linii horstva Brienzkého.

Překvapení a podiv neměly kdy utvářeti se v mé mysli, byvše dříve pohlceny bázní. Ty blízké nesmírné zdi chladu, Alpy, zřeny takto zúplna od roviny své střední výše a obštíženy, jak zdola nebylo možno, jejich dojem čehosi nikdy se neměnicího po celou věčnost — a přece mrtvého — zjevily se jako hrozba nedočkavému duchu. Ty širé Alpy, všecky obaleny le-

dem, zmrzlé a ve své nehybnosti zvýšeny jemnými plouživými závoji, které (jako s nějaké atrakce) splývaly do jejich hlubin, jako by byly zastavovaly proces životní. A živoucí duši, takto jimi zmatené, nedostávalo se posílnění žádným družstvím. Ni stromů kolko-lem, ni stébla trávy, jen hrbolaté prahorní balvany toho horstva. Z propasti ni ptáček nezatikal, ani tam nezašustlo. A bělost ledovcův a vzadu čern skalisk, sněhem pruhovaných, byla lesklá a neztlumená. Nemohl jsem se podívatí dolů. Svah nebyl nikterak nebezpečný. Člověk vylezl by nahoru nepotřebuje často rukou, a slézati bylo možno pomaloučku bez přímého pádu, ač tu a tam bylo obcházení strže a vyčnížliny a chytati se rukama a omakávati, kam by noha pevně stoupla. Myslím, že celkový sklon shora dolů až tam, kde se ukazovala zeleň, nebyl ani 60 stupňů, ale pokusili jste se někdy dívatí pět tisíc stop dolů v šedesáti stupních? Strhuje to ducha, a já ne a ne se osmělití a slézati.

Rozumoval jsem však sám se sebou. Dělal jsem si, že člověk měl by se báti jen skutečných nebezpečí. Že noční můra není pro denní světlo. Že nyní tam není mlhy, ale teplé slunéčko. Po té vyhledáv si strouhu, kterou někdy tékala voda, ale nyní vyschlou, zemdeně jal jsem se sestupovati, pomáhaje si holí a vyvraceje se dozadu.

Strouha však rozčilovala tím, že byla stupňovitá a před každým stupněm člověk viděl oblohu na nějaký yard před sebou: ztratili jste oporu, které dodávalo vidění země. Věděli jste ovšem, že to bude toliko kratičkový sklon a že svah znovu potáhne se volně, ale rozrušovalo to. A jest to zkouška, spouštětí se nebo drápatí se dolů řekněme čtrnáct nebo patnáct stop, někdy dvacet,

a potom neobjeviti rovné půdy pod nohama, ale věčnou přikrost, znovu se začínající. A tento náčrtek, na němž jsem poněkud, ale ne příliš, zostřil úbočí, ukáže vám, co míním. Tečkovaná čára jest linie zraková, když člověk slezl na nějaký „stupeň“. Figurka jest AUTOR. ČTENÁŘ jest nahoře ve vzduchu, dívá se na něho. Všimněte si perspektivy jezera dole, ale nedělejte poznámek.

Slézal jsem velmi zvolna. Když jsem byl asi v polovici svahu a přišel na místo, kde vlevo čněl skalnatý hrb, k němuž se táhla vzhůru tenká souběžná sloje, zatím už uvyknuv srázu a cíť se volnějším, sedl jsem si na desku a kreslil nedokonale, co jsem zřel; jezero pod sebou, první lesíky, pnoucí se na úpatí Alp vzadu, jejich vyšší úbočí sněhová a mraky, jež nyní začínaly se kupiti kolem nich a jež

úplně skrývaly horní třetinu jejich ohromné výše.

Tu zočil jsem na jezeře parník. Ucítil jsem se ve styku s lidmi. Svah se zmírňoval. Luskal jsem si prsty na dřívky strašící na vysokých horách, maje vyhráno. Lapal jsem hustý a příjemný vzduch nižších údolí. Vcházel jsem do pásu lesního a brzy mohl docela krokem ubírat se mezi stromy, neboť našel jsem stezku a bylo si již možno zazpívati. I zazpíval jsem si.

Posléze zahlédl jsem mezi kmeny, ale několik set stop pod sebou, silnici, vinoucí se po břehu jezera. Sešel jsem se stezky a škrabal se přímo k ní. Přišel jsem ke zdi, přelezl jsem ji a viděl se v něčí zahradě. Prošel jsem jí, podivuje se její bohatosti a pořádku (šel jsem pozorně, abych nešlapal do trávníků), otevřel jsem si soukromou branku a vyšel na silnici, a odtud do Brienzu bylo už jen kousek cesty po pěkné tvrdé půdě v horkém dopoledním slunci, s líbezným jezerem po pravici ani ne na deset kroků, a s rozkošnými stromy po levici, kteréž mě laskaly a chvílemi zakrývaly svým stínem.

Byl jsem tedy suchý, čilý a spokojený, když jsem vkročil v půli dopoledne do podivného města Brienzu, kteréž jest jedinou dlouhanskou ulicí a jehož obyvatelstvo jest protestantské. Pravím suchý, čilý a spokojený; suchý v šatech, čilý k jídlu, spokojený s lidmi i přírodou. Ale vcházeje mrknul jsem po tom nekonečném úbočí a uzřel mlhu, jak opět je věnčí po celém hřbetu v také nesmírné výši nade mnou, i pomyslíl jsem si, jaký to jsem blázen, že jsem se drápal přes Brienzer Grat bez snídání. Ale v Brienzu nenašel jsem človíčka, který by mi přisvědčil, neboť nikdo si nepomyslí, že jsem to vykonal, ač několik lidí tam mluvilo francouzsky.

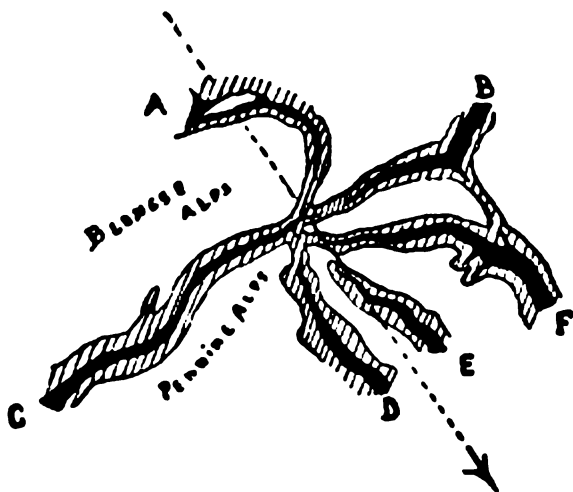
Průsmyk Grimsel jest údolím Aary; jest též západním boken oné veliké massy čili shluku hor, jenž sluje Vysočinou Bernskou. Západní Švýcarsko totiž není (jak jsem nejdříve myslil, dívaje se s Weissensteinu) rovinou obklíčenou věncem hor, ale spíše rovinou v severní polovině (rovina Dolnoaarská) a v jeho jižní polovině jsou dva ohromné souběžné chuchvalce hor. Nazývám je „chuchvalci“, neboť jsou rozložity a uzlovity ve svém půdorysu i stěží jest možno nazvati je pásmy. Nuže tyto dva chuchvalce jsou Bernská Vysočina a Penninské Alpy, a mezi nimi táhne se hluboký úval, řečený údolí Rhónské. Mont Blanc na západě a hrot řečený Křišťalový Hrot nad Val Bavonac na východě jsou bočními baštami veliké hradby Alp Penninských. Diablerety na západě a Wetterhorn na východě jsou bočními baštami druhé veliké hradby, Vysočiny Bernské. A tyto dvě hradby jsou souběžny a mezi nimi teče Rhone.

Tyto dvě hradby sbíhají se v rohu, kdež jest jakýsi uzel horských pásem, a tento roh možno bráti za rozhraní mezi Švýcarskem Západním a Východním, Na tomto podivuhodném rohu pramení Ticino, Rhone, Aara a Reussa, a zde právě urovnané Alpy západní přecházejí v spleť smění Alp východních.

Když jste na výši obojí hradby, postihnete celý ten plán, ale abyste mým popisem nebyli zmateni a abych vám pomohl sledovati zázračný, hanibalský a ještě nikdy nepodniknutý pokus a pochod, který jsem vykonal a který, běda! skončil se jen slavnou porážkou — abych vám pomohl zobraziti si jakž takž podivuhodné a ukrutné dobrodružství, kterým jsem vykonal nadlidské dílo na vzdor všem mocem vzdušným, připojuji mapku; která jest hrubá, ale jasná a prostá, a prosím,

byste si ji podrobně prostudovali, neboť usnadní vám pochopení toho, co se událo v dalším na mé pouti.

Tmavé pruhy jsou hluboko vyrytá údolí, stínovaný pás jest ona stoupající půda, která jest obyčejnému člověku ještě schůdna. Části bílé mějte za vysokánská pole ledová a sněhová s velikými hroty, která obyčej-

nému člověku třeba považovati za nepřestupná, leč by vyčkal ovšem příznivého počasí a vzal si vůdce a vydal se tam jako turista a ne jako poutník.

Pozorujete, že jsem vyznačil patero žlebů čili údolí. **A** jest údolí aarské a klínek na jeho počátku jest jezero Brienzské. **B** jest údolí Reusské, **C** Rhönské; a ta tři jsou na severní straně onoho velikého předělu vodního čili hlavního řetězu, a všechna tři obydlena obyvatelstvem jazyka německého.

Na druhé straně **D** jest údolí Toccijské, **E** Maggijské a **F** Ticinské. Tato tři táhnou se na jih od velikého rozvodí a osazena jsou lidem mluvícím vlasky. Všecka

tří vedou k Jezeru Většímu a tak dále k Milánu a dál k Římu.

Přímá směrnice do Říma vyznačena jest na mé mapce tečkovanou linií, končící se šipkou, a uvidíte, že bylo právě mým osudem, abych přecházel přes samičkový ten uzel čili spleť pásem, kdež pramení všechny řeky. Otázkou bylo, jak přejíti z údolí Aarského do některého z údolí italských, aniž bych se příliš odchýlil od své přímé směrnice. Abych vysvětlil svou dráhu, třeba, abych vyznačil všechny ty vysoké průsmyky čili sedla. Průsmyk mezi **A** a **C** sluje Grimsel; průsmyk mezi **B** a **C** Furka. Mezi **D** a **C** jest Průsmyk Gries, mezi **F** a **C** Nufenen, a průsmyk mezi **E** a **F** není tak snadnou věcí, jak se zdá na mapce, jest to věru vůbec stěžší průsmyk, ale šplhanice přes vysoké hroty, a sluje Křišťálovou Horou. Posléze daleko na pravo na mé mapce vidíte vysokou šíji mezi **B** a **F**. To jest pověstný Sv. Gothard.

Přímá cesta vedla (1) *Grimselem*, potom, jakmile bych sešel do údolí Rhönského (2), z něho opět vzhůru přes *Nufenen*, potom, jakmile bych sešel do údolí *Ticinského* (**F**), zase nahoru (3) přes Křišťálovou do údolí *Maggijského* (**E**). Z údolí Maggijského (hořejšek jeho sluje *Val Bavona*) jest přímá cesta k Jezerům a k Římu. V tom též byly tyto výhody: že budu na místě velmi řídkce navštěvovaném — všickni průvodčí poučují o něm pochybně; že půjdu zcela přímo; že vykonám hrdinský čin, totiž přejdu všemi těmi sedly, jak jdou za sebou (a pomněte, že Nufenenem vůbec nevede cesty).

Ale každý, koho jsem se ptal, říkal mi, ať v tak časné době roční (nebylo ještě půl června) nečiním si naděje,

že přelezu přes Křišťalovou. Nikdo prý toho nevykoná, aby ostal živ. Jest prý to samý led a sněh a studená mlha a mráz a svahy jsou příkré hladké stěny — nemožno dostati se přes ně; i škoda prý námahy dříti se Nufenenským Sedlem, bude-li moje úsilí zmařeno na Křišťalové, i rozhodl jsem se, že se dám Griesským Průsmykem. Řekl jsem si: „Dám se přes Grimsel, a jakmile budu v údolí Rhönském, budu šlapati míli nebo dvě dolů, tam, kde Průsmyk Griesský se rozvírá, a přejuu jím do Italie.“ Neboť Griesský Průsmyk, ač ne zcela přímočarý, má tu výhodu, že jakmile jím projdete, jste opravdu v Italii. V údolí Ticinském nebo ve Val Bavona ač lidé jsou italští jako Catullus, přece politicky čítají se za část Švýcarska; a proto vcházíte-li jím do Italie, nejste do té země uvedení náhle, ale jakoby vočkování a vedení po stupních, což jest škoda. Neboť dobré věci mají přicházeti náhle, jako konec onoho prokletého bezbožníka p. (*škrtnuto censorem*), jenž utlačoval chudé nějakých čtyřicet let, když byl zastřelen ze zadu z křoví a umřel asi za takovou chvíli, co by vejce uvařil, a bylo po něm.

Ujasniv si, že mám již promyšlený plán jíti přes Grimsel novou cestou, potom vzhůru přes Gries, kdež vůbec není cesty, a odtud dolů do údolí Tosy, a počítaje, že zítra budu v Italii, vykročil jsem z Brienzu, dobře se tam naobědvav, neboť už táhlo k polednímu, a přešel již od rána, jak víte, Brienzer Grat.

Úloha na odpoledne byla větší, než jsem se vlastně mohl odvážiti, a nebyl bych jí vykonal. Z Brienzu na vrchol Grimselu jest, jak vrána letí, dvacet mil, a cestou dobrých dvacet sedm. Přešel jsem, pravda, teprve přes ty hory, přímou čarou možná šest mil. Ale jakých šest

mill a bez jídla. Není tedy jisto, kolik tím průsmykem ujdu do večera, ale usiluje, abych už je měl za sebou, jako blázen kráčel jsem dál první mlé.

Hodinu nebo ještě déle za Brienzem cesta zatáčí se kolem úpatí pěkného velikého skaliska a potom od něho. Tu jest náplavní rovina, jako by jezero se rozlévalo dál, a jí protéká Aara, kanalisovaná a s upravenými hrázemi a přímá, a posléze táž cesta se srovnává a běží přímo. Na obou stranách čnějí útesy skalní, zavírající údolí a (v den, když jsem tudy šel) prorážející do mračen, kteráž ač vysoko, přece střechovitě kryla to údolí. Z velikých hor v levo strměla velebná skála a vévodila rovině; v pravo podpěrné sloupy hlavních Alp všechny stály v řadě a mezi nimi vysoko, vysoko vystupovaly kotouče par — zrovna nad misky, kde ještě na úbočích ležel sníh. Těmito kotouči nejvyšší strminy ztrácely se víc a víc v mlze, až úplně mizely v husté temnotě, kterou nejzazší a nejvyšší hradby ledové zdály se pohlceny. Často jsem se zastavoval a hleděl zpřítma nad sebe a mlčky jsem se divil.

Byla první část odpoledne, když jsem dospěl osady, řečené Meiringen, a tu pomyslně jsem si, že tam ještě pojím a napiju se. I zamířil jsem do hlavní ulice, ale tam zastihl jsem takové ječení a řev, jakého jsem jakživ neslyšel, a zrovna dábelské; jako by ti lidé byli se smluvili páchat společně sprostotu, zatím co Bůh dal jim možnost žít v uctivé bázni a v klanění.

Všickni totiž vřeštěli a vyli, s velkými plakáty a lístky a volali: „Tuhle cesta k Báječnému Vodopádu; tuhle k Pověstné jeskyni. Pojdte se mnou a uvidíte nezapomenutelně Slapy aarské,“ a tak dál. A tak moje illuse, že jsem sám u kořenů světa, vyprchala ze mne rychle,

a divil jsem se, kterak mohou lidé býti tak zmateni a pošetilí, že cestují Švýcarskem jako turisté a okoušejí vši téhle sprostoty a zhovadilosti.

Má-li člověk pít dobré víno, neřkává: „Že toto víno jest tak dobré, nedbám ostrého pepře, který s ním jím, a jeleního rohu, který čiju! A má-li kdo čísti krásné verše, třebas Jeana Richepina, neřká: „Trubte na trouby, tlucte na cymbály; dokavad čtu pěkné verše, nic mi to nevadí.“ Leč nyní lidé chodí do širých hor a spí a bydlí v jejich koutech, a líčí, že jim jsou lhostejní všichni nabízeči průvodu a vykřikovači a shon a hotely a drahota a ohavnosti. Díky Bohu, pohybuje se to v kolejích! Znovu pravím, díky Bohu, železnice jsou svodnicemi, odvádějícími naše moderní bahno, neboť netřeba než vyhnouti se železnicím, byť jen na pět mil, a najdete víc pokoje, než by se vešlo do míšku na obrok. Celý svět jest mou zahradou od té doby, co se stavějí železnice, a nechává mne držeti se podál nich.

Též jsem zaslíbil frank Černé Panně de la Délivrande (kolem níž mi bylo co nevidět jíti), za to, že jsem byl uchován, abych nebyl turistou, a že všecek ten strašlivý hluk nechrlil se na mne (jenž jsem byl chudým a špinavým poutníkem a nijakou kořistí pro ty drožkaře a omnibusáky a vůdce a kurýry), ale na zástup nahatých, smutných, upachtěných turistů, kteří přijeli vlakem.

Brzy měl jsem je s krku. Cesta lezla na první stupeň údolí, zatáčeje se kolem skaliska, na jehož druhé straně Aara vyhlodala si jícen a valila se tam vodopádem a proudy. Potom silnice táhla se dál únavnou mlí za mlí a nespouštěl jsem se jí, a ona pořád pozvolna stoupala, a pořád Aara stříkaje tekla podél ní, hučíc a naplňující údolí ozvěnami.

Byl jsem za dědinami. Světlo rozlité horní mlhou měnilo se už ve světlo večerní. Spouštěl se drobný, mírný déšť. Bylo chladno. Proti mně s kopce jel po silnici vůz se zdviženou boudou a v plném trysku přešel mimo mne. Nemohl býti se strany za průsmykem, neboť věděl jsem, že průsmyk není ještě prorazen pro vozy a vozíky. Byl tedy odněkud z hotelu, a byl-li tam hotel, pomyslíl jsem si, že jej najdu. Ohlédl jsem se, bych se zeptal, jak daleko, ale byli už s doslechu, i šel jsem dál.

Boty, ve kterých jsem přísahal že dojdu do Říma, vypovídaly mi službu. Již od Weissensteinu se otvíraly, a nyní na Brienzském Gratu jedna podešev se mi utrhla, až mi prsty vylézaly, a podešev klapala, jak jsem šel. Viděl jsem, že brzy půjdu po nártách. Též jsem pokulhával a z vlhkoty chladného deště nabíhala mi husí kůže. Ale bylo mi jíti dál. Místo co bych máchal holí a zpíval si, opíral jsem se o ni namáhavě a přemýšlel jsem o povinnosti a o smrti a opuštěnosti a o všech strašných věcech, končících se na *st.* Bylo mi jíti dál. Kdybych se byl chtěl vrátiti, na míle cesty daleko nebylo ničeho.

Než se setmělo — ještě pořád bylo viděti na čtení — užřel jsem skupinu domů za Aarou a brzy po té, že má cesta povede kolem nich, zahýbajíc po mostě. Došel k nim, vešel jsem do prvního, řka si: „Najím se, a nebudu-li moci dále, přespím tu.“

V domku byly dvě ženy, stará a mladá; byly z kraje Vaud a mluvily francouzsky. Měly tváře podobné jako Skotky a byly velmi vlídny, ale zvláštní, jsouce kalvinistkami. „Máte bobů?“ ptal jsem se, a ony řekly: „Máme.“ I pokynul jsem jim, aby mi jich přistrojily mísku se slaninou a daly mi láhev vína, zatím že se budu

sušiti u jejich velikého ohniště. Všecko to čile přistrojily, i jedl jsem s chutí a pil plnými doušky. Zvaly mne, abych tam ostal přes noc, zaplatě za to ; ale pokrmem a vínem jsem se vzpružil, i omluvil jsem se a pustil se dál. Ještě se nebylo setmělo.

Jakýmsi odrazem s polí sněhových, jež nyní byla mi skoro na dosah, v mlze, denní světlo potrvalo úžasně dlouho. Jak jsem šel dál soumrakem, zima byla ostřejší. Nebylo tam stromů, leč řídké zakrnělé smrč. Aara byla mělkou hrčící bystřicí a valil se jí led a sněh a kal. Na skalách rostla řídkce hrubá tráva ; kvítí tam nebylo. Mlhu jsem měl nyní nizoučko nad sebou a šel jsem pořád vytrvale vzhůru šerem. Bylo opuštěné jako ticho na moři, kromě šumu řeky. Předřel jsem se, a cítil jsem, že ona nosná půda — která nám ve zdraví skrývá propasti pod duchem — slábne a ztenčuje se. Byl jsem svou námahou jako u vyjevení. Nahodilé strže u cesty, zejména jedna pod vysokým mostem, kde potok vlévá se do Aary kaskadou, postrašily mne. Byly jako prázdnota snů. Posléze, zatím co se setmělo a já byl už dávno vstoupil do horní mlhy nebo do oblaku (neboť byl jsem nyní tak vysoko jako oblaka), uzřel jsem světlo, probleskující mlhou zrovna u cesty jehličím. Byl čas. Už bych daleko nebyl došel.

I zabočil jsem k němu a objevil jeden z těch nových hotelů, ne velmi veliký, ale výstavný. Poznali rázem, co jsem zač, a přivítali mne s radostí. Dali mi horkého rumu s cukrem a teploučké lůžko, pravili mi, že jsem první, který se tam toho roku zastavil, a lehnuv si, spal jsem tvrdě a přece s bolestí, jako spávají lidé omráčení. Dvakrát však té noci náhle jsem se zbudil, hledě

vyjeven do tmy. Strhal jsem fysické pletivo, po kterém duše jest rozpiata, i byl jsem pln děsů.

Ráno dostal jsem znamenitou kávu s chlebem a máslem a ostatním, jako boháč; ve zlacené jídelně, vystrojené zcela pro boháče, a obsluhován mládcem, jenž strouhal poklony a šoupal nohama. Též mi napočítali pěknou sumičku a odvraceli oči od mých bot a byli ke mně pořád samá zdvořilost, a já k nim jak by smet. Potom koupil jsem si od nich vína — prvé víno nedomácí, které jsem pil na tomto pochodě, burgundské — a vstrčiv si je v pěkné bílé trubičce do spižního vaku, nechal jsem jich čekati na následujícího člověka, kterého jim hory sešlou.

Mraky, mlha byly toho rána hustší než kdykoli před tím; bylo viděti cestu jen na dva, na tři kroky. Bylo velmi zima; šaty mi nebyly ještě doschly, ale srdce mé bylo horoucí, i šlapal jsem dál dosti rychle, byť ztrnule, až jsem přišel k Hospici, jak tam říkají, což býval kdysi klášter, nyní však hospoda. Dostal jsem tam likéru, a vycházeje seznal jsem, že stojím na úpatí ostrého hřbetu, což byl Grimsel Pass, jehož šíje spojuje Vysočinu Bernskou s východní skupinou horskou. Hřbet čili šíje byl příkrý jako střecha — velmi vysokým jsem jej shledával, a samé černé sklovité skalisko, na němž tu a tam ležel sníh na ostrých, rovných, deskovitých svazích, na nichž se mohl udržeti. Tehdy jsem ho viděl jen málo pro mlhu.

Dosavad všemi těmi mými Aara byla mou společnicí, a cesta, ač pořád stoupající, stoupala stejně a ne příkře. Nyní Aara byla zůstala za mnou v ledové roklině, v níž vyvěrá, a cesta vinula se umělou a pečlivě

utvářenou řadou oklik po skalisku. Jest tam jakási nadcházka, ale v mlze nemohl jsem jí nalézt. Jest to stará mezčí stezka. Tu a tam však bylo možno místo obcházení dlouhých rohů přelézt po příkré černé skále a po hladkém ledu, a zatím pořád studená jemná mlha otírala se o mne, pohlcujíc mne a opět mjíjejc. Asi za tisíc stop této cesty přišel jsem na téměř Grim-selské, ale dříve ještě prošel místem, kde lavina byla rozvalila cestu a kdež byly nakladeny fošny. Až na samý vrchol pořád nebylo si možno nikde nadejítí nebo přeléztí. Cesta byla hluboko prokopána jako devon-shirská alej. Teprve zde vysoké břehy byly celistvý snůh.

Kousek cesty za vrcholem, na první zátočině dolů šel jsem mimo Mrtvé Jezero, rozlité v ponuré kotlině. Mlha pořád obalovala celé úbočí hřbetu a pohybovala se jako shluk strašidel po zmrzlé vodě, potom — — tak náhle jako na mnohem nižším Brienzkém Gratu a (jako na Brienzkém Gratu) k jihu a k slunci mraky se zdvihly a stočily se věncovitě vzadu a zmizely, a kde byla zrovna před tím plnost, ukázala se jen nesmírnost prázdného vzduchu a v pozadí nenadále vidění jasných kopcův a drobných vzdálených podivných věcí, tisíce a tisíce stop dolů.

ČTENÁŘ. Prosím vás, ještě dlouho potrvá toto krásné líčení ?

AUTOR. Uzřel jsem tam jako v kalichu věci, které jsem si myslel (když jsem ponejprv studoval mapu doma) mnohem rozměrnějšími a široko rozlehlými na podívanou. Leč tu byly všechny úplně semknuty a stěsnány, na té široké stupnici byla celá krajina. Byl to hřbet horský, o kterémž jsem se zmínil, tu se sbíhala všecka ta údolí.

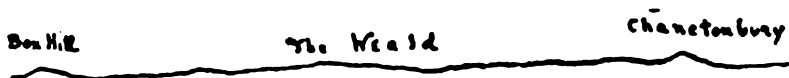
Tu s výše příkrého břehu jakoby (ale břehu mnoho tisíc stop vysokého) viděti bylo dole celý okresek nebo malý svět. Na mapě, pravím, zdál se tak velikým, že jsem čekal, že obhlédnu jen ten neb onen dílec jeho; zatím bylo viděti vše.

A tohle jest zvláštnost, kterou jsem pozoroval na všech horách a nikdy jsem jí nemohl pochopiti — že totiž nakreslíte-li si plán nebo průřez nějaké stupňovité půdy, vaše hora nezdá se ničím valně vysokým. V theorii neměli bychom dominovati s jejího vrcholu ani cítiti svět pod sebou malým ani držeti celý okolní kraj na dlani — a přece můžeme. Hory se svých výsostí odhalují nám dvě pravd. Náhle zjevují nám naši nepatrnost, a zároveň uvolňují nesmrtelného ducha a dávají mu znáti jeho velikost a odpoutávají ho od země. Ale znovu pravím, v theorii, když člověk rozvažuje přesný poměr jejich výšky k dálkám, jež vidí s nich, neměly by působiti takových účinků, a že mohou je působiti, vyplývá z něčeho jiného — z toho, že přepínají svou příkrost.

Na příklad ony vznešené hory, moje Duny v Sussexu, když stojíte na nich a rozhlížíte se po Wealdě, řekněme s kopce Chanctonbury, jeví se takto —

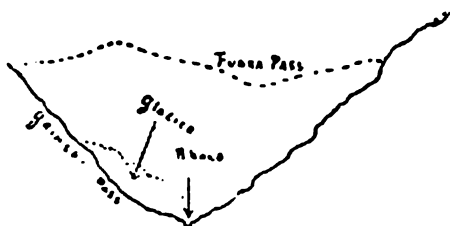

ve skutečnosti však jsou takové —

nebo ještě nižší. Opravdu nemožno jich podati věrně, jak jsou nevýznačný ; a kdyby průřez Wealdy nakreslil se na loket dlouhý, Chanctonbury poměrně nebyl by vyšší než pětinu palce. A přece s temene chanctonburského se člověku zdá, že obzírá a ovládá všecek ten širý kraj !

Nuže tak tomu bylo s Grimselem, když jsem se rozhlížel po pramenech Rhôny. V pravé poměrnosti údolí, do něhož a přes něj jsem hleděl, jistěže bylo asi takové —

Ale o krk byl bych se sázel, že jest docela tak hluboké a tak úplně pode mnou jako tuhle —

Kromě toho kde nebylo mlhy, vzduch byl tak úchvatně čistý, že bylo viděti všecko jasně a ostře, kamkoli jsem se otočil očima. Hory bránily zahlédnouti daleké obzory, a vše, co jsem viděl, bylo tak čisté a živoucí, jako ony barevné fotografie u papírníků, se zářící zelenou travou a lesklým bílým sněhem a ledovci modrými jako drahé kamení.

Sešplhal jsem se s hory, neboť zde na jižní straně

sedla nebylo sněhu ani ledu, a bylo pohodlně možno minouti cestu a pustiti se starou pěšinou, přetínající ty klikatiny. Jak vzduch těžkl, pocítoval jsem hlad, a na samém konci svého sestupu, nějakých dvě stě stop nad mladou Rhônou uzřel jsem veliký hotel. Obešel jsem k průčelním dveřím a ptal se, dostal-li bych něco k snědku a zač. „Čtyři franky“, povídali mi.

„Cože!“ děl jsem, „čtyři franky za oběd! Nuže nechte mne pojísti v kuchyni a čítejte mi frank.“ Ale oni spustili na mě neurvale a zarputile, jsouce navyklí jednati jen s boháči, i proklel jsem je a šel dál svou cestou. Ale měl jsem veliký hlad.

Silnice svažuje se příkře, a Rhôna, jež ji provází tím údolím, seskakuje v drobných vodopádech. Na mostě jsem minul smutného Angličana, čtoucího z knížky, a o něco níže dvě Američanky na voze, a potom kněze (šťěstí, že jsem ho neuviděl prvního. Pro jistotu však dotkl jsem se honem železa, totiž klíče v kapse) a potom dítě pasoucí kozu. Vůbec viděl jsem se znovu na světě, a jda po dobré cestě, pořád s kopce, cítil jsem se schopen doraziti do nejbližší vsi. Ale hlad měl jsem už ukrutný, pravý střevíc téměř ztracen a levý nikterak nebyl na okaz nebo na chloubu, když jsem přišel na místo, kdež posléze bylo viděti údolí Rhônské na míle daleko. Podobá se přímému příkopu a zde onde sedí v něm dědinky, skládající se z velmi špinavých châtelets, kteréžto châtelets stály na velikých balvanech. Po obou úbočích nahoru táhl se jehličnatý les, až do oblak, a za oblaka už jsem neviděl. V levo jsem minul ves, řečenou „Mezi Vodami“. Prošel jsem jinou, řečenou Ehingen, ale nebylo tam hospody. Posléze dvě míle dále, zesláblý lačněním, dorazil jsem do Ulrichen,

dědiny o něco větší ostatních, a místa, odkudž, jak jsem soudil, bylo namířiti si buď Griesským nebo Nufenenským průsmykem. V Ulrichen byla teplá, dřevěná, hlubokostřechá, přituchlá, útulná, sešlá, tmavá hospůdka „U Medvěda.“ A vstoupiv do ní, uzřel jsem ženu z těch, které Bůh miluje.

Byla prostředních let, velmi počestná a prostá ve tváři, přívětivá a dobrá. Kutíla cosi s vařením nebo s nádobím, a vyšla za mnou přikrčujíc se, s očima rozervěnými a nevinnými a s velikou lžicí v ruce. Obličej měla neobyčejně široký a rovný a neviděl jsem nikdy očí položených tak daleko od sebe. Její chůze, způsoby a přízvuk, všecko dosvědčovalo, že jest na výsost dobrá a na přímé cestě do nebe. Pozdravil jsem ji francouzsky. Ona odpověděla mi touž řečí, ale lámanou a selskou, neboť její rodnou mluvou byla jakási horská němčina. Mluvila velmi zvolna a měla pěkný, měkký hlas, a činila, co jest obyčejem jen dobrých lidí, totiž mluvíc s vámi dívala se vám do očí.

Chraňte se lidí kosmohledných. Není to jen nervosita, jest to též jakási bezbožnost. Takoví lidé nedocházejí dobrých konců. Nyní, co to píšu, vzpomínám si na tři takové. Jeden jest profesorem.

A mimochodem, chtěli byste věděti, proč university trpí tou kletbou nervové choroby? Proč největší osobnosti koktají nebo mají svatovítský tanec nebo třepou pysky nebo poskakují v chůzi nebo mají hlavy zakrouceny nebo se jim třasou prsty nebo chodí po celý život s velikými okuláry jako automobil? Nu? Povím vám. Jest to trestem za jejich *rozumovou pýchu*, nad kterou není hřích, který by více urážel anděly.

Cože! Tu jsme postaveni do prostřed veselého světa Božského, schopni zpívat, kreslit, malovat, kovati a stavěti, plaviti se, jezdit na koni, běhati, skákati, dostavše stkvělým dědictvím lásku v mladosti a vzpomínání v stáří, a my zatím užíváme jediné ubohé schopnosti, svého jednohého, tlustokožného, hnídařského, nasleplého, křivokolenného, nedokrevného a neustále podrážděného a rozmrzelého rozumu čili spíše analytické zvědavosti (chorobné žádostivosti) a necháváme ho naduřovati, až sežere všechny ostatní funkce? Pryč s takovým bláznovstvím.

ČTENÁŘ. Kdy se dostaneme dál k...

AUTOR. Počkejte. Pravím, pryč s takovým bláznovstvím. Všimněte si, že pedanti ztrácejí všechnu poměrnost. Nikdy nezůstanou přičetnými v rozpravě. Vztekají se pro věci, o kterých jsou docela neschopni usouditi, jako o Armenském Náboženství nebo o Politice Pařížské nebo čem. Nikdy neužívají některého z těch tří rčení, která uchovávají ducha člověka v pevnosti a rovnováze, totiž slov (1) *Ostatně to není mou věcí*, (2) *Ale jděte! To snad ne!* a (3) *Credo in Unum Deum Patrem Omnipotentem, Factorem omnium visibilium atque invisibilium*; v kterémžto posledním jest moc synthetisující, jež může sraziti všechnu jejich analytickou hromádku prachu v takové pěkné, tuhé a celistvé tělo, že by s úžasem na ně hleděli. Chápu, že potřebujou šestiměsíčních prázdnin do roka. Kdyby bylo po mém, dostali by dvanáctiměsíční a ještě zvláštní den v léta přestupná.

ČTENÁŘ. Prosím, prosím, vraťte se k ženě v hospodě.

AUTOR. Vráťím se, a touto cestou: totiž že v den Soudu, kdy svatý Michael vážití bude duše na svých

vahách a Ďábel odtáhne si zatracence na velikém laně, jak můžete viděti na průčelním portále Notre-Dame-ském (já sám, doufám, hodím po nich kamenem), všechny duše pedantů úhrnem nebudou tak těžky a zachovaly jako jediná duše této dobré ženy z hospody.

Přinesla mi jídlo a víno. Víno bylo dobré, ale v jídle byla jakási hrozná zelenina, jaké jsem ještě nikdy neokusil — pouhá příchut' nebo koření, ošklivého cosi. Kromě ní nebylo cítiti žádné jiné chuti a protivilo se to; jedl jsem však k vůli ní.

Po té, velmi jsa občerstven, vstal jsem, uchopil svou sukovici, otřásl se a řekl: „Nyní jest asi poledne, a já odplavu k hranici.“

Tu ona strhla hrozný pokřik, řkouc, že to jest bláznovství, a prosíc mne, abych to pustil z hlavy, a vyběhši přitáhla ze stáje vysokého, smutného, bledookého muže, jenž mne hluboce pozdravil a pravil mi, že zná lépe ty hory než nevím kdo na míle daleko. A vyptává se potom mnohých, schledal jsem, že mluvil pravdu. Pravil mi, že od malička chodil přes Nufenen i přes Gries, kdykoliv bylo možno přejíti přes ně, ale že kdybych se o to pokusil toho dne, spal bych té noci v Ráji. Mraky na horách, měkký, čerstvě napadlý sních, déšť, jenž nyní hrnul se do údolí, ledovec na Griesu a bezcestný sních v mlze na Nufenenu — do toho se vydati, to pro něj, zkušeného vůdce, bylo čirou sebevraždou, pro mě pak ještě horším šílenstvím. Též mluvil o mých střevících a divil se mému tenoučkému bavlněnému kabátu a kalhotám a hrozil mi nesnesitelnou zimou.

Zdá se, že když v knihách, které jsem doma četl,

bylo psáno, že na Nufenenu není sněhu, míněno to bylo o pozdější době roční; nyní byl to samý sníh, a měkký sníh, a toho dne skrytý od první třetiny vzestupu hustou mlhou. Na Griesu pak byl na vrcholu ledovec, k jehož přezení bylo potřeba počasí poněkud jasného. Slyše to, pravil jsem, že počkám — ale s těžkým srdcem jsem to pravil. Již jsem cítil stín porážky nad sebou. Ztráta času byla mi trnem. Peníze už se mi scvrkaly, a teprve v Miláně čekaly mne nové. Můj návrat do Anglie byl vypočítán na jisté datum, a silnějším nad oba tyto motivy proti odkladům byla palčivá nespokojenost, která vždycky zachvacuje lidi, když jsou na cestě za velikými dobrodružstvími.

Prislíbil jsem mu odměnu, aby mě ráno o třech zbudil, a nebude-li bouře, pokusil se převést mě přes Gries. Oprůsmycích Nufenenském a Křišťálovém, kterými jsem toužil přeraziti a které byly (jak jsem pravil) přímou linií k Římu, pravil (a měl pravdu), že i nehledíc k nepřestupnosti Nufenenu v ten čas, přelézti přes Křišťálovou Horu tou dobou jest tak snadno, jako vyletěti na měsíc. Nuže přerazil-li bych aspoň jen Nufenenem, dostal bych se prostě do horního údolí Ticinského a byl bych ušetřen veliké okliky u Bellinzony. Odtud moje smlouvání, aby aspoň mi ukázal přes Griesský Průsmyk, a to mi připověděl, bude-li to možno, na druhý den; a já poslav si boty spravit (a tím ruše druhý slib) zalezl jsem si do lůžka a celé odpoledne četl jsem z dětských čítanek. Byly francouzské, z dola z pod údolí, hodně ženevské a kacírské na takový náboženský dům. Ale ženevská kultura jest vzorem těmto lidem, a proti kalvinismu bojují missiemi a mají sošky v pokojích, nemluví o kropenkách se svěcenou vodou.

Děšť bil mi do okna, mraky se spouštěly níž a níže s hor. Potom (jak jest krásně napsáno v Písni o Rolandovi) „den minul a nastala noc a spal jsem.“ Ale s přístím malých hodin a s mým probuzením připravte se na nejneobyčejnější a nejstrašnější dobrodružství ze všech zázrakův a nebezpečí, jaké mne potkaly na mé pouti, nejvýznamnější a nejhodnější trvalé paměti, myslím, ze všech věcí, jež se kdy udály, co svět světem stojí.

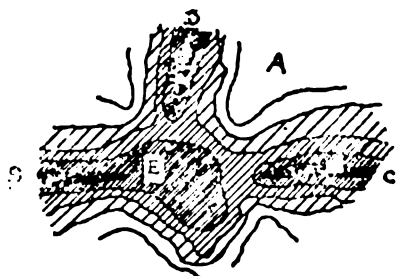
O třetí hodině vůdce na mne zaklepal, i vstal jsem a šel za ním. Posnídali jsme kávy s chlebem. Nacpali jsme si do měchů šunky a chleba, a on bílého vína, já kořalky. A vykročili jsme. Mžilo a bylo bez větru. Obloha byla z největší části zatažena, ale tu a tam prosvítala hvězdička. Hory čnely příšerně nad námi ve tmě noční, jak jsme procházeli rozmoklými údolními. Dřevěná lavka převedla nás přes mladou Rhônu, zde pouhý potok, a pustili jsme se stezkou do poboční úžlabiny, jež se táhne k Nufenenu a Griesu. Za nějakou míli se poněkud rozsvětlo, což bylo dobře, neboť před několika nedělemi byla se tam sřítla veliká lavina, i bylo nám přelézati ji opatrně. Pod širou kápí zmrzlého sněhu hrčela bystřice. Vzpomněl jsem si na Colorado, a jak jsem chlapec přecházel přes Arkansav po takové lavce. Kráčeli jsme dál nevlídným svítáním. Ukazovaly se lesy a stál tam kříž na místě, kdež téhož roku v dubnu kdosi se sřítla a zabil se. Potom, což bylo nedobré znamení a rozrušující, z mrholení dalo se do deště, a vůdce vrtěl hlavou a pravil, že výše bude padati sněh. Šlapali jsme dál a rozednívalo se. Dříve než se úplně rozednílo (nebo počasí kalilo a zatmívalo oblohu) přešli jsme po dobrém mostě, vystavěném už dávno, a zastavili

jsme se u kolny, kdež v pozdním létě, když sníh roztaje, lehává dobytek. Odpočinuli jsme si tam.

Ale opouštějíce její střechu, zpozorovali jsme mnoho zneklidňujících věcí. Byli jsme v kotlině, kterou úžlabina se končila — jako v bečce nějaké; jednou cestou z ní jest Nufenen, druhou Gries.

Zde jest načrtnuta mapka. Výšiny jsou vyznačeny světleji a světleji, od černě v údolích do běli nepřestupných hor. E jest

místo, kde jsme stáli, ve velikém kalichu nebo kotlině, přišedše tam úžlabinou B. C jest italské údolí Fosy a šije mezi ním a E jest Nufenen. A jest

hora Křištalová. Šije čili průsmyky možno čítati na 800 a hory na 10.000 nebo 11.000 stop nad mořem.

Zpozorovali jsme, pravím, mnoho zneklidňujících věcí. Za prvé, že ta jáma čili kalich nad průsmyky jest kobercem sněhu, krom černých kaluží vody, jež tu a tam se ukazovaly, a v průsmycích i na horách od vrcholků k úpatím že leží hustě sněhu; dole pak že jest sníh měkký, čerstvě padlý. Za druhé, déšť proměnil se v sníh. Chumelilo se hustě všude kolkolem. Nikde nepozoroval jsem přítomnosti veliké Smrti tak mocně jako zde. Za třetí, bylo mnohem ziměji, a cítili jsme, že se zdvihá vítr. Za čtvrté, mraky se svěsily docela nízko.

Vůdce pravil, že toho nelze vykonati, já však, že se musíme pokusiti. Byl jsem pln dychtivosti, ješ tě mnou

nelomcovala zima a nelezla mi za nehty. Zůstavili jsme Nufenen na levo, zoufalou stěnu čerstvého sněhu, pohřbenou v husté mlze, a podnikli jsme útok na Gries. Půl hodiny brodili jsme se sněhem, boříce se nad kolena, a mé tenké bavlněné šaty promokly. Pokud vůdce věděl, byli jsme více méně na stezce, i šli jsme dál a já suntěl za ním. Žádný jsme nemluvili, jen on chvílkami se ohlédl, aby zjistil, neztratil-li mne.

Začalo se chumeliti hustěji a vítr sesílil. Obával jsem se nového protestu vůdcova, ale on pevně kráčel dál, a já za ním, ustavičně ploužíce se měkkým sněhem a krok co krok stoupajíce výše. Sníh se sypal pořád houšť a vítr byl prudčí a prudčí.

Přišli jsme na místo, jež v čas tepla bývá salašem; t. j. travnatý svah, hodně příkrý, ale ne hrozný člověku; na němž zde onde čnějí ostré skaliny, lámající jej ve stupně, ale nikterak takové (v letě), aby chodce srážely. Nyní však, kdy všechno bylo ještě polární, byla to docela jiná věc. Čirý svah sněhový, jehož dolní část nořila se do ženoucí se bouře a ztrácela se, jehož téměř pak ztrácelo se ve stejné masse hustého mraku horního, úbočí poněkud vyhloubené a prohnuté dovnitř bylo nám přejíti, chtěli-li jsme se dostat dál; a na mě šel z toho strach, neboť neměl jsem pojmu o lezení. Vůdce pravil, že to není tuze nebezpečno, toliko že svezeli se člověk, může se svéztí buď v bezpečí, nebo může (což méně prý se podobá) narazit na skaliny a zabít se. Drobila mě poněkud zima; ale když on nenavrhoval návratu, šel jsem za ním. Půda byla střídavě deskami zmrzlého sněhu a vrstvami měkkého čerstvého sněhu. Ve zmrzlém šel vůdce přímo do svahů, v měkkém jsme se plouhali a jednou jsem se přímo probořil a vrstva

sněhu pode mnou se utrhla a sjížděl jsem s ní po svahu. On mi ukazoval, kterak držeti hůl za sebou, jako on držel svou alpskou tyč, a užívati jí za brzdu, když bych sjížděl.

Šlapali jsme nějakých dvacet minut po té zdi sněhové a ledové; a bylo víc a více zřejmo, že nás čeká nebezpečí. Než jsme dostihli až na druhý konec, vítr dul plnou vichřicí a hučel nám do uší. Sníh na povrchu vířil zuřivě jako prach před ním: kolem tváří i proti tvářím hnaly se nám sněžiny, protínající vzduch: ne padající, ale razíce v šípech a pruzích. Ty zdály se jakoby formou svistícího větru; oslepovaly nás. Skály na druhém konci úbočí, skály, k nimž jsme si namířili, když jsme se pustili tím úbočím, dávno nám zmizely v rostoucím hučení vánice. Náhle, jak jsme se pořád dřeli dál, hrbíce se proti šílenému větru, tyto skály vynořily se znovu jako veliké domy, a viděli jsme je chumelenící, jako veliké trupy lodní bývá viděti mlhou na moři. Vúdce skrčil se do závětří za nejbližší z těch skalisk; já přitlačil jsem se k němu a on mi dal ruce na ucho a křičel, že dále jíti jest holou nemožností — bylo mu tak křičeti, protože mezi skalisky hučící buran dusil hlas.

Ptal jsem se, jak daleko máme na vrchol. Pravil, že neví, kde určitě jsme, ale že nemožno, abychom měli do něho více než osm set stop. Jen tolik mě dělilo od Italie, i nechtěl jsem připustiti porážky. Nabídl jsem všecky své peníze, aby šel dále, ale bylo to ode mne bláznovství, neboť kdybych byl měl dosti na jeho svedení a on byl povolil, byli jsme pochováni oba dva. Na štěstí bylo jich jen trošku. Zavrtěl hlavou. Nepůjde prý dál, vykřikl, ani za všechny peníze na světě. Křičel

na mne, abych pojedl a napil se, i učinili jsme tak oba dva.

Brzy jsem pochopil jeho moudrost, neboť za chvíličku začala mnou v mých tenkých šatech lomcovati zima, ruce měl jsem zkřehlé, tváře mne až nesnesitelně pálily a nohy bolely a stěží jsem je vlekl. Dozvěděl jsem se nové věci (kterou bych býval byl věděl, kdybych býval znal hory), že vrátiti se nebylo jen tak. Vůdce se rozmýšlel, zůstati-li v tom hrubém přístřeší či odvážiti se sestupu. Mně tato hrůza neprojela myslí, a zabíral jsem si toho co nejméně, potřebuje srdnatosti, a prudkou zimou div jsem se nerozběhl dolů.

Podobá se, že v *tourmente* (neboť tímto výtečným jmenem jmenují horalé takovou bouři) vznikává vždy ona pochybnost, zda se zastaviti či vrátiti. Vráťte-li se skrze ni a ztratíte cestu, veta jest po vás. Zastavíte-se v nějakém přístřeší, může to potrvati dva, tři dni, a tu jest s vámi konec.

Za chvíličku se rozmyslil, že se vrátí, ale řekl mi poctivě, co nás čeká, leč můj strach milosrdně mírnila zima, která mnou třásla. Než i v tu chvíli cítil jsem matně, ale vědomě, že jsem přemožen. Přešel jsem rovnou tolik velikých hor a řek a držel jsem se tak znamenitě na své neodchylné směrnicí k Římu, a obořil jsem se útokem na tuto jedinou velikou přehradu, kde přímá cesta mé pouti protínala Alpy — a selhalo mi ! I v té strašné zimě jsem toho pociťoval a probíhalo to mou nejistotou návratu jako druhý a hlubší proud bolesti. Itálie byla tamhle zrovna za kopcem, na dosah ruky. Pozdvižení mraku, chvilka vyčkání, a každý krok dolů byl krokem k slunečnu, takto však byl jsem sehnán zpět k severu, na ústup a zahanben. Alpy mne přemohly.

Bojujme od té doby vždycky proti jejich ohromnosti a jejich vůli a vždy nenávidíme nelidských stráží, jež číhají na lidi na těch vysokých místech. Ale nyní vím, že Itálie vždy bude státí o sobě. Není oddělena zdí nikterak obyčejnou, a Smrt má všecku svou brannou moc na jejích hranicích.

Nuže vraceli jsme se. Dvakrát vůdce třel mi ruce kořalkou a jednou bylo mi se zastaviti na chvílku, abych se vzpamatoval, neboť bylo mi mdlo a chytala mě závrať. Věřte tomu nebo ne, hluboké šlápoty našeho vzestupu už dávno byly ztraceny a zametyeny novým sněhem, nežli jsme vyšli ze svého úkrytu, a i kdyby bývalo je bylo viděti, vůdce nebyl by se dal jimi. Zvolil takovou cestu, že jsem mu nejdříve nerozuměl, ale brzy jsem poznal, že to jest moudré. Pustil se srážně dolů po sněhovém svahu, a ač takový spád poněkud mě zmalátnoval, bylo to na konec dobře. Neboť když jsme slezli asi dvě stě nebo tisíc stop svislým směrem, i já, zpola ztuhlý a omdlévajíc, pocítoval jsem, že bouře jest méně prudka. Další dvě stě, a sníh už nelítal kol uší v šípech, ale padal jako peří. Po té za několik minut uzřeli jsme zcela jasně úbočí, dlouhý kus dolů; a brzy viděli jsme v dáli hluboko pod sebou místo, kde úbočí nořilo se pozvolna do doliny toho kalichu nebo kotliny, z níž jsme vyšli.

Když jsme to uzřeli, vůdce mi pravil: „Chyťte hůl takto, máte-li dosti síly, a sjíždějte dolů.“ Třebas byl jsem zkřehlý, přece jakžtak jsem ji udržel. Život vracel se mi s nesnesitelnou bolestí. Sjížděli jsme po svahu tak rychle, jako bychom padali, ale byl to pokus zjevně bezpečný, jak na konci se zřejmě ukázalo, a nevrazili jsme ani do strže ani na skalisko.

I byli jsme zase na rovince dole, i vešli jsme do kolničky a odtud vyhlížejíce viděli jsme bouři nad sebou; ale žádný nebyli bychom řekli, jaké to tam jest boží dopuštění. Zde dole bylo tichoučko, a hrůza a běsnění nahore jevíly se pouhým velikým mračnem, obestírajícím horu. Po té jsme vyšli a pustili se roklinou, kterou jsme byli vystupovali, a tak jsme slezli v místo, kde sněh měnil se v déšť. Slezše rovnou dolů do údolí Rhônského, shledali jsme je celé překlenuté mračnem, a vyšší stromy bělaly se sněhem, vyznačující jakoby čáru přílivní po úbočích hor.

Vstoupil jsem znovu k „Medvědu“, mlčky a dozloben a nesmíruje se s pokořením toho nezdaru. Potom najed se, stejně mlčky umínil jsem si vydati se cestou, kterou chodili všickni ostatní hlupci; přejíti po pěkné silnici přes Furku, jako každý turista, a druhou pěknou silnicí přejíti Sv. Gotharda, jako milliony jich přešlo přede mnou, a nepohleděti nebi ve tvář, dokavad zase po své dlouhé oklice nebudu na přímé cestě k Římu.

Ale pomysliť na to! Já, který jsem si všechno vyměřil a bezmála vše tak vykonal! Který jsem prorazil stezku Evropou jako šíp a viděl tolik zvláštních míst! — nyní že mám odříkávati celou litanii všedností; Bel-linzona, Lugano a to a ono, o čemž každý cestující železniční mohl by vám vyprávěti. Teprve v Como ucítím se opět člověkem...

Věru jest krušnou věcí, jest-li člověku nedostáti slovu.

Neměl jsem čáky na peníze; má porážka ochudila mi kapsu a srdce. Vykročil jsem, bych vstoupil obyčejnou branou — ani ne do Italie, ale do Poloitalie, do kantonu Ticinského. To bylo věru trpké.

Tato knížka není tragédií, protož nebudu se rozepisovati o této bolesti. Téhož dne, v druhé polovině jeho, přešel jsem zachmuřen přes Furku; zrovna tak pohodlná chůze, jako když se chodí od Ulice Svatojanské k Piccadilly. Na vrcholu stihl jsem tutéž bouři, ale na silnici bylo to jiné. Nepouštěl jsem se nadcházkami. Pil jsem ve všech hospodách — na úpatí, v půli kopce, pod vrcholem a na vrchole. Zmínil jsem se jim o oně metelici, kterak jsem se vydal toho divého rána útokem na Gries a div ho nedobyl, a oni mě měli za lháře; tu jsem ztichl i ve svém duchu. Hleděl jsem pochmurně v bílou půdu celou cestu. A když na druhé straně sestoupil jsem až tak, že jsem minul sněh a vítr a byl opět v dešti, vítal jsem déšť a nechal ho dobrouchatí jako zmoklého přítele mého zmoklého nesourodého ducha.

Nebudu psáti o Hospenthalu. Má starou věž a cesta k němu jest přímá a protivná. Co mi bylo do staré věže! Lidé v hospodě (kterou volím nazdarbůh) asi tuze si mne nezamilovali.

Nebudu psáti o Sv. Gothardu. Přečtěte si o něm v Průvodci. Vstal jsem, až se mi chtělo. Byl jsem rád, vida, že ještě prší. Z husté mlhy nad deštěm měl jsem ještě větší radost. Vykročil jsem docela dle libosti už pozdě dopoledne a šel jsem tupě, a srdce měl jsem jako mdle rozehrátý škvár uhlí nebo železa, protože jsem si uvědomoval porážku. Vy, kteří jste si nikdy nenamířili přímou linií a nedrželi se jí a neviděli cizích lidí a dalekých míst, vy nevíte, co jest, má-li člověk obcházetí vřední cestou.

Teprve odpoledne, a na těch klikatinkách, jež jsou ostřejší než kdekoli jinde v Alpách (možná tím, že cesta jest starší), něco se změnilo.

Teplý vítr pohnul hustou mlhou, kteráž milosrdně mě odřízla od všeho krom pouhé cesty a od pozorování ošuntělých obrazů.

Jakýsi pokyn nebo vzpomínka na líbezné věci oblétla mne jemným vánkem, věnce mlhy poněkud se zdvihaly na několik kroků a jejich trhlínami pozoroval jsem, že se přibližují k vlídnějšímu a žádoucnějšímu světu. Oblévala mě jakási sladkost, a když můj zrak dozíral dál a znamenal jsem svěžest a plnost v obrysech Stromů, řekl jsem si náhle —

„Vím, co to jest! Jih to jest a značný díl mé krve. Ať si to nazývají ještě Švýcarskem, ale já vím, že už jsem v Itálii, a toto jest brána do Italie, ležící v hájích.“

Tu a až do večera smířoval jsem se se svým nezdarem, a když v Airolo zaslechl jsem znovu mluvu civilisovaných lidí a uzřel jiskrné latinské oči a ryzí tvary plemenné po všech těch dnech mlhy a mrazu a němčiny a severu, oči zalily se mi slzami a byl jsem šťasten jako člověk vrátivší se domů, a byl bych zulíbal zemi.

Víno airolské a jejich písně, jak znamenitě mě občerstvily! Viděti lidi, jichž oči vám odpovídají, a slyšeti opětování pozdravu, štěbet bezstarostných, veselých úst, hovořících vespolek; hráče v karty, a smích, jenž jest zvláštním darem lidstva; přímou chůzi žen a na všech lidech cosi vzpřímeného a ušlechtilého, jako by věru vládli zemi. Povečeřel jsem tam, hovoře ke všem spoluhostům na pravo i na levo, novou svou mluvou, která byla vytvořena jakoby z trestí všech latinských jazyků, řka —

„*Ha: Si jo a traversa li montagna non erat facile! Nenni! Il san Gottardo? Nil est! pooh! poco! Ma he-*

stérna jo ha voulu traversar in Val Bavona, e crèdi non ritornar, nam fredo, fredo erat in alto ! La tourmente ma prise ..."

A tak dále, vykládaje pořád nejživějšími posunky, přepínaje, zdůrazňuje a herecky prováděje celou věc, tak že mi rozuměli bez mnoha omylů. Ale mně bylo méně snadno porozuměti jim, neboť mluvili jazykem pravidelně utvářeným s koncovkami a zvláštními slovy.

Přišlo mi na srdce, abych jim nenabízel vína, neboť vzpomněl jsem si na něco, o čemž brzy uslyšíte více. Peníze se mi scvrkaly, a největší obava vzdělaného člověka rozestírala se po mém duchu jako stín mraku po žitném poli v létě. Přijal jsem od nich několikere „dobrou noc“, a na odchodnou nedalo mi, abych se nepochlubil, že jsem poutníkem, putujícím do Říma. Opakovali to druh druhu a jeden mi pravil, že nejbližší dobrou zastávkou jest město Faido, tři hodiny cesty po silnici. Vystrčil tři prsty na vysvětlenou, a to byla poslední moje rozprávka s Airolany, neboť ihned jsem vykročil.

Ohlédl jsem se po té pravé rokli, kterou mi bylo slézati, kdybych byl šel přes Nufenen. Zamyslel jsem se o Val Bavona, které bylo zrovna za velikou hradbou, jež strměla na západ; a na jednom místě, kde strž (právě jste viděli její obrázek) vede k vrcholům kopců, pokoušelo mě na polo, bych se vrátil do Airola a přespal tam a teprve ráno pokusil se přejít. Ale smířil jsem se s osudem na Griesu, a klesání cesty též mě zadržovalo, i šel jsem dál.

Všecko bylo líbezno, v tomto novém údolí pod sluncem, které pořád mocně svítilo zpoza ohromných hor; všecko též bylo nové, a byl jsem nyní zřejmě v krajině zvláštní. Stráně byly obydleny, přišel jsem k veliké matce plodův a mužův a brzy uzřím její města a její staré hradby a řeky, jež se klouzají kolem nich.

Kostelní věže též jevíly tytéž tvary po všech zalesněných kopcích, až dědiny přestávaly u čáry vyšších svahův a u pruhův sněhových. Domy byly čtvercové a obarvené; byly okrášleny besídkami, a neukazovalo se kolem dokola nic, leč co bylo rozumné a bezpečné, a zejména ani bohatství ani chudoba.

Pozoroval jsem to vše na obou stranách, až za neúplné dvě hodiny od Aírola přišel jsem na jakýsi stupeň v údolí. Neboť údolí Ticinské skládá se ze zřetelných rovinek, jež každá by udržela v sobě jezero, jak jest ohrazena; a každá rovinka končí se vysokými skalami, v nichž jest prorvána roklina. Touto roklinou hrčí ve vodopádech a peřejích řeka, a cesta vytáčí se srážně, vytarasená a upravená, a někdy přebíhá po mostě s břehu na břeh, kdežto železnice nad námi uchraňuje se příkrého sklonu tím, že točitě vjíždí do nitra kopců okružními tunely a vyjíždí opět daleko pod slují, do níž se vnořila. Po té když všecky — řeka, cesta i dráha — dostaly se přes veliký stupeň, otvírá se nová rovina údolní. Takto cesta schází na jih, a jak jsem sestupoval po ní do nižšího údolí, ač se smrákalo již, něco se rozplývalo z horského vzduchu, v rostlinstvu bylo spokojeně a teplo, a shledával jsem, že to jest místo na vinnice. Tak ještě než se setmělo, přibyl jsem do Faída, a tam jsem spal, překročiv posléze po tolika dobrodružstvích práh a jsa na půdě italské.

Ráno než slunce vyšlo, vykročil jsem a celé údolí bylo vystrojeno a chvělo se filmy rána.

Nyní všickni, kdož jste až dosud sledovali historii této veliké cesty, vypusťte ze svých myslí Alpy a průsmyky a sněhy — pozabudte na chvílku i působení o-

noho blahého svítání a onoho Jihu, v nějž jsem vstupoval, a uvažte toliko o této pravdě, že jsem se ocital za Faidem toho požehnaného Božího dne s osmi franky a čtyřiceti centimy svého cestovního a svého časného zaopatření, což mi mělo vystačiti na hezký kus mé pouti.

Nuže uvážíte li, že káva s chlebem jest za dvacet centimů a deset děvečce, můžete říci beze lži, že jsem zůstavil za sebou úbočí alpské a stál na spádu první italské řeky a na vrcholu vstupní cesty s *osmi franky deseti centimy* v kapse — s tělem čilým a duchem lehkým, neboť vycházející slunce rozlilo slávu po obloze. Vzduch byl ostrý a nový den rodil se zářící nad vysokými západními hradbami údolí.

Nuže co s tím ? Ovšem, člověk může mnoho za to poříditi. Na příklad, osm franků a deset centimů jest slušná denní mzda ; jest to hrůza peněz na projíždku dvoukol-kou, ale málo na *coupé*. Jest to značná suma na bur-gundské, ale fatka na tokajské. Jest to osmdesát mil třetí třídou, ba i víc ; jest to třicet nebo méně první tří-dou, jest to pouhé kmitnutí luxusním vlakem, a ždíbe-ček na podmazání novináře. Bylo by nesmírnou věcí, dáti to apoštolu žebrájícímu u vrat kostelních, ale holé nic na pořádný oběd v hotelu.

Náležitě toho užijíc, počítám, že by to spasilo pět nebo šest duší, ale nejde mi na rozum, že by taková ubohá sumička zatratila půl jedině.

A také bylo by hezoučké zazpívati si o tom. Takto kdyby člověk byl moderním bláznem, mohl by napsati žalozpěv s „*Huit francs et dix centimes*“, jenž by se zpíval táhlým smutným nápěvem, v němž by se obje-vovaly v závorkách jakožto refrén a se slokou o pod-

zimu a Smrti — kteroužto lidé dnes mají za cosi zvláštního, ač se dobře ví, že jest nejvšednější věcí na světě. Nebo učinila by se ta slova páteřem trioletu, toliko bylo by je třeba rozlomiti, aby se hodila do nitra ; nebo u-
dělati z nich konečný verš v sonetu ; nebo pěknou ly-
rickou písničku na nápěv z „Paní Markýzy“ —

*„Huit francs et dix centimes,
Tra lá la, lá la lá.“*

Nebo bylo by možno vložit to rhetoricky, vášnivě, stoicky, krasocitně, republikánsky do Heroik Veliké Školy. Takto

„HERNANI (s rozhořčením) dans ces efforts sublimes
‘Qu’ avez vous à offrir ?’
RUY BLAS (prostě). Huit francs et dix centimes!“

Nebo posléze (neboť takovéhle věci nemožno natahovat na věky) bylo by možno napáliti si vlasy a načerniti si je a naraziti si špinavý schlíplý širák na šišato a vzíti kytaru a sednouti si na ploský kámen u silnice a skřížiti nohy, několikrát drnky brnky do strun a spustiti Balladu s refrénem —

„Car j'ai toujours huit francs et dix centimes!“

vtipný, subsardonický, vítězný refrain !

Ale to všecko jen mimochodem; otázkou jest, proč osm frankův deset centimů bylo takové důležitosti právě v tu chvíli?

Z té příčiny, že jsem se nemohl nadíti peněz leč teprve v Miláně; a myslím, že kratičkou úvahou ukáže se vám, jaký smysl stkví v této větě. Do Milánu měl jsem spíše devadesát než osmdesát mil. Pořád cestou bylo to přes devadesát. A tak byl jsem dohnán k úvahám a obávám, neboť kterak s těmito penězi vystačím?

Nezbývalo než konati zrychlené pochody a dáti si zajít chuť na lahůdky.

Ale vykonám to?

Soudil jsem, že vykonám, a rozumoval jsem takto.

„Potřebuju, pravda, dobré stravy, a má-li člověk přerazit veliké vzdálenosti, třeba, by měl na to síly. Též jest pravda, že mnozí vykonali více nebo méně. Ale zase to byli lidé, kteří nebyli stísněni časem — já však jsem; a já neznám obyčejů krajových. Devadesát mil jsou dobré tři dni; dva velmi perné dni. Ba kdož ví, možno-li to vůbec vykonati za dva dni. Ale možno to jest za dva, dvě noci a třetího dne půl. Počítám-li takto, zdolám to; totiž ujít řekněme čtyřicet pět mil nebo ještě více dnes a přespat venku. Za stravu smím vydati celkem tři franky. Na druhý den ujdu dvacet pět až třicet, za stravu vydám druhé tři franky. Potom za zbylé dva franky a deset centimů druhého dne na noc vezmu si lůžko a ráno potom kávu s chlebem, a zbývajících dvacet mil (nebo možná ani ne tolik) do Milánu s nějakým měděncem v kapse. V Miláně pak dostanu peníze a najím se.“

Tak jsem počítal velmi pečlivě a na vlas, ale mnoho nahodilostí a netušených věcí, hasících mé výpočty, číhalo na mne v horách.

A abychom několika slovy pověděli dlouhou historii, jak starý námořník pravil mladému hlupáčkovi —

ČTENÁŘ. Co povídal starý námořník mladému hlupáčkovi?

AUTOR. Inu, starý námořník vysvětloval mladému hlupáčkovi kompas, i pravil —

„Zde postupujeme od severu a točíme se na západ, a dál kolem jihu dokola k východu a zase k severu. Jest třicet dvě čárek na kompase, totiž nejdříve těchto čtvero, S, Z, J a V, a tyto jsou rozpůleny, čímž vznikají nové čtyři, totiž, SZ, JZ, JV a SV. Doufám, že mluvím jasně“, pravil starý námořník.

„To jest celkem osm dílcův, jak je nazýváme. Tož se dobře podívej a poslouvej dál. Každý z těchto osmi jest rozdělen ve dvě symbolicky a symmetricky rozdělené části, jak jest nejlépe viděti z jejich názvů“, pravil starý námořník. „Tak mezi S a SV jest SSV, mezi SV a V jest VSV, mezi V a JV jest...“

„Vidím“, pravil mladý hlupáček.

Starý námořník, mrače se naň vykládal mu dál —

„Pozor, rozum do hrsti. Každý z těchto šestnácti dílců rozdělen jest zcela rozumně a přesně ve dvě. Tak mezi S a SSV máme S u V“, pravil starý námořník, „a mezi SSV a SV máme SV u V a mezi SV a VSV máme SV u V“, pravil starý námořník, „a mezi VSV a V máme V u S a potom mezi V a VJV máme...“

Ale tu zpozoroval v očích mladého hlupáčka cosi nebezpečného, a poněvadž byl četl po celý svůj věk Admirála Grilesa „Poznámky o Kázni“ a věděl, že kázeň jest subtilní pouto, záležející „nikoli na síle, ale na způsoblosti ducha“, vykládal dál —

„A TAK ABYCHOM TU DLOUHOU HISTORII POVĚ-
DĚLI NĚKOLIKA SLOVY, obcházíme dokola a vracíme
se k severu“. A dodal: „Ujalo se dělití též každou z
těchto čárek na čtvrtiny. Takto $SSV\frac{3}{4}$ V značí...“

Leč tu mladý hlupáček, jenž držel ruce za zády a skrý-
val v nich roubík na vázání lan, hup! skočil na starého
námořníka a zabil ho a tak zaokrouhlil a skoncoval je-
ho úchvatné vypravování.

Nuže tedy abychom několika slovy pověděli dlouhou
historii, bylo mi konati rychlé pochody. Při osmi fran-
cích deseti centimech a spíše devadesáti než osmdesáti
pěti mílích do nejbližšího odpočinku bylo potřebí vypo-
čítati vše dobře a potom hrdinně chvátati. Děť jsem si:
„Možno to přec vykonati docela pohodlně. Což jest de-
vadesát mil? Dva dlouhé dni! Kdo nevystačí se čtyřmi
franky na den? Přece spousty lidí užíví se se dvěma
franky na den.“

Ale můj anděl strážce mi pravil: „Tys osel! Deva-
desát mil jest mnohem více než dvakrát čtyřicet pět.
Kromě toho“ (pravil) „k podniku tak úsilnému potřebí
jest volnosti a pohodlí. Lidé, kteří žijí o dvou francích
na den nebo ještě skrovněji, nejsou lidmi, kteří usilují
uraziti čtyřicet pět mil za den. Věru, příteli, bereš to
příliš zlehka.“

„Budiž“, pomyslí jsem si, „ale aspoň v takovém ve-
lebném ovzduší a s takovými Horami kolem sebe a mezi
takovým lidem nepřijde člověk k veliké nehodě.“

Věděl jsem však v nitru, že Latinci jsou tvrdí co do
peněz, a obával jsem se pro svou sílu. Byl jsem odhod-
lán postupovati a uskrovniti se. Nadmul jsem plíce a
nadehnul se k útoku a nesl jsem se údolím.

Ach! Raději se nerozepisovati o tomto úkolu, neboť pokusím-li se o to, nevyličím vám náležitou měrou jeho rozhodnosti a prudkosti. Mnohá libezná místečka mýjela mimo mne po úbočích toho údolí, a nejvíce v levo. Ještě záhy dopoledne přišel jsem do shloučeného městečka Bodio a překročil jsem osmífrankovou mez, poručiv si kávy, likéru a chleba. Byl tam též jakýsi pán a paní s kočárem, a zvědali, kam jdu, i řekl jsem jim (francouzsky) „do Říma“. Bylo devět dopoledne, když jsem přišel do Biasky. Slunce stkvěle zářilo a ještě nepálilo; na oběd bylo ještě brzy. Dali mi studeného masa a chleba a vína, a sedm franků stálo suchých nad odlivem mých peněz.

Tu v Biasce údolí nabývalo odlišné tvárnosti. Rozšířilo se a bylo venkovštější, rozlehlé ustupující kopce nabývaly vzezření méně důvěrné velebnosti, a poněvadž několik mil přede mnou spád Ticina obrátil se na jih, celé místo zdálo se uzavřeno od světa. Bylo by se myslelo, že veliké pohorí přede mnou je zahrazovalo a činilo jedinečným a neznámým, kdyby široká rozsedlina na východě nebyla svědčila o jiném průsmyku přes kopce a nepřipomínala mi, že jsou rozličné trati přes hřebeny alpské!

Zajisté ten ošumělý vstup do Italie, kterého jsem se hrozil a jím pohrdal a smířil jsem se s ním teprve po porážce, byl přímo zázračný, a toto údolí Ticinské mělo býti vyloučeno a býti svým vlastním státem jako Andorra nebo Grésivaudan; vznešená zahrada Isèrská za prvními branami Dauphiné.

Byl jsem unaven a moje smysly pozbyly bystrosti.

Přece však pozoroval jsem s rozkoší nový ráz mil, kterými jsem se ubíral.

Mírný kopec rovno přede mnou, vybíhající asi z vysokého horstva západního, bránil mi viděti dál. Byla to rovina náplavní, na níž našly si půdu křoviny a les a jež vzdělána byla v široká pole, kdežto výše nebylo nic než koryto bystřiny s holými břehy a nad samými břehy pruhy trávy; bylo to místo hodné zvláštního jména a aby bylo lordstvím a samostatným krajem. Ubíral jsem se pořád dál k tomu nedalekému horskému ostrohu a k místu, kde řeka jej obtáčela, a veliký přehradní kopec přede mnou pořád zdál se uzavíratí údolí.

Bylo poledne nebo kolem poledne, horka přibývalo (já jsem ho tuze necítil, neboť jsem nejedl a nepil skoro nic), když jsem obešel tou zátočinou a přede mnou rozevřel se veliký vějíř nižšího údolí a rozšiřující se úrodná rovina, kterouž hrne se Ticino, již plná řeka, spějící k jezeru Většímu, kteréž jest jejím mořem.

Třebas byl jsem tak unaven, vidění tohoto náhlého rozpětí zburcovalo mě a vypudilo mi z mysli vše krom pohledu, který se mi zjevoval. Údolí rozšiřující se natočilo se pěkně k jihu. Alpy rozkládaly se s obou stran jako veliká vojska, vítající jižní den; zdravá a milá zápara, jež provázívá léto, zamlžovala vzdálenější hory za jezery, a nadechovala je amethystově, a krajině dodalo to jakéhosi klidu a ladu barev a perspektivy, obraz, jakého už mnoho dní nebyl jsem zřel. V tom ovzduší byla prostornost i volnost pro sny i pro mnoho živoucích lidí, pro města na úbočích snad, pro čluny šťastných lidí na vodách a všude pro hemživý a spokojený život. Možná že má ten kout svou historii, a vzpomínal jsem si, že to byl vstup a introdukce mnoha vojsk.

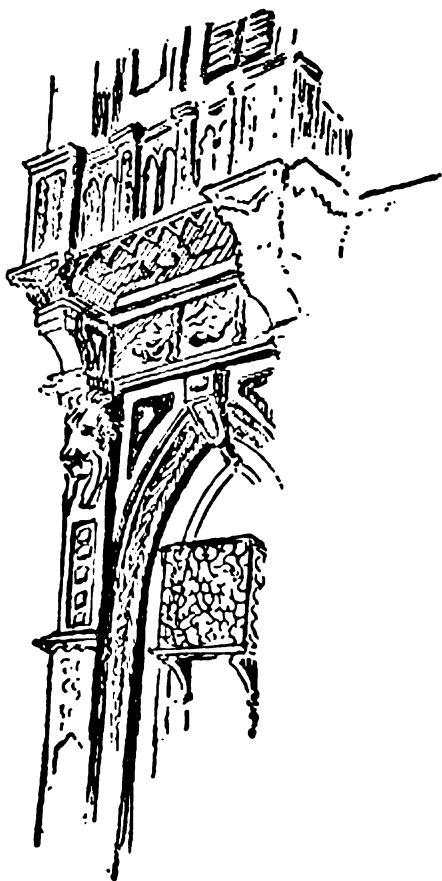
zanotovav si píseň o Karlu Velikém, nesl jsem se dál tam, kde přímo pod sluncem jakási zeď a dvě věží, jak se mi to zdálo, na ostrém kopečku, posazeném do lůna údolí, vyjevovaly mi Bellinzonu. V ústřední ulici toho města a na její stinné straně sklesl jsem na lavici před zastřenými dveřmi jakési nálevny a pyšnil jsem se, že jsem urazil za to dopoledne svých dvacet pět mil.

Z chalupy vyšla žena vítajíc mne, a ptala se mne cosi. Nepostihl jsem toho (neboť bylo to v cizím jazyku), ale dohaduje se, že míní, abych si něco poručil, požádal a vida před sebou zvláštní dveře vytesané z červeného kamene, jal jsem se kreslit si je, kleničky, a žena pořád na mne hovořila jazykem, kterému jsem nerozuměl. A tak jsem se zabral do kreslení, že jsem zapomněl své chudoby a podal sklenku jejímu manželu, a druhou dal nalíti zahaleči, který na mne zevloval při práci, a tím z necelých sedmi franků moje peníze seschly se na rovných šest, i vypadla mi tužka z ruky a jal mě strach.

„Vyvedl jsem hloupost“, řekl jsem si „a vydal jsem v nebezpečí zdar své snahy. Přes to však napravití toho nelze a jísti musím; a poněvadž jísti jest nejlépe tam, kde člověk má přátele, požádám o jídlo této ženy.“

Kdyby bývali byli rozuměli francouzsky, byl bych se dojednal a vybral si; takhle bylo mi vzíti, co mi přinesli, i zasedl jsem s nimi, když všichni vyšli a jedli společně za stolkem. Měli polévku a maso, víno a chléb, a jedíce hovořili jsme, nerozumějíce si a smějíce se srdečně své vzájemné nevědomosti. A počítali mi frank, který ztenčil mých šest franků na pět. Já však, znaje svou jemnou

povinnost k světu, připlatil jsem dvacet centimů, jak bych byl učinil všude jinde, *pour boire*; a tak se zbylymi čtyřmi franky a osmdesáti centimy a maje za sebou

mnohem méně než třetinu své úlohy, vstal jsem, nyní zlenivělý jídlem a vínem, a rozloučiv se s nimi, znovu vydal jsem se na cestu.

Ale vyšed z Bellinzony, měl jsem před sebou úlohu, která na mou chvilku uvalovala zkoušku; neboť třeba připomenouti, že moje mapa byla bídná a velmi drobného měřítka, a cesta z Bellinzony do Lugana běží oklikou, a bylo podstatno, abych si nadešel. I myslil jsem si: „Pokusím se vy-

hlídnouti si dobrou mapu, co nejlacinější, i odskočil jsem v pravo na jakési hlavní náměstí a našel jsem tam krám jakéhosi hrdého papírníka, který asi jednával se samými boháči nebo turisty hrubšího a méně pokorného řádu. I vstoupil jsem tam s malou jistotou a řekl francouzsky —

„Pane, rád bych znal kopce mezi tímto městem a Lu-

ganem, ale jsem chud a nemohu si koupiti mapy. Dovolíte-li mi na několik vteřin prohlédnouti si některou, zaplatím vám, co uznáte !"

Prožluklý papírník pýchou vzepial se jako ďábel a zazjiskřiv na mne očima řekl —

"Prohlédnouti ! Prohlédněte si pro mne za mne ! Nesbírám krejcárků. Mapy mám na prodej ; ne k nájmu !"

Tu jsem si pomyslíl : „Mám přijímat milosti od takového člověka ?“ Ale ustoupil jsem a přijal. Pokročil jsem ke zdi a studoval velikou mapu chvíličku. Po té odstoupiv, řekl jsem mu —

„Pane, na vždy si uchovám v paměti den, kdy jste mi prokázal tuto neobyčejnou laskavost ; nezapomenu vaši vlídnosti a dobré vůle.“

A co byste řekli, že on na to ?

Vybuchl dvacaterým smíchem a ohýbal se a zdál se blažen a řekl : „Cokoliv mohu učiniti pro své zákazníky a návštěvníky tohoto města, vždy s největší radostí učiním. Prosím, pane, není vám líbo podívati se ještě na jiné mapy ?“

Nuže proč říkal tohle a cenil zuby jako chrlič uspokojený ? Naznačovalo něco v mém přízvuku zámožnost ? či byl přirozeně laskav ? Nevím, ale jsem jist, člověk nikdy by neměl zanevřít na člověka na pouhý první, ba ani ne na desátý dojem, kdož ví ? Tento mapář belinzonský byl možná dobrák člověk ; buď si jak buď, zůstavil jsem ho bohatým, jako jsem ho zastihl, a připomínaje si, že pravým klíčem k rychlému pochodu jest rozdělení si dvacet čtyři hodiny na tré, a nyní pocítuje nejpakčivější vedro, vyšel jsem žhoucí přímou silnicí, až jsem přišel k okraji trávy a křoví, a tam, třebas se prášilo a vozíky se netrhly, natáhl jsem se jak široký tak

dlouhý do chládku a usnul spánkem lidí, s kterými se neúčtuje. Právě když jsem zapomněl na svět, na hodinách tloukly dvě.

Spal jsem dvě hodiny pod tím křovím, a když jsem procítl, vzduch nebyl již tetelivou výhní, ale všechno vůkol mne zahalilo se jakoby do pláště jižního odpoledne, a vládlo ticho. Slunce sestupovalo od zenitu a svítilo v nehybné záři západní, která stála nad jezerem. Větším, a širou hýřící zátokou údolí. Předě mnou táhla se dlouhá přímá cesta na míle k úpatí hor; potom v dále tato cesta jako by se byla končila pod horou, řečenou, tuším, Popelovou. Ale má nedokonalá mapa mne poučovala, že tam se ostře zatačí v levo, tíhnouc vzhůru do sedla, a potom v úhlu sbíhá do Lugana.

Lugano nebylo ode mne vzdáleno ani patnáct mil vraního letu, i rozhodl jsem se přetnouti tento úhel, přelesa kopce, jež čněly nade mnou. Byly zarostlé toliko na svazích; jejich hřeben a část úbočí byly písčitou zprahlé trávy, z níž tu a tam trčely skaliny.

Prvým odbočujícím úvozem pustil jsem se na východ od cesty a lezl do kopce.

Pod kaštanovým stromovím alej rozvětvila se v několik ušlapaných stezek; pustil jsem se rovnou vzhůru. Tu a tam stály chaloupky, schované v listí, a brzy překročil jsem železniční trať, a posléze nad stromy užel jsem obraz celého údolí Bellinzonského na sever, a obrátiv se, viděl jsem, jak se rozšiřuje mezi svými hradbami až k místu, kdež přes jemnou mlhu svítilo jezero, a tato mlha dodávala jezeru distancí a hory kolkolem něho byly proměněny a zdály se částí čirého světla.

Jezera italská mají v sobě a ve svém vzezření něco, co je odlučuje od všedního života. Jejich krása není krásou, kterou každý z nás vidí sám o sobě na světě; jest to spíše krása zvláštního stvoření; výraz jakéhosi ducha, Očím nevinným a nově spatřujícím naše veliké časné dědictví — totiž očím chlapců a děvčátek teprve vstoupivších ve statek této slavné země a považujících se za nesmrtelný, tento relikviář Evropy utkvěl by navždy v paměti; čarovný zážitek, ve kterémž ten neb onen dojem zrakový dotýkal se téměř hranic hudby. Pamatovaly by si tato jezera jako ústřední dojem svého mládí. I prostředním lidem, kteří přes svoje léta a přes plné předvídání smrti přece nesnaží se o nic než o ukojení smyslův a zakládají si na vkusu a jemnosti, s jakými je ukájejí, italská jezera jevila by se místem k přebývání, a tam takový člověk by spokojeně vystavěl si příbytek. Ale obyčejní křesťané jsem si jist, že v této kráse spatřují něco nepřirozeného a shledávají v ní buď ráj, kterého teprve třeba dobývati si mnohem delší cestou, nebo v nadidlo a kouzelný závoj, za kterým skrývá se veliké nebezpečí. Na onom světě, pokud víme, krása nesnese asi tohoto dvojitého hlediska; ale nám pozemšťanům — jsme-li obyčejnými lidmi — krása taková má do sebe cosi zlého. Nečetli jste v knihách, jak lidské osoby, i když uzří božská vidění, uleknou se? Tak i já, uzřev Jezero Větší v jeho svatozáří, též jsem se ulekl a byl jsem rád, že přejda vyprostím se z toho obrazu, rámovaného kolem dokola nádherou.

Ale na druhé straně kopce našel jsem, k své veliké nevoli, ne jak jsem doufal, krásné úbočí, táhnoucí se k Luganu, ale druhé vnitřní údolí a nové pásmo zrovna

proti mně. Neměl jsem trpělivosti, abych je přelézal, i dal jsem se dolem po bařinaté půdě kol jeho úpatí, obešel jsem kopce a přišel na železnici, která projížděla tunelem ve hřbetě, přes který jsem přecházel. Šel jsem chvílku po trati a posléze jsem ji překročil, prodral se hustým křovím, probrodil se oáklivým potokem a ocitl se znovu na silnici, lituje ze srdce, že jsem se jí kdy spustil.

Do Lugana bylo ještě aspoň sedm mil, a ač celá cesta byla s kopce, přece hrozila mně únava. Ty nadcházký po bahnité půdě a neprostupným houštím nebyly vůbec nadcházkami, a právě jsem se zastavil u otázky, neměl-li bych, ač už byl večer, odpočinouti si chvílku, když na zatáčce cesty ukázal se růžový domeček se zahrádkou, jež celá byla zastíněna košatým stromem; bylo tam též lafkovi, sklenuté v střechu, nad prostou lavičkou a stolem, a po lafkovi popínalo se víno.

„Do takových stavení“, pomyslí jsem si, „přicházejí bohové, když sestoupí, by si pobesedovali s lidmi, a takové domy bývají jevišti dobrodružství. Zajdu tam a odpočinu si.“

I krácel jsem rovnou do zahrádky a zastal jsem tam vráštitého stařečka smělé pleti, přívětivých očí, jenž si prozpěvoval. Mluvil trochu francouzsky, trochu anglicky a svou rodnou mluvou vlaskou. Byl v Americe a v Paříži; byl pln vzpomínek; a když jsem jich řadu vyslechl a požádal ho o jídlo a pití a svěřil se mu, že jsem nadmíru chudý a rád bych věděl, zač co jest, on spustil na mne litanii: „Já vás neodřu; já jsem poctivý člověk; já též jsem chudák“, a pod. Ale já přece jsem se zastavoval při každé položce — při chlebě, klobáse a pivě. On vidá, že jsem v tísní, počítal mi asi třikrát více než

zač to bylo, ale já smlouval na dvojnásobnou cenu a níže než chtěl sleviti. Potom sedli jsme si spolu za stůl a jedli a pili a hovořili o dalekých krajích ; a on vsouval do řeči poznámky o své poctivosti oproti bezbožnosti svých sousedů, a já odrážel ilustracemi své chudoby a potřeby, vyklopiv asi čtyři franky, které mi zbyly, a cinkaje jimi lítostivě v ruce. „S těmi“, děl jsem, „jest mi dojít do Milána.“

Po té jsem odešel, a jak jsem kráčet cestou, zdvihl se mírný větřík a přinášel večerní chlad.

Posléze dospěl jsem na okraj svažující se pláně, pode mnou rozhořelo se množství světélek, i sedl jsem si na kámen a díval se dolů na město Lugano.

Bylo téměř tma. Obrysy hor kolem dokola se rozplývaly a bylo hory znáti jen v plochých silhuetách proti obloze. Nové jezero, jež se právě objevilo pode mnou, svítilo se, jako se voda svítívá za soumraku, a v dáli na severu a na východě pořád strměly vysoké Alpy a přijímaly širou záři večerní. Všecko ostatní bylo plno nastávající noci, a svítilo několik hvězdiček. Z města ozývaly se vzdálené zvuky hudby ; jinak všude bylo ticho.

Byl bych tam možná dlouho odpočíval, nechávaje svého zmořeného těla pohltnuti postupující tmou a duchem lapaje inspiraci z ticha — kdyby nebylo hladu. Věděl jsem ze zkušenosti, že v pozdních hodinách těžko bývá dostati něco v stravovných chudých, a do jiné neměl jsem peněz. I vstal jsem a trmácel jsem se sráznou cestou do města, a tam našel jsem náměstí s podloubím a v jihovýchodním koutě toho náměstí byla zrovna taková hospůdka, jaké jsem hledal. Vstoupiv tedy a snímaje pomaloučku klobouk řekl jsem francouzsky k muži, jenž

tam seděl s přátely a jenž byl hospodským : „Pane, zač nejlevněji mohl byste mi dáti večeři ?“

„Čeho si přejete ?“ ptal se.

Odpověděl jsem : „Polévky, masa, zeleniny, chleba a kapku vína.“

Počítal na prstech, zatím co všickni jeho přátelé uctivě civěli na něho i na mne. Po té dal rozkazy, a mladické hezké děvče postavilo přede mne takovou výbornou večeři, jaké jsem tak hned nejedl, a počítal mi za všecko všudy frank. Dal mi také ještě kávy a kousek sýra, a já cítě se najeden, přidal jsem třicet centimů za obsluhu, a všickni velmi upřímně mi dávali dobrou noc; jen že jejich přání byla mi málo platna, a noc byla strašlivá.

Ušel jsem přes čtyřicet mil ; kolik přes ně, nevěděl jsem. Byl bych přespal v Luganu, ale moje splaskující se kapsa nedovolovala mi. Pomyslíl jsem si : „Budu se tlouci dál a dál ; ostatně už jsem spal a tím zlomil páteř dní. Budu se tlouci dál, až budu v koncích, teprve si vyhlédnu les a lehnu si.“ Do čtyř mil slyšly mne opouštěly. Nebyl jsem ještě tak daleko za jezerem, aby ke mně nebyly doléhaly hlasy chasy luganské, plavící se po tiché vodě, kdy mne zachvátila velitelská potřeba odpočinku. Bylo možná deset hodin, nebe bylo jako rybí oko a třpytilo se hvězdami. Vylezl jsem si na hráz v pravo u cesty, a pátraje po vhodném místěčku k ležení, našel sem je pod stromem u velikého telegrafního sloupu. Bylo tam trochu spálené trávy, a mohl si tam člověk lehnouti a dívati se na jezero a čekati, až usne. Bylo to dobrodiní, natáhnouti se zpodkládán suchou zemí, s malou pobočnou brašnou pod hlavou a dívati se do jasné noci nad kopci a naslouchati dalekým zvukům hudby a přemýšleti, ne-

jsou-li snad v tom cizím jižním kraji hadi, plazíci se v mlázi. Zapředen do takého klubka dojmů a myšlenek, zko-nejšíl jsem se a usnul.

Chvilku jsem spal beze snu.

Zrovna tolik mé živoucí bytosti ve mně trvalo, co pozná, bez chápání, okolní ovzduší. Jest to život stromů. Ten spodní svět, stěží vědomá úroveň přírody, v níž jsou pohřženy stromy a spící lidé, jest netoliko ovládána nesmírným tichem a klidem, ale jest též nade vše vyjádření spokojena. A v jejím tkanivu jest dokonalá a neproměnná radost. To zajisté mnil onen veliký genius, když řekl soudcům athenským, že smrti není se báti, poněvadž není v životě požitku tak libého jako hluboký spánek ; neboť byv mudrcem a znaje vzájemné vztahy věcí, nemohl mýniti zániku, ale onu spodní úroveň světa, o které mluvím. Neboť jsou bohové i pod zemí.

Ale přišel na mne v mém spánku sen a rozrušil mne; probouzející život a tudíž přinášející bolest. Zdálo se mi, že jsem se s kýmsi hádal, nejdříve klidně, potom prudce. On mne víc a více utlačoval, a posléze v mém snu byla jasně promluvena slova, a on mi pravil : „Jistě že jsi zlý, že jsi tak studený ; kdybys byl spravedliv, nebyl bys tak studen.“ A tento argument zdál se mi v mém bláznivém snu zcela rozumným, i zabručel jsem mu : „Máš pravdu. Jistě že jsem v zlu. Jest velmi zima. . .“ Po té pootevřel jsem oči a uzřel telegrafní sloup, stromy a jezero. V dáli na jezeře, kdež je přetíná italská hranice, torpedové čluny, slídící po podloudnících, vrhaly záře svých reflektorů. Jeden z těkajících proudů udeřil zplna na mne, i procitl jsem úplně. Vstal jsem. Bylo opravdu zima, s jakousi lepkavou a kousavou sychravostí, která

by se nevyjádřila ve stupních tepla, ale možná ve vlhkosti nebo snad v nějaké subtilnější působnosti vzduchu.

Seděl jsem na hrázi a civěl na jezero v jakési beznaději. Jistotně nebyl bych usnul znovu bez pokrývky, a bylo nyní po půl noci a nevěděl jsem, našel-li bych na mlí nebo na dvě nebo na pět nějaký domek, kdybych se dal na cestu. A pomněte, že jsem byl nadobro vyssát ze sil. Ten ohromný pochod z Faida, ač byl moudře přerušen siestou v Bellinzoně, vyžadoval více než několik studených hodiněk pod stromy, i přemýšlel jsem o chudých třech francích v kapse a o třiceti osmi mílích zbývajících do Milána.

Hvězdy byly za polovicí svého pozvolného oběhu, i pozoroval jsem je, zářící a spořádané, ze sympathie, když jsem též pravidelně, ale zvolna a namahavě vlekl se svou vytčenou cestou. Ale za nedlouho ukázalo se mi veliké, vysoké, čtvercové bílé stavení, zrovna u silnice, a k své vroucí radosti uzřel jsem v jednom horním okně světlo. Stanuv tedy pod ním, zavolal jsem z plna hrdla: „Hola!“ pětkrát nebo šestkrát. Z okna vystrčila hlavu žena do chladné noci a řekla: „Zde nemůžete spát; nemáme pokojů“, a zůstala v okně dívajíc se a hotova rozbíratí nesnáze té chvíle; žena dobromyslná a tlustá.

Za minoutku otevřelo se druhé okno téže roviny, ale vzdálenější, a vychýlil se z něho muž, zrovna jako by to byly protilehlé figurky, vycházející a zacházející v domečku prorokujícím počasí. „Není to možno“, řekl muž, „nemáme pokojů.“

Po té rozhovořili se spolu a dlouho hovořili, zatím co já volal: „*Quid vis? Non e possibile dormire in la foresta! e troppo freddo! Vis ne me assassinare?*“

Veni de Lugano -- e piu — non e possibile ritornare!"
a tak dál.

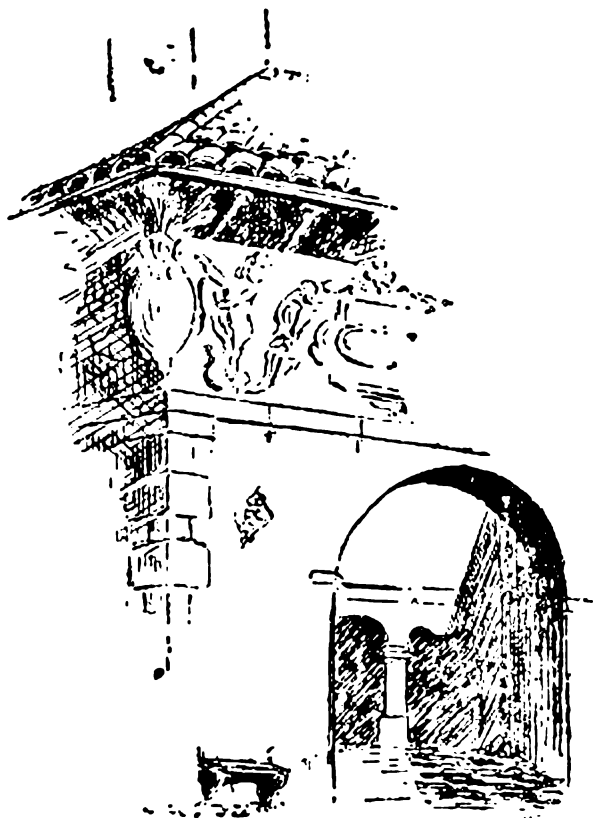
Odpovídali strofou a antistrofou, někdy společně v plném sboru, a opět v polosboru, a s variacemi, že to jest nemožno,. Po té bliklo světlo v šterbinách jejich velikých dveří; zavrzal zámek a otevřelo se. V síni stála třetí osoba, urostlý mladík. Překročil jsem práh a obsadil sň. On na mne mhoural přes svíčku a mružel jako člověk omlouvající: „Není to možno.“

Cokoliv jsem měl vespolečného s těmito jihozemci, vše mne přesvědčovalo, že mám vyhráno, i usmíval jsem se naň a pokyvoval; on též se usmíval a náhle mi pokynul. Vedl mne nahoru a ukázal mi roztomilé lůžko v čisté světnici, v níž visela podobizna Papeže, pronikavě hledícího; poplatek za to rozkošné a útulné místo byl šedesát centimů, a když jsem mladíku dával dobrou noc, muž i žena shora též řekli dobrou noc. A to byl můj první úvod k nejtrvalejšímu rysu italské povahy. Dobří lidé!

Když jsem se zbudil a vstal, byl jsem první na nohou a venku. Byl už bílý den. Slunce nebylo ještě přelezlo východních hor, ale vyspal jsem se, byť tak krátce, přece velmi pohodlně, a svět jevil se mi novým a plným veselého ducha. Obloha byla zbarvena jak ono vysoké kovové dílo, jež uvidíte v atelierech pařížských; bylo na ní zlato zacházející do bronzova, a nahoře bronz rozplýval se v stříbro. Ranní větrík, smělý a stálý, dul po jezeře a čeřil vodu v blažené vlnky, a nebylo nikde, co by se nepohybovalo a neradovalo se ze dne.

Jezero Luganské jest složitého útvaru a má mnoho ramen. Na tomto místě však jest užoučké a též mělké;

zde jest přes ně vystavěna hráz, proražená na obou koncích nízkými oblouky, a po této hrázi vede železnice a cesta na východní břeh. Obrátil jsem se na této dlouhé hrázi a pozoroval obraz, rozvíjející se na severu. Na

vzdáleném břehu byla stará ves a na pobřeží několik letohrádků boháčů; též čluny vyplouvaly na jezero. Byly to však zvláštní čluny, nepodobné jiným člunům; měly boudy jako plující vozy plachťáky. To bylo na ochranu plavců proti slunci. V dále plavil se člověk s malou hně-

dou čtverhrannou plachtou. Bylo ráno a celý svět měl se k životu.

Po kávě ve vsi ostalo mi dva franky dvacet centimů. Přece však jsem soudil, že svůj záměr dokonám, takovou posilující a klamavou moc mají ranní hodiny, a přišed dalším pochodem k starému pěknému dvorku na levo u cesty, kreslil jsem si jej, a uslyšev z blízka zvoniti, všiml jsem si, že tam stojí schátralý kostelík, zakrytý stromy, i šel jsem na Mši; a ač to byla tichoučká Mše vesnická, přece knězi posluhovali tři akolyté a (pravá a milá známka to katolického kraje !) hoši ti byli při své službě nepokojní a roztržiti.

Snad to uznáte za plané, ale bylo to jistě prorocké znamení. Jeden z akolytů byl do půl hlavy na samou kůži oholen. Nejneobyčejnější to úkaz ! Nemohl jsem s něho oči spustiti, a srdečně jsem litoval, že jsem si nevzal s sebou Vykladače, v němž bych se byl dočetl, co to znamená.

Když kvetlo věštění na zemi, než umřel Pan, toto vidění bývalo by bylo na výsost užitečno. Neboť byl bych se poradil s věstkyní za liru — v Biasce třeba, nebo v opuštěných lesích na Hoře Popelové, a po dlouhánském nakuřování a prodlévání a zápolení s bohem věstkyně byla by přijala Apollona a hledíc jako z brku vyražená byla by zpívala kouzelné verše, kteréž, byť dvojsmyslny, byly by mi alespoň vodítkem. Takto : —

*Matutinus adest ubi Vesper, et accipiens te
Saepe recusatum voces intelligit hospes
Rusticus ignotas notas, ac flumina tellus
Occupat — In sancto tum, tum, stans Aede caveto
Tonsuram Hirsuti Capitis, via namque pedestrem
ferrea praeveniens cursum, peregrine, laborem*

*Pro pietate tuā inceptum frustratur, amore
Antiqui Ritus alto sub Numine Romae.*

ČTENÁŘ. Jaká Sviňská Přčestiska !

AUTOR. Aťsi, aťsi, vidíte, že to byla jen hrubá, sel-
ská věstkyně, zjevení po 9⁸/₄ denáru, a i to míníc stří-
bro o stejné hodnotě.

Přeložme to do obecné řeči: —

*Když chmury ranní tepru večerem se zdají,
a kteří pořád odbývali, přijímají,
kdy lidé v neznámé si řeči rozumějí
a vlny na suchou se půdu lejí.
Jda mezi svaté stěny domu spásy
střez holené se hlavy, na níž vidíš vlasy,
neb s železnici když se skřížiš na své pouti,
tvůj pokus veliký, ó Poutníče, se shroutl.*

Zajisté, taková věštba snadno by mne byla hodně
postrašila. „Oholenou hlavu“ byl bych považoval za
kněze, zejména bylo-li by mi setkati se s ní „ve svatyni“
— bylo by mne to odrazilo, abych nevstupoval do ko-
stela, což by bývalo bylo k politování.

Potom býval bych byl usoudil, že to znamená, že vů-
bec nedospěju do Říma, což by mi bývalo bylo drtilo
ducha. Než jak věci se rozvínovaly, věštba jevila se
prostší a prostší a poznával jsem její nedostatečnost.
Neboť opakuji, dostalo se mi znamení.

Cesta nyní přibližovala se konci jezera, a město ře-
čené Capo di Lago čili Jezerní Hlava, rozkládalo se na
pravé straně. Pozoroval jsem též, že co nevidět přijdu
náhle do rovin. Mírný kopec asi pět mil přede mnou
byl poslední vlnou horstva, a zrovna nade mnou čněl
poslední vysoký hřbet, strmý hrot holé skály, na který

táhla se řetězová dráha k nějakému hotelu. Ve zmáhajícím se horku prošel jsem starým městem; minul jsem hřbitov italského rázu, na němž byly mramorové desky o velikosti průměrných lidí. Cesta se zatáčela v levo, a byl jsem pěkně na úbočí posledního ploského svahu. Stál jsem na poslední jižní hradbě Alp a přede mnou prostírala se Lombardie.

Též v tomto posledním kantonu švýcarském byl člověk zřejměji v Itálii než nevím kde. Víška přilepená na skalině, hluboký les a úžlabina pod ní, její domky a kostelík, vše prozrazovalo čirého ducha italského.

Pohraničním městem bylo Chiasso. Váhal jsem úctou, dříve než jsem se dotekl posvátné půdy, k níž mi bylo tak dlouho spěti, a toužil jsem, abych mohl píti její zdravotu; ale ač jsem ušel myslím deset mil, a ač horka přibývalo, nechtěl jsem se zastavovati; neboť připomínal jsem si dva franky, a moje dřívější jistota, že dostihnu Milána, viklala se a drolila. Blížil se veliký žár polední, ještě jsem měl skoro třicet mil chůze před sebou a má rozrušená noc začínala se na mně mstíti.

Překročil jsem hranici, kteráž zde jest pomyslnou čarou. Dva usmolení celníci ptali se mne, mám-li něco na vyclení. Řekl jsem: „Nemám“, a bylo to dosti zjevno, neboť v mém splasklém měchu a v brašně nebylo než kousek chleba. Kdyby na mně byli konali americkou prohlídku a pátrali, mám-li peníze, byli by mě mohli vrátiti, a mně by bývalo bylo jíti nějaké čtvrt míle do polí a vjíti do jejich země stezkou místo po silnici.

Této tísně jsem byl uchráněn: Vylézal jsem pomalu do dlouhého svahu, jenž skrývá Como, potom scházel jsem k tomu roztomilému městu a viděl jsem jeho rámec z kopců a jeho jezero pod sebou.

Tyto věci nepodobají se věcem viděným očima. Právím znovu, působí dojmy takovými, jako když hudba hraje.

Vkročil jsem do Coma mezi desátou a jedenáctou zemdlén hladem, a tu nový zájem mne upoutal a naplnil mi mysl vzpomínkami toho velikého dobrodružství. Jezero bylo rozplaveno a celé město samá voda.

Como suché jest jistotně dosti zajímavé ; Como zaplavené jest zázrakem. Což jiného jsou Benátky ? A zde jsou Benátky na úpatí vysokého horstva, a *celé* ve vodě, bez ulic a bez náměstí ; pěkná rovná hlubina as půl čtvrté stopy pro plavce, jako míváte na Spitway v Londýnské Řece za mírných jarních přílivů.

Bylo tam několik lodí, ale obchod a zábava v Como odbývaly se na fošnách, nakladených na kozlících tu a tam nad vodou jako mosty ; a pro ty, kteří spěchali a mohli si toho dopřátí (takoví, kteří v Londýně si najímají dvoukolky), byly tam trakaře, vozíky na zeleninu a což ještě, kteréž lidé tahali na výdělek ; a byla to podívaná, kterou si člověk pamatuje do smrti, viděti comské boháče, krčící se na těch vozíkách a trakařích, a chudé comské, postrkující je, což byl výbor veškeré moderní sociologie a ekonomie a náboženství a organizované dobročinnosti a snaživosti a liberalismu a důvtipnosti vůbec.

Rozhodl jsem se prohlédnouti si to podivné město vodní, a zejména přál jsem si viděti je na jezerní straně, neboť tam působilo nejkrásnějším dojmem, jakožto opravdové město rostoucí z vody ; i šel jsem k severu, jak mi bylo ukázáno, a mimo vše nadání ocitl jsem se před uchvacující katedrálou. Zdála se vystavěna z hla-

zeného mramoru, a po každé stránce byla tak zname-
nitá v proporcích, tak delikátní v skulptuře a tak vítěz-
ná ve vzezření, že jsem si pomyslíl —

„Není divu, velebí-li lidé Itálii, když toto prvé město
italské má takovouhle stavbu.“

Ale jak zvíte později, mnohé věci velebené bývají oškli-
vy, a bývají velebeny jenom jistými stoupenci dryáčníků.

I šel jsem dál, až jsem přišel k jezeru, a tam uzřel
přístávek zvící asi světnice (neboť italská jezera hrají
si na malá moře. Mají malé přístavy, malé majáčky, malá
válečná loďstva a malé celnice a malé bouře a malé
linie parníkové. Věru, přeje-li si někdo dáti bohatému
děcku dokonalý model nebo dokonalou hračku, nic lep-
šího nemohli by mu dáti než italské jezero), a když dlou-
ho byl jsem hleděl na město, stoje, jak se zdálo, zrovna
v jezere, pojala mě závrať, i řekl jsem si: „To jest ne-
dostatkem potravy“, neboť nebyl jsem jedl než kávu
s chlebem na úsvitě před jedenácti mílemi.

I vytáhl jsem své dva franky a vlezl do krámků, kou-
pil si chleba, uzenici a hlt vína, za čtyřicet centimů, a
se zbylým frankem a osmdesáti centimy stál jsem na u-
lici, jedá a divě se, jaký bude můj další krok.

Na mapě zdálo se možná dvacet pět, možná dvacet
šest mil do Milána. Bylo nyní asi poledne, a horko jako
v peci. Urazil bych tu vzdálenost, kdybych nezemdlel,
za osm neb devět hodin, ale nešlo mi do hlavy, že bych
mohl šlapati v největším vedru rovinou lombardskou,
a i kdybych to zmohl, došel bych do Milána teprve za
soumraku nebo ještě později, kdy poštovní úřad (s mými
penězi) bude zavřen; a kde bych spal, neboť můj frank
a osmdesát centimů bude utraceno? Člověk přerážející
takové vzdálenosti potřebuje dobré stravy denně, sice

lehne. Mohl jsem žebrati, ale což kdyby mne zavřeli? tím bych ztratil nekonečně času, možná několik dní; a čas, který mne zdolal na Griesu, hrozil mi tu znovu. Prodati neb zastaviti nebylo co, a přátel jsem neměl. Konsula bych nerad pokoušel; věděl jsem až příliš mnoho o takových věcech jako konsulové, když chudí a špinaví lidé je pokoušejí. Kromě toho ani tam konsula nebylo. Přemýšlel jsem.

Zašel jsem do chladu kathedrály a sedl si v její jemné tmě, aby se mi lépe přemýšlelo. Seděl jsem před ostatkovým oltářem, na němž hořely svíce, postavené tam věřícími na soukromé úmysly. Z mnohých dvě skoro dohořívaly. Pozoroval jsem je v jejich pomalém postupu k zániku, když tu udeřila mě myšlenka.

„Užiju“, řekl jsem si, „těchto svíček za ordálií čili boží soud. Levá bude znamenati, abych podstoupil cestu neohlížeje se na nemoc ni na nebezpečný nezdar; pravá bude značiti, abych se svezl vlakem, až kam zajedu za frank osmdesát, a odtud potom pěšky do Milána; — a nebesa brání spravedlivého.“

Dohořívaly dlouho a spadly zároveň. Posléze z pravé vyrazil dlouhý plamen, jenž předcházívá před smrtí svíček; spor nabýval zajímavosti, ba i vzrušení, když, zrovna jak jsem si myslil, že levá už jistě vyhrává, ona z nenadání a bez umíráčku zhasla, jako bezvýznamná osoba, odcházející s tohoto světa na onen. Pravá zaplápolala ještě výš, jako u vítězství přečkala svou tovaryšku jen na to okamžení, co si půjčila té slávy, a potom zase ona dotřepetávajíc vydala se na tmavou pouť v místa, odkudž prý není návratu.

Nikdo nesmí odporovati hlasu bohů. Šel jsem rovnou na nejbližší železniční stanici (neboť jsou tam dvě) a

vyklopiv frank osmdesát, požádal jsem po francouzsku o lístek do stanice, do které suma ta stačí. Vydán mi lístek s označením Milán, i připustil jsem v tom zázrak a vyznal prst Prozřetelnosti. Nepřesedalo se tam, a vstoupiv do vlaku, stal jsem se nejřidším a posledním typem cestujících, člověkem bez vindry — bez pasu, bez listin, bez jídla a vína; bylo by zajímavé vědět, co by bývalo následovalo, kdyby vlak byl se zotřásl.

Ušel jsem 378 mil a asi tři osminy.

Takto jsem porušil — ale na přímý rozkaz — poslední a nejdražší ze svých slibů, a jak vlak rachotil, kochal jsem se točícími se koly.

Myslel jsem na onoho druhého středověkého a pa-peženského poutníka, raději šmaňajícího se, nežli by použil „něčeho, co se pohybuje na kolech“, a smál jsem se mu. A jestliže Moroso-Malodoroso nebo jakýkoliv jiný ne-Arijec, protikřesťan, hyper-induktivní, statistický křehkoduchý člověk a vědec vidí něco význačného v tom, že člověk směje se druhému člověku v sobě, povím mu a všem takovým, k jejich širokému vzdělání a úžasu, že jsem znal člověka, který měl v sobě padesát šest člověků (byl by jich měl padesát sedm, jenže básník v něm umřel za mlada) — mohl je rozvíjet dle libosti, a bývali by byli velmi užiteční faráři, jemuž by jich byl půčil, když chtěl pořádati důstojné processy o svátcích. A znal jsem jiného, který se uměl udělati tak velikým, že hleděl vědcům přes hlavy tak jako borovice hledí přes traviny, a zase tak drobným, maličkým, že rozeznal zcela jasně tlustý nátěr nebo prach

hříšné pýchy, jenž je pokrýval na jemném neproniknutelném kabátě. Tolik co do moderních.

Vlak supěl dál. Pozoroval jsem Lombardii z oken. Jest rovná. Naslouchal jsem hovoru venkovanů, sesedlých ve voze. Nerozuměl jsem. Dvakrát jsem se nahnul z okna, nevystupuje-li přede mnou z roviny Milán, ale neviděl jsem nic. Tu jsem usnul, a když jsem se náhle zbudil, stáli jsme v nádraží toho vznešeného velikého města, i vykročil jsem a vydal jsem se hledat svých nezbytných peněz a obživy. Byly teprve dvě hodiny s poledne.

Jaké veľkolepé město jest Milán ! Veliké domy jsou všechny z kamene a stojí pravidelně a v řadě podél širokých přímých ulic. Jsou tam rychlé vozíky, poháněné elektřinou, pro lidi, kteří si jich mohou popřátí. Lidé jsou živí a mrštní i v letních parnech, a jsou tam krámy velmi dobrého zboží, ač krapet okázalé. Vychází tam mnoho novin, přispívajících Milaňanům k zdokonalení a k pěstění lásky a pokory, jsou tam banky plné papírových peněz ; jsou tam vojáci, pěkné dláždění a vše, čeho si člověk žádá k svému uspokojení, duševnímu i tělesnému ; kavárny, podloubí, kinematografy a všechny znaky dokonalého státu. A vše seskupeno jest na nádherném prostranném náměstí, v jehož středu stojí kathedrála, která právem jest nejpozvěstnější na světě.

Moje pout jest do Říma, můj zájem vede mne na místa osamělá, na hory a k usebrání myslí. Bylo by nevhodno, vyličovati zevrubně tuto mohutnou metropoli. Mlhy a lesy, sněhy a nekonečná cesta nepřipravily mne dobře na to místo, i byl jsem zahanben. Seděl jsem u kavárny proti kathedrále, pozoruje její světelné cim-

buň, ale byl jsem zahanben. Možná že jsem kavárníku škodil, sedě tam v jeho uhlazené veliké kavárně, nečesaný, v šatech jako obšusta, ale on přes svoje bohatství byl úslušný, i poručil jsem velmi drahý nápoj i pro něho, abych to napravil. Ukázal jsem mu též svoje náčrtky a vyprávěl mu francouzsky o svých dobrodružstvích a on přívětivě posadil se proti mně a popíjel se mnou. Hovořil docela plynně francouzsky, jako, zdá se, hovoří všickni takoví lidé v hlavních městech severní Italie. Světlo bílého dne mne však zahanbovalo, a teprve když se setmělo, bylo mi volněji.

Potuloval jsem se ulicemi, až jsem zahlédl malou jídelnu a tam jsem si poručil dobrou večeři. Ale když člověk žije život chudého, poznává teprve, jak tvrdá jsou veliká města. Všecko bylo dražší, a horší než na prostých dědinách. Hospodský i hospodská byli laskavi, ale jejich oči prozrazovaly, že často podezírají lidi. Dali mi lůžko, ale stálo frank a ještě více, a bylo mi zaplatiti dříve než jsem šel spat. Na zdech byla plesnivina, pokoj byl schátralý a šeredný, rozviklané lůžko nečisto, dveře rozvrzány a dřavy, a té noci utlačovalo mne vidění chudoby. Špína a hlomoz a nelidské poměry kolem dokola. Leč lidé mysleli dobře . . .

Na prvním úsvitě jsem tiše vstal, těše se, že zase vyjdu na ulici a na vzduch. Stál jsem v kryptě kathedrály, chtěje býti na ambrosianské Mši, a byla (jak jsem očekával) taková jako kterákoliv jiná, až na jakési druhé *lavabo* před pozdvihováním. Četl-li člověk severní modrchaniny, byl by se domníval, že v ambrosianském obřadě kněz říká *non* před *credo* a *nec* u každého článku jeho a odvolává své křestní sliby při *kyrie*, ale Milánští jsou katolíci jako kteříkoliv jiní, a severní histo-

rikové jsou buď lháři nebo nevědomci. A já vím, že jsou obojí zároveň.

Po té dal jsem se dlouhou ulicí, jež vede z Milána na jih, a brzy byl jsem v nudném a špinavém předměstí na cestě Piacenzské. Nebe bylo šedivo, vzduch sychravý a za chvílečku — běda! — přšelo.

Lombardie jest náplavní rovina.

Toto se sice pěkně řekne. Ale pravda jest živější, řeknete-li, že Lombardie jest rovna jako bařina a že jest vytvořena z bláta. Arciť bláto vysychá, když na ně svítí slunce, ale blátem jest a blátem ostane; a toho dne, jak se spustil déšť, bláto náhle ukázalo se blátem; a tím více jevílo se blátem, když jste viděli, jak rozmokávající půda jest rozpukána horkem minulých dní.

V Lombardii není lešů, ale dosti skupin stromových; kromě toho (což jest velmi význačno) jest všecka zorána v pole více nebo méně čtverečná. Kol těchto polí vykopány jsou příkopy, plné bahna a vody líně tekoucí a některá pole jsou i pod vodou, ta, na nichž pěstuje se rýže. Po okrajích pole jsou posázena řídkými stromy, krom oněch skupin; ale stromy ty nejsou tuze vysoký. V Lombardii není širých rozhledů; a celá jest stejná. Nepravidelné rozlehlé statky stojí roztroušeny po celém kraji; ani čtverečné míle není v Lombardii prázdné. Jest tam mnoho, mnoho vísek; mnoho osamělých roztroušených městeček, na sedm, osm mil od sebe, a množství velikých měst od třiceti do padesáti mil od sebe. Táž silnice piacenzská, kterou déšť nyní postřel rouškou zoufalství, byla z nejdelších rozpětín mezi dvěma velikými městy, ač byla kratší padesáti mil.

Na mapce, než se přijde na toto opuštěné místo, viděti přímější a lepší cestu k Římu nežli tato silnice. Jest

to řeka Lambro, jež přitéká z východu od Milána a přetíná cestu piacenzskou na místě řečeném Malegnano. Zdálo se, že směřuje přímo k Padu, vlévajíc se do něho kousek nad Piacenzou. Po této řece bylo by možno se dáti (tak se zdálo) a když by se přišlo k Padu, vzíti si člun nebo převozní pramici a navštívit na druhé straně pověstnou Trebbii, kdež Hannibal zvítězil a Joubert padl, a tak namířiti si přímo k Apenninám.

Poněvadž se vždy psává v knihách, že Lombardie v létě jest pecí, a že celá veliká vojska tam zahynula úpalem, tento břeh říční byl by pěkným útočištěm. Čistá a lahodná voda, průhlednější skla, bude odrážeti tvary i ševel nepokojných topolů, a učiní nemírné léto snesitelným, nebo i libým. Nebylo tak. To severní duch, soudící dle severních zjevů, dospěl tohoto závěru. V celé Lombardii není čistého proudu, ale každá řeka a každý potok jsou valcím se bahnem. Ne v horku, ale v dešti, vlhkosti a pronikavé sychravosti bylo nebezpečí. Nelze tam jíti po březích řek; jsou to srázy drolící se hlíny, všelijak změtené.

Člověk může, jak píše Pinkerton (Sir Jonas Pinkerton) býti pánem svého osudu, ale má člověk drahého služebníka. Snáze jest ovládati rukávního psíka nebo mezka celý den nežli svůj vlastní osud půl hodiny.

Nicméně, ač bylo zřejmo, že bych se měl prozatím držeti silnice, rozhodl jsem se namířiti si posléze v pravo a projíti místem, řečeným Staré Lodi, neboť mudroval jsem takto: „Lodi jest proslulé město. Čím zajímavějšími asi jest Staré Lodi, kteréž jest mateřským městem všech Lodi?“ Také Staré Lodi přivádělo mne znovu na přímý směr k Římu a já bláhově jsem myslel, že se tam doslechnu o nějaké přímé stezce po řece

Lambro (neboť ta mě pořád jaksi připoutávala k sobě).

Proto když jsem se byl hodiny a hodiny bídne čvahal širokou silnicí a v ohavném a prolínavém dešti a přebrodil se křivolakým Melegnanem, nepřestává se diviti, bylo-li to bojiště, když jsem byl spatřil v beznaději nemožné Lambro, přišel jsem ničeho nedbaje k místu, kde na pravo přes rovnou křižovatku odvětjuje se polní cesta a směřuje k Lodi Vecchio.

Daleko ještě nebylo poledne, ale užel jsem možná patnáct mil a zastavil jsem se jen jednou v ubohé Trattorii. Ani ne po třech mílích přišel jsem k té ne pořádné a nudné vsi, založené na špinavém bahniku a bídne živořící, a klidným, studeným, vytrvalým deštěm brouzdal jsem se hlavní ulicí. Míjel jsem zbídačelé třesoucí se psy a schlíplou drůbež, jež si hledala bídneho útočiště u zdí; minul jsem

smutného koně, jenž věšel hlavu v mokře a čekal svého pána, až posléze došel jsem prostranného náměstí, na němž stál kostel, a tu jsem poznával, že jsem užel vše, čeho Staré Lodi mohlo mi poskytnouti. Proto zalezl jsem do stravovny čili hospody proti kostelu, a posluhovalo tam děvče s matkou, i pozdravil jsem je, ale nebylo tam ohně a mé srdce kleslo na teplotu té místnosti, což nebylo více, jsem jist, než padesát čtyři stupně.

Nač zvláště připomínati méně půvabnou část pouti?

V životě pamatujeme se nejlépe na radost — totiž to, čeho opak nás zarmucuje ; na bolest poněkud, zejména jest-li prudka ; ale na nudu nikdy. A kniha — kteráž má v moci voliti a zdůrazňovati — nemá proč připomínati nudu. Co jsem dělal v Lodi Vecchio ? Jedl jsem ; sušil jsem si šaty u vlažné peci v kuchyni. Pokoušel jsem se dohovoreti se s dívkou a její matkou. Sedl jsem si u okna a naschvál jsem si kreslil ošklivý kostel. Oh, sprostá kresba ! Důstojná té lombardské roviny, o níž mi říkali, že jest tak plna podivných věcí. Vzdal jsem se všeliké naděje na poboční cestu a rozmyslil jsem se, že se vrátím napříč zase k silnici — napříč, abych ušetřil času ! Nepios !

Tyto boční cesty mapové ukázaly se ve skutečném životě vesměs šerednými pěšinami. Některé byly šterkovány, některé pouhými kolejemí vozovými, některé byly volnými uličkami v bujně trávě ; a skorem podél každé táhl se hrozný příkop a na mnohých polích stá voda, vyhlašující spuštění. Pokud bylo možno říci, že jsem vůbec měl cestu, ztratil jsem ji. Nemohl jsem se ptáti na cestu, neboť mým konečným cílem byla Piacenza, a ta byla daleko. Neznal jsem jmena žádného místa na celé té čáře. Minul jsem dvě neb tři skupiny domů a tu a tam prosvítaly deštěm kostelní věže. Přesšel jsem přes širší a pevnější cestu než byly ostatní, ale zřejmě nebyla mou ; tlačil jsem se dál a přišel jsem na druhou, ale zatím, plouhav se asi čtyři hodiny Lombardií, nařobro jsem se ztratil. Nepoznával jsem už severu a soudil jsem, že se vracím. Jedinou jistotou bylo, že jsem někde v pásu mezi silnicí a Lambrem, a to bylo dosti ubohé poznání na sklonku takového dne. Upadal jsem v zoufalství a volal jsem v nitru po zázraku ; a ne-

trvalo dlouho, zočil jsem shrbeného mužíka, sedícího na vetším vozíku, jedoucím přede mnou mnohem volněji než chůze člověka — krokem lezoucího koně. Do-
honil jsem ho a hodně pochybuje, porozumí-li slovo, řekl jsem mu dvakrát po sobě —

„La granda via? La via a Piacenza?“

Zavrtěl hlavou, jako by mi ukazoval, že tato blátivá kolej není cestou. A zrovna když jsem se vzdával naděje, že se něčeho dozvím, ukázal rukou vpravo, kolmo k cestě, na níž jsme byli, a pokývnul. Hodil rukou vzhůru a dolů. Šlapal jsem k severu!

Dostav toto znamení, nečekal jsem rozcestí, ale skočil do příkopu a dral se vysokou travou, přes další příkopy, okrajem lánů obilních, nedbaje hrubé tíže na botech a slizké půdy, až jsem uzřel na deštivém obzoru řadu telegrafních sloupů. Ponejprv od času, co byly stvořeny, jejich spatření způsobilo člověku radost. Tu mezi mnou a železniční tratí táhl se dlouhý močál, zarostlý rákosím; ale obcházeje jej přišel jsem na silnici, jež se křížovala s dráhou vodorovně a vedla mne na velikou silnici piacenzskou. Skoro zároveň ukázala se mi dědina. Byla to díra řečená Secugnano, i zašel jsem tam do stavení, na němž nade dveřmi visel vích, slibující povyražení, a pajdává babka dala mi jídlo a pití a lůžko. Setmělo se a do střechy nade mnou harašil neustávající déšť.

Na druhý den ráno — Nebesa chraňte světa od zlého! — pořád ještě pršelo.

ČTENÁŘ. Tato část vaší knížky nezdá se mi tuze zábavnou.

AUTOR. To vím; ale co si počítí?

ČTENÁŘ. Nuže, odkud vaše cesta byla zase již nesitelně pozoruhodnou?

AUTOR. Myslím, že od Člunového Mostu.

ČTENÁŘ. A jak daleko to bylo?

AUTOR. Asi čtrnáct mil, víc nebo méně. Prošel jsem městem, jehož jméno bylo dlouhé jako ruka, a myslím, že Člunový Most byl devět mil za ním.

ČTENÁŘ. A pořád přšelo a bylo bláto?

AUTOR. Právě.

ČTENÁŘ. Nuže tedy přeskočme to a vyprávějme příběhy.

AUTOR. Ze srdce rád. A když jste takovým znamenitým posuzovatelem literární břitkosti, začněte vy.

ČTENÁŘ. Začnu, a vážím inspiraci z vašeho stylu.

Byl jednou jeden člověk, jenž se narodil v Croydonu a jmenoval se Charles Amieson Blake. Ve dvanáctém roce vstoupil do školy v Rugby a v sedmnáctém z ní vyšel. Zamiloval se dvakrát a potom šel do Cambridge, kdež byl do dvacátého třetího. Opustiv Cambridge, zamiloval se láskou něžnější, a otec opatřil mu místo v státní službě, kdež dostával na začátku 180 liber ročního platu. V třicátém pátém roce měl 500 liber ročního příjmu, a s příplatky 750 liber. Seznámil se s hezkou dámou a zamiloval se jen slabě proti dřívějším láskám. Ona měla ročních 280 liber. To bylo 1000 liber do roka. Sebrali se a měli tři děti — Richarda, Anny a Kornelii. On dosáhl vysoké státní hodnosti, byl pošlechtěn, v šedesátém třetím šel na odpočinek a v šedesátém sedmém umřel. Jest pochován v Kensal Greenu...

AUTOR. Děkuji vám, Čtenáři, to jest velmi pěkný příběh. Jest prostý a pln jednoduchých lidských citů.

Umíte zpracovati jevy všedního života. Na to jest třeba mistrné ruky. Povězte mi, Čtenáři, zažil ten muž nějakých dobrodružství?

ČTENÁŘ. Žádného, o kterém bych věděl.

AUTOR. Měl názory?

ČTENÁŘ. Měl. Zapomněl jsem vám říci, byl unionista. Mluvil jakžtakž dvěma cizími jazyky. Mnohokrát cestoval do Assisi, do Florencie a do Boulogně.... Zůstavil 7623 libry 6 s. 8 d. a dům se zahradou v Suttonu. Jeho žena žije tam dosavád.

AUTOR. Oh!

ČTENÁŘ. Jest to lidská historie — denní zkušenost.

AUTOR. Věrná pravda, milý Čtenáři..... obecný osud.... Nyní povím zase já vám příběh. O Dře, které nebylo možná zacpati.

ČTENÁŘ. Oh, ne! Autore, nikoli! To jest nejstarší povídka na —

AUTOR. Strpení, milý Čtenáři, strpení! Pěkně vám ji povím. Kromě toho slibuji vám, že už nikdy se nebude vyprávěti. Vyhradím si autorské právo na ni.

Nuže byl jednou Učenec, a ten ujednal s Ďáblem smlouvu, že bude upozorňovati Ďáblovy vyslance na všechny dobré skutky, jež se budou konati kolem něho, aby je mohli překaziti, a jemu že se za to dostane všech těch příjemností tohoto života, kterých dostává se obyčejně spojencům Ďáblovým, totiž Pohodlného Domu, Vážnosti, zdraví, „jmění přiměřeného k postavení“ a vůbec všeho toho, co se nazývá „šťastným užitečným životem“, až do půlnoci Všech Svatých posledního roku devatenáctého věku.

I konal milý Učenec všechno, čeho se na něm žádalo a denně dával zprávy čertíkům poslíkům o všem do-

brém, co se konalo nebo chystalo v sousedství, a oni to mařili, a tak jeho bydliště z pěkného venkovského města proměnilo se ve veliké středisko průmyslové, plné bohatství a žádoucích rodinných domků a veřejného majetku, a nazývali je v pekle „Depôt B“ (kde jest Depôt A dovtipíte se). Ale posléze, k 15tému říjnu 1900 začalo téci mu do bot a bál se soudu; neboť, víte, neměl pohodlné nevědomosti svého stavu a byl nucen věřiti v Ďábla chtěj nechtěj, a jak pravím, teklo mu do bot.

I smyslił si plán, jak napáliti Ďábla, a den před Vše-mi Svatými vyvrtal v podlaze své pracovny dírkou, u samého ohniště, rovnou do sklepa. Po té aneal kupu věcí, které působí mnoho zlého (noviny, právní listiny, neplacené účty atd.) a hotovil se k dílu.

Na druhý den ráno, když čertíci přišli si jak obyčejně pro rozkazy, po modlitbách, zavedl je do sklepa a ukazuje jim dírkou ve stropě řekl jim:

„Přátelé, tahle dírkou jest tajemstvím. Spojuje asi s kaplí; ale nemohu najíti, kde vychází. Toliko vím, že jakási zbožná osoba nebo anděl nebo kdož ví kdo, chtějící působiti dobro, strká do ní každý den, o čem myslí, že to jest původem zla v sousedství, doufaje tak je zmařiti“ (a na důkaz toho tvrzení ukazoval jim rozházenou hromadu novin na podlaze sklepní pod děrou). „Nejlépe byste učinili“, dodal, „kdybyste zůstali zde a brali je honem, jak je sem vpustí, a dávali je opět do oběhu. Ticho! ticho!“ dodal, sbíraje se země výhružný list jakéhosi věřitele vdově, „úžasno, jak ti lidé si zahrávají s nejposvátnějšími právy. Tuhle jest list ukradený přímo s pošty! Prosím, hleďte, že jest odeslán poštou.“

I zůstavil čertíky při práci a krmil je shora nejrozmanitějšími zlotvornými věcmi, kteréž oni co nejrychleji stahovali do sklepa a po chvilkách odbíhali s nimi, aby je dali znovu do oběhu.

Toho večera, asi o půl dvanácté, Ďábel přišel si pro Učence, a zastihl ho sedícího u pěkného velikého psacího stolu a písčícího. Učenec velmi přívětivě vstal vítaje Ďábla, a nabízel mu stolicí u ohně, zrovna u okrouhlé dírky.

„Neračte vstávati“, děl Ďábel; „přišel jsem schválně brzy, abych vás nerušil.“

„Jste velmi laskav“, odvětil Učenec. „Mám totiž dopisati zprávu o fondu Lady Gropeové pro naše chudé v Bull-Ringu — ústav dosti prospívá. Ale jejich poměry jsou srdce rvoucí, drahý pane; srdce — rvoucí!“

„Tomu rád věřím“, přisvědčoval Ďábel smutně a slavnostně, klesaje do křesla a spínaje ruce do stříšky. „Chudina v našich velkoměstech, sire Charles“ (neboť Učenec byl povýšen na baroneta) „pravím, poměry — Ale není tu průvan?“ dodal náhle. Neboť Ďábel nese průvanu.

„Inu“, omlouval Učenec jakoby zahanben, „zrovna u vašeho křesla *jest* dírka, kterou jsem všelijak se přičiňoval ucpati, ale jaksi zdálo se nemožno ucpati ji... Nevím...“

Ďábel nenávidí omluv, a přede vším *jest* praktický, proto vytrhl z boční kapsy duši advokátovu, udělal na ní uzlík, aby byla tuha a vstrčil ji do díry.

„Hle!“ liboval si Ďábel; „kdybyste byl vzal kus hadru nebo což, byl byste sám... Ouha!...“ Nahlédl dolů a hle, díra pořád zela, a opět z ní cítil zuřivý průvan. Zavrtalo mu to mozkiem a zavrčel: „Škoda, mám na sobě

nejlepší šaty. Z opatrností, aby se mi nepomačkaly, nemám v kapsách ničeho, co by stálo za řeč; kdybych to byl věděl, byl bych si přinesl něco hrubšího. Hmátl do levé kapsy v kalhotách a vylovil pedanta, zmačkal jej pečlivě v šišku a vecpal ztuha do díry, že pedant byl v agoních. A Ďábel pilně pozoroval. Duší pedantovou nejprve bylo škubnuto jakoby zespod, po té zvolna byla stahována a na konec zmizela s očí.

„To jest prapodivná věc!“ žasl Ďábel.

„To průvan. Mezi příčnými trámcí bývá velmi silný“, spekuloval Učenec.

„Konec hloupostem!“ zakřikl Ďábel. „V tom vězí nějaké šibalstvo. Ale na mě ještě nikdo nevyzrál, a ani nevyzraje.“

Zatleskal, a celý pluk jeho tovaryšů vhrnul se tam okny se zástavními listy, zákonnými předlohami, úředními výnosy, vyhlášeními válek, privilejemi universit, lékařskými diplomy, přířčeními domovských práv, podíly zlatých dolů, rozpočty, prospekty, zprávami vodních družstev, nakladatelskými smlouvami, výsadními listy, svobodami městskými, slovem se vším, čím Ďábel vládne na způsob smetí na vycpávání děr, a Ďábel kleče na podlaze cpal je do díry jako blázen. Ale jak rychle je cpal, tak čertíci vespod (kteří si též sezvali na pomoc množství ze svého řádu) strhovali je do sklepa a odváželi. A Ďábel jako posedlý mlátil ocasem do podlahy a očima blýskal jako řetavými uhlíky a teklo s něho a oddychoval, a vrážel, nač si jen pomyslití možno, do díry tak rychle, že posléze jeho dokumenty a pergameny byly jedinými prouhy a kmity. Ale věrní čertíci se nedali, a protahovali je do sklepa jako strojem, a házeli je o překot svým pomocníkům; a všechny

ubohé duše, jež byly přinuceny k službě, úpěly, že jsou okradeny o svůj jediný svátek roční, tu však, zrovna v té, když práce vířila jako tiskařský lis v plném proudu, na hodinách v síni bilo dvanáct.

Đábel náhle se zastavil a vstal.

„Ven z mého domu“, obořil se naň Učenec; „ven z mého domu! Už jsem tě užil dost, a nemám kdy na hlouposti! Dvanáctá odbila a já mám vyhráno!“

Đábel ač pořád supěl, usmíval se ďábelským úsměvem a vytahuje své opakovačky (které vzal jako příslušenství s těla jednoho člena Sněmovny) řekl: „Myslím, že se řídíte Greenwichským časem?“

„Zajisté!“ přisvědčil sir Charles.

„Nuže“, děl Đábel, „tím hůře pro vás, jenž bydlíte v Suffolku. U vás jest o čtyři minuty víc, protože vás žádám, byste šel se mnou; a varuju vás, že každého slova, které nyní řeknete, bude užito proti...“

Tu svatý patron Učencův, jenž uznal, že už to dospělo dosti daleko, zhmotnil se a přívětivě zakašlal. Oba se ohlédli, a hle, svatý Karel seděl v pohodlném křesle.

„Krom toho“, zamručel Světec líbezně na Đábla, „krom toho, že přicházíš o čtyři minuty dřív, zpozdil jsi se zrovna o rok“. To řka Svatý se usmál dobrosrdečným kněžským smíchem, složil ruce, točil palci do mlýnku a hleděl otcovsky na Đábla.

„Co míníte?“ zařval Đábel.

„Co povídám“, děl sv. Karel klidně, „rok 1900 není posledním rokem devatenáctého století; jest prvním rokem dvacátého“.

„Oh!“ zašklebil se Đábel, „vy jste také antivaccinationista? Nuže hleďte (a začal počítati na prstech); dejme tomu, roku I B. C....“

„Nikdy se nehádám“, odbyl ho sv. Karel.

„Nuže, jen to vím“, vyhrkl Ďábel jaksi rozpálen, že v této věci, jako v přemnoha jiných, díky Pánu, mám na své straně všechny historiky a všechny vědce, všechny university, všechny . . .“

„A já“, přetrhl ho sv. Karel, máchnuv rukou jako gentleman (jestiž Borromejský), „já mám Papeže!“

Tu Ďábel strašlivě zavyl a bleskem zmizel, a neukázal se od té doby, až při nedávném zjevení v Brightonu.

Tak Učenec byl spasen; ale jenom taktak; neboť bylo mu strávití pět set let v Očistci, kdež katechisoval bludaře a pohany, jací se tam dostávají, a učil je pravé víře. A s nejsvalovitějšími měl trudné chvíle.

Řeky Pádu nevidíte, leč až přijdete k samé. Překročíte potůček na cestě a přijdete mezi vysoké stromy a zrovna před vámi, v jedné rovině vede cesta do širokého proudu valící se vody a za něj. Nepodobá se to mostu, jest to jako hráz. Nevystupuje nad vodu; zdá se vám pruhem cesty, vyříznutým a plovoucím po vodě.

To vše jest tím, že jest tažena po člunech, jako mnoho mostů na Rýně. (V Kolíně, tuším, a jistotně v Kielu — neboť seděl jsem kdysi na jeho konci a viděl tlupu smutných vojáků německých při výcviku, a vzpomenuv si na to později, pochopil jsem 1. proč Latinci je na pochodu předhoní; 2. proč působí dojmem cestujících a civilistů; 3. proč vládní třída v Německu snaží se vymknouti z obecné služby; 4. proč se tam nepovyšuje na důstojníky z prostých vojáků; a 5. proč jejich dělostřelectvo jest příliš neohybné a nedosti hbité. Vyjevilo mi to též jistý intimní a základní rys Němců, kterého Tacitus vůbec nechápal a který ušel všem našim histori-

kům — oni jsou z *potřeby* herci. Všimněte si, nepravím, že to jest jejich chybou. Jest to potřebou jejich, náruživostí. Oni musejí se viděti na jevišti. Ať konají věci dobré nebo zlé, ať to jest jejich vynikající armáda se svou směšnou parádou, nebo jejich *sans-soucis* osmnáctého věku s alejemi a překvapeními, nebo ať jsou to jejich národní báje s bohy v parukách a siláky v trikách, oni *musejí* hráti divadlo, aby byli šťastni a tudíž silni; a kdybych byl panovníkem německým a toužil vésti svůj národ a býti jím milován, nastrkal bych si velikých zlatých per za helmu, užíval bych řečnických výrazů, chrlil bych na obecenstvo monology, pořádal bych rozsáhlé přehlídky s velikými útoky jízdy a pohyboval bych se po celý život vůbec za hřmění hudby. Neboť takto si počínaje, i všední, malý a neduživý člověk, který mastičkařil v akcích a papírech a byl držen finančníky na oprátce, mohl by se státi heroem a působiti svému národu blaho.)

ČTENÁŘ. Co jest tohle vše?

AUTOR. To jest parenthese čili vložka.

ČTENÁŘ. Jest užitečno znáti též jména zvláštních věcí, s nimiž se člověk setká na cestách.

AUTOR. Tož vracím se tam, kde jsem odbočil, a pravím vám, že řeka Pad jest tu přefata mostem z člunů.

Jest to velmi široká řeka. V půli proudu jest až poněkud nepohodlné býti tak blízko šumotu vody na třaslavých pontonech. A toho dne rychlost a bouřlivost řeky byla ještě sesílena deštěm. Neboť známky deště jevíly se na vodě prudkostí běhu a tichost jejího spádu vázala a stupňovala víření veliké té řeky.

Jakmile se přejde, jest pouhý krok do Piacenzy — krok blátem a deštěm. V pravo měl jsem tu rovinu, na

níž Barbarossa vřtal rodící se život dvanáctého věku a přijímal od něho oslavu; tam renaissance naší Evropy viděla budoucnost slavnou ponejprv od soumraku Říma, a jsouce plni jitra vysnili si novou zemi a dali ji Pánu. Bylo to v Roncaglia, myslím na jaře, a byl bych si přál tam býti. Neboť s jara i Lombardská rovina prý jest krásna a ušlechtila, ale v létě vím ze zkušenosti, že jest studena, hovádska a vlhka.

A tak v Piacenze přelo a bylo bláto, až jsem přišel k hotelu u Mouřenínovy Hlavy, v uzoučké uličce, a vstoupiv tam, objevil jsem zvláštní věc: Italové bydlí v palácích: byl bych to mohl vědět.

Oni jsou zchudlými dědici veliké doby; její roucha na ně přiléhají, ale jejich místnosti jsou příliš prostranné na moderní nuzotu. Zřel jsem ty lidi, ani jedí ve veliké chodbě, ve dvoraně, jako by jedli v paláci. Uzřel jsem vysoké malované stropy a mnoho věcí z mramoru, prostrannou kuchyň a všecko příslušenství velikých domů — v službách hrstky spokojených, neznámých lidí. Tak v Anglii, až dovršíme svou úplnou sudbu, šťastnější, ale chudší lidé budou sedět v oprchalých villách (družstvo nějaké nebo hospoda nebo zchudlí šlechtici) a hrubá strava bude se jísti pod plesnivějícími velikými obrazy, a v galeriích našich zámků budou kanceláře nebo sýpky; a kde Lord Saxonthorpe (jehož pravé jméno jest Hauptstein) nyní snová naši politiku, obyčejní Angličané vrátí se k prostšímu životu, a budou tam psi a pivo a kolové zpěvy v zimní večery. Neboť Italie též kdysi shromažďovala obratně bohatství, jež nevzniklo jejím přičiněním.

Byl to dobrák, nájemce toho paláce. Ohřál mne u ohniště ve své ohromné kuchyni, a pil jsem Malaga na

zdraví kuchařů. Jedl jsem z jejich jídla, koupil jsem si láhev nového druhu sladkého vína, řečeného „Vino Dolce“ a — vydal jsem se dál.

ČTENÁŘ. A neviděl jste v Piacenze nic?

AUTOR. Nic, čtenáři; přšelo a bylo bláto. Vyšed stál jsem před kathedrálou a díval se, jak prší. Pršelo pořád, po celou širokou a nádhernou Cestu Emilianskou. Sliboval jsem si veliká vidění římského vojska na pochodu tou věčnou silnicí, bylo na ní ještě znáti ražení císařské, ale déšť smýval všecku zajímavost a ostával jsem chladným. Podobně též Apenniny, vystupující náhle z roviny, měly mi o západu slunce odhaliti čarovná zjevení; neodhalily mi ničeho. Úpatí jejich bylo v pravo pořád viděti, ale samy byly zastřeny. A všechny ty míle cesty rozplizují se v zakalenou vzpomínku té nesnesitelné roviny. Noc ve Firenzuolle, ráno (druhé ráno této návštěvy) pořád chladné, pořád cituprázdné a provlhlé ošklivým počasím, nebudou částí této knížky.

Věci veliké a prosté mívají od přirozenosti, jak víte, chuť velmi subtilní. Abychom chutnati mohli obsáhlejší skladbu hudební, vznešenější výpravnou báseň, řečenou Epos, přísnou skulpturu, klassické drama, nejabsolutnější víno, třeba jest nám k tomu dokonalého souladu okolností. Cokoliv jest silné, břitké, bezprostřední ve své účinnosti, toho nebývá tak nesnadno sledovati; frašku, švandu, hrůzu, vztek a pod., ty člověk najde v umění, i když jeho mysl jest zatížena nebo rozrušena; zrovna tak jako (přirovnáme-li to k vínům) silné Beau-neské vždy člověka rozjískří. Co však jest poněkud spřízněno s nesmrtelným duchem a co tak říkajíc nemá barvy leč pouhé světlo, to vyžaduje k svému poznání tak jas-

ného ovzduší abstrakce a uspokojení, že tím kochati se můžeme jen zřídka v tomto zkaleném životě a připomínáme si to jakožto zplození bohů.

Neb kdo maje kolem sebe hluk, může s rozkoší udeřiti do stolu a četbě Misanthropa, nebo v pouhé žízni neb únavě chváliti Chinonské víno? Komu netřeba k obojím těmto dokonalým věcem Usebrání, rozmanitosti přiměřených podmínek a jakési volné Plnosti Ducha?

Tak tomu jest i s velebností Rovin a s přízračnou mocí jejích císařských cest.

Vy všickni, jichž duše byly zasáhnuty v nejhlubším nitru a kteří jste se pokusili uleviti si verši a napsali jalovosti — (a kteří jste si toho vědomi) — utěšte se. Dojdete posléze uspokojení a získáte pověsti nějakým jiným způsobem — možná na ochotnických jevištích nebo v žurnalismu. Jest vám zabezpečeno, že se dočkáte úplného úspěchu, a vaše srdce budou naplněna — toliko nesmíte očekávati, že toho naleznete na Cestě Emilianské, když přší.

Vy všickni, kteří cítíte, jak mládí vám uklouzá a kteří jste opuštěni na prahu stáří, rozveselte se; není takovým, jakým se zdá z předu nebo z vnějšku. Jestliť sláva ve všem dokonávání, a všechny dobré konce jsou jen zářivými přechody. Přijde jasný okamžik zjevení, kdy budete žehnati působení času. Ale toho okamžiku božského — nehleďte na Cestě Emilianské v dešti.

Vy všickni, kteří jste vášnivě milovali a máte srdce roztržena ve dvě zklamáním, nesuďte, že věci strhaných nemohou dobří andělé spraviti. Jest jisté splétání, jemuž

lodníci říkají „svatba“, a jímž přetrhané lano nabývá podoby, jakou mělo, ba jest i pevnější než bylo a provší se po kladce. Sněse se na vás pozehpaná hodina, kdy budete překonáni jakoby zázrakem a náhle pochopíte *redintegratio amoris* (*amoris redintegratio*, latinská frase). Ale hodiny té nezažijete v dešti na Cestě Emilianské.

Zde tedy na druhý den, zrovna když jsem byl u města Burga, v půli dopoledne déšť ustal.

Jeho účinek však ještě trval na kluzké a lesknoucí se cestě, obloha byla pořád nehybna a olověna, a tu zprotivila se mi jejich města a obešel jsem město uličkou, jež se táhne na západ od domů, a sednuv si na zídku, díval jsem se na Apenniny, jež nyní rozkládaly se volně nade mnou, a přemýšlel jsem o svém brzkém přechodu těmi horami.

Zde však třeba, abych mapkou objasnil spleť hor, přes které jsem se minil vrhnouti a ve kterých jsem se brodil tolika řekami, potkal tolik zvláštních lidí i zvířat, viděl tolik nenadálých vidění, kde jsem zakusil vězení, hladu, mrazu, strachu, rozkoše, pálení a posléze občerstvení v Toskaně — slovem kde jsem zažil nejneobyčejnější a nejneslýchanější dobrodružství, jakými kdy byl zpestřen život člověka.

Přímá směrnice do Říma neběží z Milána přímo Piacenzou, nýbrž as na dvě míle od toho města. Potom přes první výběžky apenninské a ponenáhlu uchyluje se od Cesty Emilianské. Nebylo možno dáti se přesně touto linií v této končině, neboť nebylo tam nikde stezky. Ale šlo-li se několik mil Emilianskou Silnicí (jako já jsem šel) a v pravý čas odbočilo-li se z ní, bylo lze opět do-

stati se na přímou směrnicí u vsi Medesana.

Na zadním úbočí Apennin, za jejich hlavním hřbetem, přeprzetelnou náhodou teče řeka jmenem Serchio, jejíž údolí jest pěkně přímé a mří rovnou k Římu. Dáti se tímto údolím bylo praktické, chtělo-li se rovnou k Římu, a protínalo rovinu Toskánskou nedaleko Luccy.

Ale dostatí se z Cesty Emilianské přes východní úbočí apenninské na hlavní pásmo a na hřeben, kdež na zá-

padní straně pramení Serchio, to bylo těžkou věcí. Těch několik cest, jež vedou Apenninami, křížuje se s mou stezkou v pravých úhlech, i neměly tudíž ceny. Aby se stihl předěl na pramenech Serchia, bylo třeba pustiti se napříč přes potok a přes čtyři řeky (Taro, Parma, Enza a Secchia) a léztí do čtyř ostrohů, které je dělily; překračujíc hřbet za hřbetem vždy blíže k hlavnímu pásmu,

jak jsem naznačil, až za Secchií stoupalo by se do úbočí ústředního hřebenu, na jehož druhé straně sešel bych do údolí Serchijského.

Možná že někde cesty shodnou se s touto mou stezkou. Jistě však namnoze budou to stezky pro soumary nebo drsné strouhy — z jaké části, nemohl jsem říci. Jediné, co jsem mohl poříditi se svou bídou mapkou, bylo, abych si vyznačil jména měst nebo dědin, ležících více méně v linii, a hledal si cesty ode vsi ke vsi. Napsal jsem si je takto: Fornovo, Calestano, Tizzano, Colagna — tato poslední na úpatí posledního průsmyku. Jak vrána letí, bylo k tomu průsmyku jen o málo přes třicet mil. Ale úloha byla tak nesmírně těžká, že mi zabrala přes dva dni. Dokud jsem nedospěl Fornova za Tarem, nebyl jsem vlastně v horách.

Hledaje si cesty mezi poli, mřil jsem toho odpoledne do Medesana. Cestičky se klikatily, napořád přetínaly potoky, tekoucí s hořejších kopců, plné a zpěněné po dešti a zakalené splašky s hor. Neušel jsem ani dvou mil a obloha se trhala, a ani čtyř, když nové teplo se přikrádalo a léto se objevovalo na zemi kolem mne. S největším spěchem nezvyklé počasí, které mě bylo provázelo z Milána, měnilo se v normální zářivost jihu; ale na slunce už bylo pozdě, ač chvilkami prosvítalo mračny, jež nyní znatelněji pohybovala se k východu, trhajíce se.

Zemden a žádostiv potravy, a též dychtiv odpočinku po těch ubíjejících dnech zastavil jsem se, než jsem došel Medesana, v hospodě na křižovatce tří cest; a tam jsem si umínil pojísti a nocovati, neboť na druhý den snadno bylo se dohadnouti, že bude tropické vedro, i že bude mi vstáti před úsvitem, abych mu ušel. Vstoupil jsem.

V Ř A V A V K R Č M Ě

Místnost uvnitř byla z červeného dřeva. Byly tam dva stoly, malý pult s velikou řadou láhví, za pultem stála žena, a drobný nervosní muž v podivném klobouku posluhoval. Celá místnůstka byla plná a nácpaná hloučkem asi dvaceti mužů, házejících rukama, křičících, smějících se, hašteřících se, a jeden zavalitý vysvětloval druhému přednosti svého nože; a všickni byli už v hojné míře napojeni vínem. Neboť v této končině lidé nemají statků, nýbrž pracují za mzdu, i utratí to málo, co mají.

Pozdravil jsem společnost a postoupiv k pultu strojl jsem se poručiti si víno. Všickni ztichli, když jeden obrátil se na mne s otázkou, po italsku. Nerozuměl jsem, i pokoušel jsem se povědět to, tu však druhý dal mi tutéž otázku; potom šest nebo sedm — i byla vřava. A z vřavy slyšel jsem pořád vynikati podobnou větu. Podnes nevím, co to bylo, ale myslil jsem (a myslím), že to znamenalo: „On jest Benátčan“, nebo „To jest ten Benátčan“. Něco v mé lámané mluvě přivedlo je na tu myšlenku, a patrně Benátčané nebo některý Benátčan byli (nebo byl) tam hrozně neoblíben (i). Proč, to nepovím. Snad Benátčané jsou taškáři. Ale patrně Benátčan, nebo celý národ benátský, nedávno jim ublížil.

Buď tomu jakkoliv, jeden tmavovlasý muž vyrazil tvář až k mé tváři, vycenil zuby a strhl veliký křik klení a vyhrůzek, a to mne tak dopálilo, že jsem ovládl svůj strach, jenž až dosavad byl povážlivý. Vzpomněl jsem si též na pravidlo, jež mi kdysi jeden moudrý muž dal za vodítko, a jest to tohle: „Bůh má v moci vítězství, ale jak svět jest stvořen, když lidé se usmívají, usmívej se; když lidé se smějí, směj se; když lidé bijí, bij; když lidé vyskají, výskej; a když lidé klnou, kln ty též, milý synu, a v pochybnosti zůstav jim vždy první hnutí“.

Pravím, můj strach byl povážlivý, a zejména bál jsem se muže s nožem, ale vzkypěl jsem příliš, abych na to pamatoval, a postoupiv tváří též k útočníku, vzkřikl jsem: „*Dio Ladro! Dios di mi alma! Sanguinamento! Nome di Dios! Che? Che vole? Non sono da Venezia io! Sono de Francia! Je m'en fiche de vestra Venezia? Non se vede che non parlar vestra lingua? Che sono forestiere?*“ a tak dál. Na to zjevně se rozdělili ve dvě skupiny a začali soptiti na sebe navzájem a někteří na mne, zatím co jiní hlasitěji a hlasitěji dovozovali, že v tom jest mýlka.

Malý hospodský chytil mne přes pult za ruku, i otočil jsem se z prudka, myslé, že se na mne sápe, ale uztel jsem, že na mne kývá a mrká, a jest na mé straně. To asi tím, že na něho by byla padla odpovědnost, kdyby se bylo něco přihodilo, a on jediný nebyl by se vymknul policii.

Učinil k nim promluvu, kterou, myslím, ukazoval jim, že mne zná a miluje od malička, nebo snad že mne zná jakožto Jacquesa z Turinu, nebo jaká lež mu přišla na jazyk. Jejich hněv ochlápá v mručení, jako sodovka usazující se ve sklenici.

Dal jsem nalíti vína; pili jsme. Ukazoval jsem jim svou knížku, a poněvadž mou tužku bylo třeba přistrouhnouti, zavalitý muž půjčil mi ze zdvořilosti nože. Vzav jej do ruky, viděl jsem prostě, že to není nůž na propíchnutí; byla to štěpařská žabka, a byla by hryzla ruku, která by ji byla hladila (jako se říká o hadech). Zase však býval by to byl dobrý nůž na párání a zručný na šrám. Nečekejte příliš mnoho od jediné věci.

Pojedl jsem, ale poznával jsem, že v té obci bezpečnější bude spátí mimo stavení než ve stavení; proto když

se chýlilo k večerou, ale ještě než slunce zapadalo, ubíral jsem se dál, ne stejným krokem, ale poohlížeje se po přístřeší, a posléze jsem našel, zrovna čeho jsem si přál : kolničku se suchým kapradím (jak se zdálo), nastlaným v koutě, několik starých měchů a rozbitý kus stroje — ač tento nebyl mi na nic.

Pomýšlil jsem si : „Zde budu v bezpečí, neboť vstanu přede dnem a majetník, jest-li jaký, nebude mne rušiti“.

Bylo pěkně teplo. V kolničce bylo sucho. Byla otevřena k západu a dílem k jihu.

Slunce již zapadlo za Apenniny a na obloze byla hluboká zář. Napil jsem se vína, zapálil si dýmku a pozoroval mlčky západ.

Vše, co bylo pozůstalo z velikého přikrovu, z něhož se byl pořád lil déšť, nyní se shrnulo na druhé straně nebe v chuchvalcovitá veliká mračna, do nichž se opírala plná zář večerní.

Na obloze vystupovaly veliké oblaky, oddělené, jako osoby; větru nebylo; ale všecko bylo proniknuto večerem. Klaněl jsem se všemu tomu, pokud člověk smí klaněti se věcem neživým.

Oblaky klenuly se do čistého světla vyšší oblasti vzduchové, neporušitelné. Jako by se byly zastavily v přítomnosti velící moudrosti, která je spořádala.

Toto vidění naplnilo mě širým klidem, jako zcestovavý člověk nachází, přicházeje k domovu nebo učeník v obcování s mudrci. Odpočinek, jistota a jakoby předzvěst slávy zavládly v mém duchu. Ještě než se úplně setmělo, upravil jsem si lůžko ze suchého kapradí, prikryl jsem se měchy a šaty, a než by byl napočítal do desíti, usnul jsem, přemýšleje ještě o tvarech oblakův a o moci Boží.

Ráno bylo, jak jsem tušil. Vyšel jsem dříve než se zcela rozednilo, a hustá mlha kolkolem a jasné nebe ukazovaly, jaký bude den. Když jsem přišel do Malesana, slunce vycházelo a za půl hodiny vzduch prostupoval teplem; za hodinu slunce oslňovalo oči. Skorá Mše v kostelíku pode vsí byla mi přípravou na den, ale když jsem potom snídal kávu v hospůdce a ptal se, jak přejít přes Taro k Fornovu — své první zastávce — k mému úžasu vrtěli hlavami. Taro bylo nepřechůdno.

Proč nebylo ho možno přejít? Se svou lámanou řečí byl jsem v nesnázích, nerozuměje. Mluvili mi o *rami* a já rozuměl jsem jimi vesla; zatím *rami*, kdybych to byl věděl, značily větve čili proudy, v kterých bystřicovité řeky italské rozlévají se do svých vyschlých koryt.

Načrtnul jsem člun a ptal jsem se, možno-li *v tom* dostat se přes řeku (neboť byl jsem seveřan a řeka dle mého ponětí byla vždy řeka s břehy a s vodou mezi nimi), ale oni se smáli a řekli Ne. I udělal jsem pohyb jako když se plave. Řekli, že to jest nemožno, a jeden svěsil hlavu, aby naznačil utopení. Bylo to vážné. Právili, že zítra, nebo raději pozítřku snad, že už by bylo možno se odvážit.

Na konec klučků, jenž se k tomu namanul, vzpomněl si na člověka, jenž znal řeku lépe než kdokoli jiný, a může-li mne vůbec kdo přepravit přes řeku, tož ten prý to učiní. I vzal jsem hochu s sebou, a jak jsme šli cestou, viděl jsem souběžně s cestou širou rovinu oslňujících skalín a písku a za ní svítící se a siluetovanou, jako arabská vesnice, skupinu chalup, což bylo Fornovo. Tato rovina byla řekou dle jejich smyslu v těch horách. Hoch pravil, že někdy bývá rozvodněna a na míli širo-

ka, někdy se seschne v bahnité močály. Nyní, jak jsem se díval, několik tenkých proudů zdálo se tudy vinouti, a nechápal jsem nebezpečí.

Asi za dvě míle přišli jsme až k řečišti, že jen pruh křovin dělil nás od něho. Tu hoch kázal mi počkati a ptal se hloučku vesničanů, jest-li vůdce doma; oni pravili, že asi jest, a kterýsi vyšel nahoru na úbočí s hochem pro něho, ostatní pak zůstali se mnou, dívající se na řečiště a na Fornovo za ním, kroutíce hlavami a řkouce, že to ještě potrvá dní. Ale nerozuměl jsem, zda přivaly minuly a záplava odtékala, či ještě se nepřihrnuly s hor, i čekal jsem vůdce.

Posléze ho přivedli z jeho chaloupky na kopcích. Přicházel velikými kroky, vzezřením člověk dobrotisko, náramně vysoký a hubený a velmi bledých očí. Usmíval se. Ukázali mi na něj a ujednali jsme mzdu, vystrčivše tři prsty na znamení tří lir a pokyvujíce. Po té on se chopil své dlouhé hole a já své, rozloučili jsme se se skupinou a spolu drali jsme se mlčky houštinou dolů k širokému řečišti. Kamení jeho svítilo jako písčiny v Africe; Fornovo peklo se pod sluncem, celé bílé a černé; mezi námi byla ona široká pláň vypraženého štěrku a skalín, která přes noc mohla se proměnit v jedinou ohromnou řeku nebo se vytratit v řetěz stojatých jezírek. Dnes asi sedm úzkých proudů hrnulo se celou tou rozlohou, a opět zdálo se snadno přebřísti je, že jsem se znovu divil, nač jest potřebí vůdce.

Přišli jsme na okraj prvního, a vylezl jsem vůdci na záda. On sestupoval do proudu hloub a hloub až mé nohy, ač jsem je držel vysoko, dotýkaly se vody, potom namahavě vylezl na druhý břeh a já seskočil na suchou

zemí. Nebylo to než nějakých dvacet kroků, a dobře znal to místo. Viděl jsem, když jsme přecházeli, jakou bystřinou byl ten první potůček, a poznával jsem již nesnáz a chápal výstrahy z hospody.

Druhé rámě bylo nepřebroditelno. Šli jsme podél něho asi míli až k místu, kde z bílého řečiště vyčníval „ostrov“ (totiž kus vysoké půdy, která v čas rozvodnění zajisté bývala ostrovem, a na níž stála stará tmavá ves). Zrovna u toho „ostrova“ můj vůdce našel brod. A jest hodno vyprávění, jak jej našel. Naučil mě tomu vtipu, a jest nadmíru prospěšen lidem, kteří cestují samí v horách.

Vezmete těžký kámen, jak těžký, to třeba abyste sami uměli posouditi, neboť do prudšího proudu třeba těžšího kamene; ale řekněme asi desetiliberní. Ten skoulíte mírně do prostřed proudu. *Jak*, toho nemožno vyličití, ale když se skutálí, jest docela snadno poznati, že asi ve čtyřstopové hloubce nebo menší kámen šplouchá zcela jinak než v pětistopové nebo menší. Jest to bezpečná zkouška a mnohem snáze osvojíte si ji praxí nežli z vyličování. Abych sám se naučil tomuto umění, dělal jsem to na své cestě těmi divočinami.

Když jsme tedy našli brod, on znovu mě vzal na záda, ale v prostřed proudu voda mu byla až po hrud, noha se mu svezla po kameni, (celé řečiště dole se válelo a točilo v té bystřici) a náhle jsme padli oba. On mne zachytil a postavil k sobě po bok, a tu věru povalen v hukotu vody snadno jsem chápal, jak v Taru možno se utopiti a proč vesničané se bojí těch vlnek.

Proud hučel a pěníl se mimo mne, sahaje mi skoro po krk; a byl studený jak led. Jen spolehnouti na vodu, a voda by vyvrtla člověka z rovnováhy a už by

sklouzl a byl stržen proudem. Vůdce, muž mnohem vyšší (měřil jistě aspoň šest stop tři) podpíral mne, drže mne pod paží, a za chvíli vystoupili jsme na suchou zemi.

Po tomto dobrodružství nebylo už třeba, aby mě nesl. Třetí, čtvrté, páté a šesté ráme snadno bylo přebřísti. Sedmé bylo široké a hluboké; a toho jsem se bál a nebyl bych jím byl přebředl, nebýti vůdce, neboť voda tlačila na mne jako zápasník a byla studená jako Acheron, řeka smrti. Tu na druhém břehu varuje ho (v lingua franca) nebezpečí, dal jsem mu mzdu a on se usmíval a děkoval mi a vracel se, mife, jak se mu zamlulo.

Takto jsem se dostal přes řeku Taro; nebezpečí pro lidi.

Na místě, kde jsem vystoupil, vyhříval se na výsluní jakýsi chudás. Vstal a kráčel se mnou k Fornovo. Vůdce mu byl znám.

„Jest to dobrák člověk“, řekl mi o tom příteli. „Jest dobrý jako krajíc chleba“.

„Evero“, odvětil jsem; „e San Cristophero“.

To se vesničanu líbilo; a bylo tomu opravdu tak. Neboť zaměstnání vůdcovo bylo totožno se zaměstnáním sv. Křištofa, leda že Svatý nebral peněz a žil myslím ze vzduchu.

A tak k Fornovo; a žár sluneční oslňoval a kalil vidění, a vzduch oživil rojem much. Ale slunce mne ihned osušilo a spěchal jsem, neboť jsem potřeboval potravy. Když jsem se najedl v tom starém městě, chystal jsem se namířiti si do Calestana a přejíti přes prvý vysoký ostroh Apennin, jenž mě dělil od něho, tu však jsem zočil, vycházeje z města, prastarý kostel; i zastavil jsem.

se a díval se na kamenné reliefs, jež nebyly v nijakém pořádku, nýbrž zazděny bez ladu a skladu, patrně vybrány byvše z nějaké starší stavby. Byly barbarské, ale bylo znáti, že zobrazují poslední soud člověka a byl na nich dobrácky hledící bezbožník a zatracenec, vařený ďábly v hrnci, a nejpěknější byl ďábel, jenž s velikou radostí odnášel boháčovo zlato v měchu. Nyní však jsme příliš moudří, abychom věřili v taková bláznovství, a když umíráme, bereme svoje bohatství s sebou ; v devátém věku toho neuměli, neboť neměli ještě úvěrního systému.

Potom sešel jsem se silnice, vedoucí do Pontremolli a posléze do Spezzie na cestičku, která běžela do kopců a znenáhla přestávala býti i cestičkou. Místy byla korytem potoka, potom ničím, potom zase cestičkou a posléze na horním konci úžlabiny přiznával jsem si, že jsem ji ztratil ; ale určil jsem si veliké skalisko nebo vrchol nad sebou za mezník, a řekl jsem si :

„Nevadí. Stěná této rokliny přede mnou zjevně jest úbočím ostrohu ; skaliska třeba nechat na severu a jest mi toliko přejítí hřbet dle tohoto vodítka.“ Zatím však horko mě přemáhalo, a poněvadž už bylo odpoledne a užil jsem značně minulé noci k pochodu, vzpomněl jsem si na moudrý obyčej horských krajin a lehl jsem si a usnul.

Spal jsem jen chvílku, ale když jsem se zbudil, bylo chladněji. Lezl jsem do úbočí rokliny nazdařbůh, a na vrcholu nalezl jsem, k své nelibosti, silnici. Jaká to byla asi cesta ? Podnes nevím. Možná, že jsem byl sešel se silnice a nyní znova na ni přicházel. Možná, (jak často bývá v Apenninách) že to byla cesta nevedoucí nikam.

Ať tak či onak, byl jsem na vahách, a ohlížel jsem se, bych posoudil svůj směr.

Byla to šťastná náhoda. Stál jsem nyní asi 2000 stop nad Tarem. Předě mnou strměla vysoká podivná skála, na kterou jsem byl hleděl zdola ; kolem ní a pode mnou byla úžlabina nebo kotlina holých kopců, slojí a svahů pískových a kamene ztrupenělého sluncem a pod tím vším prostírala se přede mnou celá rovina lombardská.

Nebylo tedy litovati, že jsem se trmácel do té příkré stěny a že jsem ztratil cestu — když se mi ukázala tato stomílová plocha, rozkládající se přede mnou : všechna království světa.

Leč to nebylo vše. Na dalekém severním obzoru nízko nad mlhavým okrajem světa bylo viděti ostré bílé oblaky. Díval jsem se znovu a poznával, že se nehýbají. Tu jsem objevil, že to jsou Alpy.

Věřte nebo nevěřte, patřil jsem znovu ke končinám svých minulých dní přes tolik, tolik mil cesty ! Ty řídké, bílé hroty a hřbety nemohly mne oklamati ; stály tiše na výsluní a posílaly mi z té dálavy vzpomínku na tu cestu, kdy jejich sněhy zdály se nekonečnými a jejich výška tak ohromná ; jejich zima takým pláštěm smrti. Nyní byly vzdáleny jako dětství, a viděl jsem je naposled.

Nakreslil jsem si je. Potom naleznuv sloup, ukazující mi boční cestu do Calestana, šel jsem tou cestou pořád dolů a dolů do údolí ; a na stráních toho druhého údolí, když se chýlil večer, zaslechl jsem hučení vody tekoucí, jako Taro hučelo, síť bystřin z tajícího sněhu z dále. Tyto potoky brzy jsem uzřel pod sebou, točící se (jako potoky Tara se točily) polem suchého štěrku a skalín ; ale úval ten uzavíraly vysoké kopce, a večer skryl je do stínu ; a když moje cesta několik set stop nad řečištěm

náhle přestala, a když pln večera klopýtal jsem mezi stromy k té vodě, poznával jsem, že mne čeká znovu to, co mi bylo podstoupiti toho dopoledne, a břístí se přes ty potoky. Neboť nebylo tam nijaké stezky ani mostu, a Calestano stálo proti mně, nachový hrozen domů v šeru vzdálenějšího horského úbočí.

Velmi unaven, kouleje kameny, jak jsem se naučil, a popocházeje sem a tam podél každého ramene, abych našel místo, přebředl jsem přes těch šest studených prudkých říček, a dostihnuv druhého břehu, dostihl jsem též, jak jsem počítal, večere, společenství a lůžka.

Ale není lidský život spořádán takto prostince. Co mě čekalo v Calestano, bylo nelibý pach, vězení, vyproštění, podlé lichocení, a velmi zdlouhavá večere.

Jsme povinni soucitem ke všem lidem. Jsme povinni soucitem k těm, kteří jsou věznění. Jsme povinni soucitem k těm, kteří nejsou věznění. Čím více jest křesťan povinen soucitem k bohatcům, kteří vůbec nemohou se dostat do vězení? Těch opravdu nyní zejména lituji a rozpínám na ně svou útrpnost.

Jakže ! Nikdy nepocítiti chmatnutí ruky strážníkovy; nepozorovati jeho smělého podezřavého hledu ; nepokoušeti se o vzbuzení příznivého dojmu za výsledku . . nikdy neuslyšeti skřípění v zámku a nikdy nerozhlednouti se po čisté prostotě celly ? Potom jakých dojmů jste zažili, ó neuvěznitelní boháči, nebo co víte o činném životě a o dobrodružství ?

Bylo to po té, když jsem vypil sklenku vína a pojedl makaronů a chleba v chudé hospůdce, jediné v té obci, a nakřičel se na nevlídnou hospodskou (a přezkoušel dvacaterý způsob, jak bych jí vpravil do mozku, že si

přeju sýra), bylo to po té, když jsem se takto najedl a vykřičel a přešel přes cestu na kávu a zakouřiti si do kavárničky, kdy mne stihlo dobrodružství.

V hospodě byl tlustý vesele hledící muž, a dva úředně vyhlízející muži v bílých čapkách večeřeli u druhého stolu. Tam jsem si jich ani nevšimnul. Ale když jsem kouřil a přemýšlel v kavárničce, jež byla zářící a plna lidí, postřehl jsem první výstražné znamení v tom, když mi nevrle odsekli, že „nemají lůžka ; a myslí, že asi v celém městě nedostanu“ ; po té náhle vstoupili tam ti dva muži v bílých čepicích a zatkli mě, tak volně, jakobyste vy nebo já podrželi koně.

Za okamžení vstoupili dva velikolepí chlapci, četníci, s meči a rohatými klobouky a s vousy à l'*Abd el Kader*, jak jsme říkali; tito čtyři, dva četníci a dva policisté, sedli si proti mně na židle a podrobili mne křížovému výslechu ve vlasttině, jazyku, ve kterém jsem málo pokročil. Tolik jsem však se dovtpil, že po mně chtějí průkazů.

„Niente !“ řekl jsem a vysypal jsem na stůl toboleku na papíry, črták, dvě tužky, láhvi vína, pohár, kousek chleba, cár francouzských novin, staré *Secolo*, jehli, chumáček nití a flétnu — pasu však nikoliv.

Dívali se do toboleky a našli 73 liry ; to jest necelé tři libry. Prohlíželi si kriticky črták, jak se slušelo na jihozemce, kteří jsou ponejvíce uměleckého sklonu : ale pasu nenalezli. Vypyтали se mne znovu, a když jsem shledával slova na odpověď, menší muž (strážník, vzezření jako lišák) zakřikl, že mne slyšel *zběžně* mluvití vlasky v hospodě, a že moje nesnáze jsou vytáčením.

Tato lež mne tak popudila, že jsem se vztekla do něho

pustil ve francouzštině (kterouž jsem pro ně pokud možná zjižnil): —

„Lžete: a můžete býti potrestáni za takové lži, neboť jste úředními osobami“. Neb ač policie jest stejná ve všech zemích a odpřisáhá, že černé jest bílé, a ničtí lidi pro písničku, přece kde jest *droit administratif*, t. j. kde Revoluce učinila stav snesitelnějším — máte mnohem větší jistotu, že můžete ztrestati svého policistu, a on jest mnohem méně mocen uškoditi vám nežli v Anglii nebo v Americe; neboť počítá se za úředníka a jest pod veřejnější disciplinou a odpovědností, vybočí-li z mezí své moci.

Po té jsem dodal, zřetelně mluvě: „Umím francouzsky a latinsky. Máte v Calestanu kněze a umí latinsky?“

To byl znamenitý tah. Škubli sebou a zamlouvali to řkouce, že Sindaco umí francouzsky. I odvedli mne do svých kasáren, než dojdou pro Sindaco, a tak byl jsem uvězněn.

Ale ne na dlouho. Brzy ubíral jsem se s nimi opět ulicí a přišli jsme k domu Sindaca čili starosty. Byl to bělovlasý starý pán, Bůh mu žehnej, a hrál v karty se synem a s dcerou. Na něho tedy kázali mi obrátiti se, jakožto umějíciho francouzsky. Řekl jsem mu jasným a přesným dialektem, že jeho strážníci jsou hlupáci, že jeho město jest králikárna a jeho vězení jediným čistým místem v něm; že půl tuctu telegramů na místa, která mu mohu udati, dokáže mu, kudy jsem přišel; že jsem obyčejným turistou, anie umělcem (jak dokazoval můj črták) a že moje navštívenky udávají mou přesnou adresu a popis.

Ale Sindaco, francouzsky-mluvící Sindaco, nerozuměl ani zbla, a zdálo se bezbožnou věcí, kompromi-

tovatí ho v jeho stáří, proto jsem čekal, až promluví. Promluvil slovo, společné všem jazykům, a slovo, které právě zachytil s mých úst.

„Tourist-e?“ pravil.

Pokývl jsem. I řekl jim, by mě propustili. Tak prostinké to bylo; a do dneška požívá, myslím, pověsti dvoj-jazyčného starosty. Prokázal mi službu a rád věřím, že v mládí pomlaskával si nad jemnou chutí Voltaireovou, ale pochybuji, že by dnes na minoutku se zabral do Anatola France.

Jaký kontrast byl mezi hodinou, kdy jsem vyšel z kavárny zajatcem, a touto, kdy jsem se vracel s veselou, obstoupen hloučkem občanů, prohlašujících mou nevinnost a vykřikujících na sebe, že jsem turista a mám 73 liry u sebe! Hostinská se usmívala a ukláněla: prve mi odepřela lůžko. Hosté u stolů viděli ve mně boha. Proto však neměl jsem jich za horší. Pročpak? Člověk neznámý, nečesaný, neholený, rozedraný, na kterém, lpělo několik neděl potloukání a bláta, a v šatech, které nové nestály ani deset šillingů; který spal v listí a v kapradí a v lesích, který přechází řeku v šeru a vstupuje do města kradí, ne cestou. Jest cizinec; v ruce má veliký klacek. Není mnohem moudřejší zatknouti takového člověka? Inu jest, zřejmě. A když jste ho zatkli, můžete učiniti více než pustíte-li ho bez důkazu, na pouhé slovo? Stěží!

Nuže, miloval jsem Calestanské, zejména pro toto zvláštní dobrodružství, jehož mi poskytl; a na druhý den, vyspav se v lidské místnosti, vykročil jsem o východu slunce do horských úbočí za jejich městem a nad ním, a tak dlouhou roklí lezl jsem do *druhého* ostrohu apenninského; ostrohu, který mě dělil od *třetí* řeky,

Parmy. A nyní cílem nad Parmou (až se přes ni dostanu) bylo místo, označené na mapě „Tizzano“. Abych přešel tento druhý ostroh, abych v údolí pod ním dostihl Parmy a překročil ji, abych došel do Tizzana, opouštěl jsem právě Calestano toho vůněmi dýšícího rána; a přešel a nakresliv si vesničku Frangi, stoje na úskalí, krácel jsem dál příkrým údolím a brzy dospěl jsem vrcholu hřbetu, který zde sklání se mírně a dopřává stezce, by sbíhala po něm k jižní straně.

Jest obyčejem mnohých, že když přelezou hřbet horský, zazpívají si: Ani já jsem neopominul, třebaš bylo tak záhy, zazpíváti si, přecházeje tento druhý svůj vrchol apenninský. Zpíval jsem si volně z plna hrdla, nač jsem si vzpomněl k chvále radosti; a neodpustil jsem si sborů ve svých písních, přičiňuje se i napodobiti (když byly dvojhlasné) rozličné hlasy každého partu.

A bylo ve mně tolik Angličana, že když, obcházeje roh skaliska, s něhož ponejprv uzří se Beduzzo, přilepené na vrstvách svého skalnatého úbočí (jak víte) spatřil jsem za tím rohem vesničana, odpočívajícího si tam, byl jsem zahanben. Nebyloť mi milo, že mne někdo slyšel zpíváti fantastické písně. Ale on, zvyklý zpěvu, jakožto kratochvíli samotářů, vítal mne, i kráčeli jsme spolu, ukazující druh druhu slávy světa, ležícího před námi, a plesající jitřní radostí. Na něm bylo ukazovati mi místa okolní a říkati mi jmena: velikou Horu Poutní na jihu, podivné skalisko Castel Nuovo; v dále v mlze rovinu Parmskou; a Tizzano na svém vysokém kopci, hřbet přímo přede mnou. Též mi říkal vlaské názvy věcí nejbližších — bot, hole, klobouku; a já jemu jejich názvy francouzské, kteréž on byl dychtiv všecky zvěděti.

Hovořili jsme o způsobu, jak tu vzdělávali a drželi půdu, o nebezpečích v horách a o blahu lidí osamělých. Ale ptáte-li se, kterak jsme si rozuměli, vyložím vám to.

V Itálii, v severních Apenninách, zdá se, jsou tři vrstvy jazykové. V údolích byla vlastina čistá, zvučná a mně cizí. Tam sídlí měšťané a vzdělávají roviny po řece. Na půlcesty výše (jako ve Frangi, Beduzzu, Tizzano) začínal jsem jim rozuměti. Mají nosovku „n“; uštipují slov. Na vrcholech posléze mluví jako seveřané, a snadno mi rozuměli, neboť nevyslovovali „vino“, nýbrž „vin“; ne „duo“, nýbrž „du“, a pod. Jsou to Gaulové horští. Řekl jsem jim to a lichotilo jim to.

Potom jsme se s mým venkovanem rozešli, ale poněvadž lidé se nemají rozcházeti nikdy, aby si něco nedarovali na památku k Poslednímu Soudu, dal jsem tomu muži obrázek Milána a žádal ho, aby ho přijal na památku.

On šel tedy svou cestou a já svou, a poslední, co mi povídal, bylo o „molinar“, ale nevěděl jsem, co to znamenalo.

Když jsem sešel rovnou s kopce a objevil na úpatí silnici, viděl jsem, že řeku tekoucí přede mnou dlužno přebřísti, jako ostatní; a poněvadž mi moje mapka ukázovala, že na míle cesty není mostu, rozmyslíl jsem se přejíti ji přímo, možno-li na něčích zádech.

Potkal jsem stařenu s nůši trávy na zádech; ukázal jsem k řece a řekl (v lingua franca), že bych jí rád přešel. Ona opět prohodila slovo „molinar“, a měl jsem vnuknutí, že to značí „mlynáře“. Dělal jsem si —

„Kde jest mlynář, tam jest mlýn. Neboť *Ubi Petrus,*

ibi Ecclesia. Kde jest mlýn, tam jest voda; mlýn potřebuje hnací síly: . . . a) musím se dostat na blízko proudu; b) musím hleděti po lomozu a podobě mlýna."

Proto (poděkovav ženě s travou) šel jsem rovnou přes pole, až jsem uviděl při zemi veliké hluboké mlýnské kolo u domu a zadumaného muže, jenž stál dívaje se na ně, jako by to bylo Processí Boží Prozřetelnosti. Uhodil jsem mu na rámě (čímž se zalekl) a vyřkl jsem veliké slovo toho údolí, „*molinar*". To otevřelo všechny brány jeho duše. Usmál se na mne jako člověk znovu omládlý a kyná mi, abych šel za ním, vedl mne zářivě ke splavu.

Tu byli v práci tři muži, kopajíce lepší strouhu vodě. Jeden byl starý, šťastný muž v brejlích, druhý mladý s chůdami v rukou, třetí velmi vytáhlý a tenký; jeho tvář byla smutna, byl toho ducha, který strpí vše a zvítězí. Řekl jsem mu „*Molinar?*“ Byl to on.

Muži, který mne přivedl, dal jsem 50 c., a tak nevinní a dobří jsou ti lidé, že řekl „*Pourquoi?*“ nebo podobná slova, a já mu na to, že tak jest třeba. Po té jsem řekl molinarovi „*Quanto?*“ a on natáhnuv dlouhý prst řekl, „*Una Lira.*“ Mladý vyskočil na své chůdy, molinar se sehnul a já mu vlezl na záda a všickni tři pustili jsme se přes mnoho potoků řeky Parmy, ve kteréž sám bych se býval myslím utopil.

Řekl jsem schválně — „Já bych se byl utopil.“ Tyto horské řeky na horních tocích stoupají a klesají dle bouří a tání sněhu. Řeka Parma (neboť tato bystrina konečně vtékala do Parmy) byla vystouplá výše než ostatní.

I molinarovi, bohu toho údolí, bylo opatrně hledati cesty, a mladý na chůdách šel před námi, mnohem vyšší

než smrtelníci a nad vodou. Viděl jsem ho, jak šel, a pozoroval jsem, abych pravdu řekl, že tam jest brod — vzácný zjev na horních tocích řek, neboť řeky na horním toku buď hrčí po nezměnných balvanech nebo též po šterku a písku. Nuž a tekou-li po balvanech, mívají osamělé mělčiny, které každý najde, a hlubiny — jež poznati po tiché a tajemné hladině, kdež ryby krouží v tůních; ale ne pravého brodu bez přetržení od břehu ke břehu. Tak bývá ve Skotsku. A tekou-li po šterku a písku, tož každou bouří nebo náhlou povodní se přesouvají a mění. Zde však jakousi náhodou vedlo — možná práh skalní, možná sřícenina římského mostu — aspoň něco, což bylo tak hluboké a pevné jako pravý brod — a tudy jsme si namířili.

Molinar — i molinar — krácel opatrně. Dvakrát se zastavil, po pás ve vodě, když mladý muž na chůdách před námi náhle ztratil půdu pod nohama a svezl se do vody. Jednou, když jsme přecházeli malé rámě (neboť řeka zde, jako všecky ty řeky, teče v mnoha ramenech po suchém šterku) zdálo se, že není kam stoupnouti, i bylo nám hledati sem a tam. Kdykoli jsme vylezli na sucho, seskakoval jsem molinarovi se zad, aby si odpočinul, a když sestupoval do vody, znovu jsem vylézal. Takto jsme přešli mnoho potoků a stáli posléze na straně tizzanské. Tu dal jsem molinarovi líru a jeho průvodčímu na chůdách 50 c., a on se divil: „Zač to?“ a já řekl: „Vy též jste pomáhal.“

Molinar tedy posunky a výrazem očí dal mi na srozuměnou, že za těch 50 c. chůdař dovede mne až do Tizzana na vysoký hřbet a ukáže mi cestu po hřbetě; i obrátil se chůdař ke mně a řekl: „*Andiamo*“, což značí „*Allons*“. Ale když Vlachové řeknou „*Andiamo*“,

jest to méně hrubé než když severní Francouzové řeknou „*Allons*“; neboť severní Francouzové mají v krvi trojí rušnost. Jsou bojovníky; hledají na věky dokonalého stavu; a zuřivě milují. Odtud oni dvakrát za sebou kvasí, jako víno, jímž se hýbe a jež rodí kyselost. Odtud to, že když oni řeknou „*Allons*“, jest to drsnější než „*Andiamo*“.

Katolická Církev vytváří muže. Tím nemíním vypínavců a boucharonů, ani lamželez nebo nevědomých hlupců, kteří cítíce se v pohodlí, domnívají se, že jejich pohodlí bude dobrodiním pro jiné, a usilují (se zvláštním nezdarem) vtlouci to světu do paměti; ale muže, lidské bytosti, odlišné od zvířat, schopné pevnosti a kázně a uznání; přijímající smrt; houževnaté. Z typů, které takto vytvořila, nejvděčnější jest charakter Irův a těchto Italův. Z těchto někdy též může si vybrati vojíny.

Všimli jste si někdy, že vše, co Církev Katolická činí, považováno bývá za krásné a láskyhodné, dokavad ona nevyjde na venek, neboť tehdy náhle její nepřátelé (což jest sedmero hlavních hříchův a čtvero hříchů do nebe volajících) shledávají ji nenávistnou a násilnickou? Tak tomu jest; a jest jemnou ironií její nynější obnovy, že ti, kteří pořád vychvalovali její obrazy a její svaté, a její architekturu, jako velebíváme věci mrtvé, nejvíce se rozčilují, když ona se objevuje na tomto moderním poli všecka vyzbrojena, jako bývala, s díly a uměním a zpěvy, někdy nejznamenitějšími, leckdy všedními. Všimněte si, že jest pořád lhostejna k umění a zpěvům, jako vždy bývala. Ona buduje své základy na něčem jiném, kteréhožto něčeho jiného naši moderní nenávidí. Leč z tohoto něčeho jiného vzešlo umění a zpěv Středověku. A jaké umění nebo zpěvy máte vy? Ona jest Evropou

a celou naši minulostí. Ona se vrací. *Andiamo.*

ČTENÁŘ. Ale pan (*škrtnuto censorem*) nesmýšlí takto?

AUTOR. Nedávno viděl jsem ho večeřeti v Savoy. *Andiamo.*

Šli jsme spolu do kopce, po sprahlé půdě, ale stíněné stromy. Bylo velmi horko. Stěžl jsem mohl dál, tak můj společník spěchal, a tak mě tížilo horko.

Šli jsme mimo studní, u níž se napájeli volí, i šel jsem se tam nasrkat studené vody z korýtky, ale on pokyvoval prstem před tváří, naznačuje mi, že to jest neopatrnost v takovém žáru.

Šli jsme dál a dohonili jsme dva muže, ženoucí dobytek po stezce mezi stromy. Brzy dali se do hovoru s mým vůdcem o cenách a o trzích. Byl totiž trhový den. Když jsme posléze přicházeli k městečku — maloučkému městečku jako hnízdečku, a celému obehnanému zdmi a s hrádkem a kostelem — uzřeli jsme tisíc dobytčat, jež všechna bučela a odpovídala si po silnici, hnána jsouce branou do tržiště. Tam můj vůdce zavedl mne do prostranné místnosti, v níž mnoho sedláků jedlo polévku s makarony a někteří i maso. Ale já jsem byl tak uondán, že jsem neměl pomyšlení na maso, i žmoulil jsem chléb a potom jal jsem se diapefradizovati na prstech, abych naznačil hostinskému, čeho si přeju.

Nejprve jsem vytáhl z mísy makaron a řekl *Fromagio, Pomodoro*, čímž jsem mínil sýr — rajske jablíčko. On přisvědčoval, že ví, co míním, a přinesl ty spaghetti tak obávané, které jsou jídlem pro krále, světového zrádce, utiskovatele chudých, lichváře nebo jakéhokoli boháče, ale není spaghetti na místě, kam takoví lidé

spějí, kdežto tito vesničané budou ho dále požívatí v nebesích.

Potom jsem vytáhl svou vinnou láhev, vypil z ní, co v ní zbylo, (na znamení), a stavě ji na stůl řekl jsem, „*Tale tantum, vino rosso.*“ Můj průvodčí též povídal mnoho věcí, které asi značily, že jsem bohatý člověk, který rozhazuje peníze po šestipencích. Proto hospodský prošel dveřmi a přinesl odtud láhev zakorkovanou a zapečetěnou a vysvětloval mi na prstech, a ústy a očima, že „TOTO VÍNO JEST NĚČÍM VELMIVZÁCNÝM.“

Jen v hloupých městech lidé považují za povýšenost, dávatí na jevo, že jim nic nestojí na penězích. Proto já, pozorně naň hledě přimhouřenýma očima, vystrčil jsem tázavě pět prstů a řekl: „*Cinquante?*“ míně tím, „Žádáte 50 centimů?“

Na to on a všichni vesničané dokola, i s mým vůdcem, hlasitě se rozesmáli, jakožto znamenitému vtípu, a řekli: „*Cinquante, Ho ! ho !*“ a rýpali se do žeber. Hospodský z Tizzana Val Parmense však povídal řadu věcí, které znamenaly, že třebas jen žertuju, a dodal (mimochodem), že za liru bude moje. Lira byla jakoby pouhým znamením na důkaz, že láhev přešla z ruky do ruky: registračním poplatkem; věcí dokumentární; za liru byla to pouhá almužna. I řekl jsem, „*Soixante Dix?*“ což jemu nepovídalo nic, i vystrčil jsem sedm prstů; on zavrtěl srdečně rukou a pravil, poněvadž prý jsem zřejmě dobrý chlapík, pocestný, a poněvadž fakticky na všecek způsob víno mi dává, že mi je dá za devadesát; bylo skoro škoda napřahovati ruku pro takový pakatel. I vysypal jsem 80 centimů v mědi a řekl „*Tutto*“, což značilo „všecko“. Tu on postavil láhev přede mne, vzal peníze a všickni, kteří se dívali tomu výjevu, stropili

náramný křik a tleskali jako na stvrzení smlouvy. A to jest způsob, jakým smlouvy se ujednávaly za starých časů v těchto horách, kdy vaši i moji otcové byli na živu a třásli se v jeskyni, lovili vlky a smlouvali se jen s palicemi a kyji v rukou.

Když to bylo dojednáno, já žádostiv vína, rád bych je byl otevřel, zejména abych zavalil svému vůdci. Hospodský byl v druhé jizbě. Vůdce byl příliš uctiv, aby požádal o vývrtku, a já neznal jsem italského názvu vývrtky.

Ukázal jsem na zátku, ale vše, co jsem dostal ze svého vůdce, bylo, že víno jest velmi dobré. I načrtnul jsem symbol a znak vývrtky do svého črtáku, ale on se dělal, že nerozumí — takového byl vychování. Po té jsem napodobil způsob, zvuk a pohyb vývrtky, zalézající do zátky, a tu jeden dědek vedle mne řekl mi: „*Tira-buchon*“ — obecné francouzské slovo, tak známé jako lesy Marly. Přinesli ji. Láhev se otevřela a pili jsme všickni společně.

Když jsem se sbíral, abych se dostal dál z Tizzana Val Parmese, můj vůdce mi řekl: „*Se chiama Tira-Buchon, perche E' tira il buchon.*“ A já jemu: „*Dominus Vobiscum*“ a zanechal jsem ho jeho horám.

Pustil jsem se se hřbetu do nejbližšího svažiště a údolí, ale za nějakou míli tím velikým vedrém (byla nyní hodina s poledne) jsem zemdlel. I vylezl jsem na nevysoký lesnatý břeh a natáhl jsem se tam do chládku a kreslil si Tizzano Val Parmese, vystupující nepřítis nade mnou, a po té leh! jsem si a spal hodinu a kouřil dýmku a přemítal o mnoha věcech.

Se hřbetu, na němž stojí Tizzano, který jest třetím

z těchto ostrohů apenninských, k následujícímu čtvrtému jest jen kousek cesty; jest viděti s jednoho na druhý. Přece však jest to klopotný kousek chůze, protože středem údolí táhne se jiný hřbet, téměř tak vysoký jako hlavní ostrohy, a ten třeba přelézti v nejnižší části, dříve než se přijde k bystřici Enze, jež běží s dušeným hukotem v hlubinách hor. Celé údolí tedy jeví se spleteno a zdá se svízelné.

Velmi vysoko nad chumáčem stromů stála první z těch mnoha rozvalin věží a hradů, jimiž Apenniny oplývají a jichž nejvýznačnější ukázkou jest Canossa, strmějící vzdálena a nerozeznatelná v zápaře. Nazývala se „Věž Rugino“. Za hlubokou úžablinou Enzy, vystupující na vyváženou jakoby na jejím jižním břehu (ve skutečnosti však mnohem dále, v údolí Secchie) vypínala se ona neobyčejně vysoká skalní hora Castel-Nuovo, kterou mi vesničan byl ukazoval ráno a která byla mezníkem této výpravy. Zdála se utvořena spíše člověkem než přírodou, tak čtverhraná a přesná byla a tak odříznuta od jiných kopců.

Odpoledne nebylo se ještě příliš schýlilo, když v o-

vzduší se rozesypal onen zlatý prach, jenž se ukazuje pod večer, a já stál nad Enzou a viděl ji řinoucí se tisíce stop pod sebou. Zastavil jsem se nerozhodnut a díval se na spleť kopců. Bylo mým úmyslem pustiti se rovnou ke Collagně, ale nemohl jsem říci, kde Collagna leží, leda že to bylo někde za vysokou horou, která nyní se zatmívala proti obloze. Kromě toho (jak jsem viděl s místa, kde jsem stál) Enzy nebylo lze přebřísti. Netekla v potocích, ale v jednom plném proudu, a byla pravou řekou. Celá scenerie byla divoká. Byl jsem přišel na blízko ústředního pásma Apennin. Strmělo nade mnou ve vzdálenosti pouhých pěti nebo šesti vzdušných mil a na jeho úbočích bělaly se laty a pole sněhu, jež v slábnoucím světle začínaly se lesknouti.

Krajem cesty seděli čtyři venkovští lidé. Chystali se k návratu do svých tichých domovů, a sbírali své kosy, neboť byli sekli na poli. Přicházejí k nim, ptal jsem se jich, kterak bych se dostal do Collagny. Pravili mi, že zpráma, jak jsem chtěl, nemohu se dáti, protože přes řeku nelze přejíti, ale půjdu-li prý rovnou dolů po svahu, přijdu prý k mostu; odtud prý vede stezka k protějšímu pásmu, kdež mezi stromy na vrcholu stojí víska, řečená Ceregio (kterou mi ukazovali za údolím), a jakmile budu tam, dále už prý se vyptám. Porozuměl jsem jejich mluvě vyjma jediné osudné slůvko. Myslil jsem, že mi praví, že Ceregio jest na *půl* cestě ke Collagně; a jak jsem pykal za toto nedorozumění, uslyšíte.

Napili se mého vína a já pojedl jejich chleba a rozešli jsme se: oni k svým milým chaloupkám, já do toho neznámého údolí. Ale když jsem se odloučil od těch vážných a srdečných lidí, ozvěna jejich hlasu ještě mě provázela; hluboké údolí Enzy zdálo se opuštěno, a jak

jsem slézal níž a níž k hukotu řeky, ztratil jsem slunce.

Enza byla rozvodněna. K přecházení sloužil jen ledajaký most, sroubený ze silných klad, přibitých na kůly stromové, jež svázaný byly v trojnožky, a nesoucích dlouhou fošnu. Ale ve vystouplé vodě nedosahoval až

na druhý břeh. Koulel jsem veliké kameny do vody a naházel tak krátkou hráz, po níž, poněkud nebezpečně, dostal jsem se na druhý břeh a kráčet vzhůru a vzhůru příkrou pěšinou, až jsem přišel do vsi Ceregio na kopci, požehnané a odloučené; neboť nevede cesty ani do ní, ani z ní, leč toliko mezčí stezky.

Domy byly všechny seskupeny kolem kostela; mezi nimi bylo přitímní; ale několik lidí, ženoucích voly, dovedlo mne k domu, jenž byl asi hospodou, ač na něm nebylo štítu; a tam v šeré jizbě sesedli jsme se společně jako křesťané v dokonalé harmonii, a hospodyně nám posluhovala.

Když však po této příčasti ptal jsem se na cestu do Collagny, pomyslili si asi, že blázním, a divili se, proč

neostanu u nich na noc, neboť oni věděli, jak vzdálena jest Collagna. Já však (sveden mylkou jazykovou, o níž jsem se zmínil) myslil jsem, že to jest jen nedaleko. Zatím to bylo deset mil. Nejstarší z mých společníků řekl, že mne dovede na cestu.

Vykročili jsme spolu v přítmí uličkou, jež vedla na hřeben kopce a šli jsme kolem roztomilé věci, drobné reliefové skulptury, vystavené jako kaplička a zobrazující Zvěstování; a jdouce mimo ni, oba jsme se usmáli. Potom za několik set kroků přišli jsme na druhou, na níž bylo Navštívení, a byly líbezny a krásny neohyčejně, i poznával jsem, že značí patero tajemstev radostných. Tu jsem bylo vrátiti se, a řekl mi, ukazuje na tu kapličku: —

„Až přijdete k páté, stezka se dělí. Dejte se na levou a obejdete jí úvalem té hory: změní se v úvoz. Úvoz ten protne potok a dovede vás ke věži. U věže vyjdete na silnici, a to jest cesta ke Collagni.“

A ukazuje na kapličky usmíval se, jako by je omlouval, i poznával jsem, že jsme jednoho náboženství. Potom (poněvadž jest záhodno, aby lidé, kteří se vícekrát nesejdou, dávali si dárky) dal jsem mu nejlepší ze svých dvou dýmek, novou dýmku, na níž byla vyřezána písmena, kteráž on pojal za iniciálky mého jména, a on zase mně dal planou růži, kterou byl utrhl a nesl v prstech. A šel jsem dál stezkou sám.

Jistě že na těchto lidech spočívá požehnání, udělené jim za jejich prostý život a za jejich spravedlivost. Jejich oči jsou bez bázně a přívětivy. Jsou uctiví a přímí a zračí se na nich smích i smutek. Jsou plni písní, vzpomínek, příhod ze svých rodišť; a jejich klanění spodo-

buje se se světem, který stvořil Bůh. Kéž udrží svou zemi a kéž jejich vliv zase přijde z Itálie a spasí od štvání a nadýmání a nejapností bláhová zubožená města a bezuzdné tlupy křiklounů... A zejména modleme se, aby vzkříšením víry získaly něčeho naše ubohé university.

Už když jsem poslouchal všechno to vysvětlování, zdálo se mi, že to znamená delší cestu, než jsem očekával. Ukázala se nekonečnou.

Nyní už byla čirá tma; noc byla velmi chladná s hor, hustá mlha začala rositi na zemi a nebe bylo plno hvězd. Dlouhé hodiny šel jsem zvolna uličkou, točící se úvalem lesnaté hory; divě se, proč nepřicházím k řece, o které mluvil. Bylo půl noci, když jsem přišel na rovinu a ještě jsem neslyšel vody a neviděl jsem věže proti obloze. Byl jsem tak hrozně unaven, že se mi zdálo nemožno jít dál, tu však zahlédl jsem světlo v okně i spěchal jsem k němu a stoupl si pod okno. Žena z okna říkala mi *Caro mio*, což bylo líbezná, ale nechtěla mi dopřátí noclehu ani na slámě v stodole.

Klopýtal jsem dál v zoufalství nočním neboť tíživě na mě doléhala potřeba spánku po čtyřech kopcích, které jsem toho dne přelézal, a po kostrbatých cestách a horku a nepřetržitém pochodu.

Nalezl jsem most, překlenující hlubokou roklinu, o kteréž mi povídali. Tento vysoký most byl nový a vystavěn z pěkného kamene, ale byl protržen a sřícen, a ve tmě náhle ukázala se díra. Lekl jsem se, až jsem couvl. Šplhání dolů do potoka a zase nahoru hlozím, abych se dostal na cestu, udřelo mě ještě víc, a když na kopci na druhé straně uzřel jsem věž, poněkud temnější než tmavá obloha, vlekl jsem se zarputile k ní, obá-

vaje se mdlob, a přišel k ní (stála na nejvyšším vrcholu, hledíc do údolí Secchijského) sedl jsem si na kámen u zdi a očekával rána.

Dlouhé úbočí kopců klesalo na míle do dálí, kde za denního světla bylo by viděti zamlženou rovinu Emilijskou. Tma mátlá krajinu. Tichem hor a příšernou velebností místa nabývalo to širé panoráma pod závratnou klenbou hvězd vzezření až strašidelného. Co chvíle z podrostu v údolí zařvalo nějaké noční zvíře, a veliké skalisko Castel-Nuovo, nyní určité a ohromné — holé, drsné, opuštěné místo — dodávalo tomu všemu čehosi osudného.

Hodiny líně se plížily, jak hvězdy se rozplývaly; zcela matná a neživá šed nadechla okraje mraků. Rozdrobila mě zima, i vstal jsem, abych popošel dál, možno-li.

Čím to jest, že duch, když ho potká (možná) nepatrné sklamání nebo malá nehoda, trpí v stupnici velikých věcí?

Stokrát vyčkával jsem úsvitu, ovládnut tím chmurným, bezbarvým duchem, který bloudívá v posledních hodinách tmy; a tísněn zvláště velikou bezčasou apathií, která přilíná na první nejistý slib rozsvětlení. Jestli hodina před úsvitem, kdy lidé umírají a kdy není ničeho nad duši ni kolem ní, kdy i hvězdy zmírají. A toto dlouhé a strašné čekání zdálo se mi nejhorším, když člověk jest sám na moři, na malé loďce bez větru, hnán jsa od přístavu odlivem mořského proudu a pachtě se zpět, jakmile by větrík zadul do širého zmateného pohybu bezvlnného moře. V taková osamělá jitra díval jsem se, jak pahrbky Owersské se rozsvětlují a mětil jsem propast svého času a divil jsem se, že vteřiny mohou se tak rozpínati v bludišti mysli. Modlil jsem se o

ráno nebo o zavanutí větříku, a to, pravím, považoval jsem za nejvyšší míru pohlcení do prázdnoty a toužení.

Nyní však, na tom hřebenu, vleka se po silnici, nacházel jsem hlubší propast pustoty a zoufalého zmalátnění než jsem kdy poznal, a div jsem se neobrátil k východu a neprosil za urychlení světla, jako se modlívají lidé napořád bez důvodu o věci, které nemohou přijít leč v příslušném pořádku. Pořád jsem pomalu postupoval, protože když jsem si sedl, má opuštěnost tísnila mě jako neštěstí; a protože mé nohy, šlapající namáhavě a zvolna, přece dávaly trošku rovnováhy a rytmu pohybu mého ducha.

Ani zvíře, ani pták se neozval. Přešel jsem několik polí, opuštěných v přítmí, a na některých cítil jsem seno, ale bylo všude provlhlé rosou, že by ji byl mohl ždímati, a nemohl jsem objeviti dobrého úkrytu od větru, který fučel z hořeného sněhu na vrcholech. Chvilku padal na mě, jak jsem se plížil po silnici, ten stín spánku, kterým otupuje smysl, ale nedonutil mne, abych si lehl, a přijímal jsem ho toliko jako částečné a blahodějné zapomenutí, jež přikrývalo mou opuštěnost a utrpení, jako tenký průsvitný oblak zastírává zlý měsíc.

Tu náhle obloha na všech stranách se rozsvěťlovala. To klamavé šero (které myslím obrazy jistě mraky v očištění) pozdvíhovalo se z údolí jako na nějaký pomalý povel, daný tichou a dobrou mocí, která vládla dni. Věci se znova zbarvovaly; stromy nabývaly svých tvarů, života a chvění; tu a tam na tváři protějšního pohoří mlhy svým pohybem vzaly podíl na novém životě, a jako bych byl zaslechl ponejprv hrčení vody dole v úžlabině. Přetata byla ta subtilní přehrada, jež dělí dnešek od včerejška; všecka noc a její tísnivost stala se minulostí a

a ulehla v paměť. Cesta přede mnou, průsmyk v levo (můj poslední horský hřbet a vstup do Toskany) spleť velikých kopců vmísily se do rostoucího světla, to jest do přátelské a osvěžující Přítomnosti, kterou jsem vždy shledával schopnou otevřít dveře budoucnosti s gestem vítězství.

Bolest buď mne popustila neb jsem přestal všimati si jí, a vida nedaleko před sebou pahorek nad cestou a pěkný hájek rozptýlených a knížecích kaštanů, vylezl jsem tam a obrátil jsem se, bych viděl k východu.

Tu bez jakýchkoli výstražných barev nebo heraldiky, jako u nás na severu, obloha proměnila se ve velké pole čirého světla, a nesporně byla protkána, jak můj duch ji pozoroval, bezpečností a blahem. Do toho pole, jak jsem na ně patřil, vstupovalo slunce.

Téměř z nenadání se oteplilo. Stkvělost a zdraví nového dne vlily ve mne úlevu a zvaly nebo pudily mne, abych si ihned lehl a zdříml si.

Nalezl jsem si tedy v krátké trávě na vonné zemi pod jedním z mých stromů vhodné místo; a natáhl jsem se a pohřžil v hluboký spánek, kterého nic než matná a jemná rozkoš neodlišovalo od dokonalého zapomnění. Byla-li poslední změť myšlení, než spánek mne ovládl, jakousi modlitbou — a jistotně byly ve mně city vděčnosti a klanění — tato modlitba směřovala ovšem k Bohu, od něhož všechno dobré pochází, ale z části (modlářsky) k Slunci, které ze všech věcí jím stvořených zdá se, aspoň pokud dovedeme odhaliti, nejdokonalejším a nejslavnějším.

Proto první hodiny slunečna, když jsem se zbudil, učinily místo to jakoby novou krajinou; neboť můj duch, přijímaje ji, byl nový. Došel jsem Collagny než nastalo

veliké vedro, ubíraje se pěknou silnicí, jež klesá a zase stoupá po horském úbočí, a potom (odbočiv s cesty a přešed malou Secchií po mostě) stezka, brzy ztrativší se v travnatém úbočí, naznačovala mi směr. Neboť když jsem ušel asi hodinu vzhůru po úbočí kopce, otvíralo se postupně přede mnou tiché a hluboké údolí, porostlé obrovitým lesem a stoupající, až na horním konci uzavřeno bylo vysokou hrází pode dvěma vrcholy a mezi nimi. Poznával jsem, že hráz ta není ničím jiným nežli ústředním pásmem Apenninským, předělem vodním, hranicí Toskány a koncem hlavní části mé cesty. V zadu otevrou se údolí do Toskánské Roviny, na jejímž konci jest Siena, můj mezník. Ze Sieny do Říma horlivý chodec, zdráv-li jest, dorazí za dobré tři dni. Leč tato kalkulace nebyla vším. Uspokojení posledního stadia cesty, doběhu v náručí domova, to vstupovalo mi v mysl se slovem Toskána; tato města byla přiblížením a úvodem konce.

Přespav horko, kráčel jsem odpoledne lesem. Mohutné stromy stály pomíseny, a mech pod nimi byl hustý a tichý, neboť v tom posledním pásu horském výška a zima připomínaly sever. Uhlíř roztápěl mlíř; potom poslední mlle nikde ani netiklo. I půda údolí byla hlubinou trávy, a neteklo tudy vody, leč skrytý potůček, hluchý jako řeky u nás doma.

Posléze příkrá hráz na konci údolí vystupovala přímo nade mnou. Byla velmi příkrá a lysá, opuštěna s mnoha palivými poražených stromů; ale celý okraj její a obruba proti nebi v pozadí byly linií hlubokého lesa.

Po těch pracných stovkách kroků, když lesa korunujícího svah, bylo též dostiženo, Apenniny byly zdolány, poslední veliké pásmo řekpročeno a nestálo již

přehradý mezi tímto velkým hřbetem a Římem.

Tato strana toho úbočí byla, pravím, zbavena svých stromů; kořeny věkovitých kaštanů trčely jako hroby po suchém svahu a vtiskly ráz mému poslednímu příkrému lezení. Nyní na vrcholu nejvyšší část byla pruhem chladivého lesa, a pozdní odpoledne snoubilo se s posvátností stromů. Plodivá vlhkost pronikala půdu pode mnou; zelenala se travou a ve stínu byli živoucí tvorové.

Tento obydlýný les nebyl jedinou přivítanou, která mne čekala na vstupu do Toskány. Již jsem slyšel se všech stran hukot padajících vod, neb Serchio tam se prýští dvaceti prameny na jižním úbočí a seskakuje mezi mechy a bublá a zdolává veliká, hladká, tmavá skaliska v horečném padání. Bylo to věru jako v našem kraji na severu, a člověk div si neřekl — „Po tolika cestování dost možná, že jsem v Zakletém Lese a najdu na konec vílu Melisantu“.

Otvírala se paseka, a poněvadž stromy už nezacílány, patřil jsem dolů do údolí, jež bylo branou Toskány. Tam — vysoká, zubatá, vytržená do oblohy — stála taková skupina hor, o jakých se snívá lidem v krásných snech, nebo jaké vídati na dílech malířů, když stáří dopřává jim zjevení. Jejich výšiny vynikaly z jemné mlhy, z šedi jejich odstínů; jejich kontura byla bouřlivá, přece však vyvážená, plná nahodilosti i poměrnosti. Bylo to, jako by tyto vysoké zdi Carrarské, západní hranice údolí, bývaly byly utvářeny výslovně pro člověka, aby ho povznášely nenadálými a fantastickými tvary a rozpínaly jeho suchoparný život trvalým překvapením. Dlouho jsem upíral oči na ty veliké kopce.

Potom, ztišiv se v duchu jejich působením, scházel

jsem za žvatlotu a společnictví pramenů Serchia dolů, a kaštany vůkol voněly večerem. Po svahu k místu, kde prameny se stékají, níže k řece, přes její zející, pobouřený most (který někdo před mnoha pokoleními vystavěl pro řídké pocestné — tehdy nebylo silnic přes Apenniny a možná že tento hrubý přechod byl vítán), níže ještě líbezněji úzkým horním údolím šel jsem mezi kaštany a ticho mě družně provázelo: a láska lidí a očekávání dobra zdály se přirozenými všemu, co bylo na tom požehnaném místě. O Bordě, kdež mi vesničané ukázali cestu, netřeba mluvit, až znovu přešel Serchio, tentokrát po sirkovém mostě, šel jsem po širší stezce hájem a vkročil do milé vsky Sillana, jež obrácena jest přímo k západu a má kolem sebe stráž horských hrotů, starších bratrů toho vzdáleného a odloučeného údolí.

V hospodě přijali mě: veliká kuchyně, plná hovořících mužův a žen, strojících večeři, veliké ohniště, jídlo kouřící a pražící se v koutě u krbu, rozložitá roubená střecha, stoupající do tmy: byl jsem přijat zdvořile, ale nikdo nerozuměl mé řeči. Vida tam mladého kněze, obrátil jsem se naň —

„Pater, habeo linguam latinam, sed non habeo linguam Italicam. Visne mi dare traductionem in istam linguam Toscanam non nullorum verborum?“

Načež on odvětil *„Libenter“*, a lidé patřili na nás s úctou. I pověděl mi, že nůž se nazývá *cultello*; světlice *camera por dormire*; „jak se to nazývá?“ že se řekne *„come si chiama?“*; „kudy se jde do...?“ *„quella e la via a ...?“* a jiné věty, kterých asi nevím správně; naučil jsem se jím toliko po sluchu.

Po té mi řekl *così*, čemu jsem nerozuměl, a já mu v odpověď řekl *„Pol-Hercle!“*, což se mu velmi líbilo.

Potom abych zapředl rozprávku, řekl jsem: „*Diaconus es?*“

A on odvětil mi mile a vážně: „*Presbyter sum.*“

A když on za chvílku odešel z toho domu, vyšel jsem si na pavlač, kdež muži i ženy hovořili tlumenými hlasy. Tam sedl jsem si samotén a pozoroval noc, sklánějící se na ty toskánské hory. První měsíc od onoho novoluní v Lotrinsku — (kolik to nocí, kolik pochodů!) — vystupoval nad obzor, plný půlměsíc, rozestkvívající se a zvelebňující, jak zaujímal své panství. Jedna hvězdička na západě vyvolávala své tiché družky pořadem; hory nořily se do jemnější mlhavosti; nebe a nekonečný vzduch stávaly se přirozeným sídlem každého ducha, který se díval tomu kouzlu. Svatojanské mušky, vylétaly z vinic a ze stromoví údolního; cvrkot kobylek náhle přenášel vás do zahrad domácích a do všeho blaženství, jež obklopuje naše dětství. Jakás předtucha věčných radostí a zaslouženého odpočinku oblévala vesničku Sillano.

V ranném mládí duše vždy se pamatuje na svůj nesmrtelný příbytek, a oblaka a linie kopců bývají jináč než naše, a každá vůně a barva má příchutí Ráje. Jaká to jest vlastnost, žádný jazyk nepoví, a nestvořili lidé slov, nikoli, ani hudby, kterými by se to vyvolalo — toliko pomíjivě a uklouzavě připomínka toho, co bylo mládím a čistotou, šlehne mimo nás ve větvích básníků a zmizí, dříve než ji můžeme zachytiti v myslích — oh! přátelé, kéž bychom jen je mohli přivolati! Všecky ty zvuky, které jsou za našimi zvuky, a všecky ty bujné životy, které ostávají živými tam pod hladinou paměti — vše, což jest Mládí — Mládí přilétalo tím údolím ve-

čer, na perutích jižního vzduchu. Zasloužíme-li si, nebo dobudeme-li si blaženosti, takové věci posléze budou naším stálým stavem; a jejich nynější nenadále zapůsobení na duši v krátkých ekstasích jest důkazem, že trvají mimo čas a nejsou podrobeny zániku.

To tedy bylo požehnáním Sillana, a zde možná byl nejvyšší moment těch sedmi set — či více — mil. Nežasněte tedy, čtenáři, chvátám-li nyní mnohem spěšněji k Římu, neboť cíl mám téměř na dosah, a nejmocnějšího momentu jsem zakusil až do té, než uzřím Město.

Nyní pláču a naříkám, že mi bude vyprávěti o následujících šedesáti milích cesty, zejména však o horku dní a o vlhkých mlhách nočních, jakožto o vlastním putování tímto opakujícím se a jednotvárným světem. Oč milejší by mi bylo, vyprostiti se ze světských a uvědomovaných (to značí od hrozně zaprášených) pozorování a trapných suchopárností, a cestovati dále volně vzduchem a navštívit oblasti, kde všecko jest podle přání duše: posléze spustiti se v starodávném a pověstném městě Sieně, z níž pochází ona obecná hnědá barva, kterou lidé, byť i zpustlí, vyluzují (jsou-li jen umělci) velmi překvapující dojmy hloubky v malbě: neboť tak jsem se o ní dočetl v knížce sepsané jakýmsi trulantem, za šest šillinků, a to ještě byl pouhý díl série: přejete-li si však věděti ještě více o té věci, čtete si to sami, mně už se do něčeho takového nechce.

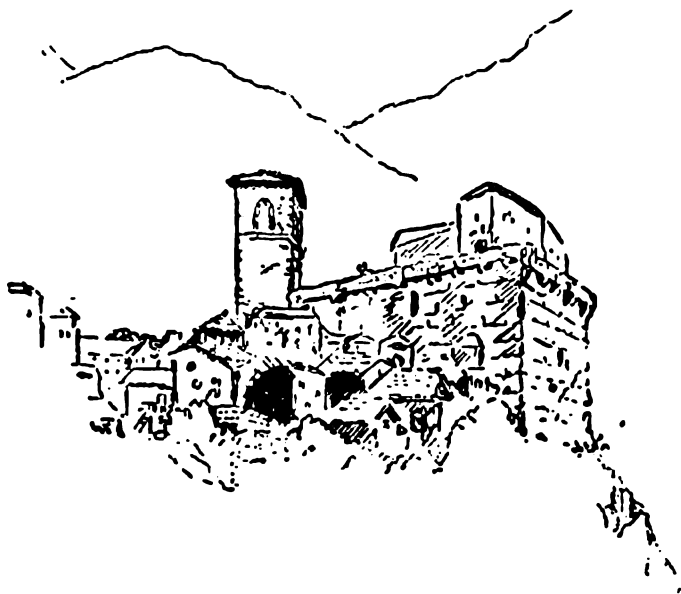
Oh, vyprostiti se k výpravě do nevidaných krajů aspoň na chvílečku! Jsem ubit tou cestou; a vy asi též, a nemám vám toho za zlé. Vaše otce též unavoval šlapací mlýn, a mé zase výbojné pochody Republiky. Nebe vám požehnej!

Ale pravím, že nebýtí nevěry a pochybovačností a agnosticko-schismatického rozpakování a trudného zpytáctví a zkumáctví, které jest nemocí našich moderních, zcela jistě bych nyní vyprávěl dál o obrech velikánských jako cedry, žijících na horách z drahého kamení a jezdících do boje na zlatých vozech, tažených ještěry; nebo o městech, v nichž obyčeje lidí jsou cizí a netušené; o končinách, do nichž ještě lidská noha nevstoupila a o navracejících se bozích. Neboť ač jest přípustno i líbezno (jak dí Bacon) přidá-li člověk něco nepravdy do své pravdy (tak svatý Ludvík přiléval si vody do vína, a tak Sir John Growl přilévá octa, ač-li se příliš nemýlím, neboť ne-li, kterak dodává také chuti svým hostinám? he? Tu, myslím, jest otázka, která ho uvede do rozpaků!), přece jest mnohem zábavnější a mnohem důstojnější nesmrtelného ducha člověkovy, vzlétne-li do étheru čirého bájení, to jest hodí-li ohlávku svému Pegasovi na hlavu a pustí-li ho do větru, a sám člověk sedí-li si pevně v sedle, svírá koleny, jede o závod a energií toho komoně navštěvuje kroužící hvězdy.

Tolik tedy jest hodno pověděti o údolí Serchia, že jest úzké, žvatlavé bublající vodou, hustě zarostlé lesem a obklíčené fantastickými horami. Že má stkvělé jméno, jako břinkot cymbálů — Garfagnana; že vede do roviny Toskánské, a že jest dlouhé s denní pochod. Též že jest pekárnou.

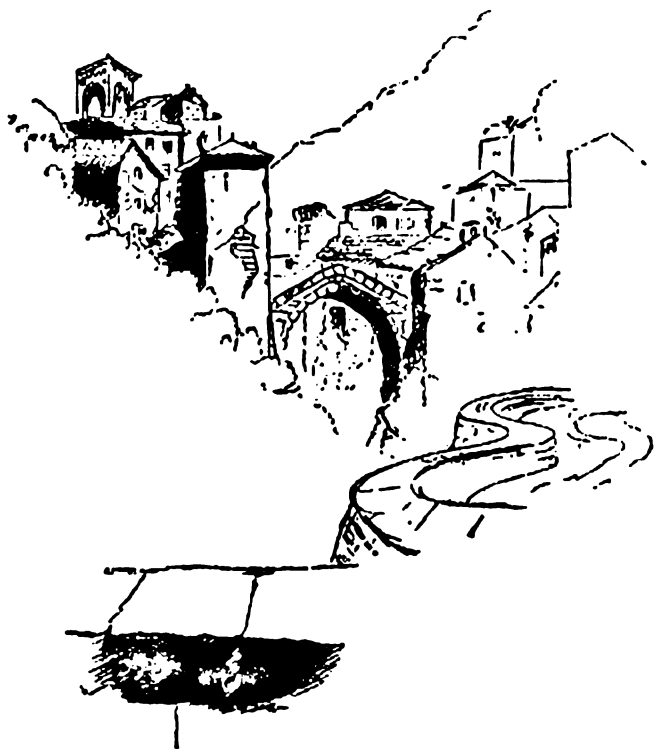
Jaktěživo od té, co nejdávnější prášilové ponejprv vařili vejce v písku, nebylo takového horka, a bylo ještě horoucnější vědomím bláznovství, nad něž není nic horoucnějšího na světě; myslím, že ani starý Championnet se svým Dělením Železa, jenž bojoval sám proti třem a drtil letité mrzkosti utiskovatelův, jako my bychom

rozdrtili prázdné vejce, a jenž léto shledával vhodnou dobou k bojům v Neapoli, jábku ani on nebýval by vedl lidí do Garfagnany v takovém žáru. Bláznovství to smyslilo, Pýcha pomáhala a Ďábli propůjčili svého klimatu, Garfagnano! Garfagnano! mítí takové líbezné jméno a býti tím, čím jsi!

Ne že by nebylo tam starých věží nad přikrými lesy apeninskými, nebo nebyl vysvitl zde onde vyšší vrchol; i města tam byla: jeden hrad, kol něhož nalepen byl chumáč pokorných střech — to vše tam bylo. Ale byla to pekárna. Tak si mne představte, jak přešed kapličky, vdlabané do skal, a věci nejzvláštnější, ale pořád pod útlakem nesnesitelného slunce, přicházím nedlouho po poledni, na místo řečené Castel-Nuovo, prvé město, neboť Campogiamo stěží možno nazvati městem.

V Castel-Nuovo sedl jsem si na most a přemýšlel, ne nač dobří lidé myslívají (nepřicházela mi na paměť žádná látka historická; pokud vím, Svoboda nikdy neprošla tímto údolím s brannou mocí), ani hodnocení krásy mne nezabralo; byl jsem lhostejným ke všemu, vyjma k ne-

snesitelnému parnu, když tu náhle objevil jsem náramné množství mostů, roztroušených po městě.

„Toť nevídaná věc“, dupal jsem. „Jest málo soužení, takovéhle město vystavěti na kopcích? A ještě taková hrůza mostů!“

Nebyl jsem ani za mák zvědav na tisícere věci, jež

mne čekají v Toskáně, jak mi vyprávěli; všecko jest toliko v duchu, a poněvadž věci ty nebyly v mém duchu, nebylo jich. Ale ty mosty, ty věru stály za podiv !

Zde bylo strašlivé městečko na hrázi bystřiny. Most byl rozumnou věcí, neboť po něm přebíhala cesta na jih k Luce a k Římu; bylo dosti všední ctí, dopřátí lidem uniknouti. Ale jak jsem seděl na tomto hlavním mostě, napočítal jsem sedm jiných; věru jistě že se tam někdy uctíval nějaký bůh mostní, když taková řada mostů byla vystavěna v takovém zapomenutém městci.

Řekněte snad (já ubírám se dále k Borgu, klesaje horkem, ale pořád rázně šlapaje) řekněte, že to jest dosti pochopitelné. Nejprve věc jest užitečná, řekněte, potom přijde do cviku; potom se stane návykem, a jakmile jest návykem, přidruží se k němu posvátná idea. Tak i s mosty: e.g. Pontifex; Dervorguilla, náš Balliol svatý, jenž stavěl most; ďábel, jenž překáží v stavbě mostů; c. f. Porfyrový Most v Malajské kosmogonii; Amers-hickel, Brückengebildung im kult-Historischer. Passen-mayer; Durat, „Le pont antique, étude sur les origines Toscanes“; Mr. Diacreé „Ovládání mostů ve válečnictví“; „Mosty a Říše“, od kapitána Hole, Sp. St. Am. Tohle vše můžete namítnouti; nebudu odporovati. Zabránilo-li mi horko, abych nepověděl ani slova o krásném, volném údolí v levo, o malé železnici a o posledním z těch kopců, myslíte, že mi dovolí rozhovořiti se o posvátnosti mostů? A kdyby bývalo dovolilo, myslím, že by vznikla otázka, „proč zvyk zposvátňuje?“ jež by vás poněkud zmátla a též vehnala do úzkých v té věci každého pedanta, který kdy oslepl a zhrbatil nad knihami nebo usoudil slonovinu za roh. A to jest konec. Přete se o tom, s kým chcete. Jest večer a já jsem

v Borgo (neboť slují-li v Itálii mnohá města Castel-Nuovo, mnohá slují Borgo) a toužím po krátké přestávce, bych se najedl a vyspal a porozjímal o chybnosti toho pochodu v tom parnu, kazícím mi téměř třicet mil cesty, a jímž jsem ztratil tolik velikých a líbivých dojmů, vše ze spěchu a z nedbání italské noci.

A za jídla, než jsem šel spat, přemýšlel jsem o onom poznámkovém „Průvodci“, kterého se dovolává celá Evropa a který zjevuje samé hloupé nepravdy. Vyhledejte v Indexu „*Garfagnana, okres Valle di Serchio*.“ Budete odkázáni na str. 267. obraťte na str. 267. Najdete tam větu —

„Z úhledné vesničky Sillana, schoulené v kaštanových hájích, dojde se za den do kvetoucího města Borgo na nové železniční trati Bagnijské.“

Za touto větou naleznete poznámku.* Ta odkazuje pod čáru. Mrkněte (nebo pohleďte) pod sloupec a naleznete tam : —

Dlouho jsem neusínal, a spal jsem neklidně nedostačným spánkem lidí, kteří trpěli, a v tomto trhaném spánku objevil jsem tuto velikou pravdu : že v jižním létě neodpočineme-li si ve dne, noc jest nám nesnesitelně horkou, odpočínáte-li si však ve dne, večer naleznete chlad a energii.

Přítího rána s úsvitem vydal jsem se dále k Lucce, a o té též nebudu ničeho vyprávěti.

ČTENÁŘ. Nač jste, pro pána krále, psal tuhle knížku?

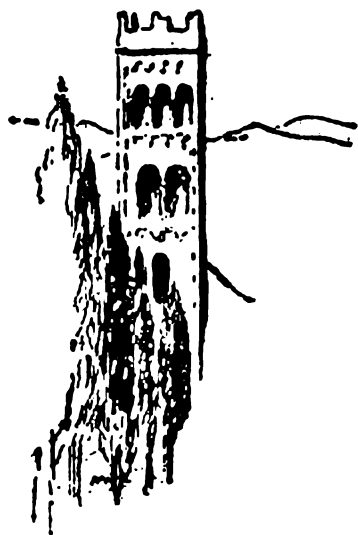
AUTOR. Sobě pro zábavu.

ČTENÁŘ. A proč myslíte, že jsem si ji kupoval?

AUTOR. Nechápu . . . ale popustím a povím vám, že v Decimo ponejprv vstoupilo v mé dobrodružství a v

*Ale hloupý, kdo ji hledá.

mou pout tajemství cypřišť : cypřišť, které odsud vyznačovaly mou cestu Toskanou. A povím vám, že tu setkal jsem se též se zjevem, jenž jest (myslím) zvláštností kraje lukkánského, neboť viděl jsem jej tam jako v Decimo a též několik mil za ním. Míním pěkné chmur-

né věže takto stavěné : v prvním poschodí jeden oblouk, ve druhém dva, ve třetím tři, a tak dále : velmi ušlechtilý to způsob stavby.

A ještě něco vám povím. Povím vám něco, čeho jste ještě nikdo neslyšel. Totiž, proč toto místo nazývá se Decimo a proč zrovna pod ním jest druhá vesnička jmenem Sexta.

ČTENÁŘ...

AUTOR. Vím, co máte na jazyku ! Neřkejte toho. Máte na jazyku : „To tím, že stojí u šestého a desátého milníku od Lukky na silnici římské“. Nebe pomoz těmhle vědcům ! Myslil jste snad, že jsem se domníval, že bylo nazváno Decimo odtud, že lidi mají deset prstů ? Povězte mi, proč nesluje každá osada na deset mil od římského města takto ? He ? Jste něm. Nemůžete odpovědět. Jako skoro všickni moderní minul jste se cíle. Všickni víme, že v Lucce bylo římské město, protože byla nazvána Lukou, a kdyby tam nebyvalo bylo římského města, moderní město nepsalo by se s dvěma c. Za všemi římskými městy jsou milníky. Ale proč *tento*

desátý milník od *tohoto* římského města byl takto nazván?
ČTENÁŘ. Na tom mně nesejde.

AUTOR. Povím vám. Nahoře v uzlovině hor karrarských, vystupujících nad Garfagnanou, sídlil divoký kmen, jehož jména jsem zapomněl (nebyli-li to Bruttii), ale který nemálo rušil Římany, hrozně je porážel a udržoval legionáře po léta v jakési úzkosti. Proto když vojáci byli na pochodu z Lukky na sever a přišli asi k šestému milníku, zastavovali se a usmívali se na sebe a říkali; „*Ad Sextam* . . . dobře ! Jakž tak bezpečí !“ A proto jen malá víska vyrostla u toho neznačného zastavení a dojmu. Ale když přicházeli blíže k branám kopců, jevíli zřejmé rozrušení a říkali : „Osmá míle ! jen vesele dál !“ Potom „Devátá míle ! Sanctissima Madonna ! Neviděli jste, jak se cosi hýbe na kopcích ?“ Když však dostihli *desátého* milníku, jenž stojí před samou tlamou průsmyku, říkali se strašným rozechvěním : „*Ad Decimam* !“ A nic jich neudrželo : chtěli se položití táborem a obehnati zákopy nebo umřítí : neboť byli Římany a otužilými hochy a milovali pěkný čtverhranný tábor a příkopy a hlídky a jasný měsíc a hojnost nazarážených ostrých kolů a všecku výzbroj válečnou : Toť původ Decima.

Třebas jsem tak záhy vydal se na pochod, nesnesitelné parno znovu zavládlo, dříve než jsem vstoupil zcela na rovinu. Potom, pořád však ještě ráno, vstoupil jsem od severu do města Lukky, kteréž jest nejčistějším, nejpravidelnějším, nejpresnějším, nejroztomilejším městečkem na světě, se svými nerušnými ulicemi, nesmyslnými baštami a spokojenými, tichými domky — všemi jako rodina, klidná a odpočívající pod svým vysokým slun-

cem. Jest tak ostré a ladné jako jeho mapa, a tato mapa jest tak jasna, jako geometrická úloha. Všecko v Lucce jest pěkné.

Šel jsem s krátkým stínem, plíže se, bylo-li možno, východní stranou ulice, bych se skryl slunci, potom přišel jsem na hlavní náměstí a přímo na levo stál Albergo di Tak-či-onak, pěkný veliký hotel, ale na neštěstí zrovna proti sálajícímu slunci. Bylo mi zastaviti se venku a spočítati si peníze. Spočítal jsem je od oka a vstoupil jsem. Uzlíel jsem tam hoteliera, jenž mluvil francouzsky.

„Můžete mi za hodinu“, pravil jsem, „připraviti čerstvou večeři a potom lůžko, ač jest teprve tak záhy ráno?“ Tuto nesmyslnou otázku učinil jsem méně nesmyslnou vysvětluje mu svůj účel. Že putuji do Říma a že jsa seveřan, nejsem zvyklý takovému vedru; a tím že jsem si zkazil spánek a poznal na budoucně nezbytným cestovati ponejvíce nocí. Neboť byl jsem si už ustanovil, vykonati posledních několik pochodů po tmě a hodiny nejpálčivějšího vedra přespati.

On porozuměl; poručil jsem si večeři, jakou lidé dávají svým milovaným přátelům, vracejícím se z války. Poručil jsem si víno, které jsem byl už kdysi poznal v údolí Saony za starého času pokoje, dříve než Řekové přistali do té země. Zatím co oni vařili, vyšel jsem si do jejich chladivé a nádherné kathedrály na pozdní Mši. Po ní jsem se vrátil a pojídal jejich divoucí krmi a pil víno, které šlapali Burgundané na horách zlatých před dávnými lety. Ukázali mi královskou komnatu, v níž lože s velikými záclonami zvalo k odpočinku.

Všecky moje dni pochodu, špinavé hospody, lesy, noci pod širým nebem, zima, mlhy, nevyspalost, mdloba, prach, oslepující slunce, Apenniny — všecky moje dni

se mi ukázaly a ulehla na mne pokojná tíže, jako na Karla Velikého jeho dvě stě let ve věži saragosské, po boji, když byl ovládl údolí Ebra a pokřtil Bramimondy.

Tak spal jsem tvrdě celý boží den; a venku žár přivíval ticho na zavřené okenice, vyjma že drobné mušky venku bzučely.

Moje cesta vedla pod úbočím té hory, pro kterou Lukánští nevidí Pisy a Pisánští Lukky — mně to jest stejno, já nebudu bydleti ani v tom městě ani v onom, bohda; a jsou-li tak žádostivi mrknouti někdy na sebe, proč by, pro pána jána, nemohli podstoupiti té námahy a obejítí kopec? Tohle jest ta lenost, jež bývá zkázou mnohých; ale ne poutníků, neboť měl jsem namířeno přejíti za noc rovinu arnskou a do rána dostihnouti ústí a brány onoho údolí Elsského, kteréž jest zřejmým důkazem, jak Řím byl myšlen jakožto konec a středisko všech cest, hlavní město světa, residence Papežův — jak ovšem prostě jest podnes, třebaš celý svět toho popírá, k svému nebezpečí, duchovnímu, zeměpisnému, historickému, sociologickému, ekonomickému a filosofickému.

Neboť kdyby na Městě nelpěla taková pravěká a předurčená vlastnost, která, myslíte, údolí Serchijské — horká, vyprahlá a pekoucí Garfagnana — mířilo by přímo k Římu; a která by táž linie, prodloužená přes rovinu, zapadala za tou rovinou přesně do tohoto údolí Elsy, namířeného též přímo k Římu? Pravím, nikde na celém božím světě není pozorovati takové shodnosti, a ti, kteří jí nechtějí uznati za znamení, ať se jen vrátí ke svému racionalismu a spolčují se s mikrobi a večerí logaritmy, vymočené přesnou destillací kořene

minus jedné; a pokoj hlupců, kterýž jest nejhlubším a nejkonejšivějším ze všech, buďž jejich pokojem na věky věkův.

Zde opět čtouce poddáváte se omylu, čekající něco nového; neboť o nočním pochodu není čeho vyprávěti, leda že byl studený, plný mlhy a snadnou věcí po královském pohoštění a spánku v knížecím Albergo, jímž se honosí Lukka. Dědiny byly mlčenlivý, měsíc brzy zmizel s oblohy a hvězdy nemohly prosvitnouti hustou mlhou, která v hodinách popůlnočních se spouštěla.

Mapa, kterou jsem si koupil v Lucce, značně mi přispěla v nesnázích prvé části cesty (třebas tam bylo mnoho křižovatek) a druhá část, o půlnoci a v prvních hodinách, byla hladkou plavbou, až — překročiv hlavní trať železniční a přišed posléze, velmi unaven, na poboční trať šikmo od západu a od severu, přešel jsem i tu za plného světla — stál jsem úplně v údolí Elsy a na silnici, která leží podél trati přímo k Sieně. Tento dlouhý pochod byl, pravím, dosti snadným v tom chladu a tmě; ale neviděl jsem nic; mé vnitřní myšlenky jediné mi skýtaly látky pro tuto část; ale těch nejste-li už syt za těch téměř šest set mil cesty, pak jste statnějším chlapíkem, než za jakého jsem vás měl.

Poněvadž byla doba letního slunovratu, záhy se rozvednilo. Dlouho po východu slunce mlha se rozptýlovala a příroda údolí se odhalovala.

Údolí nebylo nikterak kopcovité, nýbrž rovné, půvabné a pohodlné, vroubené mírnými, okrouhlými pahrbky, na nichž tu a tam čněla řada cypřišů; a bylo oživeno půvabnými dvorci. Ač půda byla vypálena a sucha, jako bývá všude zde na jihu, přece malé pravidelné potoky (nebo umělé strouhy) ji zavlažovaly a

živilý mnoho stromoví — ale hluboké trávy severní marně by tam hledal.

Ještě asi hodinu nebo přes hodinu do východu slunce krácel jsem velmi čile dál; potom dosavadní teplo ranního slunce proměnilo se v prudký žár denní, a vzpomínaje si na Merlina, kdež praví, že těm, kteří cestují nocí, třeba spáti ve dne, a máje na mysli střizlivé verše Jamesa Bayle, kdysi druha Svatoannenského, že „v Toscaně v létě dni bývají zpravidla dusny, ale noci chladny“ (on nebyl básníkem plápolným; miloval skromnou dikci pravého křídla anglické poesie) a soudě, že soví obyčej denního spánku možno si osvojiti na ráz, lehl jsem si pod strom, jakého jsem ještě neviděl; a ukoлебáváje se libou myšlenkou, že to jest strom obrazový, namalovaný před Renaissancí, a že se ukládám na nějaké krajinové pozadí patnáctého věku (neboť scéna byla takového rázu) usnul jsem.

Když jsem se zbudil, bylo mi, jako bych byl spal dlouho; ale nevěřil jsem dojmu. Vrtalo mi mozkiem, že mladé slunce pořád ještě stojí nízko na obloze, a stíny ještě se nezkrátily. Podíval jsem se na hodinky, ale vyvrtnutím z obyčeje, které způsobily noční pochody, zůstaly nenataženy. Ukazovaly čvrt na třetí, což byla hloupost. Dal jsem se na cestu, poněkud zdřevenělý a udiven. Šel jsem kolem několika bílých chaloupek; neměli tam hodin a nikoho nebylo doma. Posléze v Trattorii, když mi posloužili potravou, žena mi řekla, že zrovna minula sedmá; spal jsem jen hodinu.

Venku pražilo; již mouchy v setmělé světnici počaly dotírat. Polozacloněnými dveřmi bělala se silnice na výsluní, a vzadu podél ní táhla se železniční trať.

Zaplatil jsem a potom, z části pro zábavu, řadil jsem

svou pozůstalou hotovost na stole, nejdříve v podobě maltézskeho kříže, potom v kruhu (zajímavé podrobnosti!). Venku na výsluní bělala se silnice a vzadu podél samé táhla se železniční trať.

Počítal jsem drobné i stříbro — bylo toho něco přes tři franky; vzpomínal jsem si na císařskou štedrost v Lucce, na lordské utrácení velikých sum, kdež nyní v kapse úslužného muže, libry staraly se samy o sebe. Vzpomněl jsem si, jak v Como dohnán jsem byl chudobou sednouti do vlaku k Milánu. Jak málo bylo tři franky na zbývajících dvacet pět mil do Sieny! Na výsluní bělala se silnice a zrovna za ní táhla se železniční trať.

Vzpomínal jsem si na milý chek na poštovním úřadě v Sieně; na banky sienské a na směnárničky za jejich pulty, měnící peníze dle kursu.

„Může-li jeden člověk“, uvažoval jsem, bráti pět procent srážky ze summy peněžní při pouhé výměně, nemohl by si jiný dovoliti srážku z pochodu přes sedm set mil? Nesmí si strhnouti jakožto svou příslušnost ubohých dvacet pět mil vlakem? Spánek zmáhající mne po jídle zvětšil pokušení. Běda! A jak pravdiva jest veliká věta Averroesova (nebo možná Bôa-ed-dinova: arabština mi uniká, ale smysl jest dosti prostý), že padli někdo jednou, snadno padne znovu (vyjímaje vždy těžké pády se skala s věží, neboť po takových už se víckrát nepadá) Prohlédněte koni kolena, dříve než jej koupíte; nepřijímejte do domu z milosrdenství trestance zatímně propuštěného; nepřijímejte nabídky k účasti v podniku, ve kterém zakladatelé mají podíly, a nehrejte si se střelnými zbraněmi nebo s noži; a nepřibližujte se k vodě, neumíte-li plovati. Ohl! po-

žehnaná moudrosti věků ! jediný majetku chudých ! Silnice bělala se na výsluní, a zrovna za ní táhla se železniční trať.

Jestliže družina Milonova učinila dobře, postavivši zlatou sochu muži, který vynalezl kola, měli bychom též postaviti nějaký pomník z portlandského vápence nebo z malty muže, který vynalezl kolejnice, jichžto zvláštností jest, že netoliko zrychlují a usnadňují cestu, ale též uspávají, jako žádný jiný lék : ani máky požítelné za nového měsíce. Železnice má rytmus mdlého padání a stoupání . . . působí hlučný hukot jako stálý proud bystřice ; pokrývá mysl závojem.

Jen jednou, když mnoho lidí křičelo „POGGI-BON-SI“, jako válečný pokřik na zaznění bronzu, otevřel jsem ospale oči a viděl kopec, hradní zeď, množství cypřišů a podivnou věž, vypínající se na vrcholu (poznal jsem že takové věže jsou rysem Toskány). Potom v okamžení, jak se mi zdálo, zbudil jsem se v nádraží sienském, kdež železnice končí dále nevedouc.

Bylo pořád ještě dopoledne ; ale žár byl k nesnesení, když jsem procházel ohromnou branou městskou, branou proraženou ve vysokých a úžasných hradbách, jež tu jsou střeženy lvy. V úzké hlavní ulici byl úplný stín, a bylo tam chladněji proti výhni na vyšších patrech severní strany. Divy Sieny zaplašily mi na chvíli dřímoty z myslí. Viděl jsem jejich veliké náměstí, kdež věž mohutné výše vyznačuje radnici. Byl jsem na Mši v kapli jejich kathedrály: kaple plná fresek a vystavěná jakoby vně chrámu a přímo pod oltářní stranou čili pod kúrem. Pozoroval jsem, že Siena stojí jako královna kopců, vévodící celé Toskaně ; nad Elsou na sever, na jih nad

krajem hory Amiata. A tuto velikou horu viděl jsem též mlhavě v dáli na obzoru. Skličovaly mne sprostoty hlavní třídy, samá angličtina a američtina, jako cirkus. Šel jsem si pro peníze, a proměnil si je, potom, nevykonav takto cesty ani hodinu a utlačen únavou řekl jsem si:

„Konec konců do měst mi nic není, a už jsem zahlédl v dáli horu, s které viděti v dáli kopce vystupující nad Římem.

S touto myšlenkou jsem šlapal dál, hledaje klidného místečka, a našel jsem je v osamělé zeleni na sever od města, u velikého, starého kostela z červených cihel, podobného stodole. Hluboký stín pod ním zval mne tam, třebaš trávník byl řídký a zaprášen, a v této končině nikdo neruší pocestného. Tam si lehnuv, spal jsem beze snů až do večera.

AUTOR. Obraťte na stránku 132.

ČTENÁŘ. Mám ji. Není snadno sledovati knížku na dvou místech zároveň; ale dál, prosím.

AUTOR. Všimněte si slov na prvních čtyřech řádcích.

ČTENÁŘ. Proč?

AUTOR. Bude vám méně náhlým, co následuje.

Jeden muž kdysi večerel v Café Anglais, ve dnech, kdy bývalo navštěvováno. Byla čirá noc a seděl sám u malého stolku, když tam vstoupil tělnatý muž ve velkém kožichu. Tělnatý muž ohlížel se mrzutě, neboť nebylo tam místa, a první muž velmi zdvořile nabídl mu stolicí u svého stolku. Sedli si a jedli a hovořili o rozličných věcech; mezi jinými o Byrokracii. První tvrdil, že Byrokracie jest kletbou Francie.

„Lidé jsou jí ovládáni jako ovce. Administrator, byt

sebe nižší, jest despotou; přemnoží ještě ženou se mu o překot vstříc na půl cesty, jako podlí psi jsou", pravil.

"Ne", odpověděl tělnatý muž v kožichu, "já bych řekl, že lidé jsou ovládáni právě řádným lidským smyslem pro autoritu. Nemám teorií. Pravím, že oni uznávají autoritu a poslouchají ji. Ať jest byrokratická čili nic, toť pouhá otázka formální."

V tom vešel vysoký, poněkud prkenný Angličan. Též ho rozrušilo, když nenalézal místa. Dva oni muži zřeli, jak majitel přibližuje se k němu; vyměnilo se několik slov, podána navštívenka; tu kavárník náhle jal se usmívati, ukláněti, zubiti, a posléze přistoupil ke stolku a žádal, by vévodovi Sussexskému dovoleno bylo přisednouti. Vévoda projevoval naději, že nepůsobí nelibosti pánům. Oni ho naopak ujišťovali, že jeho přítomnost pokládají si za čest.

"Jest naší výsadou", řekl zavalitý muž v kožešině, "aby Paříž hostila svého hosta".

Nedali se odbýti; trvali na tom, aby vévoda s nimi povečeřel, a vyprávěti mu, o čem zrovna byli hovořili. Ve způsobu, jakým vévoda naslouchal jejich teoriím, bylo trochu *morgue*, mnoho *spleenu* a nemálo *phlegma*, ale s *dokonalou zdvořilostí*, a potom, při kávě, vyslovoval jim plynou francouzštinou, silně přízvukovanou, svoje mínění. (Měl už v sobě osmero znamenitých jídel; Yquem k rybě, nejlepší Chambertinské při jídle a sklenku převzácného šampaňského při zákusku.) Vyprávěl takto, s jemným a poněkud jizlivým úsměvem: —

"Moje mínění snad bude se vám zdáti nestoudným, ale soudím, že nic nepůsobí na lidi tak vnitřně a mocně jako cit aristokratický. Rozumějte mi", dodal pozor-

ruje, že chtějí odporovati; „nevede mne k tomu toliko vlastní zkušenost. Celá historie vydává svědectví téže pravdě.“

Prostosrdeční Francouzové přičetli toto zaslepení vévodovu vychování z mládí, málo vědouce, že naši angličtí mužové vyšších stavů jsou nejprostšími muži na světě a jsou docela lhostejní k svým titulům, pokud neběží o záležitosti.

Francouzové zaplatili a všickni tři vykročili a ubírali se spolu na Boulevard. „Nuže“, děl první muž svým dvěma společníkům, „dám vám praktickou ukázkou toho, co jsem myslel, když jsem řekl, že Byrokracie vládne lidstvu“.

Popošel ke zdi domu Crédit Lyonnais, položil na ni oba ukazováčky, asi dvacet pět centimetrů od sebe, v rovině asi stopu nad očima. Takto drže prsty civěl na ně, chvilkami je popostrčil a házel očima prudce z jednoho na druhý. Sbíhali se lidé. Za chvílečku jakýs milý, obstarlý, malý a obtloustlý pán ze zástupu předstoupil a snímaje klobouk ptal se, mohl-li by mu něčím posloužiti.

„Nuž“, řekl náš přítel, „jde o tohle: jsem inženýrem (sekce D Departementu Veřejných Prací) a mám vykonati důležité měření ve spojení Apothegmem Bilaterálu, který dnes večer probíhá přesně tímto místem. Moje prsty nyní přesně vyznačují průsečík sekundárního ohniska, z něhož měl by se vésti Radius Vector, ale shledávám, že (jako blázen) zapomněl jsem svůj Dvojmý Refraktor v kavárně zrovna tuhle. Obávám se odejít, abych neztratil místa, jež jsem si vyznačil; ale bez svého Dvojmého Refraktoru nemohu dál.“

„Proto se nerozrušujte“, řekl malý statný cizinec;

„rád vám přidržím prsty na tom místě přesně, než si dojdete pro svůj přístroj“.

Zástup už zatím vzrostl do povážlivého rozměru; ucpali chodník a přirůstalo ho každou vteřinou novými zvědavci. Malý, tlustý, obstarlý muž přitiskl prsty zrovna na místo, kde je byl držel onen, vykonáváje tu záměnu prudkým pohybem; a každý bedlivě se díval, vložil-li je na vlas na totéž místo. Držení těla bylo tím určeno. Obstarlý pán se usmíval a prosil inženýra, aby se uspokojil. Inechali ho státi s jeho ukazováčky pěkně nad hlavou, přesně dvacet pět centimetrů od sebe, a tlačícího špičkami do zdi Crédit Lyonnais. Potom tři přátelé vysmykli se ze zástupu a šli svou cestou.

„Pojďme do divadla“, řekl experimentátor, „a až se vrátíme, ručím vám, že mi přisvědčíte na moje poznámky o Byrokracii“.

Šli poslouchat podivuhodné mramorové verše Corneilleovy. Tři hodiny byli pohřženi do klassiky, a když se vrátili, zástup, nyní už nesmírný, dmul se přes celý Boulevard, ucpáváje vozbu a plný hluku jako moře. Policisté obořovali se naň s největší energií, ale on pořád rostl a hemžil se; a ve středu — malý uctivý prostor zůstával prázden kol něho — pořád napiat, ubohý malý tlustý obstarlý pán, žalostná podívaná. Kolena mu drkotala, hlava se kymácela a klesala největší únavou, byl barvy starého pijavého papíru; ale pořád držel špičky obou ukazováčků přesně dvacet pět centimetrů od sebe, pěkně nad hlavou, a tiskl je do zdi domu Crédit Lyonnais.

„Toho nedostihnete se svým cítěním aristokratickým“, řekl autor scény v prominutelném vítězství.

„Nevím jistě“, odvětil vévoda Sussexský. Vytáhl ho-

dínky. „Jest půlnoc“, pravil, „jest mi rozloučiti se s vámi; ale než se rozejdeme, dovolte, abych vám ještě něco pověděl. Platili jste nejskvostnější večeři a chovali se po celý večer s přemrštěnou uctivostí pod dojmem, že jsem vévoda Sussexský. Zatím moje jméno jest Jerks, a jsem obchodním cestujícím v oboru lněného oleje; a přeju vám nejkrásnější dobrou noc.“

„Počkejte okamžení“, řekl Muž v kabátě s kožešinou, „moje theorie Prostého Lidského smyslu pro Autoritu pořád stojí. Jsem detektivním úředníkem, a vy oba pánové račte jíti se mnou na policejní stanici.“

I šli, a inženýru bylo zaplatiti polepšovací pokutu a vévoda Sussexský byl zavřen na deset dní, se zákazem ubytování na šest měsíců; onen dle Prefektského Dekretu z 18 tého listopadu 1843, tento pak dle zákona z 12 tého germinalu roku VIII.

Takto urazil jsem dvacet neb třicet mil cesty, šlapaných po tmě a jichž líčení potrápilo by vás hůř než roj sršňů.

Ó, blažená mezihra! Ani zápasícího měsíce, ani mlhy, ani dlouhodechých passází po geniální zemi, ani dojmu noci, ani zázraků svítání, ani chvastání, ani náboženství, ani rhetoriky, ani spících dědin, ani zmlklých měst (bylo tam jedno) ani šumotu stromů — jen krátký příběh, a urazili jste celý pochod, jako by brigáda byla přejela. Nastal nový den, a slunce vyšlo nad ošklivé zprahlé pahrbky té svažující se cesty.

Ne, ne, Čtenáři! Nehorši se na mne, že tato Toskána minula pode mnou nepovšimnuta jako monotonní moře míjí pod člunem, plujícím plnými plachtami. Horši se na všechny ty dni pochodu: na sta a sta mil, jež vyšsá-

valy síly ducha. Horši se na ohnivou a hněvivou oblohu ertruskou, jež mne nutila největší díl cesty konati nocí. Horši se na Sv. Augustina, jenž mne svedl ve svých Vyznáních, mluvě jako Afričan o „ledových březích italských“; nebo horši se na Řím, jenž nyní víc a více mě přitahoval k sobě, jak se mi přibližoval od šesti k pěti, od pěti k čtyřem, od čtyř ke třem — nyní nebyl než *tři* dni cesty ode mne. Třetí slunce po tomto, které nyní jsem zřel vycházeti, svítiti bude nad Městem.

Ubíral jsem se pomaloučku dál v horku, ale bylo to marno. Za hodinu jsem toho nechal. Ne ani tolik pro slunce, ačkoliv bylo nemírné a smrtelné; spíše nevlídné vzezření země uvádělo mne v zoufalství. Bylo to, jako by půda byla zůstala nedokonalou a hrubou po nějaké potopě; připomínala mi ony zlé kraje v západní Americe, kdež poušť nemá formy a kdež drolivé a popelovité vzezření věcí více děsí než jejich čirá pustota. Jen honem těmito zlymi sny!

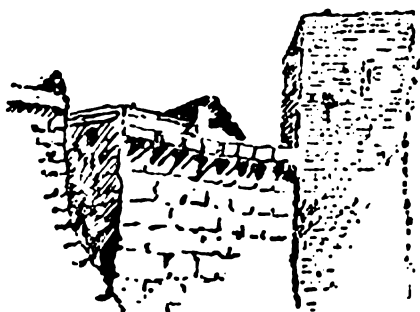
Sever jest krajem pro lidi. Tam býval Eden; a čtyřmi řekami rajskými jsou Seina, Oisa, Temže a Aruna; tam jsou traviny a stromy jsou ušlechtilé a vzduch jest nepozorovanou rozkoší. Vody div nepřetékají přes okraje polí. Ale pro tuhle lysou Toskanu nebyl jsem stvořen.

Kolik jsem ušel, nemohl jsem pověděti, ani určitě jak daleko mám do San Quirika, sousedního města. Nedokonalá mapa, kterou jsem si koupil v Sieně, byla příliš drobná, i neskýtala mi jasných údajů. Přestal jsem na tom, že vyčkám večera a potom půjdu, až tam dojdu. Asi hodinu ve stínu sprážených a zaprášených křovin jsem ležel a jedl a pil víno a kouřil, a potom celý ostatní den jsem spal, a na chvilku se probudil a spal

zase ještě tvrději. Kterak pak lidé spí a bdějí, nevíte-li ještě po takovém kusu této knížky, nevíte toho jaktěživi.

Bylo asi pět hodin nebo o něco víc, když jsem vstal nešťastně a vydal se na další nepřestávající cestu.

I dobrota italské přírody zdála se sprahlou v těch suchých dolinách. V jedné hospodě, kdež jsem jedl, křičeli na mne, myslíce, že tak lépe porozumím, a jejich hlasy skřípaly, jako když kovem se vrzá o kámen. Za míli dál překročil jsem opuštěné koleje železniční; potom moje mapka mě poučila, kde jsem, i šlapal jsem

uondán po nekonečném úbočí pod sklánějícím se sluncem, a zdálo se mi urážlivým, že toliko když světlo zašlo, bylo v tom kraji snesitelně.

Brzy vystupovaly nad poli hradby San Quirica (neboť sebe menší místa jsou tu opevněna hradbami), z pola sřícené; když jsem vstupoval do jeho brány, slunce zapadalo, a jako by chlad, náhle nastávající, měl do sebe cosi kouzelného, všechno zlahodnělo. U vstupu do města stál kostel, jenž mohl buditi zájem; na jeho stupních jsou lvi, a sloupy byly tak dlabány, že se podobaly pleteným lanům. Tu ponejprv jsem spatřil v processí jed-

no z těch bratrstev, jež v Itálii pochovávají mrtvé; mají dlouhé a strašlivé kápě přes hlavy, se štěrbinami pro oči. Mluvil jsem na lidi v San Quirico a oni na mne. Byli přímé postavy, velmi jemní a ušlechtilí v rysech obličejových. V jejich hradbách jest zasazena deska, na níž jest zaznamenáno, že Toskánští, když byli tázáni, chtějí-li se přidržeti svého dědičného Vévody či Rodu Savojského, hlasovali takovou a takovou velikou většinou pro Rod Savojský; a takové desky, jak jsem později poznával, byly obyčejný všem těm drobným městům. Potom prošel jejich dlouhou ulicí, uzřel jsem u zadní brány veliké divadlo, a že ještě bylo přítmi, obsáhl jsem je úplně.

Jestliž San Quirico vystavěno na kraji jakéhosi národu půdy, a odtud, kde jsem stál, bylo viděti přes další velikou vlnu; byl útvar scény, v ohromném měřítku, zrovna takový, jako bývá viděti s osamělé lodi, když se patří přes následující kus moře.

Korytem té vlny bylo nehluboké nachové údolí, jehož suchost skryta byla přívětivou září večera; stálo v něm několik stromů, přetruhujících jeho vymetenost, a jeho nepravidelnosti a výmoly byly právě takové, jako když vichřice zčeří vodu. Zadní hřeben té vlny byl vzdálen sedmnáct mil. Měl, jak rovněž mívají takové hřebety na moři, jeden nejvyšší srázný vrchol na své dlouhé linii, a ten, jak bylo viděti proti jasné obloze, vyznačen byl stavbami. Stavby ty byly stíceniny hradu Radicofani a jeho hradby, a on stál přímo na mé cestě k Římu.

Jestliž zvláštní podívanou, upoutávající severské oči, viděti města takto vystavěna na vrcholech k obloze, a tato výhled jevila se tím fantastičtější, že byla v rámci.

S obou stran cesty, svažující se od San Quirika, byly řady cypřišů a právě mezi nimi tento vysoký hřeben v dále vystupoval jako nakreslen.

S větší odvahou v srdci a pokoušen takým nákresem, jako by člověka pokoušela vyhlídka na dobrodružství, pustil jsem se velikým holým korytem údolí. Jak jsem šel, hora Amiato pořád se víc a víc přibližovala na západě v jednu linii se mnou; na pahrbcích při úpatí nedaleko byly úžlabiny a nenadálá skaliska a na jednom z nich seděla ves. Díval jsem se na její kostelík a vysoké cypřiše u něho, jak vystupovaly černy v posledním světle denním. Potom míle jsem šel prašnou silnicí a přecházel po starých mostech přes vyschlá řečiště, v nichž stály jen zelené močály; a noc se prohlubovala.

Když jsem přešel větší část temné roviny, u jejího nejnižšího svahu a nedaleko kopce, po němž se leze k troskám hradu Radicofani, ušel jsem světla, svítící ve velikém hospodářském stavení, a ač bylo mou úlohou cestovati v noci, přec, potřeboval jsem společnosti, i vešel jsem tam.

V prostorné jizbě, dlážděné cihlami a osvětlené jedinou svíčkou, byli dva pěkní staří sedláci, tváří apoštolských, hrající v karty. Seděla tam též žena, hrající si se silným chlapečkem, který ještě neuměl mluvit; a chlapeček rozběhl se ke mně. Hospodář ničím si nedal vymluvit, že nejsem chudás, potřebující spánku, a byl tak dobrý a šlechetný ten stařec, že moje bránění bylo mu pouhým omlouváním a ostýcháním z chudoby. Ptal se mne, kam jdu. „Do Říma“, řekl jsem. On vyšel se svítilnou do stáje a ukazoval mi tam žlab nacpaný senem, nabízeje mi, že v něm bych se mohl vyspat. Jeho svíce šlehla po velikých tichých volech, stojících v pře-

hradách; divil jsem se jejich obrovským rohům, třikrát delším než jaké známe v Anglii... Budiž! (kéž se mi to počítá k dobrému!) nežli aby se mu zdálo, že ho urážím, raději jsem si lehl do toho žlabu, ač mi nebylo do spaní o nic více než našim sussexským netopýrům za soumraku; též jsem se zdržel, abych mu nenabízel peněz, neboť to by byla hrubost. Když se se mnou rozloučil, použil jsem té výhody ke krátkému odpočinku, a natáhl jsem se na znak do sena, nepřimhuřuje oči a dívaje se do tmy.

Velicí volí žvýkali a žvýkali s pravidelným chrupotem; vzpomínal jsem si na mezipalubí v parníku a šum moře a pravidelný šroub, neboť tomu se to na vlas podobalo. Rozjímal jsem ve tmě vznešené vzezření těch hovádek, jak jsem je byl viděl ve světle svítilny, a umiňoval jsem si, že až dojdou do Říma, koupím si dva takové rohy a přinesu si je do Anglie a dám si je okovati a vykládati na picí rohy — veliké picí rohy, yard hluboké — a dám rytcem vrýti na každý motto. Na prvému bych měl —

*„Král Alfred ve Wantage se narodil,
on z rohu beraniho víno pil.
Zde však je muž, jenž nad něj předěl,
neb nahýbá si, jakož zříte, z hloubky větši.“*

Takhle moji přátelé pijíce z něho, pozdvíhovali by svých srdcí a neutlačovala by jich už poníženost. Pro druhý pak ustanovil jsem se na nadšených verších latinských, takových, jaké hulákávali muži kol táborových ohňů léta 888 nebo tak asi; protož pustiv fantasi do větru, aby se proletěla blbounským letem, po gluchému, klikyháky a čert-si-dbej - pravidlem, zachytil jsem tyto vhodné verše —

„*Salve, cornu cornuum!*
Cornutorum vis Boâm.
Munus excellens Deûm!
Gregis o praesidium!
Sitis desiderium!
Dignum cornuum cornu
Romae memor salve tu!
Tibi cornuum cornuto — —“

ČTENÁŘ. Tohle není nic.

AUTOR. Zticha!

„*Tibi cornuum cornuto*
Tibi clamo, te saluto
Salve cornu cornuum!
Fortunatam da Domum!“

A po tomto přemýšlení a dumání vstal jsem potichu, abych neurazil sedláka; a vyplížil jsem se a lezl dál na hřbet kopce.

Když pak po několika mílích lezení blížil jsem se k vrcholu, už se rozednívalo. Bezbarvým svítáním odhalila se lysost a opuštěná šed' prostory, kterou jsem přešel, toliko Mont' Amiato, nyní poněkud na sever, byl ušlechtilější a způvabňoval scénu vzdálenými lesy. Mezi ním a touto výšinou táhlo se rozlezlé řečiště, suché jako kamení mořského pobřeží.

Jak jsem krácel pod zřícenými zdmi hradu, vycházelo slunce. V městečku, ač bylo tak záhy, mnoho lidí už bylo na nohou. Jeden dával mi dobrýtro — muž zvláštního rázu, neboť na samém úsvitě seděl zde na prahu nečinný, líný a spokojen, jako by bylo právě poledne. Druhý zapřáhal voly; třetí vycházel na pole zpívaje si.

Neprodléval jsem v tomto vraním hnízdě, ale když jsem vycházel nízkou, starou branou jižní, ukázalo se pod vystupujícím sluncem druhé, hlubší údolí, ještě suš-

ší a mrtvější než minulé. To stačilo, aby si člověk zoufal! A když jsem si pomyslíl na denní spánek v té divoké pustině a po něm na noční trmácení tady —

ČTENÁŘ. Co s Loupežníkem Radicofanim, o němž jste se zmínil v Lotrinsku a o němž čekám se dovědět?

AUTOR. Co s ním? Nuž byl, už tomu dávno, uvězněn a umřel potom starobou. Překvapuje mne, že mne přerušujete takými otázkami. Prosim, nechtějte na mně žádných příběhů, dokavád se nedostaneme k opravdově uchvacující historii o Hladovém Studentu.

Nuže, jak jsem pravil, upadl jsem v jakési zoufalství, spatřiv to údolí, které mi bude překročiti, dříve než dostihnu města Acquapendente čili Visící-vody, o němž jsem věděl, že jest kdesi na kopcích vzadu. Slunce mne zmáhalo, a hledal jsem beznadějně místečka k spánku, když tu zahrčel mimo mne vůz, tažený párem volů a který ujel asi míli za hodinu. Vozka spal, hlavou na stinné straně. Dábel mě ponoukal, a nebojuje tentokráte proti pokušení, ba s kynickými a blahopřejnými pocity vyskočil jsem ze zadu a položiv se hlavou též na stinnou stranu (byly tam nastlány měkké měchy), brzy jsem líbezně usnul.

Leželi jsme si po boku hodinu za hodinou, a blížilo se k polednímu, slunce razilo nám do nohou, ale hlavami leželi jsme v stínu a spali tvrdě dobrým a poctivým spánkem: on myslel, že jest sám, já však věda, že mám společníka (mnohem výhodnější věc), a já jsem měl pravdu a on byl na omylu. A horka přibývalo, a spánek přicházel z toho pražícího slunce jistěji než přicházívá z nočního vzduchu na severu. Ale sny nepotulují se za poledne.

Chvillemi buď on nebo já otevřeli jsme ospale a zvě-

davě oči, ale spánek nás příliš tížil a naše myslí byly pohřbeny v klid jako staré trosky lodní v tmavých hlubinách mořských, kdež není bouří.

Žádný jsme se opravdově nezbudili, až na úpatí kopce, jenž stoupá k Acquapendentě, volí se zastavili. To to trnutí nás zbudilo; nejdřív mne, potom mého tovaryše. Hleděl na mne chvílku a dal se do smíchu. On asi myslil celou tu dobu, že jsem nějaký jeho známý krajan, který se svezl s ním, a já zase měl jsem více méně za jisto, že to jest dobrá duše a že mi neublíží. Já měl jsem pravdu, on se mýlil. Nevěděl jsem, co mu nabídnouti na vyvážení námahy, kterou jsem způsobil jeho těžkým volům. Chvilku přemýšlev, vytáhl jsem z kapsy doutník, kterýž on si zapálil a kouřil přímo labužnický. Voli zatím byli popohnáni do táhlého kopce, a takto dojeli jsme pověstného města Acquapendente. Proč však sluje pověstným, toť nad můj rozum. Snad že v některé z těch úzkých uliček jest obraz nebo kostel nebo některá z těch věcí, jež tak přitahují nevěřící. Poutníku jest to pouhá skupina domů. Do jednoho z nich jsem vešel, a na mou duši, nemám o něm čeho pověděti, leda, že mě tam nakrmili.

Nenamlouvám, že jsem počítal mouchy, ač jich tam bylo hojně; a i kdybych byl býval, zajímal by koho počet, vyjma statistiky? Nuže poněvadž oni jsou trpělivci a hlupci, doporučuju jim srdečně, aby si šli a spočítali si mouchy sami.

Opustiv tedy onen oběd a ono město a ony lidi (což vesměs bylo všedního, nudného rázu), a vykročiv brannou, jejíž levá strana byla utvořena z kostela, šel jsem chvílku krátkou cestou k San Lorenzu, ale neměl jsem

úmyslu jítí daleko, neboť (jak zatím víte) noc stala se mi dnem a den nocí.

Přišel jsem na potok, tekoucí velmi líně mezi vysokými stromy, a toto vidění s dostatek mi připomínalo můj rodný kraj, bych si dovolil odpočinouti. Lehnuv si tam, spal jsem až do sklonku dne, nebo spíše do téhož času večerního, který se byl stal mou pravidelnou hodinou procitnutí... A nyní povězte mi, Čtenáři, mám vůbec vypustiti následujících několik mil do San Lorenza nebo podati nějaké vyličení jejich?

ČTENÁŘ. Já býti vámi, podal bych věc stručně a prostě, neboť jest úkolem toho, kdo vyličuje pout nebo jinou věc, aby se nenaparoval s nicotnými náměty ani aby nevyhledával pořád malebných situací, ale aby vyjadřoval prostě a stručně, co viděl a slyšel, vyličuje věc zúplna.

AUTOR. Ale považte, Čtenáři, že umělec se pozná netoliko dle toho, co podává, ale též dle toho, čeho pomíjí.

ČTENÁŘ. To plně platí o umělci, ale vy nemáte se co míchatí mezi takové.

AUTOR. Jak tedy vy byste psal takovou knihu, kdyby vám ji bylo psáti.

ČTENÁŘ. Sebe bych vůbec neuváděl; nevyprávěl bych historek namátkou, ani bych se nepouštěl do dlouhých vyličování dojmů, o kterých bych byl jist, že jiní jich zažili zrovna tak jako já. Měl bych se na pozoru, abych nenavštěvoval věci, o kterých moji čtenářové už slyšeli. (AUTOR. Obrázky z cest! Pozoruhodné obrázky z cest! Vše, co značí vzdělanost! Černé fotografie! Oh! Čtenáři, věru křivdíl jsem vám!), a jistě neměl bych.

špatný vkus, kdybych pověděl něco o náboženství. Zejména pak, psal bych uhlazeně.

AUTOR. Rozumím. Nekupil byste slov na slova, kvalifikuje, nadsazuje, podmiňuje, superlativuje, zdrobňuje, spojuje, rozšiřuje, zhušťuje, okrašluje a oslavuje pouhý zvuk : byl byste stručným. Proslul byste svou ukázněností. Nebylo by povídavosti ve vašem slohu (Bůh uchovej!), tím méně okázalosti, rozhořčenosti, podivínství nebo vzteklosti; měl byste sloh čistý, přesný a vědecký a zvláště vybroušený do nejjemnějších podrobností. Ani grešle (pravíte), ani zlámané grešle nedám za roztěkaný sloh. Vy byste se nedal zaváděti do veselosti, dobročinnosti, všednosti nebo hrubosti. Jakže, milý Čtenáříčku? Vy byste prostě pověděl, co byste měl povědět?

ČTENÁŘ. Právě; říkal bych prostou věc prostým způsobem.

AUTOR. Nuže vy myslíte, že člověk může říkati prostou věc prostým způsobem? Myslíte, že slova neznamenaí nic více než jsou, a že můžete mluvíti bez ellipsy, a že běžné věty nemají svých souznačností? Myslíte, opravdu? Nuže poslyšte povídku o panu Benjaminu Franklinu Hardovi, ušlechtilém kupci z Cincinnati, O., jenž neměl žádného zvláštního náboženství, ale jenž nahromadil jmění šest set tisíc dollarů a jenž se hrozil porušiti Sabbath. Nebyl „laskavým manželem a dobrým otcem“, neboť nebyl ženat; a děti též neměl. Ale byl vším tím, co ta slova souznačí.

Tento muž Hard ve věku čtyřiceti pěti let zanechal obchodu a uchýlil se do soukromí; a umínil si, že si dopřeje navštívit Evropu. Nebyl v Evropě ani pět neděl ještě, a střetl se ostře s katolickou Církví. Jaktě-

živ nebyl ještě tak překvapen. Nepravím, že jsem přísne zvážil všechna jeho překvapení za jeho života. Mním, že byl opravdu velmi překvapen — a toť vše, co ta slova souznačí.

Studoval katolickou Církev s nejživějším zájmem. Sledoval Slavnou Mši na rozličných místech (doufaje, že se bude lišiti). Soudil, že jest, čím není, a potom na opak soudil, že není, čím jest. Hovořil s chudými katolíky, s bohatými katolíky, středními katolíky, a s vymykavými, urozenými, bezpeněžnými, ustrojenými, šťastnými katolíky; též s okázalými, prázdnými katolíky; s poníženými, nejistými katolíky; s kradnými, pěšáckými katolíky; se zdravými, říjícími, bojovnými katolíky; s pochybujícími rameny-pokřčujícími, ale zbožnými katolíky; s pevnými, drsnými a nebezpečnými katolíky; s lehkými, rozmarnými a v nebeském-světle se slunícími katolíky; se subtilními katolíky; se zvláštními katolíky a (*quod tibi manifeste absurdum videtur*) rozumovými, skřipcovými, jalovými, kroucenými, analytickými, žlutými, jankovitými, sebezkoumavými katolíky: posléze, hovořil se všemi katolíky. A když pravím „se všemi katolíky“, nemíním, že mluvil s každým jednotlivým katolíkem o sobě, ale žel nabyl dobrého, celkového postřehu Církve bojující, což jest vším, co slova souznačí.

Nuže tento muž Hard seznámil se mezi jinými s jakýmsi dobrým knězem, který miloval dobrou láhev vína, pěknou hlubokou mísu *poulet à la casserole* a jakási vejce, upravená se smetanou na rendličku; a jedá takové věci, tento kněz řekl mu jednoho dne: „Pane Harde, vy byste měl čísti několik knih o katolicismu.“ A Hard, jenž zamýšlel vstoupiti do Církve, nalézaje v tom konečné rozřešení lidských nesnází, uvážil, že

by bylo velmi dobře, vzdělati svého ducha, dříve než přijme křest. Proto dal knězi poukázku ke knihkupci, o kterém mu byl pověděl kterýsi americký přítel; a ten americký přítel byl řekl;

„Poznáte v p. Fingleovi (takto sluň knihkupec) bystrého, poctivého obchodníka. On poví člověku *prostou věc prostým způsobem*.“

„Zde“, děl pan Hard knězi, „jest deset liber. Pošlete je tomu knihkupci Fingleovi, a ať on vybere knih o katolicismu za ně, a vy je přijmete a já přijdu k vám a budeme je čísti spolu.“

I poslal kněz peníze a za čtyři dni knihy přišly, a p. Hard s knězem rozbalili balík, a byly v něm tyto knihy:

Tajná zpověď. Pravdivá historie. Při požáru zachráněno od ohně.

Isabella, čili Malá Jesuitka. Napsal „Hephzibah.“
Elisha Mac Nab. Povídka o francouzských Hugonotech.

Anglie a Řím. Napsal ctih. Ebenezer Catchpole z Emmanuele, Birmingham.

Jeptišky a ženské kláštery. Od „Ruth“, s předmluvou Miss Carranové, nedávno vysvobozené z kanadského konventu.

Dějiny Inkvisice. Od Llorenta.

Sedmihlavá Obluda, čili Apokalyptická Výstraha.

Žádného přtměří s Vatikánem.

Pravá příčina irské nespokojenosti.

Úpadek latinských národů.

Anglosasové vyvoleným národem, a jejich spojitost s Deseti Ztracenými Pokoleními. S mapkou.

Posléze na spodku ohromná kniha s názvem
Papež Obr.

A bylo marno žádati vrácení peněz nebo protestovati. Pan Fingle byl poctivým, přímým mužem, jenž říkal prostou věc prostým způsobem. Oni dali mu vybrati vhodnou sbírku knih o katolicismu, a on vybral nejlepší, jaké znal. A takto p. Hard (jenž nedávno byl daroval šerednou křtitelnicí novému katolickému kostelu v Bismarckville) poznal, jak důležité jest dbáti toho, co slova souznačí.

ČTENÁŘ. Ale to vše neomlouvá nesnesitelné rozvláčnosti ?

AUTOR. Však já jsem neřekl, že omlouvá, milý Čtenáři. Mým účelem bylo toliko dostati vás do San Lorenza, kdež jsem si koupil toho vína a kdež, vycházeje branou na jih, uzřel jsem náhle pod sebou širé jezero Bolsenské.

Jest to širá hladina jako moře ; ale poněvadž divák ví, že jest na náhorní rovině a poněvadž jest k němu jen nevalný sklon ; poněvadž jest okrouhlé a kolem něho jest lem mírných rovných kopců, poznává v něm starý obrovský jícen sopečný, nyní plný čisté vody ; a jsou v něm ostrůvky a na ostrůvcích paláce. Působilo dojmem ticha a usebrání, neboť voda byla všechna obrácena v nebe, a na obloze nade mnou stál srp měsíce, ještě bledý ve světle denním, očekáváje své slávy.

Sedl jsem si na hranu zdi, napil se vína, zakousl chleba a uzenice ; ale tichý zpěv byl by přál průchodu do chladného večera, a společenství bylo mi žádoucnější než krajina. Kdož ví, nestal-li jsem se jihozemcem a krásu nepojímal za samozřejmu.

Buď jakkoliv, užtev dvoukolý vozík vyjíždějící z brány, do něhož zapřažen byl sešlý koníček, kostnatý a hrubý, a na němž seděl drobný, smědý, usměvavý a spokojený černovlasý brach, kývl jsem naň a on zastavil.

Tentokrát to nebylo pokušením ďáblovým, podnět vycházel ze mne. Rozmyslil jsem se, že se svezu a vyskočil jsem na vozík po bok vozkovi. Ujížděli jsme s kopce drnčíce a rachotíce jako těžké dělo, a on, můj bratr, sám od sebe dal se do zpěvu. A já po něm. On zpíval o Italii, já o čtyřech krajích: o Americe, o Francie, o Anglii a o Irsku. Nerozuměl jsem jeho písním ani on mojím, ale víno bylo nám společno, a *salami* a veselé srdce a chléb, kterýž jest pojítkem všeho lidstva, a ono nejlepší rozřešení rozpaků — zapomnění na peníze.

Byla to pěkná jízda, poctivá jízda, lidsky ctižádostivá jízda, jízda křesťanů, oslavující a povznešená jízda, jízda hodná trvalé památky. Měsíc svítil na málokoho jako tehdy na mne, třebaš jest stár; jezero Bolsenské nelesklo se ještě pod nikým tak, jako tehdy pode mnou, od té doby, co Etruskové se tu probírali po slavnostech triumfálních. Jízdou tou roztříštěn byl můj slib na padrt; nebylo ani stínu omluvy pro použití kol; bylo to učiněno veřejně a svévolně, před tváří čirého nebe, z rozkoše. A což v tom jest jiného než rozkoš a k čemu jinému krása pudí? Nemyslím, že ke kontemplaci. Toť šeredný orientální trik! Nikoliv, nýbrž ke zvučnému zpěvu a kamarádství a divokému trysku a smíchu zvonícímu v starých stromech. Kdo by měnil (praví Aristippus Psilinthonaký) měsíc a všechny hvězdy za taký doušek vína, co ho jest v jamce obrácené láhve?

Poctivec! A za jeho času nedělali láhvi s dnem ďábel-sky vtlačeným hluboko dovnitř, jako nyní, aby vás okradli o polovici tekutiny.

Kromě toho porušil-li jsem svoje sliby (což jest vážnou věcí) a nedbal-li jsem, abych pozoroval nebe (z kteréhožto opominutí nebudu se nikomu zpovídati; ani postulantu podjáhenství; není to hřích; jest to zdravé opominutí), učinil-li jsem to (pravím), učinil jsem, co venkované činívají. A nad toť, pijíce víno a jedíce vepřovinu, dokazovali jsme, že nejsme mohamedány; a na takové, toho jsem si jist, svatý Petr shlíží dobrotivým okem.

Nyní, při samém vjezdu do Bolseny, když jsme chvilku byli jeli kolem roztomilého jezera, můj vozká zastavil a jal se zatáčet uličkou k statku nebo k ville; proto já, dav mu dobrou noc, přešel jsem přes pole a stál mlčky u jezera a díval se dlouho na vodu, třštící se na jemném pobřeží, a na hezounké miniatury vlnek. Stál jsem tam, až vyšly hvězdy a měsíc rozestkvěl se plným leskem; potom bral jsem se k Bolseně do její vysoké brány, jež se vynořovala ze tmy, a pod její hrad na skále. Tam ve veliké místnosti, která nebyla zcela hospodou, žena velmi stará a důstojná posloužila mi smaženou rybou z jezera a lidé sestoupili se kolem mne a pokoušeli se vyprávěti mi o cestě do Říma, a já zase naznačoval jednak pohyby, jednak lámanými slovy můj přechod přes Alpy a přes Apenniny.

Potom, po jídle, jeden z mužů mi namlouval, že by mi bylo třeba spánku, v tom domě prý není pokojů (jak jsem pravil, nebyla to hospoda), ale že naproti přes cestu ukáže mi dům, kdež si mohu najmouti světnici. Pokoušel jsem se vyložit mu, že mým plánem jest ce-

stovati v noci. Oni všickni mě ujišťovali, že mi bude počítati mírně. Dokládal jsem, že ve dne jest mi příliš horko na chůzi. Oni na mne však, ti Etruskové, ať prý se nebojím, že taký poctivec by mne odřel.

Jistotně není snadno způsobiti, aby vám každý ve všem porozuměl, a dostalo se mi už nedávno v horách poučení, jak důležité jest, aby člověk nevzbudil nedorozumění, když cestuje cizím krajem, chud a chatrně oblečen. Proto přijal jsem nabídku a zaplatil jsem, čelo na mně žádal, což bohužel bylo tuze mnoho. Ba poklesl jsem tím rozladěním až tak, že jsem spal několik hodin (neboť můj spánek toho dne na voze byl ostatně velmi trhán a místo abych odpočíval po celou dobu vedra, obědval jsem v Acquapendente). Ale zbudil jsem se nedlouho po půlnoci — možná mezi hodinou a druhou — a vyšel jsem a ubíral se po břehu jezera.

Měsíc byl zapadl; litoval jsem, že jsem neuzřel jeho srpku na jasné obloze toho vysokého krateru, jak se schovává za lem jeho vnitrozemního moře. Bylo citelně chladno. Ubíral jsem se pomaloučku, až jsem začal stoupati do kopce, a když se rozbřeskovalo, ocitl jsem se v hlubokém úvoze, vedoucím vzhůru k městu Montefiascone.

Město leželo na svém kopci v bledém, ale vzrůstajícím se světle. Veliký dóm dodával mu důstojnosti, a hrad hleděl na jezero. Byl vystavěn na samém okraji sopečního jícnu a vévodil oběma stranám.

Lezl jsem tím hlubokým úvozem k němu, nevěda, co bude vzadu, až na hřebenu zaskvěla se přede mnou ve vycházejícím slunci jedna z těch netušených a jednotných krajin, které jsou chloubami Italie. Ty proměnily i ducha ve stech severních malířích, když cestovali

do Říma, aby se naučili jejich umění a když vstupující jejich horakými cestami zřeli znovu a znovu spořádané scenerie rovin podobných zahradám, obklíčených ostrými pohořími a zarámcovaných.

Cesta neprocházela městem; veliká, ač drolicí se brána stála na krátké, přímé cestě vpravo, a dole, kdež cesta dále s úbočí, prostírala se rovina asi osmimílová, plná stromů, zdobňujících se v dáli. Na jejím konci mohutná hora, zalesněná, půvabného, sploštělého obrysu, ale vysoká a velebná, zahrazovala cestu k Římu. Byla to druhá z těch sopek, úrodných po smrti, které jsou znaky Latia; a skrývala jakož ona rozsáhlejší a spletivější, na jejímž okraji jsem stál, ve svém tichém jícnu jezero. Toto jezero však, jak jsem později shledal, bylo mnohem menší než blyštivé jezero Bolsenské, jehož břehy nyní ležely pode mnou.

Širá ta prostora a kopec, jenž ji lemoval, měly v tom podnebí jevití se za čistého vzduchu, jasně, ale bylo ještě tak záhy, že jemná mlha halila zemi, a slunce ještě jí nebylo zdolalo; bylo i sychravo. Nemohl jsem postihnouti věží Viterbských, ač jsem věděl, že stojí na úpatí vzdálené hory. Ubíral jsem se dál s kopce, a za nějaké půl hodiny byl jsem na přímé linii, táhnoucí se přes rovinu.

Byl jsem zvědav, jak cesta povede vůči městu a hledal jsem poučení na mapce, ale z té jsem zvěděl pramálo. Byla příliš povšechná, zaujímajíc celou střední Itálii, a i veliká města byla vyznačena jen drobnými kroužky.

Přibližuje se k Viterbu, užel jsem nejdříve úžasnou hradbu, kolmo proti mé cestě, neporušenou, kosti Středověku. Čněla přímo přede mnou jako skalní stěna, zdajíc se mnohem vyšší než byla; jejich nějakých sto

stop narůstalo hřmotností jejích balvanů a jejím příkrým, holým srázem. Nebylo na ní žádné ozdoby, a až mnoho známek staroby, jen málo známek zkázy. Vysoké věže, přísně čtverhranné a stejně prosté všeho dlabání nebo podsebití, stály v mezerách po délce této obranné zdi a byly opěrnými sloupy toho mezibaští. Potom přicházejí blíž, viděl jsem, že to není mohutný hrad, nýbrž městská hradba, neboť na rohu ostře se zatáčela, obepínajíc město a jakousi kostrbatou prosterou viděl jsem domy. Mnoho lidí chodilo po cestách podél těch hradeb, a byly v nich proraženy brány, kterými měšťané vcházeli z města a do města, jako včely vlétají a vylétají dířečkou v úlu.

Moje silnice římská však neběžela Viterbem, nýbrž podél východní zdi, i rokoval jsem chvíli sám se sebou, měl-li bych tam zajít či-li nic. Město stálo mi s cesty, a z téhož důvodu nebyl jsem vešel do Montefiascone. Ale zase, Viterbo bylo pověstným městem. Jest rozumno pominouti Florencie a Pisy, protože jsou na několik mil s přímé cesty ale Viterba, jež bylo na odskok, škoda by bylo minouti. Potom potřeboval jsem vína a potrawy na pozdější den v horách. Leč zase, přibývalo horka. Minula osmá, mlha byla se dávno rozptýlila, i bál jsem se prodlévání. Tak dumal jsem na bílé silnici a pod vysokými věžemi a mrtvými hradbami viterbskými a přemítal o bezvýznamných věcech. Po té zvědavost učinila, seč rozum nebyl i vstoupil jsem branou.

Ulice byly úzky, klikaty a živý, všecky zastíněny velikými domy a ještě plný chladu nočního. Ozýval se v nich šumot vody tekoucí v kašnách a tenké hlasy žen a křiky prodavačů. Každý dům měl do sebe cosi fantastického a neobyčejného; člověčenství jaksi přirozeně

se vrostlo do toho místa, a jednotlivé myšlenky lidí i žijících tam i zemřelých již, okrášlily je všechno. Byly tam hřbitovy s oslepující bělí slunečních zdí nad sebou, samy ve stínu ; a bylo tam mnoho kamenických ozdob a maleb nade dveřmi. Vstoupil jsem ve veliké živoucí místo po osamělosti cesty.

Tu v první široké ulici, do níž jsem přišel, koupil jsem si uzenici a chléb a baňatou láhev vína a rozloučiv se s Viterbem, vyšel jsem toutéž branou a kráčel dál svou cestou.

Dlouho ještě šel jsem pod hradbami, a na jednom místě spatřil jsem zvláštní zjev, odkaz Středověku, totiž apsidu kostelní, vestavěnou přímo do hradby, jako stará kathedrála sv. Štěpána v Paříži. Těch, myslím, i nepřátelé šetřili, bylo-li jim možno ; neboť všimnul jsem si též, že na hradech kaple nebývají skryty, nýbrž vyčnívají z hradby. Tak tomu jest. Vaši otcové i moji tam bojovali, ale neznáme jejich jmen, a doufám a důvěřuji, že Vaši šetřili oltářů tak bedlivě jako moji.

Cesta začínala lézti do kopce, a ač horka přibývalo — neboť v Itálii dávno před devátou bývá žhoucí poledne nám severanům (a při tom si vzpomínám : vaši i moji otcové, o nichž zmínka byla učiněna nahoře (jak se čte v suchopárných dějepisech — (ČTENÁŘ. Kolik pak vnitřních závorek tu bude ještě ? Což jest to algebra ? AUTOR. Vy sám, Čtenáři, máte nejhorší na svědomí) vaši i moji otcové, přicházejíce do této země bojovat, jak bývalo jejich výročním obyčejem, měli asi zatrolený čas, když povážíte, že nemohli přejíti přes Alpy leč v létě, a potom bylo jim sekati a tesati, a píchatí a kopati, a mlátiti a šplhati se, a útočiti a supěti, a funěti a klnouti, a odrážeti rány a přijímati, a mřítí a uska-

kovatí, a prodíratí se a hnátí o život posléze, pod nezvyklým sluncem. Není divu, že mívali vidění, ti drazí lidé! Nyní jsou na onom světě, a neznáme ani jejich jmen). — Co jsem povídal?

ČTENÁŘ. Uvázl jste u nezajímavé poznámky, že horka přibývalo.

AUTOR. Právě. Už vím. Nuže horka přibývalo, ale zdálo se mnohem snesitelnějším než bylo na předchozích místech; v pekárně garfagnanské nebo na pustínách sienských. Neboť s prvním úbočím hory ukázal se veliký kaštanový les a byl pod těmi stromy takový chlad, že tam rostl i mech, jako bych se byl opět vrátil do své vlasti; kdež jsou řeky tekoucí plnými koryty a hluboké palouky a všechna dokonalost domova.

Možná, že též výška jevila účinek na vzduch, ale ne velmi, neboť když jsem vyšel z lesa a přišel na lysou pastvinu svažující se mírněji nahoře — parkán před nejvyšší hradbou okrouhlé hory, — svírala mne žízeň, a ač nebylo příliš do zpěvu (zpíval jsem totiž, a potkal jsem dva osamělé carabinieri též zpívající, i pozdravili jsme se odpovídajíce si zpěvem, až se hora zpěvem rozléhala), přec toužil jsem po lavici, láhvi a stínu.

A jak ta žádost na mne doléhala, ukázal se mi domeček a u něho v chládku šijící žena a stařec. Též lávka a stůl, nad nimiž klenul se strom. Sedl jsem si a znovu a znovu si zavdával vína s vodou. Žena napočítala mi půl penny a starý neměl se k řeči. Ten neprozvatl svého stáří. To však bylo jeho věcí a ne mou, ale milejší by mi bývalo bylo pohovořiti si s ním in lingua franca, a uslyšeti od něho historii jejich hory, kde a co strašívalo, a v kterou noc bylo nebezpečno ostati venku.

Leč jak bylo, tak bylo. Odešel jsem od nich a už asi do nejdelší smrti jich nespátřím.

Cesta nebrala konce, a hřeben, s něhož jsem si slíboval vidění nového sopečného jezera, byl pořád zrovna přede mnou, a přece pořád jsem ho nedocházel, Uviděl jsem pramének, zachycený do tuhé klady, jenž občerstvoval palouk na pravo. Napiv se z něho, uvažoval jsem, mám-li jítí dál, či odpočinouti si, ale byl jsem pln starobylosti, a paměť v krvi, či co to bylo, nutkala mne, abych si pospíšil, bych ještě před spaním uviděl jezero v jícnu: za několik set kroků tento pud byl ukojen.

Šel jsem mezi dvěma břehy, až cesta se ztratila na hřebenu na ústí sopečného jícnu; tu náhle daleko v hloubi, v kole tichých stromů, z něhož tu a tam vylézal rozplývavý břech bahnité půdy, viděl jsem Jezírko Venušino: několik mil stojaté vody, zatmělé tmavými úbočími okolními. Jeho temnota vyvolávala temnou dobu před úsvitem našeho spaseného a šťastného světa.

Na jeho vzdáleném konci vystupoval kopec, kterýž býval kdysi kuzelem kráterovým, nyní všecek zarostlý hustým lesem. To byl Kopec Venušin.

Nebylo na něm chrámu, ani oběti, ani obřadů pro Božství, jen onen velebný stav věčného ticha; ale působením moci, která pořád trvá a dodává tomu místu onoho kouzla, bylo nemožno uvěřiti, že by bohové byli mrtvi.

Nebylo lidí v té kotlině; nebylo tam ani památky po lidech, leda lidech mrtvých ty tisíce let. Nebylo tam života viditelného stvoření. Duch se uvolňoval a vcházel ve styk se vším tím, co pozůstalo z přemožených, ale nesmrtelných Duchů.

Takto s nábožnou úctou a v jakémsi klanění, též prodchnut geniem, který sídlívá ve svém rodném místě a jest příliš subtilní nebo příliš čistý, aby trpěl působním času, kráčel jsem po okraji hřebenu horského a přišel jsem na pomezí čnějící nad oním zápasišťem, kdež prvotně byl vybojován a rozhodnut hlavní osud světa.

Neb vše pode mnou byla Campagna. Jména, která bývají při vzniku věcí, upínala se na každou roklinu a vzdálenou skálu za rozprostřenou rovinou, nebo posvěcovala svítivé stuhý řek. Zde pode mnou byly Veii; vzadu na Hradbě Apennin, nyní právě vyvázlé z mračen, byl Tibur, slávou obdařující úžlabinu na začátku jejich vzrůstu; ta vypnulina vpravo bylo Tusculum, a v dáli na jih, ale jasna, na hoře, která si odpovídala s mou, byla matka Města, Alba Longa. Tibera, přes níž se válela a zahalovala ji hnědá mlha, byla bohyní širé roviny.

Zde a v tuto chvíli měl jsem užítí Město. Stál jsem na úbočí a clonil si oči, napínaje zrak, aby postřehl aspoň kupoli v slunečnu; ale nebylo možná, neboť Řím byl zakryt pahrbky sabinskými.

Soracte jsem viděl — Soracte, o kterémž jsem četl ještě hoch. Vystupovalo jako akropole, ale nebylo citadelou žádného města. Stálo samo, jako ona duše, která kdysi bludně obcházela jeho kouty a prorokovala vítězné přístí králů severních. Viděl jsem pole, na nichž přebývali kmenové, kteří byli prvními nepřáteli nedozralého státu, dříve než dal své jméno sudbám latinské rasy.

Za mnou ležela tmavá Etrurie, zapomenutá v pozadí mého pochodu: pec a síto, odkudž dostalo se Římanům náboženství — místo, které nezůstavilo ohlasu. Pode

mnou však, slunné a mírné (jak se jevilo v chladnějším vzduchu toho vrcholu) bylo zápasiště, na kterém prvotně byly bojovány hlavní osudy světa.

A pořád jsem shlížel na ně, podivuje se.

Na takovém skrovném prostoře odehrály se všechny legendy našeho dětství? Byli to lidé ze skupiny chatrčí, kteří odkázali potomstvu veliké dědictví kázně a stali se železnou struhou, kterou plynuly až na nás starodávné ctnosti jakožto živá památka? Jistě, že tak bylo; neboť všechny první generace historie Římské byly usazeny v dědinách a zříceninách jediného obzoru. Kamenná díla, kterým se podivujeme, mohutný duch posledního výrazu pocházel z té hrubé vsi a tryskal z půtek té jediné roviny; Řím byl nejsvěžejším, nejstatnějším, dřívě než uměl mluvit. Tak i člověkovy verše a vše, co má, bývají toliko posledním vnějším zjevením, pozdním a již ztrnulým, rannějšího, plastičtějšího a božštějšího ohně.

„Na tomto zápasišti“, pořád jsem si říkal, „prvotně vybojovány byly hlavní osudy světa“; a tak zkolébáván nekonečným motivem, jedl jsem a pil v snění, pořád v duchu se divě, a po té ulehl jsem si do stínu stromku, který stál samotný na okraji nového světa. A divě se usnul jsem a spal pod ranním sluncem.

Ale tento spánek nepodobal se dřívějším zapomněním, kterými jsem se občerstvoval na své nekonečné cestě, neboť pořád se mi snilo o tom, co užít, a vidiny dějové bez myšlení — triumfální průvody a mysteria — obklopovaly mého ducha; a tmou myslí, odloučené od smysla, procházelo vše, co jest zahrnuto ve velikém jménu Řím.

Když jsem se zbudil, nastával večer. Na rovinu snášela se mlha. Cesta svažovala se do Ronciglione a sny

ji obstupovaly se všech stran. Ony hodiny odpočinku dodaly tělu svěží a trvalé síly; duši pak nebylo odpočinku třeba. Probudila se v ní, aspoň na nejbližší hodinu, svěžest, která si žádala jen fysické schopnosti vytrvati; bystrost hodná takých velikých zjevů nalézala pochodovou svěžest k své službě.

V Ronciglione uzřel jsem věci, které kreslival Turner; totiž skály, s nichž skáče řeka, a domy všecky shluklé, sedící na strmělině jako koruna. Též družilo se k tomu obrazu tlumené světlo, které sesmutňuje slunce a svět odívá v polobarvy. Bylo chladno a příležitost lákala. Jedl jsem a pil, vyptává se kdekoho na Řím, a prošel jsem pod jejich velikou branou a mířil k rovině. Jak mlha vystupovala, rostla též náruživost k hrdinským výkonům.

Celou noc, mlíli za mlíli, pospíchal jsem po Cassianské Cestě. Byl jsem pět dní prospal vedro a jižní noc stala se mi dnem; a ač mlha byla husta, a ač měsíc, nyní po první čtvrti, byl jen světlou kaluží na obloze, očekávání a fantasie zabraly více nežli místo vidění. Cítil jsem v této mlžině s každým krokem svého nočního pochodu, jak se přibližuji k cíli.

Daleko za místem, jež jsem si vytkl za zástavku, daleko za Sette Vene, do bílých kotoučů páry rozlévalo se světlo; vzdálený zpěv a hlučnost lidí, slavicích radovánky, dokonávaly onu exaltaci, trvavší mnoho, mnoho hodin — přes dvacet mil spěšného postupu — exaltaci hodnou moci, která ji vzbuzovala. Potom přišla na mne opět, po plném pochodu, potřeba jídla a odpočinku. Ale tyto věci, jež zabraly tolik v této knize, zdály se nyní jen pomůckou k tomu, by se dospělo cíle; v mysli zůstaly bez pozornosti.

Byla to hospoda s lačkovím, sbitým v besídce. V za-

hrádce před ní sedělo u stolu mnoho sedláků; jejich koně a vozy stály na silnici, ač v tuto pozdní hodinu lidé některé krmili a jiné zaváděli pod střechu. Uvnitř nějakých padesát nebo více večeřelo nebo slavilo pitku.

Jaká slavnost nebo jaká potřeba cestovní poutala je tak živě, nevěděl jsem a nedotazoval jsem se; ale prošel téměř nepovšimnut mezi jejich dlouhými stoly, zasedl jsem na konci a hospodský posloužil mi dobrou krmí a vínem. Jak jsem jedl, křik vesničanů hučel kolem mne, a splýval jsem s energií množství.

Ne bez neznáze vyložil jsem hospodskému, že bych rád až do svítání spal. On mne vyvedl na malou sýpku (neboť v domě bylo plno) a ukázal mi, kde bych se mohl vyspat na vonném seně. Nechtěl vzít peníze za takový nocleh a opustil mne, ukazav mi, jak se zapetlicují dveře a jak se otvírají; a on byl posledním z tolika, kterému jsem děkoval za službu, než jsem všel do bran Římských.

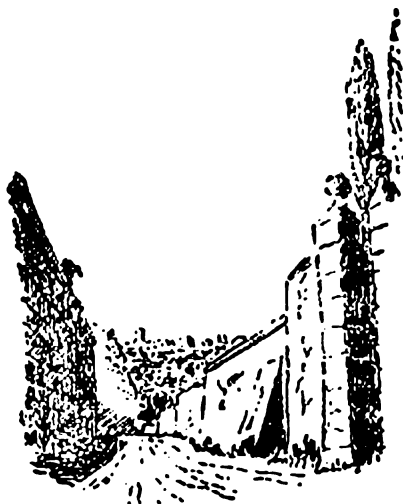
Nad měkkým lůžkem senným bylo čtvercové nezasklené okno do jižní noci; mlha téměř ani se neplížila do něho nebo mimo ně, tak bylo ticho venku. Díval jsem se jím chvílku ospale; potom spánek mne přemohl.

Ale ve spaní Řím, Řím pořád mi kynul, a procitl jsem v prodírajícím se světle, jako by mne zavolal, a vyhrabav se, nemohl jsem než bráti se dál ke konci.

Drobná čtverečková dlažba na Via Cassia, všecka rovná jako podlaha v paláci, ubíhala mi pod nohama. Mlhou se ukazovaly vyprahlé meze a pruhy suchých polí (neboť vlhkota mlhy nehojila suché půdy campagnské). Slunce vycházelo a páry se zdvihaly. Tu hleděl

jsem upřeně hustým vzduchem — ale pořád jsem neobjevoval ničeho ze svého cíle — vyjma zakalené záhyby tmavé země a spálené Tráviny a dále řídké a ne-severní stromy.

Šel jsem mimo starou středověkou věž, jež u základů byla ohlodána časem nebo kořistěním lidí; minul jsem odbočující cestu na pravé straně, kdež dřevěná tabulka hlásala „Triumfální Cesta“, a divil jsem se v duchu, bylo-li možno, aby to byla cesta, kterou ritual

kdysi předpisoval voditi triumfy. Zdála se opuštěna a ztracena; a odvrácena ode všeho sblížení s posvátnými vrchy.

Silnice skláněla do doliny, v níž vojáci manévrovali. Ani ti nebyli s to, aby upoutali pozornost, jež byla upřena na blížící se zjevení. Cesta vylézala na návrší, kdež se od ní odvětvovala jiná vlevo, a kdež stál dům, a besídka obrostlá vínem. Byl již horký den; stromy ve-

liké výšky stínily slunce ; místo nabylo vzezření zámožnosti a pečlivosti. Než jsem dospěl na vrchol svahu, mlha se byla rozptýlila.

Tu s vrcholu, mezi vysokými zdmi villy, stály po obou stranách cesty — zrovna pod sebou uztl jsem Město.

A nyní vy všickni, kdožkoli právě čtete, čtli jste snad již nebo budete čísti tuto mnohostránkovou, ale již - se - končící knihu ; též všickni vy, kterým v tajemných plánech Prozřetelnosti nebylo usouzeno, abyste ji čtli nějaký hodně dlouhý čas budoucí ; vy tedy, pravím, úplné, zeměkoulově, universální pokolení lidské, hromadně i jednotlivě, a netoliko živí a vidoucí světlo sluneční, ale též zemřelí pod zemí ; stínové nebo kteří teprve vyjdete z tmavých míst na krátko na světlo denní, vy zástupové a vojska nekonečná ; vy všickni černí i bílí, rudí, žlutí i hnědí, mužové, ženy, děti a básníci — všickni, ať kdekoliv jste nyní nebo byli jste nebo budete ve svých myriádách a dekamyriádách a hendekamyriádách, přišel čas, kdy jest mi rozloučiti se s vámi —

*Ludisti Satis, edisti Satis, atque bibisti;
Tempus abire tibi est...*

Jen Čtenáře nechávám u sebe ještě chvilku se zvláštním úmyslem, ale i jemu bude brzy opustiti mne ; neboť všecky dobré věci dospívají konce, a tato knížka též dospívá konce — dospěla konce. Listí opadává a raší nové ; slunce zapadá za Vexinskými kopci, ale vychází znovu za lesy Marlyjskými. Lidské družství jakmile se přetrhne, už nikdy se neobnoví, nám už spolu nikdy ne-

bude možno setkatí se a rozuměti si. Tak tomu jest se všemi ubohými pojítky, kterými se pokoušíme překlenouti propast mezi duší a duší. Oh! předeme cosi, vím, ale jest to samé babí léto, tenké a napiaté, a i když se nestrhá, čas posléze přece je rozvíže.

Jest i písnička o tom, kterou byste měli znáti a kteráž zní

L'a-more è una ca te na; l'a more è,

una ca te - na; l'a-more è una ca - te na. Che

non si spez - za! Se si spezz'oi li oi-là!

Se si spez-za, buona sera! Non si può rac-com-mo-dar.

(Tento konec se píská.)

Tož milé pokoleníčko lidské, i vy, kteří jste četli tuto knížku, i vy, kteří nečetli, buďte zdraví. Miloval jsem vás, když jsem psal. Kdybyste mne všickni milovali tolik jako já vás jsem miloval, u černého kamene reneského, byl bych nyní boháčem. Opravdu, opravdu

miloval jsem vás všecinky. Vy dělníci opuchlí a špatně trávicí a způsobili do opatroven ; i vy darmochlebové, líní trubcové ; my mužní mlčenlivci, kteří máte hlavy prázdný jako tykve ; a vy též, bezstarostní, zbyteční lidé, kteří protlacháte a proštěbetáte celý boží den. I vy, kteří začavše čísti tuto knížku, nedostali jste se dál než na str. 46, a zejména vy, kteří jste ji statečně četli přes odpor těla, miluji vás všechny a uděluju vám zde a nyní své závěrečné, dokonalé, plné, rozhřešující a posilňující požehnání.

Abych řekl pravdu, postřehl jsem na vás jakousi chybičku. Nechci jí nazvat pošetilou, jalovou a dráždivou marnivostí čili zaujetím sebou ; vyjádřím ji ve formě podobenství. Sesedněte se pozorně do kolečka a poslouvejte, vytrácejíce se pomaloučku, a netlačte se a nestrkejte.

Jednou, dříve než tvorové lidští stali se dobrými a naučili se sebeúctě jako my, Padre Eterno seděl na nebi, se svatým Michaelem po boku, a díval se se svého velikého trůnu do propasti, a viděl v prázdnu svítiti se vzdálenou světlou tečku mezi nějakými sedmnácti milliony jinými, i řekl :

„Co jest to ?“

A sv. Michael odpověděl :

„To jest Země“, neboť cítil v ní jakousi pýchu.

„Země?“ divil se Padre Eterno poněkud zmaten...

„Země?...?... Nepamatuju se docela určitě...”

„Nuže“, odpověděl sv. Michael s úctou, jaké jen byl schopen při svém vzrušení, „jistě se pamatuješ na zemi a na rozruch, jaký byl v nebi, když se ponejprv prořekla myšlenka stvořiti ji, a co všechno bylo s Luciferem —“

„Ah!“ řekl Padre Eterno, dvojnásobně přemýšleje, „ano, jest přidružena k Siriovi, a —“

„Ne, ne“, vyváděl ho sv. Michael, zcela zřejmě vytržen z rovnováhy. „Země to jest. Země, která má měnlivý měsíc a tak řečené moře.“

„Ovšem, ovšem“, vzpomínal si honem Padre Eterno, „to jsem se jen přeřekl s tím Siriem. Ah jemináčku! Tož to jest Země! Ano, ano! To jsou už léta... Michaeli, a co jest to drobounlinké, co se hemží po ní?“

„To“, řekl sv. Michael „to jsou Lidé.“

„Lidé?“ děl Padre Eterno, „Lidé... slovo jest mi známo, jako každé druhé třetí, ale spojitost jaksi mi uniká. Lidé...“ a dumal.

Sv. Michael dokonale se ovládaje řekl několik vět, krapet staccato, definuje člověka, jeho dvojí sudbu, jeho naději na nebe a všecek onen veliký zápas, ve kterémž též měl tuhý podíl. Ale dle čistě vojenské tradice ani nehlesl o svých činech, ba ani o své svatyni v Normansku, na kterouž ovšem jest na výsost hrd: a má věru nač býti hrd. Jaká to hora!

„Prosím upřímně za prominutí“, děl Padre Eterno, když poznal důležitost, jež se přičítá těm stvořeníčkům. „Jsem jist, že si zasluhují nejplnější pozornosti a“ (dodal, neboť litoval, že se tak omýlil) „jak moudrými se zdají, Michaeli! Oni si chodí sem tam, kupujíce a prodávající, plavíce se a vozíce se, a ženíce se a jezdíce na koních a tancujíce a zpívající a podobně; věru jsou to bytůstky nejvýš praktické, čilé a uspokojující. Ale jedné zvláštnosti jsem si všimnul. Tu a tam někteří nedělají jako ostatní a nedbají jejich činnosti, ale viděti je v rozmanitých prapodivných stavech a vyluzují nej-

zvláštnější zvuky a odívají se v nejokázalejší roucha. Co znamená tohle?"

„Pane!“ zvolal sv. Michael hlasem, který otřásal náhlavníky nebes, „ti se Tobě klanějí!“

„Oh! ti že se *mně* klanějí? Ah, toť nejmoudřejší věc, jakou jsem dosavad o nich slyšel, a vůbec je chvám. *Continuez*“, řekl Padre Eterno, „*continuez*!“

A od té doby světu bylo dobře; aspoň tam, kde *ils continuent*.

A tož, carissimi, zástupové, mějte se všickni dobře; na Via Cassia už dávno svítalo, ta hustá mlha se zdvihla, přede mnou jest město, stojím na prahu velikého požitku; raději chci býti sám. S Pánem Bohem, milí čtenáři; s Pánem Bohem, světe.

Na úpatí kopce chystal jsem se vstoupiti do města, i povznášel jsem svého srdce.

Bylo tam širé prostranství; koleje tramwayové; na nich vůz, do něhož zapřaženy dva hubené a unavené koně, na něž v horku mnoho much doráželo. Vše kolem dokola bylo zaprášeno.

Zrovna přede mnou byl most. Byl ozdoben sochami z měkkého kamene, zpola ohlodanými, ale i ve své zkáze pořád ještě posunkujícími, podle obyčeje sedmnáctého věku. Pod mostem valilo se, vzdouvalo a prudce běželo veliké kalisko žluté vody: to byla Tibera. Opodál na pravo stála bílá kasárna hrubého a nepěkného vzhledu; nad nimi klenula se baň Svatopetrská, a jevila se jakoby něčím nově vystavěným. Byla krásně modra, ale odrážela se kovovým kontrastem od oblohy.

Potom (silnicí dokonale přímoú a podél níž obapol táhly se továrny, vřední domy a odrpané zdi: silnicí pl-

nou papírků, kostí, smetí a špíny) šel jsem několik set kroků, pořád před sebou máje starou hradbu římskou, až posléze jsem přišel zrovna pod ní; a s rozpaky, příslušícími všem velikým podnikům, vstoupil jsem, vykračuje nejdříve pravou nohou, z obavy, abych nevnesl dalšího nezdaru do stěžejního ze všech našich zdarů.

A tak se cesta skončila.

Byla to Porta del Popolo — t. j. brána topolová, nikoli lidová. (Ho! Pedante! Myslíš, že jsi mi užel, skrýváje se a číhaje tu?) Mnoho kostelů bylo vůkol; vyhlédl jsem si nejbližší, jenž stál v samé hradbě a kdež se říkalo u Naší Paní Lidové — (ne „topolové“. Druhá past na učence! Professore, dnes jest pro vás zlá doba!) Bylo v něm mnoho krásných obrazů, ne titěrností a sladkostí, ale silných, plnobarvých a hodících se tam.

Pohřichu Mše se končila. Přikradl jsem se ke knězi a optal se ho: —

„*Pater, quando vel a quella hora e la prossima Missa?*“

„*Ad nonas*“, odpověděl.

„*Pol! Hercle!*“ (pomyslil jsem si) „ještě dvacet minut čekati! Nuže, poněvadž o pouti nelze říci, že by byla dokonána, dokud jsme nebyli na první Mši v Římě, jest mi přidati ještě dvacet minut k této knížce.“

Tož minuv Egyptský obelisk, kterýž veliký Augustus vznešeně zasvětil Slunci, vstoupil jsem. . .

ČTENÁŘ. Ale o Římu nám nemíníte pověděti ničeho?

AUTOR. Ničeho, milý Čtenáři.

ČTENÁŘ. Povězte mi aspoň jedno: viděl jste Coliseum?

AUTOR. . . Vstoupil jsem do kavárny na pravé straně

dlouhánské přímé ulice, poručil si chleba, kávy a kofalky, a rozjímaje své boty a s nábožnou úctou patře na svou hůl, kteréžto byly mými přátely tak dlouho, a přátely jako všickni věrní přátelé neživoucí, věnoval jsem několik zbývajících minut svému šťastnému, všednímu, nepovídanému a nerozhřešenému, vnějšímu a přirozenému životu, a napsal jsem toto

DITHYRAMBICKÉ
EPITHALAMIUM čili THRENODII

*V těchto botech a tuto hůl
dvě stě hrubých mil a půl*

(To znamená, dvě stě a půl sta hrubých mil. Rozumíte? Nikoli dvě stě mil a půl míly... Hrubá míle má tři a půl anglické míle. Nuže —)

*Dvě stě hrubých mil a půl
šel jsem, kráčel, hopkal, rázoval,
šlapal si, nesl se, tloukl se, packoval,
šinul se, řítíl se, klusal a skákal,
klouzal a brodil se, ploval a cákal,
loudal se, pajdal, plížil a šoupal,
klopytal, škobrtal, klesal a stoupal,
šplhal a sjížděl, dřel se a plahočil,
v pustých křovinách, houštinách tábořil,
v staletých, zakletých smrčínách nocoval,
kulhal a suntěl, civěl a zevloval,
bloudil a zpytoval, mřítíl a sáhoval,
smutně se vláčil i statně kráčel,
a....*

(Oh! patroni svatí a Anděli,
ochránci našich Evandělí
vy Proroci vel majores
vel incerti, vel minores,

Virgines ac confessores,
 jimžto nad vše nad honores
 est in Aula Regis stare
 atque orare et exorare
 et clamare et conclamare
 clamantes cum clamoribus
 pro nobis peccatoribus).

*Bych nic netajil. . . Libě se vznášel.
 (Neb kdo mi vyčte, že jsem tlaku
 použil koně nebo i vlaku?)
 Přes údolí, přes horské pláně,
 svět maje širý po obojí straně,
 pije, když se mi pítí chtělo,
 pěje, když vše k zpěvu mělo;
 a neohlédl jsem se k domovině,
 dokud srdce neukojilo se v Římě.*

ČTENÁŘ. Ale to je psí —
 AUTOR. Ani slova!

F I N I S

